

**Міністерство освіти і науки України
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)
Національний інститут економічних досліджень (м. Батумі, Грузія)
Міланський державний університет (м. Мілан, Італія)
Університет Неаполіс (м. Пафос, Кіпр)**

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ В ХХІ СТ.: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції**

18-19 травня 2017 року, м. Умань

**Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2017**

Ministry of Education and Science of Ukraine
Educational and Research Institute of Economics and Business Education
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine)
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)
University of Milan (Milan, Italy)
Neapolis University of Pafos (Pafos, Cyprus)

**THE ECONOMICS AND MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY:
CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT**

Materials of the International Scientific and Practical Conference

May 18-19, 2017, Uman

Uman
Publisher "Sochinskyi M. M."
2017

УДК 33+005](06)
ББК 65я43
Е45

*Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового
інституту економіки та бізнес-освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 9 від 21 квітня 2017 року)*

Редакційна колегія:

Чирва О. Г., д. е. н., професор (головний редактор);
Білошкурський М. В., к. е. н., доцент;
Слатвінський М. А., к. е. н., доцент;
Чвертко Л. А., к. е. н., доцент.

Е45 **Економіка** та управління в ХХІ ст.: виклики та перспективи розвитку : матер. Міжнародної наук.-практ. конф., 18-19 травня 2017 р., м. Умань / за ред. д. е. н., проф. О. Г. Чирви. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. – 260 с.

ISBN 978-966-304-210-7

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та управління в ХХІ ст.: виклики та перспективи розвитку» (18-19 травня 2017 р.), що відбулася на базі Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень учених, аспірантів та студентів з актуальних проблем розвитку національної економіки.

УДК 33+005](06)
ББК 65я43

ISBN 978-966-304-210-7

© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2017
© Автори тез, 2017

UDK 33+005](06)

*Recommended for publication by the Academic Council of the Educational
and Research Institute of Economics and Business Education
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(April 21, 2017)*

Editorial Board

Editor-in-Chief

Chyrva O. G. – D. Sc. in Economics, Professor

Associate Editors

Biloshkurskyi M. V. – Ph.D. in Economics, Associate Professor

Slatvinskyi M. A. – Ph.D. in Economics, Associate Professor

Chvertko L. A. – Ph.D. in Economics, Associate Professor

The economics and management in the 21st century: challenges and perspectives of the development : materials of international scientific and practical conference (Uman, May 18-19, 2017) / Chyrva, O. G. (ed.). – Uman : Publisher “Sochinskyi M. M.”, 2017. – 260 p.

ISBN 978-966-304-210-7

Materials of International scientific and practical conference “The economics and management in the 21st century: challenges and perspectives of the development” contain theses of reports of the conference members in fields: theoretical and practical basis of effective functioning of social and economic spheres, investment and innovation policy (priority branches, potential sources), the financial support of the economic growth on the national and international levels, accounting and analytical support of economic processes, marketing and management – modern philosophy of business, the intellectualization and optimization of business-processes, tourism and hospitality industry: the modern condition and perspectives of the development based on globalization.

Materials of conference are representing scientific results of scientists, professors of economic subjects, postgraduates and students.

UDC 33+005](06)

ISBN 978-966-304-210-7

© Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical
University, 2017

© Authors Thesis, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ10

Черевко О. В., Водяник Т. В.

ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ10

Бондарук О. С.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ 14

Гарник О. А.

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ16

Корнієнко Т. О.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ20

Король І. В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ22

Максимук Лариса, Левонюк Лариса

НЕКОТОРЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-ВОЛОНТЕРОВ ДЛЯ СОПРОВОЖДЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ24

Миколайко В. П., Миколайко І. І.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛІДНОГО У БОГАРНИХ УМОВАХ27

Мірзоахмедов Фахріддін, Назрізода Саїдрахмон, Ястремський Олександр

ДОДАНА ВАРТІСТЬ У КРАЇНАХ ПОЯСУ ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ31

Павлов О. І., Самофатова В. А.

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ34

Пачева Н. О.

ДОВІРА – ПОЗАЕКОНОМІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ІНСТИТУТ37

Петренко П. С.

СИТУАЦІЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ І АНАЛІЗУ: СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ Є НАЙВАЖЛИВІШОЮ ЧАСТИНОЮ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ40

Підлісний Є. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ43

<i>Стойка В. О., Стойка С. О., Баланова Т. В.</i>	
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	46
<i>Стрембіцька Л. Л.</i>	
ТІНЬОВИЙ РИНОК ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	48
<i>Шевченко І. Ю.</i>	
ПРОВІДНІ АВТОВИРОБНИКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	51
СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА (ПРІОРИТЕТНІ ГАЛУЗІ, ПОТЕНЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА)	55
<i>Katamadze D. Sh.</i>	
INVESTMENT ENVIRONMENT OF GEORGIA AND ITS WAYS OF IMPROVEMENT	55
<i>Байрамов Ешгін Алі Огли, Павліщій Даріуш Олесь</i>	
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	58
<i>Богашко О. Л.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМНОГО ВПЛИВУ РЕГІОНІВ І КЛАСТЕРІВ НА ІННОВАЦІЙНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ	61
<i>Гожуловський С. С., Чорна Т. М.</i>	
АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЛІТАКОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ	63
<i>Доуртмес П. О.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	66
<i>Карзун І. Г.</i>	
НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	69
<i>Колотуха С. М., Панищанна Л. М.</i>	
ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРОСЕКТОРІ УКРАЇНИ	72
<i>Савченко В. Ф., Козлянченко О. М.</i>	
АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ НА ОСНОВІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ...	76
<i>Шиманська О. В., Булах І. І.</i>	
АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	80

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ83

Баланда А.Л.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ83

Білошкурський М. В.

РЕЗУЛЬТАТИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ86

Бондарук Т. Г.

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ89

Боровик П. М., Свірідова А. В., Сліпченко В.В.

ПРИНЦИПИ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ92

Мігус І. П., Коваль Я. С.

КОМПЛАЄНС-РИЗИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ95

Панадій Т. В., Панадій Л. О.

ЕФЕКТИВНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ99

Слатвінський М. А.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ СФЕРІ101

Станіславчук Н. О.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ УСТАНОВОЮ105

Сус Т. Й.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ107

Чвертко Л. А.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ110

Ящук Т. А.

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ113

Алтухова В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ117

СЕКЦІЯ 4. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ119

Андрієнко М. В., Шако В. С.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ119

Бержанір І. А.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ122

Бовкун О. А.

МЕТОДОЛОГІЯ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ125

Демченко Т. А.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ128

Дем'янишина О. А.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЗВІТНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ131

Задачина М. П., Король Н. О., Волинець В. І.

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «УПРАВЛІННЯ ТОРГІВЛЕЮ ДЛЯ УКРАЇНИ»134

Западнюк Ю. В., Пилявець В. М.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА НАПРЯМИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ136

Манзик Ж. В.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ139

Мискін Ю. І.

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ141

Михайловина С. О.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА144

Озерова О. Г.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ШИН146

Петренко Г. О., Пилявець В. В.

ГРОШОВИЙ ОБІГ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ149

Пилявець І. М.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК152

<i>Пилявець В. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	156
<i>Ясинецька В. П., Пилявець В. М.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	159
СЕКЦІЯ 5. МАРКЕТИНГ ТА МЕНЕДЖМЕНТ – СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ	162
<i>Katamadze G. Sh.</i>	
MARKETING DEVELOPMENT PROBLEMS IN GEORGIA	162
<i>Барвінок М. В.</i>	
МАРКЕТИНГ ЯК ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ.....	165
<i>Білошкурська Н. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	168
<i>Бойко М. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	171
<i>Бондарук І. С.</i>	
РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ	174
<i>Вихор М. В.</i>	
СТРАТЕГІЧНА ГНУЧКІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	177
<i>Гарматюк О. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ ЯК ЗАСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ	180
<i>Ковальчук Т. Г.</i>	
ЕФЕКТИВНА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ПРОСТІР	182
<i>Коган Н. Ю.</i>	
ВПЛИВ МОРАТОРІЮ НА ФОРМУВАННЯ ТА СТАН РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	185
<i>Олійник К. А.</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УПРАВЛІННІ КОМУНІКАЦІЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ	188
<i>Подзігун С. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	190

<i>Соковніна Д. М.</i>	
НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО КОМПЛЕКСУ ПІДПРИЄМСТВА	193
<i>Танасійчук Ю. В.</i>	
КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ	196
СЕКЦІЯ 6. ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	198
<i>Бейкитова Альбина, Карбаева Шолпан</i>	
ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ	198
<i>Джабнидзе Нато, Месхидзе Ия</i>	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРОЦЕССЕ СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БИЗНЕС-СРЕДЫ В ГРУЗИИ	200
<i>Wojciech Welskop</i>	
ACTION LEARNING AS DIALOGUE EDUCATIONAL TECHNOLOGY	204
<i>Ивлева Надежда</i>	
СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНА ДУАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ.....	206
<i>Костюніна А. М., Гіра В. П., Сита Є. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	208
<i>Омельченко В. О.</i>	
ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	211
<i>Осадченко І. І.</i>	
МЕТОД КЕЙС-СТАДІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ГЕНЕЗА ЗАСТОСУВАННЯ	214
<i>Кірдан О. П.</i>	
ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЗБАЛАНСОВАНОСТІ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ АГРАРНОГО РИНКУ	217
<i>Чирва О. Г.</i>	
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ	219
<i>Шульга В. І.</i>	
НЕБЕЗПЕКА ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСОБИСТІТЬ	222

СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ ТА ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	226
<i>Бербец Т. М.</i>	
ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ	226
<i>Кирилюк І. М.</i>	
СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	230
<i>Кравченко Л. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ	233
<i>Литвин О. В.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТА МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	235
<i>Осьмьоркіна Н. М.</i>	
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	237
<i>Побережець Н. Б., Гребенюк А. Ю.</i>	
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	239
<i>Поворознюк І. М.</i>	
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ УКРАЇНИ	242
<i>Слатвінська Л. А.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОР ...	244
<i>Смирнов І. Г.</i>	
ЛОГІСТИЧНИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ	247
<i>Смірнова Л. Є., Гришина Н. В.</i>	
ТУРИСТИЧНИЙ КЛАСТЕР – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	250
<i>Транченко Л. В., Кожухівська Р. Б.</i>	
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	252
<i>Чирва Г. М.</i>	
ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРА ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ	255

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Черевко О. В.,

д. е. н., професор;

Водяник Т. В.,

аспірант,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Факторами розміщення продуктивних сил та розвитку економіки регіонів називають сукупність причин, що зумовлюють вибір місця простого розташування окремих підприємств, їх груп і галузей.

Розрізняють такі групи факторів:

– екологічні – природоохоронні, комплексного використання ресурсів і фактори забезпечення сприятливих екологічних умов для життя і діяльності населення;

– економічні – вартість капіталовкладень, строки будівництва, ефективність виробництва, призначення і якість продукції, виробничі зв'язки, економіко-географічне і транспортне положення;

– сировинні – кількісні запаси і якісний склад природних ресурсів, умови їх експлуатації і використання, кліматичні, гідрогеологічні, орографічні;

– соціально-демографічні – забезпеченість виробництва трудовими ресурсами, стан виробничої та соціальної інфраструктури;

– технічні – досягнутий і можливий у перспективі рівень техніки і технологій.

Разом з тим трансформація суспільства, перехід до інноваційної економіки змінює склад та співвідношення важливості факторів регіонального розвитку. Сукупність факторів відповідним чином групується та оцінюється.

Фактори поділяються на: об'єктивні та суб'єктивні; консервативні та прогресивні.

Об'єктивні фактори – ті, які існують поза впливом людини: економіко-географічне положення, природо-ресурсний потенціал тощо, а суб'єктивні – ті фактори, які можуть бути задіяні і враховані (або не враховані) людиною залежно від її волі, наприклад, адміністративно-територіальний фактор.

У регіональній економіці більш раціональним і реалістичним є розподіл факторів на консервативні та прогресивні. До консервативних слід віднести ЕГП, природно-ресурсний потенціал, населення і трудові ресурси, втручання держави (адміністративний) тощо. Комбінація таких факторів дуже впливає на регіональну економіку. Врахування тільки цих факторів носить інерційний характер, не пропонує для економіки регіонів нових напрямів зростання і тим самим відкладає на невизначений термін використання сучасних інвестиційно-інноваційних форм розвитку. Через це привабливішим є використання прогресивної комбінації факторів, які складають бажані орієнтири розвитку економіки регіону, ринкові критерії, тенденції світової економіки.

До прогресивних факторів ми відносимо: науково-технічний прогрес, інноваційні форми територіальної організації, неурядові, в тому числі іноземні інвестиції, фінансові ресурси, зовнішня конкуренція, ринкова кон'юнктура, ринкові інститути тощо.

Трансформація економіки держави, в тому числі і економіки регіонів, припускає зміни у мотиваціях суб'єктів економічної діяльності, породжує у їх діяльності конкурентні витоки, які з бажаних стають необхідними, а відсутність конкуренції знижує дію усіх факторів. Для вивчення їх доцільно об'єднати у сировинні групи: природно-географічні, демоекономічні, соціально-економічні, техніко-економічні та геополітичні.

Природно-географічні фактори включають рельєф, клімат, мінеральні, водні, лісові, рекреаційні ресурси та їх економічну оцінку. Для раціонального розміщення продуктивних сил необхідно визначити наявність тих чи інших ресурсів і потреби в них суспільного виробництва, охарактеризувати рельєф з точки зору його сприятливості для ведення будівництва і можливості використання земель для сільського господарства, кліматичні умови для спеціалізації рослинництва, мінеральні, водні й лісові ресурси, для промислового виробництва тощо. Сучасне використання природних ресурсів України є надмірно інтенсивним. Тому у перспективі необхідно забезпечити радикальні заходи щодо їх раціонального використання і збереження природного середовища.

Демоекономічні фактори включають найбільш вагомі фактори, що впливають на розміщення виробництва і його галузеву структуру: загальну чисельність населення регіону, його статевовікову структуру, режим відтворення, розміщення за місцем проживання, кількість економічно активного населення, їх розміщення по території і зайнятість у галузях народного господарства та якісну характеристику. Всебічний аналіз демоекономічних факторів дає підстави для визначення трудобезпеки регіонів і можливостей розміщення на їх територіях нових виробництв чи

доцільності скорочення діючих у зв'язку з погіршенням екологічної ситуації або їх низькою рентабельністю. Особливе значення демографічний фактор має для розміщення складних і точних виробництв, які потребують наявності висококваліфікованих інженерно-технічних кадрів. Як правило, вони зосереджені у великих містах.

Певний вплив на розміщення підприємства має також наявність резервів жіночих трудових ресурсів у районах і центрах важкої промисловості. Особливо ця проблема загострюється в умовах поглиблення економічної кризи. Значний негативний вплив на розвиток продуктивних сил у регіонах має породження демографічної кризи, скорочення загальної чисельності населення країни, зменшення долі працездатного населення та збільшення кількості людей пенсійного віку.

Соціально-економічна група факторів пов'язана з рівнем розвитку соціальної інфраструктури, галузі якої задовольняють потреби населення в освіті, охороні здоров'я, науці, культурі, сфері послуг та житлово-комунальному обслуговуванні. Розвиток виробництва і його раціональне розміщення неможливе без створення потужного інфраструктурного комплексу і внутрірегіональної збалансованості в економічному й соціальному розвитку на рівні як регіону, так і міських та сільських поселень.

Техніко-економічні фактори – це особлива група факторів, пов'язана з розвитком науково-технічного прогресу. Її вплив на розвиток і розміщення виробництва значно залежить від темпів розвитку науково-технічного прогресу в світі і, конкретно, в тій чи іншій країні. Швидке впровадження його досягнень у практику господарювання суттєво змінює характер розміщення різних галузей промисловості, і також організацію роботи транспорту і будівництва. Так, будівництво енергомістких підприємств раніше концентрувалося поруч з потужними електростанціями, оскільки ще не була розроблена технологія передачі електроенергії на велику відстань. Тепер цей обмежуючий фактор втратив силу тому, що електроенергію можна передавати на сотні й тисячі кілометрів до її споживачів. Упровадження результатів науково-технічного прогресу забезпечує зниження трудо-, фондо- і матеріаломісткості виробництва, ефективніше використання всіх видів ресурсів, посилює розвиток раціональних міжгалузевих та внутрігалузевих зв'язків.

Геополітичні фактори мають зростаючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил. До цієї групи відносять особливості економіко-географічного положення країни та її регіонів, конкурентні переваги вітчизняного виробництва товарів і їх реалізацію на світовому ринку, успішний розвиток різних форм зовнішньоекономічних зв'язків країни й окремих регіонів. Геополітичні фактори впливають на розвиток інтеграційних

економічних зв'язків України з іншими країнами, на посилення її участі у міжнародному поділі праці. Під її впливом формується модель виробничо-інвестиційних зв'язків, в якій поряд із зовнішньою торгівлею посилюється співробітництво у розвитку науково-технічної співпраці.

Важливе значення для активної участі України у міжнародному поділі праці має її досить вигідне економіко-географічне положення. Україна ще недостатньо використовує переваги транзитного положення своєї території між країнами Європи та Азії. Вона розташована поблизу високорозвинутих держав Західної Європи, у безпосередній близькості до Росії, Білорусі, і країн Східної Європи. Морський транспорт забезпечує їй зв'язки з країнами Середземномор'я, Близького Сходу та іншими країнами далекого зарубіжжя. Фактор економіко-географічного положення визначають як сукупність просторових відносин будь-якого об'єкту регіональної економіки (підприємства, регіону, місцевості, країни, групи країн) до того, що знаходиться поза його межами і що має для цього об'єкту певне економічне та соціальне значення (інші країни, регіони, міста, підприємства, шляхи, природні об'єкти, ріки, моря тощо).

Успішне вирішення регіонами соціально-економічних завдань вимагає залучення такого фактору як удосконалення адміністративно-територіального устрою України та управління державою і її регіонами.

При вирішенні питань про розміщення того, чи іншого підприємства визначну роль відіграє фінансовий фактор. Його сутність полягає у пільгових умовах інвестування та оподаткування, низькому позичковому відсотку, наявності відповідної інфраструктури, банківсько-кредитного замовлення та інвестиційних інститутів. Особливу роль фінансовий фактор відіграє у міжнародних зв'язках регіонів. Завдяки створеним свого часу фінансовим пільгам для іноземних інвестицій стався бурхливий розвиток таких країн і регіонів, як Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг. Важливу роль відіграв фінансовий фактор у розвитку постсоціалістичних країн: Польщі, Угорщини, Чехії, Словенії, країн Балтії. В регіонах України окремою проблемою є створення організаційної структури фінансового механізму та фінансової автономії місцевого самоврядування.

Визначальними факторами регіонального розвитку є екологічні. Дотримання екологічних умов передбачає: збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання; освоєння та застосування природно- і ресурсозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій, виробництво екологічно чистих видів продукції. Керуючись вимогами цього фактору необхідно надавати пріоритет саме збереженню природного середовища і підпорядкувати йому суто економічній цілі.

Дані фактори можуть робити на регіональний розвиток прогресивний або деградаційний вплив, який має вираз у трьох його вимірюваннях: динаміці населення і робочої сили; зростанні капіталу; підвищенні продуктивності. Вони призначені забезпечити ріст продуктивності праці, трудових ресурсів, капіталу. При цьому повинні враховуватися загальнодержавні пріоритети, інтереси та можливості регіонів.

Список використаних джерел

1. Кондіус І. С. Методика аналізу та оцінки соціальної складової стійкого розвитку регіону / І. С. Кондіус // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка : зб. наук. пр. / за ред. проф. З. В. Герасимчук. – Луцьк : ЛНТУ, 2007. – Вип. 4 (13). – Ч. 1. – С. 170–182.
2. Черевко О. В. Методичні основи системного дослідження соціально-економічних процесів в регіоні / О. В. Черевко // Зб. наук. пр. Черкаського держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. – Вип. 13. – С. 59–62.
3. Узунов Ф. В. Методика оцінки рівня та якості життя населення // Зб. наук. робіт «Управління розвитком». – ХДЕУ, 2004. – № 1. – С. 39 – 47.

Бондарук О. С.,

аспірант,

Національна академія статистики, обліку і аудиту (м. Київ)

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Визначення національних економічних інтересів має першочергове значення при створенні системи економічної безпеки, яка є складовою цілісної системи національної безпеки України, оскільки від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації і захисту. Національні економічні інтереси потребують спочатку визначення, а потім ефективної організації механізму своєї реалізації і захисту.

Сукупність економічних інтересів на кожному етапі соціально-економічного розвитку країни не буде незмінною, можна погодитися, що вона залежатиме від ряду чинників [1, с. 808]: сукупності цілей економічного і соціального розвитку країни на конкретному її етапі; врахуванні наявного стану економічної системи і переліку та природи виявлених загроз щодо неї; системі визначених якісних і кількісних критеріїв стану економічної системи, який відповідатиме вимогам сучасної ринкової економіки.

Національні інтереси в Законі України «Про основи національної безпеки України» визначено як життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в

Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [2].

Також національні інтереси можна розглядати, виокремивши два превалюючі цільові підходи: загальноціннісний (безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо) та функціональний (захист державного суверенітету, територіальної цілісності, розвиток та модернізація національної економіки, зростання добробуту та багатства нації та ін.) [3, с. 96].

Згідно з першим підходом національні інтереси розглядаються як розгорнута система стійких, життєво важливих цінностей і об'єктивних потреб розвитку країни, які вона готова захищати всіма доступними засобами. До них традиційно зараховують такі цінності: безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо. Функціональний підхід передбачає подальшу конкретизацію таких цілей держави, як захист державного суверенітету, територіальної цілісності, забезпечення політичної і соціальної стабільності в суспільстві, ефективний розвиток національної економіки, зростання добробуту та багатства нації, збереження і стимулювання конструктивних національних традицій у підприємництві, діловій культурі тощо [3, с. 97].

Реалізація всіх складових національного інтересу неможлива без міцної економічної платформи, яка формується через призму економічних інтересів.

Як правило, економічні інтереси розглядаються у взаємозв'язку з виробничими відносинами, потребами, власністю, працею, стимулами, мотивами та іншими економічними категоріями. Економічний інтерес – це вигода, що реалізується суб'єктом в процесі господарської діяльності [3, с. 97]. Економічному інтересу властива відособленість, тобто одержання певної вигоди одним учасником, або групою учасників суспільства.

Таким чином, національний економічний інтерес можна визначити як сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, які виявляються в єдності різних економічних інтересів нації, що відображає суспільні потреби, задоволення яких забезпечує ефективний, стабільний соціально-економічний розвиток країни та формує конкурентоспроможну національну економіку.

Список використаних джерел

1. Экономическая безопасность России: Общий курс : учебник / Под ред. В. К. Сенчагова. 2-е изд. – М. : Дело, 2005. – 896 с.
2. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
3. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.

Гарник О. А.,
к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Мотивація праці є однією з найбільш актуальних проблем, що існують у процесі трансформації економіки України та формування соціально-орієнтованої економічної системи суспільства. Дослідження трансформації відносин власності під час формування ринкової економічної системи дозволили нам стверджувати, що тільки ті робітники, які почувають себе захищеними у будь-який період часу, здатні забезпечувати економічну ефективність у довгостроковому періоді. Таке твердження віддзеркалює необхідність вирішення наукового завдання розробки системи розвитку внутрішнього соціального партнерства між різними класифікаційними групами робітників підприємства та його власниками шляхом запровадження комплексу заходів мотивації трудової діяльності. Саме чинник мотивації, тобто прагнення різних груп найманих робітників та роботодавців до досягнення глобальної цілі підприємства, є вирішальним на шляху до забезпечення соціального партнерства.

Соціальне партнерство традиційно розглядається як особлива форма співробітництва у сфері соціально-трудова відносин. Експерти Міжнародної організації праці (МОП) визначають його як механізм, за допомогою якого підприємці, представники працівників та уряди розробляють комплекс узгоджених і багатосторонніх дій для вирішення важливих питань економічної і соціальної політики в національному масштабі шляхом пошуку компромісу [4]. У зарубіжній практиці таку систему відносин прийнято називати трипартизмом. Цей термін охоплює багатосторонні переговори та консультації, безпосередню участь працівників у прийнятті управлінських рішень, а також трудові суперечки зі способами їх урегулювання.

Соціальне партнерство, на думку А.М. Колота, підтримується прагненням держави, роботодавців та найманих працівників досягти загального блага у суспільстві, яке визначається такими показниками: випередження зростання продуктивності праці над зростанням заробітної плати; збільшення валового національного продукту; удосконалення техніки і технології виробництва; науково-технічний прогрес; зростання рівня життя населення [1].

Соціальне партнерство слід розглядати як систему правових і організаційних норм, принципів, структур, процедур (заходів), що спрямовані на забезпечення взаємодії між основними соціальними силами на національному, галузевому, регіональному та виробничому рівнях. Визначальним елементом організації заробітної плати за умов ринкової економіки є її договірне регулювання, яке розглядають як ключову компоненту соціального партнерства. Таким чином, соціальне партнерство взагалі варто досліджувати на трьох рівнях: національному, галузевому та на рівні підприємства.

Елементами системи є об'єкт, суб'єкти, рівні, принципи й органи управління.

Об'єкт системи соціального партнерства – суспільні, у даному випадку соціально-трудова відносина. Суб'єкти (сторони) соціального партнерства в сфері соціально-трудова відносин – працівники, роботодавці і держава.

У системі соціального партнерства досить важливим є розподіл ролей між соціальними партнерами.

Держава забезпечує правове регулювання взаємовідносин між партнерами, організовує і координує переговори, встановлює, гарантує і контролює дотримання мінімальних норм і гарантій у сфері праці і соціально-трудова відносин (умови оплати праці, відпочинку, соціального захисту населення). Держава, як правило, бере участь у соціальному партнерстві на національному, регіональному та галузевому рівнях, виконуючи функції гаранта, контролера, уловлювача, арбітра та ін.

Профспілки як захисники і виразники інтересів найманих працівників покликані виборювати і захищати соціальні, економічні та професійні права працівників, боротися за соціальну справедливість, сприяти створенню для людини належних умов праці й життя.

Підприємці (роботодавці), захищаючи свої інтереси і права як власників засобів виробництва, у соціальному партнерстві вбачають можливість проведення погодженої технічної, економічної політики без різких потрясінь і руйнівних конфліктів. Підприємці несуть основну відповідальність за результати господарювання, забезпечення належних умов праці і розмірів її оплати та фінансового забезпечення соціального захисту працівників [2].

Система соціального партнерства об'єднує можливості держави, підприємців і профспілок для досягнення соціального миру, сприяє створенню належних умов для економічного розвитку країни, позитивно впливає на формування і використання трудових ресурсів.

В Україні система соціального партнерства охоплює сферу дії, зміст колективних договорів і угод, сторони переговорів та їхні повноваження, періодичність переговорів і процедури вирішення конфліктів.

Сьогодні, у складних умовах інноваційного розвитку економіки, коли глибока і довготривала економічна криза спричинила загострення соціальних суперечностей, національна модель соціального діалогу (через те, що зростання соціальної нерівності та напруги в суспільстві породжує велику кількість проблем у соціально-трудої сфері), є недостатньо ефективною. Найкращим засобом вирішення протиріч, що виникають у суспільстві з приводу соціально-трудоїх відносин, є соціальне партнерство, яке демонструє можливість забезпечення балансу інтересів найманих працівників, підприємців і держави на користь усього суспільства [3].

Незважаючи на створення в Україні необхідних законодавчих механізмів функціонування системи соціального партнерства, для сучасного суспільства характерними є такі негативні явища, як рівень корумпованості та окремі порушення законів і соціальних норм. Кризові процеси, загострюючи суперечності, спричиняють наростання конфронтаційності в суспільстві, що не сприяє покращенню соціальної ситуації в країні та зниженню рівня соціальної напруженості. Тому в суспільстві сформувався певний стереотип взаємин між працівниками, роботодавцями та урядом, який далекий від принципів соціального партнерства.

Реалізація соціального партнерства передбачає:

- визначення чітких критеріїв соціальної справедливості, які мають бути забезпечені у процесі соціально-трудоїх відносин;
- встановлення надійних гарантій захисту інтересів працівників, роботодавців і держави у межах соціально-трудоїх відносин;
- встановлення правил і процедур вирішення соціально-трудоїх конфліктів і розірвання трудоїх відносин;
- визначення видів і рівня соціального забезпечення колишніх працівників по завершенню трудої діяльності на конкретних підприємствах та по досягненню пенсійного віку з урахуванням їх трудоїх внеску.

Усі ці складові є предметом соціального партнерства, що відбувається між працівниками, роботодавцями та державою ще до початку виникнення соціально-трудоїх відносин між конкретним роботодавцем та працівником і можуть коригуватися протягом трудої діяльності працівника з урахуванням займаної посади, результатів його діяльності та економічних здобутків підприємства (бізнесу) [4].

Крім того, предметом соціального партнерства є питання забезпечення зайнятості населення та захисту його від безробіття; дотримання техніки

безпеки у процесі праці; своєчасне отримання заробітної плати, що не нижче за прожитковий мінімум; забезпечення нормального режиму праці і відпочинку; реалізацію прав працівників на внесення змін у колективні договори щодо врегулювання соціально-трудова відносин.

Для виконання суспільних функцій щодо реалізації соціального партнерства існують тимчасові та постійні органи, серед яких Український координаційний комітет сприяння зайнятості населення; Національна рада соціального партнерства; Регіональні ради соціального партнерства. Загалом, соціальне партнерство в Україні має спрямованість на: залучення працівників до участі в управлінні підприємством; участь у дольовій власності і доходах підприємства; укладання угод і колективних договорів; регулювання соціально-трудова відносин; проведення переговорів на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Отже, формування дієвих відносин соціального партнерства вимагає активної участі в процесі мотивації праці всіх зацікавлених сторін: органів державної влади, роботодавців та їх об'єднань, найманих працівників як активних суб'єктів інноваційних змін, громадських організацій. Для них першочерговим завданням виступає злагоджена співпраця у сфері формування нового сучасного підходу щодо диференціації в рівні оплати праці залежно від рівня її інтелектуалізації та інноваційності, створення умов для інноваційної діяльності та ін. Це дозволить спрямувати наявний вектор взаємовідносин між усіма суб'єктами системи мотивації праці у бік задоволення соціальних та економічних потреб працівників, сталого розвитку галузей та регіонів, що є основою для забезпечення інноваційного розвитку економіки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Колот, А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.
2. Метеленко, Н. Г. Організаційно-економічні заходи мотивації трудової діяльності у системі розвитку внутрішнього соціального партнерства [Електронний ресурс] / Н. Г. Метеленко. – Режим доступу : <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=271>. – Загол. з титул. екрану.
3. Семикіна, М. В. Мотивація праці: нова парадигма в умовах конкурентного середовища / М. В. Семикіна // Чернігівський науковий часопис. Серія 1 «Економіка і управління». – Чернігів, 2011. – Вип. № 2(2). – С. 118–126.
4. Ткаченко, О. А. Удосконалення системи мотивації праці в умовах інноваційного розвитку / О. А. Ткаченко // Інноваційна модель розвитку: тенденції та перспективи економічної трансформації : колективна монографія / за ред. В. Д. Бесєдіна, А. С. Музиченка. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 220–226.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Існуючі тенденції розвитку аграрних формувань в умовах сучасних ринкових відносин потребують глибоких досліджень проблем конкуренції та пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств. Конкуренція виступає ключовим чинником ефективного функціонування ринкової економіки та інструментом забезпечення її рівноваги й гармонійного розвитку. Сільськогосподарські підприємства, маючи найвищий рівень потенційної (ресурсної) конкурентоспроможності, не можуть вважатися конкурентоспроможним, якщо їх потенціал не реалізується в конкурентоспроможну товарну продукцію.

Необхідність забезпечення високого рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції зумовлена важливістю цієї продукції для суспільства, що передбачає організацію комплексної системи оцінки та управління конкурентоспроможністю продукції, яка поєднує не тільки процес виробництва продукції, а й підприємства – постачальники ресурсів та перспективні ринки збуту (рис. 1).

Приєднання України до міжнародних економічних організацій і виникнення у зв'язку з цим певних проблем із забезпеченням належного рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та їхньої продукції обумовлює необхідність розробки відповідного механізму державної підтримки, спрямованої на поліпшення умов відтворення виробничого потенціалу даних підприємств [1]. Розвиток аграрного сектору економіки необхідно визначити як стратегічну мету державної політики, для досягнення якої потрібно розв'язати ряд проблем наступними шляхами:

- наближення законодавства України до вимог законодавства Європейського Союзу у сфері сільського господарства, включаючи вимоги до безпечності харчових продуктів;

- розширення повноважень органів місцевого самоврядування з розпорядження земельними ділянками і здійсненням контролю за використанням та охороною земель;

- поступового переходу до нової системи оподаткування діяльності у аграрному секторі економіки, яка стимулюватиме розвиток сільськогосподарського виробництва суб'єктами господарювання різних форм власності;

Рис. 1. Комплексна система оцінки та управління конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції аграрних підприємств

Джерело: власні дослідження автора.

- удосконалення системи кредитного забезпечення, а також розвиток страхування аграрних ризиків з державною підтримкою;
- поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та країн – стратегічних партнерів України для реалізації проектів в агропромисловому комплексі з дотриманням принципів прозорості, ефективності та можливості використання інституту державно-приватного партнерства;
- забезпечення державної підтримки фермерських господарств, малих і середніх виробників сільськогосподарської продукції та створених ними сільськогосподарських кооперативів;
- створення сприятливих фінансово-економічних, податкових та організаційних умов для діяльності та модернізації тих особистих селянських

господарств і фізичних осіб, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію, та інтеграції в інфраструктуру аграрного ринку;

– мікрокредитування та фінансова підтримка малих виробників сільськогосподарської продукції з числа особистих селянських господарств та фізичних осіб з метою стимулювання їх економічної активності та розвитку малого підприємництва на селі;

– впровадження механізмів стратегічного управління комплексним розвитком сільського господарства для узгодження державної і місцевих аграрних політик в умовах дерегуляції, децентралізації влади та розвитку самоврядування [2].

Таким чином, впровадження вище наведених рекомендацій дасть змогу значно покращити конкурентоспроможність аграрної продукції, забезпечити найбільш оптимальне розподілення ресурсів на виробництво найприбутковіших видів сільськогосподарської продукції та належним чином організувати вертикальну інтеграцію високотоварних сільськогосподарських підприємств до кінцевих споживачів. Конкурентоспроможна товарна сільськогосподарська продукція забезпечить високотоварним сільськогосподарським підприємствам високий рівень загальної конкурентоспроможності та сприятимуть їхньому гармонійному розвитку в ринкових умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Міщенко Д.А. Шляхи удосконалення державної фінансової підтримки сільськогосподарського комплексу України на сучасному етапі розвитку / Д.А. Міщенко // Агросвіт. – 2015. – № 3–4. – С. 10–14.
2. Марченко Т.В. Гармонізація державного регулювання щодо фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства // Т.В.Марченко / Агросвіт. – 2013. – № 20. – С. 67–70.

Король І. В.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Неналежне і неефективне державне управління та обтяжливе державне регулювання є значними проблемами для малого та середнього бізнесу. Серед іншого, серйозними обмежуючими факторами розвитку малих та середніх підприємств є цінове регулювання та державний нагляд (контроль). Однак в складних соціально-економічних умовах розвитку вільне ціноутворення в Україні є однією з загроз продовольчої безпеки нашої країни. У зв'язку з цим,

проблема дослідження доцільності державного регулювання цін є особливо актуальною.

В Україні державне регулювання цін і тарифів здійснюється відповідно до Законів України «Про ціни і ціноутворення» (1990), «Про захист економічної конкуренції» (2001), постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів.

Державне регулювання цін і тарифів розглядається як засіб досягнення певних соціально-економічних цілей (завдань) політики держави як-то: стабілізація довгострокового економічного розвитку; недопущення та попередження інфляції; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; підтримання прожиткового мінімуму та забезпечення доступу до соціально значущих товарів і послуг; захист внутрішнього ринку від негативного впливу зовнішньої конкуренції.

З метою експериментального дослідження реакції ринку на вільне ціноутворення з 1 жовтня 2016 р. по 1 січня 2017 р. постановою Кабміну № 656 було тимчасово скасовано державне регулювання цін на продовольчі товари, такі як: борошно, хліб, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, свинину і м'ясо птиці, варені ковбасні вироби, молоко, сир, сметану, масло вершкове, олію соняшникову, яйця курячі. Максимальна націнка на ці продукти раніше становила не вище 15% для виробників та 15% для продавців.

Де-факто державного регулювання цін з 2014 року в Україні не існувало, оскільки по-перше, було введено мораторій на перевірки бізнесу, а по-друге, була розформована Держцінінспекція, яка контролювала правильність формування цін на товари, що підлягали державному регулюванню. Функції розформованої в 2015 році Держцінінспекції нібито передані Держкомстату, звіти якого не відповідають реальній ціновій динаміці.

За результатами проведеного тримісячного експерименту, за «пілотні» місяці 2016 року ціни зросли в цілому – на 3,2%. Проте, за окремо взятими продуктами, ситуація є наступною. Так, споживчі ціни на хліб зросли на 7,4%, а на молочні продукти – практично на 33-34%, в межах 3-10% ціни зросли по семи групах товарів, більше 10% – по п'яти. Однак, якщо порівнювати із динамікою попередніх років, то можна зробити висновок, що зростання цін було зумовлено передусім сезонними факторами, подальшою девальвацією гривні і посиленням податкового тиску на сільгоспвиробників.

За даними досліджень, в середньому в українців 57% усіх споживчих витрат припадає на продовольство, а у населення з найнижчими середніми доходами на душу витрати на їжу перевищують 80% всіх сукупних витрат. За міжнародними критеріями продовольча небезпека настає тоді, коли 60% від

загальних витрат становлять витрати на продовольство. У зв'язку з цим, на думку більшості експертів, скасовувати держрегулювання зараз не час.

Таким чином, сучасні соціально-економічні умови розвитку України є несприятливими для усунення держави від процесу регулювання цін на основні види продуктів харчування, оскільки по-перше, можуть активізувати спекулятивні мотиви підприємців і це призведе до росту цін і відповідно до падіння рівня життя населення; по-друге, цей процес має супроводжуватись запровадженням адресних грошових допомог (субсидії, як і на житлово-комунальні послуги) для придбання продовольчих товарів найуразливішими верствами.

Список використаних джерел

1. Кабмін хоче скасувати регулювання цін на продукти [Електронний ресурс] // Економічна правда. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/02/13/620637/>
2. Індекси цін [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Національна економіка : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович ; за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання, 2011. – 463 с.

Максимук Лариса,

к. пед. н., доцент;

Левонюк Лариса,

старший преподаватель,

Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина (Беларусь)

НЕКОТОРЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-ВОЛОНТЕРОВ ДЛЯ СОПРОВОЖДЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ

В последние годы Беларусь все чаще становится местом проведения мероприятий международного уровня. Белорусская студенческая молодежь активно участвует в волонтерских отрядах на международных мероприятиях, в том числе, и конференциях различных уровней, что дает студентам возможность не только получить новый полезный опыт социального общения, но и улучшить знание иностранных языков.

Поэтому на повестке дня стоит вопрос о создании определенной, можно сказать, универсальной методики подготовки волонтеров для работы на международных мероприятиях, которая бы отражала основные личностные характеристики волонтера именно данного профиля, а также определяла круг

его компетентностей, а также задач, которые необходимо реализовать, и, что немаловажно, уровень специальной иноязычной языковой подготовки.

С целью выявления характерных особенностей деятельности студентов-волонтеров были проведены педагогические наблюдения за выполнением их трудовых функций. В результате анализа полученных данных были выявлены следующие направления работы студентов-волонтеров:

1. Первое направление – это направление, которое занимается управлением зрительских потоков. Общая задача студентов-волонтеров данного направления – сделать пребывание гостей как можно более приятным и удобным, создать настроение

Требуемые качества и навыки: коммуникабельность, стрессоустойчивость, гибкость, умение работать в команде, дружелюбие, хорошее знание планировки территории, а также информированность о данном виде деятельности, хорошее владение иностранным языком.

2. Второе направление – логистика. Это направление, которое обеспечивает качественные транспортные потоки мероприятия. Объекты работы: железнодорожный вокзал и аэропорт города Бреста, транспортные маршруты. Работа студентов-волонтеров делится по трем направлениям:

– встреча в аэропорту (на вокзале). Задача волонтеров – создать первое впечатление от мероприятия, уделить внимание всем прибывающим гостям: встреча гостей, помощь с багажом, информирование о маршрутах, объектах, координация движения, помощь в организации трансфера;

– операторы по перемещению. Задача волонтеров – обеспечение погрузо-разгрузочных работ: при возведении временных сооружений и ограждений для распределения зрительских и сервисных потоков, в оказании помощи разгрузки-погрузки инвентаря и материалов;

– ассистенты. Задача волонтеров – обеспечение транспортных нужд гостей.

Требуемые качества и навыки: хорошая физическая подготовка, стрессоустойчивость, владение иностранным языком.

3. Третье направление – взаимодействие со СМИ, которое обеспечивает освещение мероприятия в средствах массовой информации. Работа студентов-волонтеров предполагает организацию рабочего пространства представителей СМИ (залов для пресс-конференций, микст-зона, места размещения и др.), обеспечение всем необходимым.

Требуемые знания и навыки: коммуникабельность, активность, способность оперативно решать возникающие проблемы, стрессоустойчивость.

Предпочтительно наличие опыта в журналистике, знание иностранного языка (от уровня Intermediate).

4. Четвертое направление обеспечивает поддержку мероприятия. Задача студенческих волонтеров – содействие в проведении церемоний открытия и закрытия мероприятия: помощь за кулисами творческим специалистам, помощь техническому персоналу, обеспечение массовости церемоний.

Требуемые качества и навыки: коммуникабельность, стрессоустойчивость, гибкость, артистичность, хорошая информированность о мероприятии и городе Бресте, знание иностранного языка.

5. Пятое направление – размещение, которое обеспечивает комфортное проживание клиентских групп в местах размещения (отели). Объект работы: отели для команд, делегаций и других клиентских групп. Задача студентов-волонтеров – оказание всесторонней поддержки клиентским группам во время их пребывания в местах размещения: помощь в заселении/выселении, ориентирование в пространстве, информационное сопровождение, помощь в координации транспортных потоков между объектами мероприятия, выполнение мелких запросов представителей клиентских групп во время их пребывания.

Требуемые качества и навыки: коммуникабельность, гибкость, хорошая информированность о мероприятии, знание иностранного языка (от уровня Intermediate).

В результате анализа и обобщения результатов, полученных в ходе педагогических наблюдений, определены особенности волонтерской деятельности. По нашему мнению, волонтерская деятельность является ненормированной с высоким уровнем социальной активности, психо-эмоциональными напряжениями, требующей проявления высокой работоспособности, коммуникативности, дисциплинированности и ответственности.

Таким образом, в ходе проведенного исследования были выявлены характерные особенности деятельности студентов-волонтеров, которые необходимо учитывать при разработке педагогических технологий и методик по их подготовке к требуемой деятельности.

Список использованных источников

1. Андросова А.А., Макарова Е.В. Волонтерство как социально-культурный феномен российского общества / А.А. Андросова, Е.В. Макарова // Вестник Самарского университета: История, Педагогика, Философия. – Самара, 2014 – С. 58–62.

Миколайко В. П.,

к. с.-г. н., доцент;

Миколайко І. І.,

к. б. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛІДНОГО У БОГАРНИХ УМОВАХ

Основні економічні показники (собівартість 1 т насіння, витрати на 1 га насінників) визначали, користуючись технологічною картою вирощування насіння цикорію в яку вводили змінні величини, а саме: урожайність насіння з польових дослідів, вартість висаджених коренеплідів залежно від схем садіння висадків, обсяги вороху насіння після обмолоту та його очистку. Вартість маточних коренеплідів визначали по технологічній карті їх вирощування.

Річний економічний ефект розраховували залежно від схем садіння висадків, порівняно з контролем (схема садіння 70x70 см) як без чеканки, так і з її застосуванням, а також ефективність чеканки за однієї і тієї ж схеми садіння коренеплідів (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна ефективність вирощування насіння цикорію коренеплідного залежно від схем садіння висадків і застосування чеканки

Показник	Схема садіння, см				
	70×70 – контроль (без чеканки)	без чеканки		з чеканкою	
		60×45	45×25	60×45	45×25
Урожайність насіння, т/га	0,36	0,47	0,60	0,59	0,74
Собівартість насіння, грн/т	20272,0	20604,5	28991,4	16562,2	23626,3
Середня ціна реалізації (без ПДВ), грн/т	50000	50000	50000	50000	50000
Рівень рентабельності, %	-9,6	4,6	43,3	80,1	56,6
Річний економічний ефект, грн/га	-	2780,5	1903,1	4278,9	3900,4

Аналіз річної економічної ефективності показав, що без зрошення за схемою садіння висадків 60×45 см отримано річний економічний ефект 2780,5 грн/га, порівняно з контролем – схемою садіння 70×70 см. За вирощування насіння за схемою садіння 45×25 см без проведення чеканки отримано значно меншу річну економічну ефективність. За проведення чеканки за обох схем вирощування насіння отримано річний економічний ефект, який становив за

схеми 60×45 см 4278,9 грн/га, за схеми 45×25 см – 3900,4 грн/га. Тобто, в умовах нестійкого зволоження Правобережного Лісостепу найбільшу річну економічну ефективність можна отримати за вирощування насіння цикорію коренеплідного за схемою садіння висадків 60×45 см з проведенням чеканки насінників.

Порівняльний аналіз річної економічної ефективності при вирощуванні насіння за різними схема садіння висадків без застосування чеканки та з її проведенням показав, що за всіх схем чеканка забезпечила не лише підвищення врожайності насіння, а і отримання економічної ефективності та підвищення рівня рентабельності (табл. 2). Найвищий рівень рентабельності (211,5%) отримано за схеми садіння 60×45 см за проведення чеканки.

Таблиця 2

Економічна ефективність вирощування насіння цикорію коренеплідного залежно від схем садіння висадків та проведення чеканки

Показник	Схема садіння, см					
	70×70		60×45		45×25	
	Без чеканки	з чеканкою	Без чеканки	з чеканкою	Без чеканки	з чеканкою
Урожайність насіння, т/га	0,36	0,46	0,47	0,59	0,60	0,74
Собівартість насіння, грн/т	20086,0	16052,0	20751,6	16469,1	28831,2	23626,3
Середня ціна реалізації (без ПДВ), грн/ т	50000	50000	50000	50000	50000	50000
Рівень рентабельності, %	148,9	140,9	73,4	211,5	203,6	111,6
Річний економічний ефект, грн/га	-	4747,3	-	6245,8	-	6744,7

Річний економічний ефект збільшувався зі зменшенням площі живлення висадків. За схеми садіння 70×70 см він був найменшим і становив 4747,3 грн/га, а за схеми садіння 45×25 см – найбільшим і становив 6744,7 грн/га. Собівартість тонни насіння за проведення чеканки була нижчою, ніж без чеканки за всіх схем садіння висадків, хоча витрати на один гектар були вищими (табл. 3).

Результати розрахунків виробництва насіння цикорію коренеплідного вказують, що у виробників існують значні резерви підвищення ефективності виробництва за рахунок оптимального розміщення насінників (схем садіння) та застосування чеканки. За зменшення площі живлення насінників за рахунок збільшення густоти рослин (схема садіння 45×25 см) як без проведення

чеканки, так з її використанням збільшуються витрати на один гектар та на одну тону насіння. Але, незалежно від схем садіння висадків за проведення чеканки хоча витрати на один гектар підвищуються, витрати на одну тону насіння зменшуються. Навіть за схеми садіння 70×70 см за проведення чеканки витрати на один гектар збільшилися на 86 грн, а витрати на одну тону насіння зменшилися на 4034 грн. Тобто, за рахунок збільшення на 1,0% витрат на один гектар з 7297,9 до 7383,9 грн, – витрати на одиницю продукції зменшуються на 20,6% – з 20086,0 до 16052,0 грн/т. Аналогічні результати отримані за інших схем вирощування насіння.

Таблиця 3

Витрати на виробництво насіння цикорію коренеплідного залежно від агротехнологічних заходів його вирощування, 2012–2014 рр., грн.

Показник	Схема 70 × 70 см		Схема 60 × 45 см		Схема 45 × 25 см	
	на 1 га	на 1 т	на 1 га	на 1 т	на 1 га	на 1 т
Без проведення чеканки						
Оплата праці з нарахуваннями	383,6	1055,8	385,9	826,9	388,6	644,2
Пально-мастильні матеріали	1397,8	3847,2	1401,1	3002,4	1405,1	2328,8
Амортизація	316,8	871,8	316,8	678,8	316,8	525,0
Поточний ремонт	380,1	1046,2	380,1	814,5	380,1	630,0
Коренеплоди маточні	2605,1	7169,9	4730,0	10135,7	11607,9	19239,7
Мінеральні добрива	660,0	1816,5	660,0	1414,3	660,0	1093,9
Засоби захисту рослин	772,6	2126,4	772,6	1655,6	772,6	1280,6
Інші витрати	195,5	538,0	259,4	555,8	465,9	772,3
Адміністративні витрати	586,4	1614,1	778,2	1667,5	1397,8	2316,8
Всього витрат	7297,9	20086,0	9684,1	20751,6	17394,9	28831,2
За проведення чеканки						
Оплата праці з нарахуваннями	457,6	994,9	460,4	776,0	463,6	626,4
Пально-мастильні матеріали	1400,6	3044,7	1404,8	2367,6	1409,3	1904,4
Амортизація	316,8	688,6	316,8	533,9	316,8	428,1
Поточний ремонт	380,1	826,4	380,1	640,7	380,1	513,7
Коренеплоди маточні	2605,1	5663,2	4730,0	7971,9	11607,9	15686,4
Мінеральні добрива	660,0	1434,8	660,0	1112,4	660,0	891,9
Засоби захисту рослин	772,6	1679,6	772,6	1302,1	772,6	1044,1
Інші витрати	197,8	430,0	261,7	441,1	468,3	632,8
Адміністративні витрати	593,4	1289,9	785,2	1323,4	1404,9	1898,5
Всього витрат	7383,9	16052,0	9771,7	16469,1	17483,5	23626,3

Аналіз структури витрат на виробництво насіння цикорію коренеплідного показує, що при зменшенні площі живлення насінників (схема садіння

45×25 см) порівняно з схемою 70×70 см значно збільшується частка витрат на вирощування маточних коренеплодів, частка адміністративних та інших витрат залишається без змін, на оплату праці, пально-мастильні матеріали, амортизацію, поточний ремонт, засоби захисту рослин, мінеральні добрива майже без змін з незначним їх зменшенням.

Для забезпечення розширеного відтворення в сільському господарстві необхідно, щоб рівень рентабельності виробництва продукції був не нижче 30%. Підвищення врожайності насіння дає змогу не тільки забезпечити розширене відтворення, а й забезпечити попит на насіння за нижчою ціною, тобто в цілому підвищити конкурентоспроможність цього виробництва (табл. 4).

Таблиця 4

Конкурентоспроможність виробництва насіння цикорію коренеплідного залежно від схем садіння та чеканки

Показник	Схема садіння, см					
	без чеканки			з чеканкою		
	70×70	60×45	45×25	70×70	60×45	45×25
Урожайність насіння, т/га	0,36	0,47	0,60	0,46	0,59	0,74
Виробнича собівартість 1 т насіння, грн	20272	20604	28991	16052	16562	23626
Рівень рентабельності виробництва насіння, %	30					
Ціна реалізації 1 т насіння (без ПДВ), грн	26354	26786	37689	20868	21531	30714

Характеризуючи дані табл. 4, можна зазначити, що за однієї і тієї ж схеми садіння висадків за рентабельності виробництва 30% насіння, яке вирощене, де застосовували чеканку було більш конкурентоспроможним, що визначається його ціною реалізації. Так, за схеми садіння 70×70 см без проведення чеканки ціна реалізації однієї тонни насіння становитиме 26354 грн, за цієї ж схеми садіння, але з проведенням чеканки вона значно зменшується і становитиме 20868 грн. Аналогічні результати отримані за інших схем вирощування насіння.

Таким чином, за вартісними показниками конкурентоспроможність насіння цикорію коренеплідного забезпечується тоді, коли врожайність насіння вища, відповідно – собівартість і ціна реалізації продукції нижчі.

Мірзоахмедов Фахріддін,

д. т. н., професор,

Центр інноваційного розвитку науки та нових технологій Академії наук

(Таджикистан);

Назрізода Саїдрахмон,

к. т. н., перший заступник Міністра економічного

розвитку і торгівлі (Таджикистан);

Ястремський Олександр,

д. е. н., професор, головний науковий співробітник

ДННУ «Академія фінансового управління» (Україна)

ДОДАНА ВАРТІСТЬ У КРАЇНАХ ПОЯСУ ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ

Пояс Великого Шовкового Шляху (далі – Пояс) – амбіційна потуга процесу глобалізації. Асоціація «Шовковий шлях», що організована під орудою Китайської Народної Республіки, налічує на 2015 р. 21 країну¹. Згідно Arase, D. [1], загальні інвестиції в проект Поясу складуть \$800 млрд. Це буде генерувати істотний приріст ВВП та доданої вартості в країнах Поясу. Взаємовигідні умови проекту можливі за умови справедливого розподілу доданої вартості за ланцюгами Поясу. Доля доданої вартості проекту – важливий фактор, що буде визначати ступінь зацікавленості та лояльності кожного з учасників. Також важливими є макроекономічні наслідки реалізації проекту для країн Поясу. Авторський колектив пропонує серію методів для оцінки наслідків глобального інфраструктурного проекту. Особливий акцент здійснюється на першому ланцюгу після Китаю – Республіці Таджикистан – та останньому перед Європейським Союзом – Україні.

Серед методів аналізу – загальні і спеціальні методи міжгалузевих аналізів (методи «витрати – випуск»).

Наприклад, для вимірювання доданої вартості автори використовують величину $I - \lambda$, де λ – розв'язок задачі $\lambda \rightarrow \max, |\lambda E - A| = 0$. Це число отримало назву число Фробеніуса. Відомо, що λ інтерпретується як узагальнений показник матеріалоемності національної економіки.

Україна, одна з кінцевих країн Поясу, має значну матеріалоемність, або невисоку відносну додану вартість. Наприклад, порівняльний аналіз України, Польщі (одного з перших реципієнтів ЄС), та Республіки Таджикистан (один з перших реципієнтів безпосередньо від КНР) відображений в наступній таблиці.

¹<http://www.ostro.org/general/society/news/500035/>

**Ступінь матеріалоемності та продуктивності в Україні, Польщі,
Таджикистані**

Країна	Рік	Ступінь агрегування (кількість галузей)	Ступінь матеріалоемності (число Фробеніуса), %	Ступінь продуктивності, %
Україна	2014	42	60,1	39,9
Україна	2011	15	68,2	31,8
Україна	2005	80	61,3	38,7
Україна	2005	15 ²	60,1	39,9
Польща	2005	55	43,5	56,5
Польща	2005	15 ³	44,2	55,8
Республіка Таджикистан	2011	9	45,2	54,8

Джерело: матеріали схем «витрати – випуск» згідно [5; 7; 8], агрегування та розрахунки авторів (приклад див. [9]).

Для порівняння: ступінь матеріалоемності національної економіки США в 2015 р. складав 44,4% (за матеріалами [6]).

Приріст ВВП може виникати не тільки внаслідок прямих іноземних інвестицій, але і мультиплікуватися в країні-учасниці (транзитері). Мультиплікація може виникати за різним напрямками. Деякі з них:

Приріст ВВП внаслідок прямих іноземних інвестицій мультиплікується. Мультиплікація може виникати за різними напрямками. Деякі з них:

1. Технічна мультиплікація. Вона складається з двох частин:

а. Мультиплікація внаслідок прямих та зворотних зв'язків між ВВП та споживанням. Збільшення ВВП генерує збільшення кінцевого споживання, що стимулює загальний дохід (ВВП) і т. д. Ключовим параметром сили мультиплікатора є *гранична схильність до споживання (Marginal Propensity to Consume, MPC)*.

б. Мультиплікація внаслідок прямих та зворотних зв'язків між загальним виробництвом та кінцевим використанням.

2. Креативна мультиплікація. Її мета створення супутніх виробництв проекту. Наприклад, країни Поясу, окрім прямого транзиту може переробляти напівфабрикати, а потім експортувати товари з новою доданою вартістю. Це, з нашого погляду, є найважливішим для країн Поясу Центральної Азії.

Сполучаючи обидва мультиплікатора, отримаємо подвійний мультиплікатор: $\frac{1}{1-\lambda} \cdot \frac{1}{1-MPC}$.

²Агрегована таблиця 80-ти галузевої таблиці 2005 р.

³Агрегована таблиця 55-тигалузевої таблиці 2005 р.

На наш погляд, креативний мультиплікатор на порядок потужніший технічного. Наразі авторський колектив не може охопити й малої частини креативного мультиплікатора, оскільки він – результат ініціативи, підприємництва, розумного розрахунку широких верств і лідерів нації. Суть креативного мультиплікатора в створенні супутніх виробництв в Поясі. Приклади вже народжуються на практиці. Окрім інфраструктурних проектів, що наразі реалізуються Китаєм на території Таджикистану (реконструкція автомобільної дороги Душанбе – Куляб – Хорог – Кульма – Карокурум, будівництво залізниці Китай – Киргизстан – Таджикистан – Афганістан – Іран), КНР також реалізує інвестиційні проекти ЛЕП «Південь – Північ», «Лолазор – Хатлон», ТЕЦ – 2 в Душанбе, цементного заводу потужність 3 млн. тон у рік. Важливим фактором економічного зростання країн-транзитерів є створення додаткової доданої вартості, окрім доданої вартості продукції, що транспортуються.

В доповіді також представлені інші методи аналізу наслідків формування Поясу для національних економік. Серед них – моделі прикладної загальної рівноваги, аналіз стійкості економіки до випадкових факторів (приклад див. [2; 4]), визначення ключових галузей (приклад див. [3]).

Список використаних джерел

1. Arase, D. China's Two Silk Roads Initiative: What It Means for Southeast Asia. *Southeast Asian Affairs*, 2015(1), 25-45.
2. Gurgul H. Stochastic input-output modeling [Текст] / Gurgul H. // *Ekonomia Menedzerska*. – 2007. – No 2. – P. 57-70.
3. Gurgul Henryk, Majdosz Paweł. Key Sector Analysis: A Case of the Transited Polish Economy [Електронний ресурс] / Gurgul Henryk. – Режим доступу : http://www.fm-kr.si/zalozba/ISSN/1581-6311/3_095-111.pdf.
4. Yastremskii O. Price of uncertainty in economic policy and entrepreneurship. – *Quantitative methods in accounting and finance*. – Edited by Prof. R. Motoryn, Prof. E. Nowak. – Ukrainian State University of Finance and International Trade. – Kyiv, 2013. – P. 229-233.
5. Статистичний збірник «Таблиці «витрати-випуск України в основних цінах». Архів 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Use Tables / After Redefinitions / Producer Value – Use of commodities by industry after reallocation of inputs associated with redefined secondary production.
7. 1997-2015: 15 Industries. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.bea.gov/industry/io_annual.htm.
8. Таблиця «витрати-випуск» за 2005 рік за розширеною програмою. Аналітичні матеріали. – Державний комітет статистики України. – Київ. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Poland Statistics Yearbook 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.stat.gov.pl>.
10. Ястремський О. І. Порівняльний аналіз структури національної економіки: Україна (2005, 2011 рр.), Польща 2005 р. / О. І. Ястремський // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. – № 1. – 2014. – С. 112-119.

Павлов О. І.,
д. е. н., професор;
Самофатова В. А.,
к. е. н., доцент, докторант,
Одеська національна академія харчових технологій

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Сталий розвиток агропродовольчої сфери (АПС) регіону варто розглядати як процес забезпечення продовольчої безпеки теперішнього та майбутніх поколінь, яке досягається раціональним використанням наявного природно-ресурсного потенціалу. У найширшому змісті стратегія сталого розвитку має бути спрямована на досягнення гармонії у відносинах між людьми, суспільством та природою. Зокрема, у світогляді видатних науковців з фізичної економії (М. Руденка та С. Подолинського) найвагомими чинниками в отриманні продуктів харчування були і залишаються – енергія сонця, ґрунту, води і повітря і сам фотосинтез [1, с. 373]. АПС виконує економічну, екологічну та соціальну функцію. Вона задовольняє потреби населення у продовольстві та забезпечує харчову і інші галузі промисловості сировиною. Сталий розвиток АПС також сприяє відтворенню і розвитку трудового потенціалу, підтримує природоохоронну діяльність та етнокультурну спадщину. Водночас, нинішня інституціональна структура АПС не відповідає повною мірою новим викликам трансформаційних перетворень. Складність регіональної АПС, як локалізованої територіально-галузевої системи потребує спеціального дослідження факторів, що визначають специфіку її функціонування та оцінки перспектив сталого розвитку. У роботі [2, с. 84] зроблено висновок, що прийшов час для визнання агропродовольчої сфери як суспільної цінності української нації, що потребує захисту цієї сфери. Слід також відмітити, АПС є складним цілісним об'єктом, ослаблення одного із структурних елементів якого дестабілізує ситуацію в цілому. Серйозною проблемою є те, що спостерігається значна диференціація населення за рівнем життя і споживання основних видів продуктів харчування. Зростання цін на аграрно-продовольчому ринку створює видимість його збалансованості і знижує можливості різних верств населення споживати продовольчі товари у відповідній кількості та асортименті. Важливим аспектом є диспаритет у отриманні доходів суб'єктами господарювання АПС: основний прибуток отримує сфера реалізації продукції, переробні підприємства та агрохолдинги. Водночас, орієнтація значної частки товаровиробників у АПС регіону на швидке отримання економічного ефекту від своєї діяльності, низький рівень контролю та відповідальності за неефективне використання

земель та низка інших природно-ресурсних факторів на сьогоднішній день є суттєвою загрозою екологічної та продовольчої безпеки держави.

Південний регіон України (Миколаївська, Одеська та Херсонська області) не має значних запасів енергетичних ресурсів, але тут є великий потенціал використання нетрадиційних джерел енергії (сонячної, вітрової, біоенергетики). Нині він налічує найбільшу кількість орних земель в Україні. Місцезорташування регіону в межах Причорноморської низовини зумовило перевагу на всій її території степових ландшафтів. АПС займає особливу базову роль у економіці досліджуваного регіону. Помірний клімат, чорноземні ґрунти в поєднанні з великою кількістю сонячних днів у році (вегетативний період – 200 днів) створюють сприятливі умови для вирощування зернових культур, овочів, розвитку садівництва і виноградарства.

Пріоритетними довгостроковими цілями сталого розвитку АПС регіону мають бути: забезпечення продовольчої безпеки держави, стати одним із лідерів на світовому ринку продовольства та подолати дискретність розвитку між містом і селом та забезпечити комфортні умови життєдіяльності у сільській місцевості. Саме інвестиційна привабливість і інноваційна активність регіону дозволяють забезпечити розробку і використання екологічно чистих технологій у АПС. Інноваційна діяльність у АПС полягає у поєднанні технологічних, виробничих і маркетингових заходів. Пріоритети інноваційної діяльності у АПС регіону заключають у собі: енерго- і ресурсозберігаючі технології виробництва, зберігання і переробки сільськогосподарської продукції; інновації, що сприяють забезпеченню внутрішнього ринку якісними і дешевими продуктами харчування вітчизняного виробництва; нововведення, що дозволяють підвищити надійність та ефективність харчового та сільськогосподарського обладнання; заходи, що дозволяють покращити екологічну ситуацію [3, с. 69].

Активні інноваційні процеси є найважливішим фактором сталого розвитку АПС. Ключовий момент сталого розвитку АПС – техніко-технологічне забезпечення, розвиток науки і інновацій. Інвестиції – це гарантія розвитку. Зокрема, за січень-вересень 2016 року їх обсяг склав 41,5 млрд грн. Це на 14,8 млрд грн або на 55,4% більше, ніж за відповідний період попереднього року. Серед найбільших інвестиційних проєктів 2016 р. – будівництво терміналу по перезавантаженню зернових і олійних культур китайської державної корпорації COFCO у м. Миколаєві. Це важлива ланка грандіозного проєкту «Один пояс – один шлях» і найбільша інвестиція КНР в агросектор України. Крім Китаю, вкладають гроші у вітчизняну агрологістику і США, зокрема провідна агропромислова корпорація Bunge реалізувала також у Миколаєві проєкт з будівництва виробничо-перевантажувального комплексу, що включає підприємство з виробництва рослинної олії та два термінали з

перевантаження олії та зерна. Крім того, зазначене підприємство забезпечується енергією за допомогою твердопаливного котла, що працює, використовуючи лузгу насіння соняшника. З переліком інших проектів можна ознайомитись на сайті [4].

Під час здійснення інноваційної діяльності у АПС слід враховувати вимоги не тільки економічних законів, але і природної циклічності. Зокрема, Д. Шиян справедливо зауважує, що: «...циклічність досліджуваної сфери відзначена ще в Біблії. Про це свідчить твердження про наявність чергування семи сприятливих і семи несприятливих років для виробництва зерна, а початок формування теорії циклічності логічно датувати роками, коли виникли та почали проявлятися промислові кризи, тобто з 1825 року» [5, с. 44].

Найважливіший чинник сталого розвитку АПС регіону – сталий розвиток сільських територій. Можливості розвитку сільських територій розширюються в умовах децентралізації. Перш за все, децентралізація – це передача значних повноважень від державних органів влади органам місцевого самоврядування. Одним із основних мотивів децентралізації є кращі перспективи для місцевого розвитку та сталого розвитку АПС регіону. Нині, соціально-економічна і демографічна ситуація у сільській місцевості залишається кризовою. Соціально-демографічна криза, в свою чергу, створює підґрунтя для технологічних і інноваційних криз у АПС регіону.

В основі методології управління сталим розвитком АПС регіону повинна бути ефективна реалізація функцій управління. Функції планування і прогнозування виконують роль методів управління. Координація управління – найважливіша ланка всієї системи. Важливою функцією і одночасно фактором соціальної інфраструктури є формування якості життя на селі і в невеликих містах регіону, зорієнтованих на переробку сільськогосподарської продукції. Сталий розвиток громад і регіонів залежатиме від їхньої здатності утримувати та створювати нові робочі місця та залучати інвестиції, завдяки тому, що розташовані там компанії є конкурентоспроможними в ключових секторах АПС. В досягненні сталого розвитку АПС одним з найскладніших завдань є формування завершеного ланцюга з виробництва, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської та харчової продукції. Вирішити це завдання та вибудувати раціональний технологічний ланцюг просування продукції від виробництва до споживача, економити витрати і формувати оптимальну вартість виробництва, впливати на збут продукції, впроваджувати інновації, реалізовувати економічні інтереси усіх учасників об'єднання доцільно за рахунок створення кластерів. Отримання прибутку, що перевищує сумарний прибуток окремих підприємств АПС та забезпечення сталого розвитку і є метою кластеризації.

Велике значення для відродження сіл є встановлення більш тісних зв'язків між містом і селом. Мова йде про розширення безпосередніх контрактів з продажу свіжої продукції між сільськогосподарськими виробниками і кооперативами шляхом доставки товарів додому або продаж виробниками продукції на орендованих прилавках в супермаркетах або на фермерських ринках. Міських мешканців, в свою чергу, приваблює сільська місцевість з її чистим повітрям, смачною натуральною їжею, красивими ландшафтами. Велику роль у цьому відіграє «зелений туризм», роль і обсяги якого постійно зростають

Сучасну модель сталого розвитку АПС можна охарактеризувати як перехід до принципів організації просторового розвитку, що орієнтується на активізацію інноваційної складової, розвиток коопераційних і кластерних зв'язків, раціональне поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів.

Список використаних джерел

1. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія / За ред. Ю. О. Лупенка, В. М. Жука, В. О. Шевчука та О. В. Ходаківської. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. – 502 с.
2. Павлов О. І. Агропродовольча сфера України як об'єкт національної безпеки / О. І. Павлов // Економічна та продовольча безпека України – 2013. – № 3 – С. 82–88.
3. Самофатова В. А. Інтегровані основи інноваційного і сталого розвитку / В. А. Самофатова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» – 2017. – Вип. 22. Част. II – С. 68–72.
4. ТОП аграрних інвестпроектів 2016. Национальный агропортал «Латифундист» [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://latifundist.com/spetsproekt/246-top-agrarnyh-investproektov-2016>
5. Шиян Д. В. Аграрні цикли: теорія, методологія, практика / Д. В. Шиян // Економіка АПК. – 2013. – № 2 – С. 43–48.

Пачева Н. О.,

к. е. н, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ДОВІРА – ПОЗАЕКОНОМІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ІНСТИТУТ

Довіра як позаекономічний, соціокультурний інститут знаходиться в структурі соціального капіталу будь-якого суспільства. М. Вебер і Е. Дюркгейм заклали основи дослідження концепції соціального капіталу, де довіра яка перестає бути індивідуальною якістю, що характеризує особистість та може розповсюдитися в цілому на соціальну групу чи суспільство і є головним компонентом соціального капіталу.

Поняття «довіра» використовують у різних галузях науки. Спробуємо у даному слові виявити наявність економічного змісту. Довіра базується на здатності передбачити і на знанні об'єкта, прогнозувати чи впливати на його діяльність. Економічна довіра характеризує надію, або впевненість людей на наслідки економічних процесів, зокрема в управлінській, грошово-кредитній, інвестиційній та інших сферах господарської діяльності.

Довіра, з погляду соціокультурних підстав, знаходиться в структурі соціального капіталу будь-якого суспільства як позаекономічний соціокультурний інститут. Дуже глибокі і на перший погляд, дуже прості поняття «довіра», «дружба», «мудрість», «чесність» знову, як і в ранньокapіталістичні часи, стають рушіями економічного розвитку.

Вчені економісти в Енциклопедії сучасної України тлумачать довіру як узагальнений спосіб зменшення вартості трансакцій (особливо вартості надій, захисту інформації та встановлення умов обміну) в ринкових умовах. «Довіра займає проміжну позицію між знанням і незнанням, вона є передумовою відносин обміну в сучасному суспільстві. Довіра виникає у рамках певного суспільства як очікування того, що його члени будуть поводити себе нормально й чесно, виявляючи готовність до взаємодопомоги відповідно до визнаних у суспільстві норм» [2, с. 190].

Феномен довіри є об'єктом дослідження різних наук – психології, філософії, соціології та економіки. Довіра є певною субстанцією, механізмом взаємодій людини з навколишнім світом, ось чому і сформувався міжгалузевий інтерес до цього феномену. Вона існує й у вигляді певних концентратів – інститутів довіри, підтримує життєздатність інститутів і водночас підтримується самими інститутами. Кризові ситуації в суспільстві є унікальними моментами для поглиблення розуміння життя народу і виявлення відправних точок для його поліпшення. І саме під час кризи невидимі раніше складові довіри, розчинені в суспільному житті, стають, видимими актуалізуються та концентруються задля досягнення єдиної мети [3].

Довіра не виникає і не зникає раптово, вона обумовлена національними культурними особливостями та історичною пам'яттю.

В.М. Геєць на міжнародній науковій конференції «Інститут довіри в економіці та суспільстві», що відбулася 28 травня 2010 р проаналізував три виміри суспільної довіри в Україні: її фундаментальну складову – суб'єктивну оцінку населенням своїх політичних і економічних знань, міжособистісну й інституційну довіру. Оцінюючи рівень міжособистісної довіри в Україні, вчений зосередив увагу на ситуації в Україні у порівнянні з іншими країнами світу, динаміці цієї довіри, її факторах та потенціалі зростання [3].

Міжособистісна довіра знаходить відображення у довірі до соціально-економічних інститутів в тих географічних межах, де існує прямий взаємний вплив зовнішнього середовища на об'єкт довіри і навпаки. Виходячи із цих тверджень, можна стверджувати, що низький міжособистісний рівень довіри, що знижує рівень довіри до соціально-економічних інститутів, виливається у низькому рівні довіри до національної валюти, банківської системи, національного фінансового ринку і його інструментів походження [4, с. 101].

Довіра – це твердження про те, що поки що невідоме, але має якусь вірогідність статися. Повну довіру часто ототожнюють з вірою, бо механізм такої довіри вже не базується на раціональних засадах тобто на досвіді й на передбаченні, та на попередньому знанні однієї сторони другою і включає ірраціональні мотиви взаємовідносин [1].

Академік В. М. Геєць вважає, що інститут довіри є важливим рушієм соціально-економічного розвитку.

І. Й. Малий встановив, що інститут довіри не виникає і не зникає раптово, а сама «довіра пронизує всю систему суспільних відносин: економічних, правових, політичних, соціальних та відносини культури» [5].

Специфіка довіри як позаекономічної категорії складається в тому, що впевненість в добросовісності і надійності відносин може бути як на високому рівні (оснований на дотриманні вимог моралі), так і на низькому. При високій мірі довіри в економічному середовищі задовольняються майже всі потреби людини або суспільства в цілому. В результаті чого формується збалансована та нормальна структура виготовлення та вживання товарів чи послуг.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія. Вікіпедія [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>
2. Енциклопедія Сучасної України / НАН України; Наукове товариство ім. Т. Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України / І.М. Дзіба (ред.). – Т. 8: Дл–Дя; А–Г. Додаток. – К. : Державне голов. підприємство республіканського виробничого об'єднання, 2008. – 716 с.
3. Кричевська Т.О. Інститут довіри в економіці та суспільстві/ «Український соціум» Наукове життя: події, факти, відгуки. (огляд за матеріалами міжнародної наукової конференції «Інститут довіри в економіці та суспільстві», що відбулася 28 травня 2010 р). – № 3. – 2010. – С. 157-165
4. Кузьмін О.Є. Довіра як економічна категорія / О.Є. Кузьмін, О.О. Бонецький // Вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 100–104.
5. Малий І.Й. Ерозія довіри до інститутів держави та конкурентоспроможність національної економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tppe/2010_21/Zb21_11.pdf.

Петренко П. С.,

к. е. н, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СИТУАЦІЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ І АНАЛІЗУ: СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ Є НАЙВАЖЛИВІШОЮ ЧАСТИНОЮ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У другій половині ХХ ст. термін «стратегія» і похідні від нього «стратегічне планування» і «стратегічне управління» починають грати помітну роль в теорії управління. Це пов'язано з розробкою управлінських технологій, які дозволили планувати діяльність організацій (в першу чергу великих) в динамічних умовах сучасного ринку. Сформуванню стратегії організації – означає відповісти на питання про розуміння і визначення напрямків діяльності організації в обставинах, що склалися, і перетворити ці уявлення на орієнтири, необхідні для здійснення конкретної управлінської роботи.

Ідея стратегічного управління – це спроба відповісти на питання про те, як управляти в умовах, які не цілком прозорі, змінюються і залежать від безлічі чинників, зокрема, від дій інших людей, що приймають самостійні рішення, прагнучи до своїх цілей і мети. Управляти в таких умовах – означає управляти стратегічно.

Необхідність розробляти стратегію з'являється при дефіциті ресурсів. Якщо управлінець має досить ресурсів, щоб вирішити завдання, поставлені йому для виконання, то він вирішує їх, не розробляючи якої-небудь спеціальної стратегії. Інша справа, коли ресурсів недостатньо – тоді, перш ніж почати діяти, доводиться аналізувати різні варіанти, оцінювати баланси витрат, ризиків і придбань, оцінювати ресурси, виділяти критичні ланцюги, в яких може зірватися уся справа, формувати різні сценарії дій в цих ланцюгах зв'язку і так далі. У цих умовах точний вибір пріоритетів і напрямів діяльності, які можуть бути реально забезпечені наявними ресурсами, набуває життєво важливого значення.

Стратегічне управління діяльністю організації спрямоване на створення таких управлінських технологій, які дозволили б переводити стратегію в управлінську роботу, перетворювати стратегічне планування в інструмент стратегічного управління, визначити набір процедур і тим самим максимально використовувати потенціал усієї організації.

Дуайт Ейзенхауер був абсолютно правий, коли стверджував: «До битви планування – це все, але під час битви планування вже марне» [1]. Цією фразою він виразив основний парадокс стратегічного планування. З одного боку,

абсолютно необхідно планувати, щоб передбачати і готуватися до того, що може статися. З іншого боку, плани і процеси їх реалізації повинні коригуватися, реагуючи на зміни, що відбуваються в середовищі організації.

Ключовим етапом стратегічного планування виступає стратегічний аналіз, який забезпечує підтримку ухвалення обґрунтованих рішень, оскільки дозволяє:

- врахувати вплив макроекономічної ситуації на галузь в цілому і окремі організації в ній;
- виявити закономірності і тенденції розвитку галузі, ефективні форми і методи внутрішньогалузевої конкуренції і ключові чинники успіху, рушійні сили галузі;
- виділити погрози і можливості зовнішнього середовища для організації;
- виявити шляхи якнайповнішого використання стратегічного потенціалу організації;
- встановити напрями діяльності по підвищенню загальної ефективності;
- виявити можливості розподілу ресурсів організації для досягнень стратегічних цілей.

Об'єктом стратегічного аналізу є дослідження чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на здатність організації досягати поставлених цілей.

В процесі стратегічного аналізу зовнішнього середовища виявляються тенденції, можливості і погрози, які прямо або побічно здатні вплинути на діяльність організації. Це непросте завдання зважаючи на складність, динамічність і невизначеність дії чинників, які утворюють макросередовище (середовище чинників непрямого впливу) і ділове середовище (середовище чинників прямого впливу).

Стратегічний аналіз починається з аналізу макросередовища – середовища непрямої дії на організацію, що включає безліч чинників, які можуть чинити вплив на її довгострокові рішення. У складі макрооточення виділяють політичні, економічні, правові, науково-технічні (технологічні), соціально-демографічні, культурні, природно-кліматичні, екологічні і інші чинники. На практиці для спрощення аналізу нерідко обмежуються розглядом чотирьох основних груп чинників, дослідження яких дістало назву PEST-аналізу (скорочення від англ. Political, Economical, Social, Technological).

Макрооточення створює загальні умови, в яких функціонують організації, і не має яскраво вираженого специфічного характеру стосовно окремо взятої організації.

В процесі аналізу макросередовища необхідно:

- 1) виділити її критичні чинники, як мінімум по чотирьох групах, що мають принципове значення для цієї організації, тобто які суттєво впливають на потенційну ефективність її стратегії;
- 2) проаналізувати тенденцію розвитку цих чинників;
- 3) певним чином ранжувати вибрані чинники. Для цього доцільно побудувати матриці оцінки впливу можливостей і погроз.

Дослідження ділового середовища проводиться у рамках галузевого і конкурентного аналізу. Як інструмент аналізу рекомендується використовувати «Модель 5 сил конкуренції» М. Портеру (рис. 1).

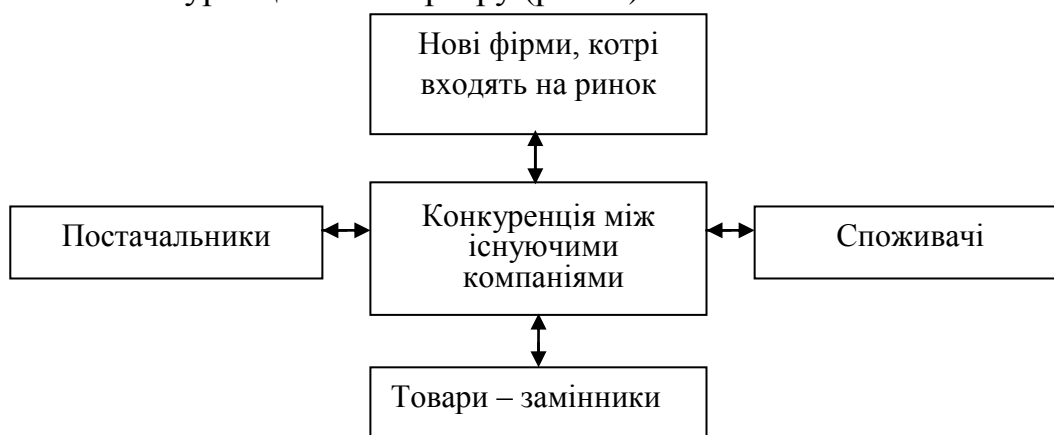

Рис. 1. Модель п'яти сил конкуренції

Управлінське обстеження мікросередовища організації – це процес комплексного аналізу внутрішніх ресурсів організації, спрямований на оцінку стану бізнесу, його сильних і слабких сторін, виявлення стратегічних проблем. При його проведенні слід використовувати принципи: системного підходу, комплексного і порівняльного аналізу, урахування специфіки організації (галузева і регіональна).

В результаті виявляється, які сильні і слабкі сторони має організація. Сильні сторони служать базою, на яку організація спирається в конкурентній боротьбі і яку вона повинна прагнути розширювати і зміцнювати. Слабкі сторони – це предмет пильної уваги з боку керівництва, яке повинне робити усе можливе, щоб ліквідувати або ослабити їх вплив.

Для встановлення зв'язків між слабкими і сильними сторонами організації, погрозами і можливостями зовнішнього середовища складається матриця SWOT (сильних і слабких сторін – можливостей і погроз). У ній виділяються два розділи (можливості, погрози), до яких відповідно вносяться усі виявлені на першому етапі аналізу можливості і погрози зовнішнього середовища. У верхній частині матриці також виділяється ще два розділи (сильні і слабкі сторони), до яких вносяться усі чинники, що відносяться до організації.

На перетині розділів утворюється чотири поля: поле «СІМ» (сила і можливості); поле «СІП» (сила і погрози); поле «СЛМ» (слабкість і можливості); поле «СЛП» (слабкість і погрози). У кожному з даних полів дослідник повинен розглянути усі можливі парні комбінації і виділити ті, які мають бути враховані при розробці стратегії організації. Відносно тих пар, які були вибрані в полі «СІМ», слід розробляти стратегію по використанню сильних сторін організації, для того, щоб отримати віддачу від можливостей, які з'явилися в зовнішньому середовищі. Для тих пар, які виявилися в полі «СЛМ», стратегія має бути побудована так, щоб за рахунок можливостей спробувати здолати наявні в організації слабкості, що з'явилися. Якщо пара знаходиться в полі «СІП», то в стратегії повинні використовуватися сильні сторони організації для усунення погроз зовнішнього середовища. У полі «СЛП», організація повинна передбачити таку стратегію, яка дозволила б їй позбавитися від слабкості, і спробувати запобігти навислій над нею загрозі.

«Стратегія компанії визначає конкретну конфігурацію її видів діяльності і їх узгодження один з одним. Різні стратегічні позиції вимагають різної комбінації видів діяльності для виробництва конкретних різновидів товарів і послуг» [2].

Список використаних джерел

1. Джерело: <http://www.russianenterprisesolutions.com/frames/01/017.html>
2. Портер М. Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і конкурентів / М. Портер. – М. : Альпіна Бізнес Букс, 2006. – 454 с.

Підлісний Є. В.,
викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Інститут власності у кожній державі займає центральне місце. Правове врегулювання відносин власності породжує утворення права власності, за допомогою якого утворюється панування власника над належними йому речами та його повноваження щодо володіння, користування і розпорядження ними. Тож, саме існування людини забезпечується головним чином завдяки суспільному виробництву, в процесі якого створюються необхідні матеріальні блага, створення яких неможливе без повної взаємодії людей. Відповідно заради досягнення тих чи інших цілей виробництва і задоволення таким чином своїх потреб людина змушена вступати у відповідні взаємовідносини з іншими

людьми. В результаті чого, виникає таке поняття «власність», однак саме історичні особливості й різноманітність практики суспільного життя народів зумовило існування різних поглядів щодо змісту та сутності «власності», її роль в соціальному, економічному та юридичному розвитку держави та права.

Зокрема, визначення власності за допомогою категорії присвоєння впливає з робіт К. Маркса, де категорії власності і присвоєння тісно пов'язані одне з одним. Такий підхід до визначення власності загалом можливий. Проте слід враховувати, що поняття присвоєння потребує конкретизації, а тому навряд чи може бути використане для розкриття змісту власності без визначення його самого [1, с. 28].

Слід зазначити, що термін «власність» та «право власності» не тотожні. Власність можна визначити як відношення індивіда або колективу до належної йому речі як до своєї. Тобто термін «власності» вживається для приналежності речі комусь. Таким чином можна дати коротке та змістовне визначення «власності». Це суспільні відносини, що характеризуються двома основними ознаками, а саме вони викають з приводу речей (майна), та мають вольовий характер. Також, слід зауважити, що власність як наукове поняття слід розглядати у двох економічних аспектах – як економічну та і правову категорію.

Власність як економічна категорія виступає певною формою присвоєння матеріальних та духовних благ. Як юридичне поняття власність – це володіння, розпорядження і використання власником матеріальних благ.

Відносини власності регулюються різними галузями права. Зокрема, важливе місце мають конституційні норми, які встановлюють форми власності (ст. 13, 41, 142, 143 Конституції України). Але основна роль тут належить цивільному праву, що визначає зміст права власності, регулює поведінку власників у господарському обігу, регламентує порядок і підстави захисту права власності [1, с. 54].

Серед численних нормативно-правових актів в Україні щодо питань правового регулювання відносин власності є Конституція України, Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України.

Відповідно до ст. 316 ЦК України закріплено основне поняття права власності. А саме: «Правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб». Тобто право власності є найбільш повним пануванням над річчю. Воно є водночас і одним із найбільш вагомим у цивільному праві. Визначення поняття права власності є неоднозначним. По перше, право власності визначають як повне і абсолютне панування особою над річчю, по – друге, право власності визначають як відносини осіб з приводу речі. Кожне визначення містить певні

риси права, та саме перше визначення є більш суттєвим і виражає найбільш характерні ознаки права власності [3].

У відповідності до ч. 1 ст. 134 ГКУ «Право власності – основне речове право у сфері господарювання» суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на підставі права власності, на власний розсуд, одноосібно або разом з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому майном, у тому числі має право надавати майно іншим суб'єктам для використання його на правах власності, господарського відання, оперативного управління або на підставі інших форм правового режиму майна, передбачених цим кодексом. При цьому право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням повноваження розпорядження стосовно окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених законодавством (ч. 1 ст. 136 ГКУ «Право господарського відання»). Правом оперативного управління визнається речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення комерційної діяльності (ч. 1 ст. 137 ГКУ «Право оперативного управління») [2].

Отже, власність, як категорія суто економічна, внаслідок врегулювання з боку держави набуває принципово нових рис, а саме стає правом власності. Зокрема, ст. 316 ЦК встановлює, що правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Узагальнюючи це визначення, можна сказати, що правом власності є відносини власності, врегульовані нормами відповідної галузі права. Складові відносин власності це – володіння, користування і розпорядження власником належним йому майном.

Список використаних джерел

1. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України / О. С. Яворська. – К. : Атіка, 2008. – 256 с.
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hzakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Стойка В. О.,

к. е. н., доцент;

Стойка С. О.,

к. е. н., викладач;

Баланова Т. В.,

викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Безперечно, розвиток фундаментальних і прикладних наук, комп'ютеризація та інформатизація суспільства визначають рівень сучасної цивілізації, але проблемою номер один і надалі залишається енергетика.

Енергетичний ринок на даному етапі розвитку оцінюється у межах трильйона доларів США, що майже удвічі перевищує автомобільний. Однак енергетичні потреби людства продовжують зростати, і це спонукає до розробки та введення в експлуатацію нових модернізованих енергогенеруючих потужностей [3, с. 27].

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України зниження енергоемності валового внутрішнього продукту є одним із основних чинників забезпечення енергетичної незалежності держави та підвищення рівня її економічної безпеки. За розрахунками і висновками Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, прогнозований потенціал енергозбереження завдяки ефективному використанню паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) становить понад 50%. Його реалізація дасть змогу значно скоротити споживання ПЕР і зняти гостроту проблему зовнішньої енергетичної залежності [1, с. 61].

Ціни на більшість видів енергоресурсів, які імпортує Україна, наближені нині до світового рівня, або й перевищують їх, недосконалість виробничих технологій зумовлює споживання цих ресурсів у великих обсягах. Це збільшує матеріальні витрати в базових галузях економіки. Конкурентоспроможність їхньої продукції забезпечує здебільшого низька оплата праці та застосування «тіньових» схем для мінімізації фіскальних витрат, що загрожує стабільності суспільства і навіть національній економічній безпеці [2, с. 4].

Система енергозабезпечення України формувалася під впливом попиту на енергоносії економіки країни та її регіонів, структури видів економічної діяльності, наявності розвіданих запасів енергетичних ресурсів, стану виробничої інфраструктури ПЕК, умов забезпечення дефіцитними видами

палива, екологічних обмежень і конкретних вимог до рівня енергетичної безпеки країни.

Безпрецедентне зростання світових цін на енергоносії виявило гостру потребу в істотному вдосконаленні державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів передусім з урахуванням досвіду держав – членів ЄС. В умовах глобальної конкуренції за паливно-енергетичні ресурси енергоефективність економіки і, відповідно, зниження витрат енергетичних ресурсів на виробництво продукції, виконання робіт і послуг є одним із небагатьох інструментів отримання конкурентних переваг України на світових ринках, підвищення рівня економічної безпеки та зростання добробуту громадян [1, с. 66].

В сучасних умовах господарювання, одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки країн світу є підвищення рівня енергоефективності та економічної безпеки. Це спричинено низкою проблем, які потрібно вирішувати негайно, зокрема необхідністю зниження навантаження на навколишнє середовище в частині споживання енергоресурсів і пов'язаних зі споживанням утворень відходів, викидів, скидів, а також підвищенням вимог до рівня енергетичної ефективності у світовій економіці.

З метою підвищення енергоефективності багато підприємств планують або вже використовують систему енергетичного менеджменту на основі міжнародного стандарту ISO 50001, створеного Міжнародною організацією зі стандартизації для управління енергосистемами. Компанії, що впроваджують систему енергетичного менеджменту, отримують можливість скоротити витрати на споживання енергії, підвищити рівень енергетичної та економічної безпеки, знизити вплив на навколишнє середовище.

Енергетичний менеджмент на рівні управління промисловими підприємствами почав досить активно застосовуватися з кінця 80-х і початку 90-х рр. ХХ століття, що спричинило за собою розробку відповідних стандартів, програм і процедур. Особливої актуальності питання розвитку системи енергетичного менеджменту, якісного управління проектами у сфері енергоефективності, самостійного моніторингу енергоспоживання та запровадження альтернативної енергетики в Україні набувають в сучасних умовах, коли собівартість видобутку ресурсів постійно зростає, а рівень викидів шкідливих речовин залишається надзвичайно високим.

Список використаних джерел

1. Бережний, Є. О. Енергоефективність України: виклики часу / Є. О. Бережний та ін. // Вісник Національної академії наук України. – 2013. – № 7. – С. 61–69.
2. Михалевич, М. Комп'ютерні технології та проблеми енергоощадження / М. Михалевич,

- І. Сергієнко, Б. Стогній // Вісник Національної академії наук України. – 2009. – № 9. – С. 3–13.
3. Плаксін, С. Гібридні енергосистеми / С. Плаксін, Ю. Шкіль, В. Юрко // Вісник Національної академії наук України. – 2005. – № 2. – С. 27–39.

Стрембіцька Л. Л.,
старший викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ТІНЬОВИЙ РИНОК ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

В сучасному світі для кожної держави тіньова економіка виступає як реальна загроза для її економічної безпеки, перш за все через те, що найсуттєвішим наслідком тінізації господарської діяльності є її здійснення поза державним обліком і контролем, що призводить до суттєвого зменшення обсягів відрахувань до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів. Тіньова економіка для свого функціонування та розвитку потребує залучення усіх видів ресурсів, невід'ємним елементом яких виступають ресурси праці, тому ринок праці автоматично залучається у систему тіньових відносин.

Проблема тіньової економіки є характерною для усіх країн світу, проте розміри її поширення між країнами вкрай неоднорідні та мають тісну залежність з рівнем їх соціально-економічного розвитку. Зниження рівня тінізації економіки та усіх її складових є одним з пріоритетних напрямів економічної політики держав, що сповідують принципи верховенства права та цінностей людського розвитку, про що свідчить прийняття на 104-й сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці «Рекомендації про перехід від неформальної до формальної економіки» (№ 204, червень 2015 р.).

Зазначеною рекомендацією наголошується, що широкі масштаби неформальної економіки в усіх її проявах є основною проблемою в плані реалізації прав працівників, і що більшість людей виявляються в неформальній економіці не по своїй волі, а з причин відсутності можливостей працевлаштування в формальній економіці з метою отримання засобів до існування. Вказаним документом рекомендується країнам-членам МОП організувати роботу компетентних органів влади щодо виявлення характеру та масштабів неформальної економіки, враховуючи різноманіття її форм, а також застосовуючи механізм трипартизму з повноправною участю найбільш представницьких організацій роботодавців і працівників, залучаючи при цьому до переговорного процесу економічні одиниці з неформальної економіки. Це є

досить суттєвою обставиною, оскільки оцінка причин тінізації соціально-трудової сфери з врахуванням точки зору економічних одиниць з неформальної економіки сприятиме поглибленню розуміння дійсних причин, що породжують та підтримують її функціонування.

Також важливим моментом є те, відповідно з Рекомендацією (№ 204), неформальна економіка: а) співвідноситься з всією економічною діяльністю працівників та економічних одиниць, які в силу законодавства чи на практиці або зовсім не охоплюються, або охоплюються не в повній мірі формальними відносинами; б) не охоплює протизаконну діяльність. Отже, враховуючи сучасні підходи Міжнародної організації праці до поняття «неформальна економіка», необхідно відмітити помилковість виокремлення в структурі тіньової зайнятості зайнятості у кримінальній економіці, на що вказується у праці [1, с. 3].

На нашу думку, в найбільш узагальненому підході функціонування та поширення неформального ринку праці в Україні зумовлене закономірностями перехідної економіки та недосконалістю інституційного механізму формування елементів ринкової системи господарювання. Серед інших важливих обставин, що сприяють тінізації ринку праці, визначено наступні причини:

- недосконала податкова система, несприятливі умови для ведення бізнесу;
- низька заробітна плата в офіційній економіці, бідність серед працюючого населення, низьке пенсійне забезпечення;
- низький рівень дотримання законодавства та відповідальності перед законом в цілому на рівні суспільства;
- незадовільне співвідношення між застарілими та новітніми робочими місцями, відсутність фінансових можливостей у суб'єктів господарювання розвивати матеріально-технічну базу виробництва;
- значне поширення корупції, прикриття тіньових відносин;
- відсутність налагодженої координації роботи з боку різноманітних державних структур щодо системної протидії негативним соціально-економічним наслідкам тіньового ринку праці;
- втрата цінностей праці, низька трудова свідомість робочої сили;
- несформованість в суспільстві практики та культури соціально-відповідального бізнесу.

На думку І. Петрової [1, с. 5], неформальна зайнятість в українській економіці має свою специфіку, що визначається тісним переплетенням неформальної зайнятості з формальною, оскільки на ринку праці присутня значна група осіб, зайнятих одночасно у формальній і неформальній економіці, причому неформальна зайнятість виступає як правило, як вторинна діяльність;

також важливою рисою неформальної зайнятості в Україні є наявність серед її суб'єктів висококваліфікованих працівників.

Основними негативними наслідками поширення тіньового ринку праці в контексті загроз економічній безпеці держави є:

- недоотримання державою фінансових ресурсів, які б спрямовувались на забезпечення ефективного функціонування соціальної сфери;

- зростання податкового навантаження на економічних суб'єктів, які функціонують у формальній економіці, що в подальшому провокує їх перехід у тіньову сферу;

- відсутність захисту працівників трудовим законодавства в системі неформальних соціально-трудова відносин;

- соціальна незахищеність працюючих у майбутньому через відсутність у них трудового стажу;

- соціальна незахищеність працівників у випадку ушкодження чи отримання ними травми;

- значне поширення понаднормової роботи, що при тривалій діяльності здатне призвести до погіршення здоров'я та втрати працездатності неформально працюючих;

- втрата довіри суспільством до проведення реформ, що провокує негативні суспільні настрої, знижує соціальну згуртованість та загострює протиріччя в системі соціальних партнерів;

- консервація застарілих, шкідливих та небезпечних робочих місць, перешкоджання реформуванню економіки на основі інноваційної моделі розвитку;

- декваліфікація робочої сили, неефективність інвестування в людський капітал як на рівні суспільства, так і на рівні індивіда.

Істотне скорочення неформального ринку праці має стати пріоритетним напрямом державної стратегії економічної безпеки в сучасних умовах, що сприятиме стійкому соціально-економічному розвитку, підвищенню життєвого рівня населення та покращенню іміджу нашої держави на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Петрова І. Заходи економічної та соціальної політики в сегменті неформальної зайнятості / І. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 3. – С. 3-8.
2. Transition from the Informal to the Formal Economy Recommendation, 2015 (No.204) // http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R204.

Шевченко І. Ю.,

к. е. н., доцент,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ПРОВІДНІ АВТОВИРОБНИКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Автомобілебудування є важливою підгалуззю машинобудування та невід'ємною частиною промисловості України. Як свідчать результати попередніх досліджень [1], продукція автомобілебудування за останні три роки становила 2,8-5,8% вітчизняної машинобудівної продукції та 0,2-0,5% промислової продукції в Україні.

Виходячи зі стратегічної важливості забезпечення розвитку автомобілебудування як перспективної підгалуззі машинобудування, актуальності набуває дослідження проблем і виявлення перспектив розвитку провідних вітчизняних автовиробників.

Нині вітчизняне автомобілебудування представлене невеликою кількістю автовиробників. Наглядно експрес-характеристика автомобілебудівних підприємств України представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика провідних автовиробників України*

Авто-виробники	Місцезна-ходження	Бренди	Характеристика підприємства
1	2	3	4
ПАТ «ЗАЗ»	місто Запоріжжя	ZAZ, Lanos, Sens, Forza, I-Van	єдине в Україні підприємство, яке має повний цикл виробництва легкових автомобілів, в тому числі штампування, зварювання, фарбування і складання автомобілів. Виробництво орієнтоване в основному на споживачів автомобілів С класу. Плідна співпраця: Adam Opel, Daimler AG, GM DAT, ВАЗ, ТАТА, Chery, KIA. Входить до групи компаній «УкрАВТО».
Корпорація «БОГДАН»	місто Луцьк, місто Черкаси	Bogdan	одне з підприємств, що найбільш динамічно розвиваються в Україні. Об'єднує в собі потужності для виробництва автобусів і тролейбусів, легкових автомобілів, вантажівок і комерційних автомобілів, а також має свою власну велику роздрібну та сервісну мережу. Партнери: Hyundai, Subaru, Skoda, Citroen, Great Wall, Jac, Daewoo, Zotye.

1	2	3	4
ПрАТ «ЄВРОКАР»	селище Соломоново Закарпатської області	Skoda	офіційний постачальник автомобілів SKODA в Україні. Дилерська мережа «Єврокар» є однією з найбільших в Україні і визнана кращою в Європі в області організації сервісної мережі і рівня оснащення станцій технічного обслуговування автомобілів. Потужність заводу «Єврокар» сповнена ряду технологічних нововведень, а гнучкість виробничого процесу є унікальною для технічних рішень України. Нині завод «Єврокар» виробляє повний модельний ряд автомобілів Skoda. Член групи компаній «Атол Холдинг».
ПАТ «КРАСЗ»	місто Кременчук	Ssang Yong, Geely, Great Wall	спеціалізується на складанні великих транспортних засобів. Здійснює передпродажну підготовку, гарантійне та технічне післягарантійне обслуговування транспортних засобів. Виробництво складається з двох складальних майстерень: відділ легкових автомобілів і відділ комерційних транспортних засобів.
ПрАТ «АвтоКрАЗ»	місто Кременчук	KrAZ	один з провідних світових виробників автомобілів великої вантажопідйомності. Єдиний виробник вантажних автомобілів в Україні, яка має замкнутий технологічний цикл виробництва. ПрАТ «АвтоКрАЗ» випускає широкий асортимент вантажних автомобілів і запасних частин до них, причепи та напівпричепи. Член фінансово-промислової групи «Фінанси і кредит».
ПрАТ «БАЗ»	селище Проліски Київської області	Etalon, Baz	підприємство спеціалізується на проектуванні і виробництві автомобілів. Основні партнери: TATA Motors LTD, Ashok Leyland, FAW, Deutz AG, Hino Motors, ZF Friedrichshafen AG, DANA Spicer. Член корпорації «Еталон».
ПрАТ «Часівоярський автобусний завод»	місто Часів Яр Донецької області	Ruta	Підприємство було створено в 1958 році. Протягом багатьох років компанія займалася капітальним ремонтом автомобілів ГАЗ і ЗІЛ, а також виробництвом спеціальних транспортних засобів. З 1995 року основною продукцією заводу були автобуси малого класу. Основні цехи спеціалізуються на куванні, штампуванні, зварюванні, фарбуванні та складанні автомобілів.
ПрАТ «Чернігівський автозавод»	місто Чернігів	Etalon, Chaz, Baz	Підприємство було створено в 2003 році. Виробляє міські, приміські та туристичні автобуси, а також тролейбуси. Основними видами продукції є автобуси малого класу. Член корпорації «Еталон».
ПАТ «Черкаський автобус»	місто Черкаси	Ataman	Правонаступник Черкаського автомобільного ремонтного заводу. У 1999 році завод розпочав виробництво міських автобусів. Протягом 1999-2006 року була проведена комплексна модернізація виробництва.

* сформовано за даними офіційних сайтів підприємств [2-10].

Нажаль, на даному етапі інтенсифікації інтеграційних процесів сформувалися та мають систематичний характер ряд проблем розвитку

вітчизняних автомобілебудівних підприємств, серед яких особливо слід виділити:

1) різке зменшення обсягів виробництва та реалізації легкових автомобілів, вантажних автомобілів і автобусів, спричинене негативним впливом світової фінансової кризи;

2) зниження конкурентоспроможності вітчизняної автомобілебудівної продукції у порівнянні з продукцією автовиробників з Південної Кореї, Японії, Китаю, США, Франції, Німеччини, Італії (особливо яскраво проявляється на ринках легковиків і вантажних автомобілів);

3) погіршення фінансового стану, зниження платоспроможності, ліквідності та зростання ймовірності банкрутства підприємств вітчизняного автомобілебудування (про що свідчать результати комплексної економічної діагностики діяльності підприємств [11]);

4) зростання рівня зносу основних виробничих засобів автомобілебудівних підприємств;

5) невідповідність застосовуваної технології виробництва автомобілів сучасним вимогам потенційних покупців і міжнародним стандартам якості;

6) нестабільність виробничого циклу виготовлення автотранспортних засобів;

7) дефіцит висококваліфікованих кадрів у галузі автомобілебудування.

З огляду на складність сучасних проблем розвитку підприємств автомобілебудування в Україні як ніколи раніше актуалізується необхідність реалізації комплексного підходу до їх вирішення, що нині неможливо без активного втручання держави в напрямку протекціонізму вітчизняної автомобілебудівної продукції на ринку продажу автомобілів.

При цьому для вирішення накоплених проблем розвитку підприємств автомобілебудування в Україні необхідним є застосування широкого спектру правових, адміністративних, економічних і соціально-психологічних методів державного регулювання, серед яких забезпечення соціального діалогу між державою, суб'єктами виробництва та реалізації продукції автомобілебудування, профспілками; цільове комплексне державне програмування; удосконалення нормативно-правової бази; квотування експорту та імпорту автомобілів; антимонопольне регулювання ринку продажу автомобілів; державне фінансування; державне кредитування та державна порука перед кредиторами; регулювання ставок ввізного мита; надання податкових пільг і канікул; державні закупівлі (замовлення); пропаганда необхідності підтримки вітчизняних автовиробників, престижності отримання професії та праці в автомобілебудівній галузі; створення ефективного механізму утилізації старих автомобілів; компенсація витрат автовиробників на

НДДКР; державне субсидування; розвиток державно-приватного партнерства у сфері автомобілебудування тощо.

Разом з тим, слід розуміти, що важливою умовою забезпечення розвитку вітчизняних автомобілебудівних підприємств в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів є максимальне наближення характеристик автомобілів українського виробництва до міжнародних стандартів, що сприяє посиленню попиту на вітчизняні авто та розширенню ринку їх збуту. Подібне в сучасних умовах видається можливим лише через активне впровадження державно-приватного партнерства та механізмів виготовлення автомобілебудівної продукції світових автовиробників на території України.

Список використаних джерел

1. Шевченко І.Ю. Місце автомобілебудування в промисловості України / І.Ю. Шевченко // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 листопада 2016 року). – Х. : ХНАДУ. – Т. 1. – С. 146-148.
2. ПАТ «ЗАЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avtozaz.com/en/about/today>.
3. Корпорація «Богдан» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bogdan.ua/en/about-corporation>.
4. ПрАТ «Єврокар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.eurocar.com.ua/about/skoda-solomonovo>.
5. ПАТ «КрАСЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremen-chug-ua.biz/184-kremenchugskiy-avtosborochnyu-zavod-krasz.html>.
6. ПрАТ «АвтоКрАЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.autokraz.com.ua/index.php/en/enterprise/our-history>.
7. ПрАТ «БАЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baz.ua/uk/dopolnitelnoe-menu-informaciya-pro-zavod-korporaciya-jetalon>.
8. ПрАТ «Часівоярський автобусний завод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ruta-bus.net/predpriyatie>.
9. ПрАТ «Чернігівський автозавод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/more/page/846>.
10. ПАТ «Черкаський автобус» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bus.ck.ua/istor.html>.
11. Shevchenko I.Yu. Diagnostics of the economic potential of the leading enterprises of automotive industry in Ukraine / I.Yu. Shevchenko // Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment: Collection of scientific articles. – Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2015. – P. 108-112.

СЕКЦІЯ 2

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА (ПРІОРИТЕТНІ ГАЛУЗІ, ПОТЕНЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА)

Katamadze D. Sh.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)*

INVESTMENT ENVIRONMENT OF GEORGIA AND ITS WAYS OF IMPROVEMENT

The functioning of the national economy is impossible without investments. For investment attracting is needed to stimulate the creation of the country's investment environment. Investor comprehensively assesses the situation how much convenient is capital investment as ideological, political and, most importantly, in economic terms, it analyzes investment efficiency all factors and determines investment risk. Foreign capital attraction promotes economic crisis overcoming, the growth of living standards. It allows without debt growth achieve economic development.

Investment environment, due to specific nature, cannot quickly develop. It is formed gradually, in the processes for market relations characterizing institutions formation and development, when growing investors and debtors positive expectations. In this sense, our country still has many problems to be solved: there are not established stock exchanges, securities market, limited investment portfolio. So in the near future attraction of large investments in Georgia is limited.

The investment environment of Georgia, despite measures taken, is not attractive. The economic potential full operation requires financial support in our country. Economy internal funding resources are scarce, because population financial activity is limited. Revenue are distributed unequally. Economy contracted reproduction and strict monetary and credit policy pursuing cannot guarantee for domestic investment needed solid financial base. Therefore, in our country domestic production financing real way is to attract foreign investment.

The investment has increased in 2008-2016 in Georgia, which prevents the country to finance the production of a sufficient amount of the investments. Investor company accompanying technological effect, selling nets and the right to use the trade mark is so great that it overrides the use of foreign capital, interest, in addition, by leakage of funds abroad suffered losses.

From foreign investment nesting obtainable income and losses illustrating we can discuss in recent years in Georgia attracted foreign direct investment volume, the origin and sectoral structure. Foreign Direct investments volume reached 1645 million US dollars in 2016, which is 22% higher than 2015 preliminary and by 5% – revised data. At the same time reinvesting volume amounted Foreign Direct investments total volume 32%. In 2016, according to director foreign investment in Georgia among the largest investor countries three largest investor country share according to 2016 data, amounted 59%. According to invested foreign direct investment in the first place is Azerbaijan by 35%, the second – 17% – Turkey, the third – the United Kingdom 7%. In 2016, implemented Foreign Direct investments in Georgia total amount 39% comes to transport and communication, energy – 12%, the financial sector – 8%, processing industry – 7%, hotels and restaurants – 7%, real estate – 4%, while on other sectors comes – 12%

Chaotic influx of foreign investment is not justified, because it is dangerous foreigners take control over strategically important sectors [1]. Attraction of foreign investments in Georgia hinders in our country frequently changing tax system, high levels of bureaucracy [4], the risk of future uncertainty, investment insurance low level, tense political situation, low purchasing level, monopolization of the market and technological lag and unresolved relationship with Russia.

Georgia has not yet developed a unified state investment policy. It is important in sectoral breakdown offer investment projects to foreign investors. Should encourage such investments, which will be focused on exploring new territories, time-consuming industries and funding of high unemployment regions. In this regard, we need technological cooperation with foreign investors, organization of joint enterprises, selling part of shares to them, cooperation based on the agreement and creation of new enterprises by foreign investors.

Recently, foreign investors are often forced to trade in new markets expansion strategy to shift away to the strategy of capital withdrawal. Georgian investment environment development essential factor is the World Trade Organization, TRACECA, BSEC, friendly states groups, UN, EU associate membership, which increases our country confidence in investors.

Our country's investment environment improvement key factors are its economic liberalization high-level, budget-tax system perfection, tax and custom goods alleviation and scientific and technical base strengthening. Improvement of the investment environment of Georgia may be tax incentives, by issuing budget subsidies to depressed regions.

Investment activity in Georgia is especially at the lower level in the regions, which is due to the tax revenues are overly centralized and for on-site expanded reproduction nothing is left, so it is necessary for regions to introduce differentiated

tax benefits, and the most part of tax revenues to be retained in the regions. Georgian credit policy requires perfection. Interest rates need to be liberalized at the regional level.

It is necessary that regions involve in investment cooperation. Regions should have their representatives in other countries and should have the right to access without any interference of the central government, establish direct investment contacts with partner countries, conclude the agreements, themselves be the investments guarantee, they ensure investment high-efficiency, and the result obtained from them use for regions revival. Should be established investment activity accounting international standards adapted system. Should be given broader scale to investment activities development areas in Georgia, such as leasing. Our country which has low economic development level, which lacks its own financial products, leasing of vehicles, equipment, machinery, automation and the introduction of scientific and technological advances introduction most effective way.

Georgian regions in the conditions of investment activities low level, the investors should be given tax benefits, which are investing their capital in depressed, backward regions, benefits should be differentiated according to the degree of depression. Economic benefits should be established in less profitable areas invested foreign investment. To Georgia's investment environment affecting the political, economic, social, ecological crises and external debt. The Georgian investment environment is influenced by the geopolitical layout.

Thus, in the local capital internal market by «fastening» and optimal combination with foreign investments should be ensured economic growth high pace. Foreign investment will contribute between Georgia and EU concluded Association Agreement and within Schengen zone visa-free travel acquisition rights.

European Union high solvent market interested investors, in order to reduce business costs, will express interest by European Union to our country proposed cooperation regime and will try to manufacture products in Georgia. Dues to our country's lab our resources cheapness; they will try to bring into Georgia raw materials, capital, technology, manufacturing details, semi-finished products, to make their processing in our country. It will attract investment to Georgia and will increase working places [3].

Thus, as can be seen from the above analysis, in order to improve the investment environment of Georgia, it is necessary to:

1. First should be developed in a short-term period quick impact measures:
 - b) As well as the need to immediately reduce the bureaucratic barriers;
 - c) Also should be adhered the assets holders property rights;
 - d) We also need to create equal conditions for investors;
 - e) Should be increased investment and financial processes publicity level;

2. Besides the quick impact recommendations, for our country's investment environment development should be elaborated long-term effect measures:

- a) It is necessary to fully implement the principles of Democracy;
- b) The need to enter in the base the radical economic changes;
- c) Also to be converted the consciousness of the population, should be turned to the new reality, should be given to the nation's economic education;
- d) At the same time it is necessary to deal with conflict situation with Russia, and within the country to be achieved political stability;
- e) In addition, tax system should become transparent, stable;
- f) Should be attracted new technology and develop competition;
- g) Foreign investment insurance system should enter into force;
- h) Also need to speed up the formation of the securities market;

References

1. Baratashvili. E., Magrakvelidze D. Investment Environment Development Principles in Georgia. Tbilisi, 2009; P. 404;
2. Sichinava A. Investments, Tbilisi, 2010; p. 355;
3. Kokiauri L., Bebiashvili N. Investment Projects: Theory, Analysis, Management: Manul/edition «TSU», Tbilisi: 2009. p. 418;
4. www.geostat.ge. National statistical service materials of Georgia;
5. http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/eap_aa/associationagenda_2014.
6. <http://transparency.ge/post/corruption-perception-indexcpi/2014-tslis-msoplios-koruptsiis-aghkmis-indeksi-2014>

Байрамов Ешгін Алі Огли,

к. е. н.,

Бакінський університет бізнесу (Азербайджан);

Павліщій Даріуш Олесь,

аспірант,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна)

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку світової економічної системи актуалізує роль інновацій як фактора забезпечення конкурентних переваг на макро- та мікроекономічному рівнях. Конкурентна боротьба зумовлює формування нових підходів до створення передумов для активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема на це вказується у наукових працях [1; 2].

Згідно зі статистичними даними питома вага підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, порівняно із попередніми періодами, зменшується. Якщо у 2000 р. з 1491 промислового підприємства, що впроваджувало інновації, 1372 (13,7% від загальної кількості промислових підприємств) освоювали виробництво інноваційних видів продукції, то у 2014 р. з 1208 підприємств – лише 600 (6,0%), тобто на 7,7% менше. Протягом 2015-2016 років ситуація, в цілому, характеризувалася збереженням негативних тенденцій. У цей же час в економічно розвинених країнах – США, Японії, Німеччині та Франції вищенаведене значення коливається у межах 70–80%.

Як наслідок, уповільнення модернізації виробничих потужностей та впровадження інновацій дедалі більше формує розрив між можливостями вітчизняних виробників та їх конкурентів, поглиблює технологічне відставання від світових лідерів. Вкрай низькими залишаються обсяги виробництва високотехнологічної продукції. Для більшості існуючих виробництв використання інновацій не є головним фактором розвитку [4, с. 100].

Враховуючи вищезазначене, до основних напрямів підвищення ефективності функціонування інноваційного підприємницького середовища в Україні необхідно віднести наступні: створення сприятливої інноваційної інфраструктури; формування адекватного викликам сучасності механізму державного регулювання інноваційного підприємництва; формування сприятливого загальноекономічного середовища в країні.

Формування сприятливого інноваційного середовища неможливе без підвищення ефективності державного регулювання розвитку підприємництва та визначення оптимальної участі держави в регулюванні процесів функціонування підприємницького сектору.

За оцінкою Державної служби України з питань регуляторної політики та підприємництва, приблизно 25–30% регуляторних актів містять порушення законодавства і принципів регуляторної політики та потребують коректив. Що стосується реалізації регуляторних актів, то і там спостерігаються численні порушення. Загалом, за оцінками зазначеної державної служби, рівень державного втручання в господарську діяльність не є оптимальним, а кількість порушень органами державної влади принципів і законодавчих норм у галузі регуляторної політики є значною (30%) [5, с. 32-33].

На сьогодні практично повністю відсутня матеріально-технічна і, передусім, фінансова підтримка малого бізнесу, система гарантій і страхування кредитних та інноваційних ризиків. Крім того, суттєвою проблемою є складність доступу до фінансових ресурсів (високі відсоткові ставки та вимоги значної застави) [6, с. 10].

У сучасних умовах, важлива роль в стимулюванні розвитку суб'єктів підприємницької діяльності має належати органам регіональної влади [7, с. 167-171]. Процеси децентралізації державної влади, у тому числі у фінансовій сфері, створюють передумови для використання інструментарію регулювання на регіональному рівні.

Перспективним напрямом щодо стимулювання діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва є покращення загальноекономічного середовища в країні (зменшення рівня інфляції, зниження ставок по кредитам тощо).

Реалізація заходів у контексті зазначених напрямів покращення інноваційного підприємницького середовища не лише створить умови для відповідного організаційно-інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності, але й сприятиме помітному збільшенню кількості інноваційно-активних промислових підприємств, збільшить їх частку у формуванні ВВП країни та підвищить загальний рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Fagerberg, J., Srholec, M., Verspagen, B. (2010). The Role of Innovation in Development. / J. Fagerberg, M. Srholec, B. Verspagen // Review of Economics and Institutions. – 2010. – № 1(2). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rei.unipg.it/rei/article/view/15>.
2. Курмаев П.Ю. Инновационно-воспроизводственный подход к регулированию региональной экономики / П.Ю. Курмаев // European Researcher. – 2013. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erjournal.ru/ru/archive.html?number=2013-01-15-01:31:46&journal=47>
3. Зянько В. В. Проблеми та пріоритети розвитку інноваційного підприємництва в Україні / В.В. Зянько // Теоретичні та прикладні питання економіки : Зб. наук. праць. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2006. – Вип. 9. – С.167–173.
4. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія /В.В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2008. – 397 с.
5. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та підприємництва. – 2012. – С. 5-9.
6. Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Славутському районі на 2013-2014 роки. – Славута, 2012. – С.10
7. Ольвінська Ю. О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 12. – С. 167-171.
8. Головенська Ю.В. Вплив інфляції на економіку України /Ю.В. Головенська // Інфляційне таргетування та макроекономічна динаміка: Збірник тез науково-практичної конференції студентів (25 березня 2015 р.) – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2015. – 55 с.

9. Любохинець Л. С. Макроекономічні основи таргетування інфляції як метод регулювання фінансових ринків в розвинутих країнах та Україні / Л. С. Любохинець, Л. М. Бабич // Вісник Хмельницького національного університету, 2010. – № 4. – Т. 2. – С. 72–75.
10. Постанова Верховної ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» № 916-14 від 13.07.1999 р.
11. Лаврук В.В. Венчурне інвестування інноваційної діяльності / В.В. Лаврук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 224–234.
12. Мірошниченко О. В. Знецінення національної грошової одиниці як загроза економічній безпеці України / О. В. Мірошниченко // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 3. – С. 65-71.

Богашко О. Л.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМНОГО ВПЛИВУ РЕГІОНІВ І КЛАСТЕРІВ НА ІННОВАЦІЙНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Теоретично-прикладні погляди на процес кластеризації зазнають суттєвої еволюції. Генезис визначень кластера представляє спадкоємність орієнтації на інноваційний розвиток і обмін інформацією та знаннями. В сучасних умовах доцільно вживати наукове поняття «регіональний інноваційний кластер», під яким будемо розуміти довготривалу коаліцію адміністративної влади та громадських організацій регіону, виробничих, переробних, збутових та обслуговуючих підприємств, освітніх закладів, наукових установ та інноваційних форм ведення бізнесу з метою спільної і взаємовигідної розбудови конкурентоспроможної, соціально-орієнтованої економіки, що базується на нових знаннях, інноваціях та всеохоплюючому використанні інтелектуального капіталу регіону.

В основі кластеризації лежить модернізаційний процес, який базується на інноваціях. Структурно він охоплює технічні, технологічні, організаційно-управлінські та інституційні нововведення. Внаслідок цього кластери можуть мати різну спрямованість – інноваційну, промислову, рекреаційну, фінансову, сільськогосподарську, телекомунікаційну, будівельну, портово-рибальську, а також доповнюватися активною логістичною та маркетинговою діяльністю.

Вплив регіональних передумов на розвиток кластерів та подальший вплив кластерів на функціонування економіки регіону взаємозалежний та носить переважно позитивний характер. Цю взаємообумовлену та взаємовигідну кооперацію, яку можна розвинути на місцевому рівні, представлено в таблиці 1.

Фактори взаємного впливу регіонів і кластерів на економічну діяльність

Регіональні чинники, що позитивно впливають на ефективність економічної діяльності кластерів	Кластерні чинники, що позитивно впливають на ефективність економічної діяльності регіонів
регіональні та галузеві наукові центри, що забезпечують надходження інформації, проведення наукових досліджень, консультування та технічна підтримка	формування ефективних методів взаємодії держави та бізнесу, орієнтованих на встановлення державно-приватного партнерства
залучення в кластер виробників вузькоспеціалізованого обладнання і надання ділових послуг специфічного характеру	посилення дії мультиплікативного ефекту, який проявляється у збільшенні оборотності інвестицій, в зростанні прибутковості та конкурентоспроможності регіону
зворотній зв'язок зі споживачами, наявність розгалуженої збутової мережі, усталених каналів збуту	перетворення науки та освіти з дотаційної соціальної сфери у високоприбуткові види діяльності
наявність технологій і виробництв з утилізації та переробки відходів і побічних продуктів	підвищення ступеня інтеграції регіональних кластерних утворень в глобальну систему світового партнерства
взаємодія з галузями супутніх продуктів та видів діяльності	посилення незалежності регіону від економічних коливань за його межами
наявність в регіоні фінансових інститутів і доступність фінансових коштів	стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні
розвиток відповідних видів інфраструктури (ринкової, виробничої, транспортної)	збільшення кількості підприємств близько кластера, збільшення зайнятості населення регіону, зростання заробітної плати та відрахувань до бюджетів різних рівнів
рівень регіональної підготовки кадрів у системі загальної та спеціальної освіти, служби підвищення кваліфікації персоналу	збільшення купівельної спроможності населення і зростання ємності регіональних товарних ринків, підвищення інвестиційної привабливості регіонів
стратегічні альянси та інші форми державної кооперації у виробничій та торговельній сферах діяльності кластера, які в асоціативній формі підтримують діяльність його членів	поява ефекту масштабу і ефекту агломерації, які у створених кластерах сприяють розвитку регіонів, а такі регіони створюють імпульси для розвитку сусідніх регіонів

Отже, в умовах сьогодення, застосування на практиці кластерного підходу в Україні є необхідною умовою для виходу з економічної кризи, відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, досягнення високого рівня економічного зростання та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Оцінка ефективності управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств, об'єднаних у кластер / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9 (99). – С. 86–95.

2. Олійник А. Д. Методологічні основи формування інноваційних кластерних структур // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / [За ред. І. Г. Ткачук]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. – Вип. 5. – Т. 1. – С. 210–217.

Гожуловський С. С.,

студент;

Чорна Т.М.,

к. т. н., доцент,

Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЛІТАКОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ

Важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності держави на світових ринках є її інвестиційна привабливість. Інвестування значною мірою впливає на вирішення соціально-економічних проблем, з якими стикається будь-яка країна. Наразі в Україні потребує негайного вирішення проблема низького рівня капіталовкладень та відсутності припливу інвестицій.

Для України ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки може стати авіабудівна промисловість. Сучасний авіаринок є досить насиченим, конкурентну боротьбу на ньому ведуть не окремі компанії, а авіаційні держави. Таким чином, набуває актуальності проблема аналізу сучасного стану інвестиційної привабливості авіабудівної промисловості України, визначення проблем та перспектив розвитку галузі.

Наразі в промисловість надходить найбільший обсяг інвестицій. Так, у 2016 р. частка інвестицій в даний сектор становила 33,6% внутрішніх та 29,4% іноземних інвестицій в економіку [2]. Проте, це пояснюється ефектом масштабу, а не реальною привабливістю галузі для інвесторів.

Машинобудування є основою розвитку будь-якої країни, оскільки дана галузь відіграє важливу роль в прискоренні науково-технічного прогресу, забезпечує засобами виробництва інші галузі економіки, сприяючи оновленню та накопиченню капіталу. Крім того, машинобудування – це одна з провідних галузей, яка за вартістю продукції, інвестиційною привабливістю та кількістю зайнятих посідає перше місце у структурі світової промисловості [7].

Авіаційна галузь належить до стратегічно важливих секторів економіки. Україна входить до числа 9 країн світу, що мають власне виробництво літаків повного циклу [5]. Важливість розвитку авіабудування в Україні обумовлюється значною ємністю світового ринку та необхідністю оновлення

авіапарків. Крім того, розвиток авіаційної галузі України має важливе соціальне значення для економіки (розвиток суміжних галузей, інфраструктури, збільшення робочих місць тощо). За останні роки в Україні розроблено та сертифіковано декілька зразків техніки цивільної авіації, які є цілком конкурентоспроможними на світовому ринку (АН-148 та АН-158) [3].

Станом на початок 2017 р. в Україні функціонує 41 організація, що має Сертифікат розробника авіаційної техніки, а також 34 організації, що мають діючий Сертифікат схвалення виробництва авіаційної техніки [6], найвідоміші з яких – ДП «Антонов», Харківське державне авіаційно-виробниче підприємство (ХДАВП), ДП «Завод 410 ЦА», ПрАТ «Мотор Січ», ДП «Одеський авіаційний завод» та ін. В Україні розробляються та виготовляються літаки транспортної категорії, легкі, дуже легкі та надлегкі літаки, вертольоти транспортної категорії, легкі вертольоти, теплові аеростати, мотодельтаплани, парaplани тощо. Крім вищезазначених підприємств в Україні сьогодні функціонує ряд компаній авіабудівної галузі, які виробляють надлегкі літаки, авіаційні двигуни, комплектуючі, а також надають сервісні, ремонтні послуги техніки тощо. Основними ринками збуту української продукції є країни СНД, Індія, Ірак, Іран, Лівія, Єгипет, Туреччина, Куба та інші країни.

Економічний стан машинобудування та промисловості України багато в чому залежить від кон'юнктури зовнішніх ринків. Нестабільні показники відновлення ділової активності та економіки в ряді країн, які є основними споживачами української продукції, залишаються ключовими факторами, які негативно впливають на галузь авіабудування.

За останні 12 років в Україні було виготовлено всього 50 літаків [5], що дозволяє зробити висновки про низьку ефективність та рентабельність літакобудування в Україні. За оцінками фахівців [3], для налагодження нормального виробничого, фінансового та операційного циклів, зниження витрат на виробництво одиниці продукції вітчизняна авіабудівна галузь повинна виробляти не менше 20 літаків на рік, тоді як у 2002-2013 рр. в Україні щороку вироблялось лише 3-7 літаків. Для прикладу, світові лідери у галузі авіабудування здатні передавати замовникам від 350 до 500 одиниць готової продукції на рік.

Вітчизняна літакобудівна галузь довгий час залишається у системному кризовому стані, спостерігається зниження науково-технічного та технологічного потенціалу, зростає науково-технологічна відсталість від розвинених держав [1].

Наразі, не зважаючи на значний досвід України в проектуванні та виробництві літаків, розвиток дослідницького й технологічного потенціалу

поступово сповільнюється, що в першу чергу, пов'язано з недостатнім інвестуванням.

Таким чином, основними конкурентними перевагами українського авіабудування України є: тривала присутність у галузі, наявність кваліфікованих кадрів, відносно низькі витрати. Разом з тим, існує низка недоліків, зокрема серед яких можна виокремити:

- застарілі методи управління й недосконала закрита політика інвестування внаслідок залежності від держави;
- фінансові проблеми та неспроможність забезпечити глобальні післяпродажні послуги;
- незначний розмір внутрішнього ринку;
- недостатній обсяг послуг з технічного обслуговування й ремонту після продажу літаків;
- невелика частка молодих фахівців, відтік спеціалістів;
- обмежене фінансування на стадії розробки;
- відсутність власного виробництва важливих комплектуючих;
- значний термін підготовки моделей літаків до серійного випуску, що може призвести навіть до їх морального старіння ще до початку випуску тощо.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що авіабудування України має вагомий потенціал для його подальшого розвитку, проте існує низка суттєвих факторів, що призводять до уповільнення темпів зростання вітчизняного авіаційного комплексу. Розвиток авіаційної галузі України потребує значних коштів як з державного бюджету, так і зарубіжних капіталовкладень.

Активізація інвестиційних процесів у галузі авіабудування забезпечить впровадження досягнень науково-технічного прогресу, дасть змогу зменшити витрати на всіх виробничих стадіях, вдосконалити організацію виробництва і праці, мінімізувати витрати робочої сили та витрати на імпортування комплектуючих частин і необхідних матеріалів для авіазаводів. Наразі держава не в змозі забезпечити виділення обсягу коштів, необхідного для нормальної роботи авіабудівного комплексу, тому питання залучення прямих інвестицій в дану галузь наразі набуло особливої актуальності.

Список використаних джерел

1. Геєць І.О., Слюсаренко Ю.С. Оцінка та стратегічні напрямки розвитку авіабудування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6711/7490>
2. Інвестиції-2016: повільне, але оптимістичне зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dia.dp.gov.ua/investici%D1%97-2016-povilne-ale-optimistichne-zrostannya/>

3. Калиновський А.О. Тенденції та стратегії розвитку авіаційної галузі України / А.О. Калиновський, Н.І.Горбаль, Н.Л. Калиновська // Бізнес-інформ. – 2016. – № 8. – С. 88-94
4. Лабунець О.О. Вплив інвестицій на розвиток машинобудівної галузі України / О.О. Лабунець, А.Б. Грушевицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 5. – Том 1. – С. 105-109
5. Огляд авіабудівної галузі України за I півріччя 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.credit-rating.ua/img/st_img/AS/2014/10.10.2014/AVIA_CR_I_pol_2014.pdf
6. Офіційний портал Державної авіаційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avia.gov.ua/documents/Lotna-pridatn/aviazagpriz/documents/Lotna-pridatn/sertifikaciya-tipu/23500.html>
7. Свеженцев О.О. Перспективи розвитку машинобудівної галузі України: формування нової концепції промислової політики / Управління розвитком. – 2016. – № 2 (184). – С. 12-19

Доуртмес П. О.,
аспірант,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інвестиційно-інноваційна діяльність – основа розвитку підприємств. Практичне впровадження інновацій, визначення доцільності їх інвестування та пошук інвестиційних джерел є складними завданнями, які вимагають сучасного розуміння на основі подальшого дослідження їх сутності та особливостей прояву. Тому доцільним є уточнення розуміння та визначення основних понять категоріального апарату як інвестиційної, так й інноваційної діяльності підприємств.

В економічній літературі є значна кількість визначень поняття «інвестиції» [6; 9], аналіз яких дозволив відзначити те, що дослідники недостатньо уваги приділяють інноваційній спрямованості інвестицій. Тому на основі аналізу основних існуючих визначень цього поняття та їх узагальнено здійснено уточнення терміну «інвестиції», які запропоновано визначати як фінансові, майнові, інтелектуальні ресурси, використання яких забезпечує безперервність життєдіяльності підприємства у відповідності з результатами його господарювання, цілями та можливостями у коротко- та довгостроковому періоді з переважною спрямованістю на інноваційний вектор розвитку. Відмінністю та перевагою запропонованого визначення є: комплексність і необмеженість природи і предмету інвестування, урахування як коротко, так і довгострокового періоду, а головне – забезпеченість інноваційної підтримки та безпосереднього зв'язку з інноваційною діяльністю.

Інвестиції є підґрунтям та основним предметом інвестиційної діяльності, аналіз визначень сутності та видів якої [1–3; 6; 9; 10; 12], доводить їх розгалуженість, та обумовлює важливість подальших досліджень щодо сутнісного наповнення поняття «інвестиційна діяльність», яке б враховувало її особливості. Так, під інвестиційною діяльністю розуміється діяльність підприємства, яка полягає у вкладанні фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів для забезпечення безперервності життєдіяльності підприємства та її переходу на якісно новий рівень. Перевагою визначення є врахування основної мети інвестицій та зв'язок з інноваційною діяльністю підприємства, що полягає у їх спільній спрямованості на забезпечення успішної життєдіяльності та розвитку підприємства.

Оскільки інвестиційна діяльність має безпосередній взаємозв'язок з інноваційною діяльністю, в процесі проведення даного дослідження було проаналізовано існуючі найбільш розповсюджені визначення поняття «інноваційна діяльність» [4–8; 11], що дозволило констатувати існування їх значної різноманітності. На основі аналізу розглянутих визначень інноваційної діяльності запропоновано таке формулювання цього поняття: інноваційна діяльність підприємства – це діяльність щодо генерування нових знань та їх практичного використання для оновлення елементів функціональних сфер життєдіяльності підприємства та розповсюдження на комерційній основі, що сприятиме його розвитку. Наведене визначення враховує спрямованість результатів інноваційної діяльності як на внутрішнє середовище підприємства, так і на зовнішнє, що в цілому забезпечує його кількісні та якісні перетворення.

Представлені уточнені визначення основних понять категоріального апарату інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств мають практичну спрямованість, що дозволить менеджерам формувати й використовувати ефективні управлінські інструменти й рішення, які б забезпечували розвиток підприємств.

На основі уточнених визначень основних понять інвестиційно-інноваційної діяльності з використанням методу багатовимірної факторної аналізу виявлено основні напрями її удосконалення. Щодо покращення результатів інвестиційної діяльності на підприємствах, доцільно спрямовувати інвестиції в інформаційну підтримку інновацій, насамперед, у рекламу, здійснювати інвестування в основний капітал, нематеріальні активи та нарощувати власний капітал. Відносно інноваційної діяльності необхідно збільшувати виробництво та реалізацію інноваційної продукції, інвестування у дослідження і розробки, у придбання та оновлення машин, устаткування та програмне забезпечення, впровадження технологічних інновацій та їх просування на зарубіжні й вітчизняні ринки. Представлені напрями виявлено за

складом значущих показників у головних компонентах, кумулятивна дисперсія яких становить більше 70% розкиду значень досліджуваних показників, що характеризують інвестиційно-інноваційну діяльність за даними офіційної статистичної звітності підприємств машинобудівного комплексу Харківського регіону за період з 2010 по 2016 роки.

Запропоновану пріоритетність напрямів удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності як складного взаємопов'язаного явища доцільно враховувати підприємствам в процесі стратегічного планування свого розвитку та в разі реалізації інвестиційних та інноваційних проектів, що дозволить активізувати життєдіяльність підприємств та забезпечити їх конкурентоспроможність в умовах глобалізації та євроінтеграції економіки України.

Список використаних джерел

1. Балан О.С. Перебіг подій, тенденції та наслідки в інвестиційних процесах підприємств виробничої сфери України / О.С. Балан // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 1(63). – С. 72–80.
2. Вербицька Ю.М. Методичні підходи дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності / Ю.М. Вербицька // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 2. – С. 4–6.
3. Кам'янська О.В. Визначення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства / О.В. Кам'янська, Ю.М. Шкіль // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 1. – С. 61–65.
4. Кужева С.Н. Экономические основы инновационного развития / С.Н. Кужева. – Омск : Омский государственный университет. – 2013. – 108 с.
5. Лозовський А.Н. Управління інноваційною діяльністю на підприємстві / А.Н. Лозовський, Ю.В. Бараник // Молодий вчений. – 2016. – № 1 (28). – Частина 1. – С. 97–101.
6. Музиченко Т.О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат / Т.О. Музиченко // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 3 (25). – С. 161–167.
7. Наливайченко К.В. Геоелементні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні / К.В. Наливайченко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Випуск 1 (52). – С. 118–123.
8. Сазонець О.М. Інноваційна діяльність підприємств у контексті забезпечення інформаційної безпеки / О.М. Сазонець, Л.Г. Сіпайло // Проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 156–161.
9. Сириченко Н.С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій / Н.С. Сириченко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – Серія : Економіка. – Випуск 2(4). – Частина 1. – С. 263–269.
10. Шкура І.С. Прагматика застосування методів оцінки інвестиційних проектів в українських реаліях / І.С. Шкура // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – № 1 (20). – С. 133–143.
11. Яблонская-Агу Н.Л. Методичний підхід до оцінювання результатів інноваційної діяльності промислових підприємств / Н.Л. Яблонская-Агу // Інформаційні технології та

- інновації в економіці, управління проектами і програмами: монографія / За заг. ред. В.О. Тимофєєва, І.В. Чумаченко. – Х. : ФОП Панов А.М., 2016. – С. 203–209.
12. Ястремська О.М. Інвестиції: сучасне розуміння та класифікація / О.М. Ястремська, Н.Л. Яблонська-Агу // Економіка розвитку. – 2014. – № 4 (72). – С. 116–121

Карзун І. Г.,
к. е. н., головний спеціаліст,
Міністерство освіти і науки України

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У період європейської інтеграції України розпочався перехід до інноваційної моделі економічного розвитку, основою якої є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки за рахунок активізації інноваційної функції. Світовий досвід свідчить про високу ефективність інноваційного способу розвитку економіки. У цьому процесі головна роль належить інноваціям, які базуються на використанні людського інтелектуального потенціалу. Саме тому зростає роль інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти (СЗВО) в нашій державі.

Вища освіта відіграє важливу роль у всіх сферах життя суспільства. Найтісніше вона повинна бути пов'язана з ринком праці держави. На сьогоднішній день актуальним завданням є вдосконалення механізмів регулювання інноваційного розвитку СЗВО, що включає застосування сучасних інструментів, методів, концепцій державного управління інноваційним розвитком вищої освіти.

Сучасний підхід до вдосконалення регулювання інноваційного розвитку СЗВО передбачає відмову від монополізації адміністративного управління та покращення якості послуг вищої освіти. Роль держави в інноваційному розвитку СЗВО полягає у визначенні головних результатів, які має отримати держава і суспільство.

Для діючого механізму регулювання інноваційного розвитку СЗВО в Україні характерна розбалансованість, що обумовлено тривалим трансформаційним періодом, за якого не було належною мірою реалізовано низку актуальних можливостей у сфері підвищення якості підготовки фахівців, активізації наукової, інноваційної та інших видів діяльності ВНЗ відповідно до світових стандартів. Тому механізм державного регуляторного впливу на рівень інноваційного розвитку СЗВО потребує глибокої науково-обґрунтованої

трансформації в контексті забезпечення його відповідності сучасних реаліями соціально-економічного розвитку держави.

У сучасних умовах організаційно-економічний механізм державного регулювання інноваційного розвитку СЗВО повинен базуватися не лише на використанні методів державного регуляторного впливу, але й використовувати широкий спектр засобів ринкового регулювання, саморегулювання, соціального діалогу, державно-приватного партнерства. Основною метою запровадження вдосконаленого механізму є цілеорієнтоване підвищення конкурентоспроможності вітчизняної СЗВО під час формування єдиного світового та європейського освітнього простору в Україні у довгостроковій перспективі.

Тому, вдосконалення державного регулювання інноваційного розвитку СЗВО передбачає застосування дуального підходу, спрямованого на децентралізацію управління СЗВО та забезпечення автономії ВНЗ – з одного боку; а з іншого – на поліпшення нормативно-правової бази, сприяння оновленню основних фондів СЗВО, підвищення якості робочих місць для випускників ВНЗ, створення умов для активізації наукової та інноваційної діяльності, впровадження результатів наукових досліджень і розробок у виробництво, інтеграції у світовий освітній простір, ефективної взаємодії суб'єктів ринків праці та освітніх послуг, поєднання державного та громадського контролю діяльності ВНЗ.

За таких умов зростає роль непрямих, економічних, соціально-психологічних, стимулюючих методів регулювання інноваційного розвитку СЗВО. Удосконалення діяльності вітчизняних ВНЗ має реалізовуватися на засадах системності, комплексності, перманентності, послідовності, транспарентності, наукової обґрунтованості, реалістичності.

Результатом удосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку СЗВО має стати підвищення рівня зайнятості населення, насамперед, в інноваційній сфері шляхом:

- підвищення конкурентоспроможності складових економіки, які спираються на рівень освіченості зайнятого населення;
- розвитку інноваційної інфраструктури та макроекономічної стабільності;
- забезпечення ефективності функціонування ринку праці;
- покращення рівня розвитку технологічного ринку та інноваційного потенціалу [1].

Дієвим шляхом подолання зазначеної загрози є розробка і впровадження системи управління якістю діяльності СЗВО, яка дозволила б підвищити якісний рівень освітніх послуг, науково-дослідної роботи тощо.

До пріоритетних напрямів підвищення якості вищої освіти і розвитку системи управління якістю у ВНЗ належать:

- підвищення якості й розширення спектру освітніх послуг;
- забезпечення інноваційного розвитку ВНЗ;
- диверсифікація джерел фінансування;
- розвиток матеріально-технічної бази;
- удосконалення управління ВНЗ [2].

Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід, одним з важливих напрямів розвитку СЗВО країн є нарощування обсягів експорту освітніх послуг та підвищення їх якості. Тому Україні слід провести ряд першочергових заходів щодо залучення іноземних студентів в країну, зокрема, програми експорту освітніх послуг.

Використання потенціалу України як держави та провідних українських ВНЗ в експорті освітніх послуг потребує принципових реформ ліберального характеру. Серед них можна виділити такі позиції:

- надання права на відкриття філій і спільних навчальних закладів з іноземними партнерами за кордоном;
- формування груп, що навчаються іноземними мовами, особливо англійською;
- стимулювання зворотної міграції науково-технічних кадрів (відшкодування транспортних витрат репатріантам та витрат на пошук роботи; присудження спеціальних стипендій);
- відкриття факультетів з дистанційною формою навчання для громадян України, які проживають за кордоном;
- укладання угод про визнання українських дипломів;
- організація центрів науки і культури у країнах, для яких навчання в Україні є привабливим;
- проведення щорічних виставок української освіти за кордоном;
- надання сприятливого візового режиму для претендентів на навчання в Україні;
- фінансування будівництва гуртожитків для іноземних студентів, зокрема з використанням банківської системи;
- створення систем підтримки навчання іноземних студентів в Україні, включно надання грантів на навчання, стипендій кращим студентам та матеріальних пільг [3].

Акцентовано, що задля підвищення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти в умовах формування єдиного світового та європейського освітнього простору у стратегічній перспективі доцільно визначати та здійснювати моніторинг ключових показників інноваційного

розвитку СЗВО (фінансової, організаційної, кадрової, матеріально-технічної, науково-дослідної, міжнародної складових).

Запровадження розроблених рекомендацій щодо вдосконалення механізму державного регулювання СЗВО України дозволить активізувати процес інноваційного розвитку вітчизняної вищої освіти відповідно до потреб економіки і суспільства держави.

Список використаних джерел

1. Ткачук О. В. Сучасний стан державного регулювання зайнятості населення в інноваційному секторі національної економіки: проблеми та перспективи / О. В. Ткачук, Т. Ф. Рябоволик // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 3 (13). – С. 225-230.
2. Макаркин Н.П. Роль самооценки в стратегическом управлении классическим университетом / Н.П. Макаркин, Т.А. Салимова, В.И. Маколов // Стандарты и качество. – 2008. – № 6. – С. 58-61.
3. Плинокос Д. Д. Використання потенціалу регіону для розвитку експорту освітніх послуг / Д. Д. Плинокос // Шляхи підвищення економічної ефективності в умовах реформ : досвід розвинутих та перехідних економік : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (12 квітня 2013 р.) / ред. кол. : В. П. Ільчук [та ін.]. – Д. : Національний гірничий університет, 2013. – С. 23-24.

Колотуха С. М.,

к. е. н., доцент;

Панщанна Л. М.,

студентка,

Уманський національний університет садівництва

ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРОСЕКТОРІ УКРАЇНИ

Однією з актуальних проблем сучасного вітчизняного землекористування є питання запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення та подальшого розвитку земельних відносин в галузі. Варто відзначити, що зазначені природні ресурси в багатьох країнах з розвинутою економікою вільно купуються та продаються. В Україні ж поки-що селянин-землевласник має низький рівень доходів і не забезпечений достатньою державною підтримкою як виробник сільськогосподарської продукції, тому вільний від обмежень ринок землі сільськогосподарського призначення може призвести до масового скуповування української землі за безцінь.

Основною метою державної політики є гарантування продовольчої безпеки, утвердження пріоритетного розвитку агропромислового виробництва, забезпечення соціальної спрямованості аграрного власника в аграрній сфері,

формування сучасного конкурентоспроможного виробництва з виходом на світовий продовольчий ринок, а також охорона навколишнього природного середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів.

Світовий і набутий вітчизняний досвід показує, що будь-яка реформа може забезпечити позитивний результат лише за умови якщо вона здійснюється на добровільній основі, демократичним шляхом, за участю і в інтересах селян; має державну, правову, фінансову, матеріально-технічну, політичну, організаційну і морально-етичну підтримку; здійснюється за принципом соціальної справедливості та наявності сприятливого психологічного клімату; проводиться одночасно із соціальними перетвореннями на селі; здійснюється спеціальними органами – комітетами, комісіями, робочими групами тощо; надає селянам упевненості в стабільності аграрної політики держави, а також законодавчої бази. Необхідність вдосконалення земельних відносин в країні зумовлено зміною структури земельного фонду.

Нині сільгоспугіддя України щороку втрачають близько 600 млн. тонн ґрунту та 16 млрд. м³ поверхневої води, котрої вистачило б для формування 16 млн. тонн зерна. Площа деградованих ґрунтів з року в рік збільшується на 80 тис. га. Майже кожний третій гектар (30,7%) – еродований. Землі, що зазнали руйнівної дії води та вітру у Луганській, Донецькій, Кіровоградській і Чернівецькій областях становить 50-65 відсотків орних площ. У степовій зоні дві третини землі мають знижену родючість. Кожний четвертий гектар – кислий, а в зонах Лісостепу і Полісся – майже кожний другий (49,7-47,4%). Особливо великі площі (52,1-65,0%) кислих ґрунтів у Вінницькій, Черкаській, Тернопільській і Хмельницькій областях.

Протягом останніх років українська земля використовується з повним ігноруванням фізичного закону повернення взятих поживних речовин.

Це призвело до нестабільності землеробства, зниження ефективності сільського господарства, особливо в роки, коли все частіше трапляються природні катаклізми. Втрата врожаю на слабкозмитих ґрунтах становить 20%, середньозмитих – 40%, сильнозмитих – 60%. Щорічні сумарні збитки держави виливаються в суму 12,76 млрд. грн., а втрати чистого прибутку – 7,4 млрд. грн..

Однак, незважаючи на незадовільний екологічний стан земель, відбувається скорочення фінансування протиерозійних та ґрунтоохоронних заходів. Протягом 2009-2014 рр. обсяг коштів державного бюджету на виконання робіт з охорони земель, порівняно з попередніми роками, скоротився майже у 20 разів. За 2011 р. державним бюджетом України на здійснення заходів з охорони земель передбачено 1404,6 тис. грн, з яких 99,3 тис. грн використано на здійснення рекультивації 0,6 га порушених земель Сакського

району АР Крим та 1304,5 тис. грн на погашення кредиторської заборгованості за минулі роки. На 2012-2014 рр. виділення коштів на проведення робіт із збереження та відтворення земель, забезпечення їх раціонального використання у державному бюджеті не передбачалося, що практично унеможливило здійснення необхідних заходів.

До негативних екологічних проявів слід віднести і масове нехтування сільськогосподарськими товаровиробниками науково обґрунтованих сівозмін та поширення монокультури. Так, частка соняшнику в структурі посівних площ корпоративного сектору досягла 20,6%, фермерських господарств – 26,5%. Оскільки допустимі нормативи періодичності вирощування соняшнику на одному і тому ж полі становлять не менше ніж сім років, частка цієї культури у структурі посівних площ не повинна перевищувати 15%.

Поки-що із-за відсутності цивілізованого ринку землі село відчуває гостру нестачу інвестицій, яка пов'язана з тотальним недокредитуванням аграрної галузі. Кредитні організації не бажають надавати сільським товаровиробникам кредити по причині великих ризиків, а також із-за відсутності механізму управління земельними ділянками, у випадку, коли позичальник коштів не в змозі повернути позику. В цих умовах українським банкам вигідніше грати на фондовому ринку США, а в сучасних умовах – на курсовій різниці гривні, ніж вкладати в реальний сектор економіки. Проте за підрахунками вчених завдяки заставі права оренди сільгоспвиробники зможуть одержувати близько 100 млрд. гривень кредитних ресурсів на рік.

Кожна країна відпрацьовує довготермінову стратегію розвитку земельних відносин, враховуючи економічні, політичні і соціальні особливості та фінансові можливості. Зокрема, в Китаї земля залишається в державній власності. Передача її в приватні руки, за думкою китайських вчених, означало б створення дрібних сільськогосподарських структур, що обмежувало б використання сільгоспмашин, стримувало б розвиток виробничих сил. Через це колективна власність на землю розглядається як основний принцип нової економічної системи, яка створює умови для розвитку і підйому добробуту народу, впливає на ефективне ведення господарської діяльності.

Завдячуючи цим реформам, за останні 30 років Китай збільшив виробництво ВВП на душу населення більш ніж в чотири рази, м'яса – з 19,2 млн. т в 1986 році до 63,4 млн. т в 2001 році. Споживання м'яса, риби та морепродуктів з 1970 по 2003 рік збільшилось більш ніж в п'ять разів, молочних – біля семи, овочів – більше п'яти, фруктів – більш ніж в десять разів.

В 1978 році Ден Сяо Пін проголосив три принципи, три теоретичних положення, по яким повинна проходити реформа: не заважати розвитку виробничих сил; план не еквівалентний соціалізму, як і ринок – капіталізму,

тому що і в першому, і в другому випадку існує і план, і ринок; не завантажувати свідомість людей і сприяти росту їх добробуту.

Китайські економісти план і ринок не пов'язують з тією чи іншою системою. Вони рахують, що ці категорії є лише формою і методом управління економікою, план і ринок ніколи не існували в чистому вигляді, а їх співвідношення змінювались в різні періоди і в різних країнах. Історія людства – це, перш за все, історія розвитку товарного господарства від простого до сучасного. З поглибленням китайських реформ змінювались відношення до цих економічних категорій. Спочатку план був основою соціалістичної системи, а ринок виступав в якості додатку, а потім почався пошук оптимального поєднання плану та ринку. Сьогодні план та ринок як два колеса на осі китайської моделі економічного розвитку, які забезпечують високі темпи розвитку виробництва.

За висновками експертів, Україна за наявності родючих земель – одна із найбагатших країн світу. Майже 70% території займають сільськогосподарські угіддя, але на них припадає лише 17,4% кадастрової експертної оцінки, а на землі населених пунктів – 4,2% за площею – 70,3% за вартістю [6, с. 80]. Це означає, що землі, які використовуються під забудови, потреби промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, набагато дорожчі сільськогосподарських угідь. У реальній практиці це зовсім не так, адже у 2008 році лише переуступка корпоративних прав на право оренди землі для окремих бізнесових структур у деяких областях обійшлась від 600 до 1000 дол. США за 1 га.

Тіньові оборудки із сільськогосподарськими угіддями сприяють корупції, створюючи процес капіталізації прибутків, уповільнюючи нагромадження капіталу в галузі аграрного виробництва. За таких умов земельний ресурс не використовується як фактор виробництва на рівні з працею і капіталом. В результаті аграрний сектор і сільське населення з об'єднаного виробничого капіталу (з вартістю сільгоспугідь) мають норму прибутку 0,6%, а інші сектори економіки – 4,5%. Частка доданої вартості аграрного сектору становить лише 8,7% у доданій вартості по економіці країни. Для забезпечення норми прибутку в 4,5% аграрний капітал має становити понад 820 млрд. грн.. Це дасть змогу задовольнити первинні потреби селян і забезпечити приріст виробничого капіталу для функціонування галузі в режимі простого відтворення. Одержати додану вартість, достатньо для розширеного відтворення та забезпечення сталого розвитку сільських територій, можна при нормі прибутку на рівні 7% та аграрному капіталі в сумі 1278 млрд. грн.

Другою причиною розвитку ринку землі є брак фінансових ресурсів для розвитку аграрної галузі. За підрахунками вчених, для того щоб АПК став на шлях інноваційного розвитку, він щороку має одержувати не менше 100 млрд.

гривень кредитних ресурсів. Проте в найсприятливіший для аграріїв 2008 рік вони змогли позичити в банках лише 21 млрд. грн, а в 2011 році – лише 7 млрд грн. Унаслідок цього більшість господарств вимушені користуватися застарілою технікою, кожен гектар ріллі недоодержує мінеральних та органічних добрив, засобів захисту тощо понад 2 тисячі гривень. Через це, урожайність зернових в Україні у 2-2,5 рази, а продуктивність тваринництва удвічі нижчі, ніж у країнах ЄС.

Як показали результати проведеного дослідження, ринок земель сільськогосподарського призначення – питання найближчої перспективи. Поряд з цим, для запровадження цивілізованого ринку сільськогосподарських угідь державі необхідно вирішити цілий ряд проблем, пов'язаних з правовим забезпеченням зазначеного сегменту ринку та фінансовим забезпеченням його запровадження і фінансування. Саме цьому, на нашу думку, слід присвятити подальші наукові пошуки в цій сфері економічних досліджень.

Савченко В. Ф.,
д. е. н., професор;
Козлянченко О. М.,
здобувач,

Чернігівський національний технологічний університет

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ НА ОСНОВІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

При зростанні міжнародної конкуренції на ринку сільськогосподарських машин та обладнання необхідна активізація інноваційно-інвестиційної діяльності галузі. Однією із основних проблем сільськогосподарського машинобудування є брак коштів на технічне оновлення матеріально-технічної бази виробництв та підвищення їх технологічного рівня. Аналіз та вивчення процесу інвестування як єдиної економічної системи функціонування машинобудування для АПК надає можливість створити організаційно-економічні механізми, залучити інвестиції на їх розвиток та випуск конкурентоспроможної продукції.

В умовах посилення міжнародної конкуренції та необхідності виконання Україною зобов'язань перед СОТ, а також поглиблення міжнародної кризи розвиток сільськогосподарського машинобудування можливий на основі активізації інноваційної діяльності із залученням інвестицій. Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду у сфері інвестиційної діяльності,

спрямованої на інноваційний розвиток сільськогосподарського машинобудування, дає змогу визначити організаційно-економічні заходи для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. Сільському господарству необхідна не просто нова техніка, а нові технологічні процеси та система машин, які можуть значно підвищити продуктивність праці і ефективність агропромислового виробництва. Водночас більшість підприємств сільськогосподарського машинобудування випускають застарілі зразки техніки, які не відповідають сучасним агротехнічним вимогам [1, с. 24].

Такий стан вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки зумовлений наступними чинниками:

- вузька спеціалізація існуючих виробництв, зорієнтованих на випуск одного-двох видів техніки;
- відсутність конкурентного середовища серед виробників сільськогосподарської техніки;
- недостатність обігових коштів на розробку нової техніки та модернізацію існуючих видів машин;
- недосконалість системи кредитування підприємств та постачання техніки за лізинговими схемами;
- низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників;
- низька якість та надійність, висока енерго- та матеріаломісткість вітчизняної техніки;
- високі ціни на сільськогосподарську техніку із-за високої собівартості, зумовленої скороченням виробництва та значними енерговитратами.

Для залучення інвестицій у сферу сільськогосподарського машинобудування на інноваційній основі необхідно враховувати економічні, юридично-правові, технічні, інформаційні та соціальні фактори, тобто це комплексний процес, який ґрунтується на багатофакторному аналізі, а інноваційні процеси є результатом складних взаємодій у ринковому середовищі (рис. 1).

Юридично-правові фактори охоплюють законодавчо-правову базу ринкового механізму господарювання, організаційно-правові форми діяльності в сільському господарстві на основі приватної власності на землю і майно. Необхідною умовою створення конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки є правове регулювання кредитних відносин та лізингових схем постачання.

Технічні фактори зумовлені технічною політикою держави. Характерним є те, що на діючих підприємствах розміщені виробництва застарілих машин. Доцільно було б прийняти «Програму технічного оновлення сільського господарства» на основі прогнозування його розвитку та врахування насичення

ринку імпортною сільськогосподарською технікою. Такі заходи сприяли б розвитку сільськогосподарського машинобудування на тривалий період на основі запровадження сучасних агроекологічних технологій, виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

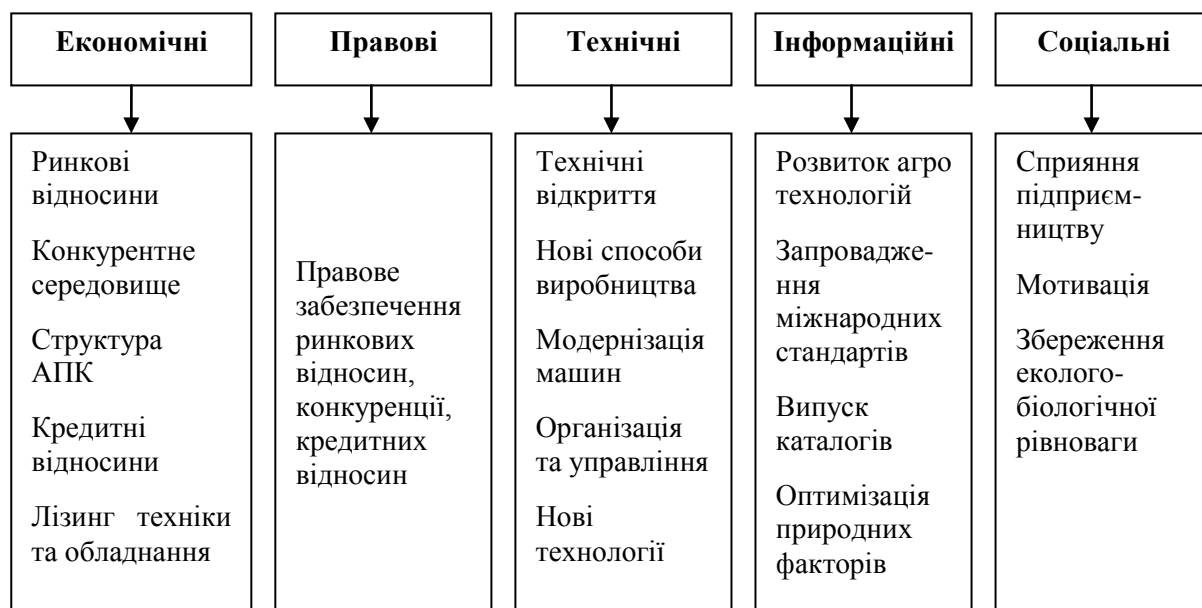

Рис. 1. Фактори впливу на залучення інвестицій у галузь сільськогосподарського машинобудування

Джерело: узагальнено авторами.

Ефективність аграрного виробництва забезпечується високим рівнем механізації та автоматизації технологічних процесів і цей чинник буде визначальним у майбутньому. Поступово впроваджуються нові агротехнології виробництва екологічно чистої продукції, які ґрунтуються на дотриманні умов збалансованого природокористування. Через відсутність координації розвитку галузі, здійснення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт кожне підприємство створює нову техніку на свій розсуд, без врахування вимог міжнародних стандартів та всесторонньо виваженого обґрунтування. Наприклад, із 5 заводів України, які розпочали випуск зернових комбайнів, тільки комбайн «Дніпро» (ЗАТ «Південний машинобудівний завод») відповідає міжнародним стандартам. Актуальними залишаються питання координації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в сільськогосподарському машинобудуванні, що опираються на досягнення в інших галузях економіки.

Інформаційні фактори безпосередньо впливають на стратегію інвестування підприємств. На жаль, науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи не завжди координуються галузевими науково-дослідними інститутами і не опираються на новітні досягнення вітчизняної та зарубіжної науки, що призводить до необґрунтованих витрат на розробку та

освоєння нової техніки, яка не відповідає вимогам споживачів. Доцільно було б поновити випуск інформаційних бюлетенів, експрес-інформацій, каталогів з інформацією про сучасні розробки в Україні та за кордоном.

Соціальні фактори є необхідною умовою успішного проведення аграрної реформи та інновацій у сільськогосподарському машинобудуванні. Формування нових поглядів щодо запровадження агроекологічних технологій забезпечить мотиваційні передумови для досягнення високої продуктивності, а також буде мати вагомий соціальний ефект, бо сприятиме зростанню привабливості та престижу праці у сільському господарстві.

Аналізуючи особливості інвестування інноваційних процесів у сфері сільськогосподарського машинобудування, встановлено, що на здійснення інвестиційно-інноваційної підтримки підприємств впливають такі чинники:

- економічний стан галузі;
- рівень ризику від інвестування інновацій;
- рівень впливу інновацій на перспективи розвитку галузі;
- визначення розміру інвестицій для впровадження інновацій;
- визначення виду та розміру економічного ефекту.

Для поживлення інноваційної діяльності галузі необхідно провести наступні заходи [2]:

- створити територіально-інноваційні структури із залученням науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів та підприємств машинобудування;

- надати довгострокові пільгові кредити підприємствам сільськогосподарського машинобудування для розвитку пріоритетних видів їх діяльності у інноваційному спрямуванні.

На сьогоднішній день сільськогосподарське машинобудування має слабкі позиції на ринку інновацій. На інноваційну діяльність галузі вплинула економічна криза, яка призвела до витіснення виробників із даного сегменту ринку, втрати конкурентоспроможності продукції, зменшення кількості інноваційно-активних машинобудівних підприємств.

Інвестиційно-інноваційні процеси у сільськогосподарському машинобудуванні здійснюються повільними темпами. Інвестиційні вкладення у галузь незначні та не відповідають сьогоднішнім потребам. Такий економічний стан не дає можливості випускати конкурентоспроможну продукцію.

Держава повинна приділяти значну увагу поліпшенню ресурсного потенціалу галузі, на вигідних умовах співпрацювати із зарубіжними підприємствами, сприяти розширенню асортименту продукції із нахилом на її якісну складову. Реалізація запропонованих заходів щодо посилення інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності підприємств галузі, стабілізувати процес оновлення

виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені інвестиції, стати конкурентоспроможними на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції.

Список використаних джерел

1. Федорак В.І. Організаційно-економічний механізм залучення інвестицій у підприємства сільськогосподарського машинобудування / В.І.Федорак, Н.В.Павлюк // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 22-25.
2. Савченко В.Ф. Інноваційний розвиток сільськогосподарського машинобудування в Україні / В.Ф.Савченко, О.М.Козлянченко // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – № 1 (5). – С. 108-117.

Шиманська О. В.,

викладач;

Булах І. І.,

викладач,

*ВСП Агротехнічний коледж Уманського
національного університету садівництва*

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В умовах глобалізації та існуючих неоліберальних ринкових порядків Україна повинна мати чітку стратегічну політику свого надійного позиціонування на глобальному та європейському рівнях, яка має спрямовуватися на чутливе випереджальне регулювання на динамічні зміни, що відбуваються у світовій економіці, з метою здійснення цілеспрямованих заходів щодо забезпечення виходу української економіки на високий рівень міжнародної привабливості і здатність стало розвиватися за інноваційно-інвестиційною моделлю.

Ключовим питанням стратегічної інноваційної політики є визначення тих напрямків інноваційного розвитку економіки, з яких Україна здатна отримати рівень доданої вартості не нижчий (а можливо вищий), ніж той, що має місце в масштабах глобальної економіки. Тобто конкурентоспроможність економіки України на світовому ринку має забезпечуватись в подальшому інтенсивним нарощуванням частки експорту продукції з високим рівнем доданої вартості в загальному обсязі експорту. Сценарні розрахунки показують можливість підвищення цієї частки до 2020 року з теперішніх 7–10 до 40–45%.

Механізм визначення стратегічних пріоритетних напрямів науково-технічного та інноваційного розвитку відпрацьований на рівні проектів

відповідних законів: «Про внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», «Про внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні», «Про внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність». Їх розгляд і прийняття Верховною Радою України сприятимуть активізації діяльності в цьому напрямку наукових, освітніх, підприємницьких та інших суб'єктів інноваційної діяльності.

Успіх інноваційної політики України на глобальному ринку має визначатись обсягами інвестицій, які вона отримує ззовні, а також із внутрішніх джерел для розвитку вітчизняного високотехнологічного виробництва, динамікою зростання частки високотехнологічного експорту, підвищенням зацікавленості зарубіжних компаній і висококваліфікованих спеціалістів співпрацювати з українськими підприємствами, а також масштабами використання заощаджень населення в цілях інвестування вітчизняного виробництва.

Визначення і активна реалізація пріоритетів інноваційного розвитку України, які мають сприяти зміцненню на світовому і європейському рівнях іміджу України як держави зі значним науковим і освітнім потенціалом, держави, здатної створювати найсучаснішу високотехнологічну продукцію, повинні базуватися на світових стратегічних критеріях і механізмах підвищення конкурентоспроможності економіки на світовому і внутрішньому ринках.

Іншим важливим завданням інноваційної політики є визначення тих секторів економіки і виробництва, які мають пом'якшити критичну залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання в теперішній час з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн імпортерів своєї продукції в Україну, унеможлиблюють створення нових робочих місць в Україні, необхідних для забезпечення повної зайнятості робочої сили, та сприяння інноваційно-му розвитку цих секторів.

Стратегія до таких секторів і виробництв відносить:

- агропромисловий сектор і забезпечення населення продуктами харчування;
- легку промисловість;
- фармацевтичну галузь;
- виробництво середньо- і високотехнологічної продукції широкого споживання.

Загальнодержавними і водночас галузевими, регіональними, а також підприємницькими пріоритетами інноваційної політики залишаються завдання щодо вирішення проблеми докорінного зменшення ресурсоемності і енергоемності вітчизняної економіки, підвищення віддачі від потенціалу

матеріальних і енергетичних ресурсів, наявних в Україні, і тих, що залучаються ззовні, а також підвищення рівня соціалізації інновацій.

Механізм вирішення цих пріоритетних завдань зовнішньої і внутрішньої інноваційної політики в Україні в основному відпрацьовано. Він базується на використанні програмно цільового підходу. Проте існуюча система формування і особливо реалізації програм є вкрай неефективна. У зв'язку з цим необхідно здійснити системні заходи щодо вдосконалення програмно цільового механізму реалізації пріоритетних завдань в інноваційній сфері.

Зокрема, необхідно провести ретельний перегляд існуючого переліку програм як на державному, так і на всіх нижчих рівнях з метою визначення їх тематичної актуальності, ступеню відповідності пріоритетам, повноти забезпеченості кадровими, фінансовими та іншими ресурсами, відпрацьованості механізмів контролю і відповідальності за їх виконання. Має бути здійснено комплексну експертну проблемно-орієнтовану оцінку програм з точки зору їх відповідності визначеним пріоритетам. Для оцінки програм і проектів з найбільш актуальних проблем слід залучити незалежних міжнародних експертів. Системний підхід повинен використовуватись як у розробці кожної окремої програми, так і у формуванні всього комплексу програм, що має забезпечити підвищення синергетичного ефекту від узгодження дій по виконанню програм.

Список використаних джерел

1. Україна – 2015: Національна стратегія розвитку / В. М. Геєць, В. П. Семеновенко, Б. Є. Кваснюк. – К., 2007. – 74 с.
2. Стратегія економічного розвитку України до 2020 року : стратегія національної модернізації [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua/>.
3. Стратегія економічного розвитку України на 2009-2018 роки та на період до 2039 року [Електронний ресурс] / Державне агентство України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua/>.
4. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
5. Державно цільова програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 рр. : постанова Кабінету Міністрів від 14.05.2008 р. № 447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-П>.
6. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент. Теорія і практика в умовах трансформаційної економіки: навч. посіб. / В. І. Захарченко, Н. Н. Корсікова, М. М. Меркулов. – К. : ЦУЛ, 448 с.
7. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. / за ред. Микитюка П. П. – Тернопіль : Принтер Інформ, 2015. – 224 с.

СЕКЦІЯ 3

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Баланда А. Л.,

*д. е. н., професор, головний науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М. В. Птухи НАН України (м. Київ)*

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ

Середньострокове бюджетне планування дає можливість сформувати єдину стратегію у сфері бюджетної політики, податкової політики, політики державного боргу та міжбюджетних відносин для розв'язання основного завдання держави у середньостроковій перспективі, а саме – досягнення сталого економічного розвитку [1, с. 62].

Прикладом застосування середньострокового бюджетного планування є досвід країн-членів ОЕСР та країн-членів ЄС. З метою підвищення фінансової дисципліни більшість країн-членів ОЕСР прийняли середньострокові межі для витрат бюджету, які зазвичай охоплюють від 2 до 5 років, включаючи бюджет фіскального року. Середньострокові бюджетні перспективи у ОЕСР можуть включати прогнози доходних статей і витрат, цілей, максимального рівня витрат. Вони вказують напрями політики і змін у фінансуванні та дають особам, які приймають рішення, час для регулювання, корегування і погодження. Середньострокові бюджетні перспективи також допомагають визначити місце у бюджеті, яке може бути відведено для нових та вже існуючих програм. Середньострокові бюджетні перспективи допомагають правильно оцінити вартість програм, що «конкурують» між собою, ще до того, як остаточне фінансове рішення буде прийнято, а отже – сприяють зростанню передбачуваності під час виконання цих програм [2].

Середньострокове бюджетне планування базується на наступних основних компонентах:

- стратегічна компонента, завдання якої полягає довгостроковому загальному управлінні бюджетними ресурсами та їх вирівнювання в процесі перерозподілу між міністерствами й відомствами;

- оперативна компонента, спрямована на оптимізацію процесу управління бюджетом в галузевих міністерствах [3].

Рис. 1. Базові елементи середньострокового бюджетного планування
Джерело: [4].

У процесі впровадження середньострокового бюджетного планування принципове значення для виконавчої влади повинні відігравати механізми формування відповідних пріоритетів. Їх забезпечення проводиться через розробку і впровадження бюджетних програм, а також шляхом врахування поточних і прогнозних економічних показників чи індикаторів (рис. 2)

Міністерства	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечують реалізацію бюджету та виконання фінансових прогнозів; • формують компроміс у віддзеркаленні політики і можуть зафіксувати існуючий розподіл.
Бюджетні програми	<ul style="list-style-type: none"> • мають потенціал, щоб «поставити» політику над бюрократією; • повинні реалізовуватись виконавчими органами; • кількість програм має бути прийнятною.
Економічні показники (індикатори)	<ul style="list-style-type: none"> • мають значення тільки для загального економічного аналізу; • не підтримують пріоритетів між напрямками політики, що конкурують між собою.

Рис. 2. Алгоритм реалізації механізмів формування пріоритетів середньострокового бюджетного планування
Джерело: [4].

Одним з перших кроків для реалізації завдань і заходів щодо запровадження середньострокового бюджетного планування, визначених у

стратегічних і програмних документах нашої країни став Закон України «Про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування» [5]. Його основною метою є сприяння якісній підготовці проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки та уточнення прогнозу Державного бюджету України на 2018 і 2019 роки з урахуванням переходу на середньострокове бюджетне планування шляхом передбачення достатнього часу для виконання усіх необхідних завдань. Нова модель передбачає плаваючий метод планування, тобто в бюджетній декларації будуть враховуватися стелі, визначені минулого року, і буде додаватися третій рік. Вперше пропонують ввести комплексну оцінку ефективності та доцільності видатків, або огляд витрат (spending review). Її мета – виявити неефективні або неактуальні витрати та підвищити ефективність галузевих політик. Основною категорією оцінки ефективності бюджетних програм стане якість державних послуг.

Питання переходу до середньострокового бюджетного планування назріло вже доволі давно і воно повинне розглядатися не лише як зміна у формуванні бюджету шляхом додавання ще двох бюджетних періодів, але, насамперед, в якості принципово нової системної зміни бюджетної політики держави. Разом з цим, виходячи з того, що основною умовою досягнення запланованих бюджетних показників виступає якість макроекономічних прогнозів, досягнення цілей прийнятого Закону є дещо проблематичним:

- по-перше, внаслідок переважання політичних чинників над економічними вже не один рік в державі спостерігається переоцінка темпів зростання ВВП, що для середньострокового періоду може мати катастрофічні наслідки внаслідок завищених обсягів державних видатків;

- по-друге, на сьогодні залишається відкритим питання забезпечення раціональності прогнозних оцінок (незміщеність та ефективність прогнозу) – майже на протязі всіх років незалежності України спостерігається його оптимістичне зміщення, хоча в більшості європейських держав превалює тенденція до його консервативного зміщення;

- по-третє, на сьогодні під прийнятий Закон щодо переходу до середньострокового бюджетного планування не розроблено дієвий методичний інструментарій, що виражається у відсутності адаптованих моделей прогнозування соціально-економічних процесів та сценаріїв їх реалізації в Україні, а також механізмів їх запровадження до практичної діяльності Мінфіну в бюджетному процесі;

- по-четверте, виходячи з досвіду країн, де даний вид бюджетного планування функціонує вже давно, в середньостроковій перспективі найбільш

часто незмінними бюджетними цілями повинні виступати видатки уряду, які переглядаються лише у надзвичайних випадках. Однак необхідність протидії зовнішній військовій агресії зумовлює значне і малопрогнозоване збільшення оборонних витрат.

Не зважаючи на зазначені проблеми, більшість із яких можна оперативно вирішити, упровадження середньострокового бюджетного планування у цілому є необхідним і позитивним процесом, оскільки лише такий підхід дає змогу перевести бюджетне планування на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Корнієнко Н.М. Стратегічне та середньострокове планування видатків як інструменти підвищення ефективності використання бюджетних коштів / Н.М. Корнієнко // Наукові праці НДФІ. – 2012. – Вип. 2. – С. 61–64.
2. See Author. (2009). Government At A Glance 2009. 1st ed. OECD Publishing.
3. Review of International Practices for Determining Medium-Term Resource Needs of Spending Agencies. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/220451467993180864/pdf/WPS7289.pdf>.
4. Diamond, J. and Last, D. (2004). Budget System Reform in Transition Economies. OECD Journal on Budgeting, 4(1), pp.7-48.
5. Закон України «Про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування» від 23 березня 2017 року № 1974-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1974-19/print1494180329898167>.

Білошкурський М. В.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

РЕЗУЛЬТАТИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. стрес-тестування банківської діяльності стало основним методом антикризового фінансового менеджменту. Головна мета стрес-тестування полягає в оцінці ризиків та спроможності комерційного банку протидіяти зовнішнім потрясінням на фінансовому ринку, у зв'язку з чим ця методика стає основоположною при регулюванні банківської системи Національним банком України (НБУ), починаючи з 2014 року.

В Україні стрес-тестування затверджене Постановою НБУ від 06.08.2009 р., що визначає його методом кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у

визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями [1].

Т. Гайтнер, міністр фінансів США у 2009-2013 рр., називає стрес-тест центральною ідеєю успішного виходу економіки США із дна фінансової кризи та одним із трьох головних рецептів, використаних американськими регуляторами для відновлення довіри до фінансової системи, нарівні з державними гарантіями й екстремними вливаннями капіталу [2]. У сучасних реаліях під час стрес-тестування Центральний банк аналізує фінансову звітність банківської установи, щоб визначити, який обсяг капіталу необхідно додатково залучити (сформував «подушку безпеки») для подолання кризового фінансового стану. Основними вимогами національного регулятора зазвичай стають наступні: обов'язкова докапіталізація певного обсягу капіталу для покриття виявленого дефіциту власних фінансових ресурсів; у разі неможливості власниками залучити достатньої суми приватних інвестицій – примусове вливання державного капіталу; після завершення фінансової санації банку та відновлення довіри інвесторів, швидке повернення державних коштів у бюджет шляхом їх заміщення приватними інвестиціями.

Найважливішими результатами стрес-тестування є: інформованість суспільства про стан банківської системи та контроль за бюджетними коштами, які направляються на її оздоровлення; можливість реалізувати фінансову санацію банків, які тимчасово перебувають у фінансовій кризі, шляхом публічного антикризового управління; виявлення неплатоспроможних банківських установ та їх усунення з ринку шляхом банкрутства і ліквідації.

В рамках співпраці НБУ з Міжнародним валютним фондом, 24 квітня 2015 року ініційовано діагностику банківської системи, що передбачала аналіз якості активів, який потім було покладено у стрес-тест 20 найбільших банків [2]. Фінансовий стан банківської системи до і після діагностики наведено у табл. 1.

З даних табл. 1 видно, що протягом 2015 року, насамперед в результаті проведеного стрес-тестування, відбулося банкрутство і ліквідація 41, а протягом 2016 року – ще 21 банків. В результаті у 2015 році обсяг регулятивного капіталу скоротився на 31,3% (відповідно, норматив достатності регулятивного капіталу знизився на 3,3 п. п.). Сукупний регулятивний капітал банків скоротився на 39% за останніх 5 років, а норматив його достатності (адекватності) – на 5,4 п. п. Погіршення фінансового стану банківської системи України супроводжувалося також зростанням відношення обсягу великих кредитних ризиків до регулятивного капіталу на 164%.

Показники фінансового стану банківської системи України станом на початок 2013-2017 рр.

Найменування показника	Норматив	Значення показника станом на 01 січня:					Зміни у 2017 р., порівняно з 2013 р. (+/-)
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
1. Кількість банківських установ, од.	-	175	180	158	117	96	-79
2. Регулятивний капітал, млрд грн	-	178,9	205,0	188,9	129,8	109,7	-69,21
3. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, %	≥10%	18,06	18,26	15,60	12,31	12,69	-5,37
4. Норматив миттєвої ліквідності, %	≥20%	69,26	56,99	57,13	78,73	60,79	-8,47
5. Норматив поточної ліквідності, %	≥40%	79,09	80,86	79,91	79,98	102,14	+23,05
6. Норматив короткострокової ліквідності, %	≥60%	90,28	89,11	86,14	92,87	92,09	+1,81
7. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, %	≤25%	22,10	22,33	22,01	22,78	21,48	-0,62
8. Норматив великих кредитних ризиків, %	≤800%	172,91	172,05	250,04	364,14	308,27	+135,36
9. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, %	≤15%	0,090	0,040	0,010	0,002	0,001	-0,089
10. Норматив загальної суми інвестування, %	≤60%	3,48	3,15	2,97	1,10	0,60	-2,88

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними, наведеними у [3].

Отже, стрес-тестування, яке є обов'язковим до використання на регулярній основі провідними центральними банками світу, зокрема Федеральною резервною системою США, Європейським центральним банком і Банком Англії, стимулює підвищення якості внутрішнього аудиту та ефективності фінансового менеджменту в банках. Унаслідок впровадження стрес-тестування відбувається трансформація функціональних завдань банківського нагляду з традиційної оцінки фінансового стану та капіталізації на діагностику і прогнозування сценаріїв майбутніх рівнів фінансової стійкості під впливом множини варіантів дії банківських ризиків і кризових факторів. В результаті закладаються основи для формування ефективної стратегії розвитку банківської установи.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ від 06.08.2009 № 460. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.
2. Корнилюк Р. Перевірка на міцність: як стрес-тести банків допомагають контролювати ризики у фін секторі [Електронний ресурс] / Роман Корнилюк. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/business/1409891-perevirka-na-micnist-yak-stres-testi-bankiv-dopomagayut-kontrolyuvati-riziki-u-finsektori>.
3. Показники банківської системи. Метадані [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

Бондарук Т. Г.,

д. е. н., професор,

Національна академія статистики, обліку і аудиту (м. Київ)

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Формування бюджетної політики на місцевому рівні, контроль за ходом її реалізації, внесення необхідних корективів мають бути забезпечені організаційно. Для реалізації бюджетної політики необхідно забезпечити збалансованість бюджетів всіх рівнів, а також контроль за цільовим витрачанням коштів, що виділяються з бюджету вищого рівня на соціально-економічний розвиток території.

Серед важливих напрямів бюджетної політики як невід'ємної складової соціально-економічної політики на місцевому рівні варто виокремити: ухвалення та реалізацію стабілізаційної програми, яка передбачає конкретні заходи, спрямовані на функціонування економіки і соціального розвитку; всебічне збільшення фінансових ресурсів, податкових доходів і економії державних витрат; посилення фінансово-бюджетної дисципліни та відповідальності керівників всіх рівнів за неухильне дотримання вимог фінансово-бюджетного законодавства.

Об'єктивна необхідність застосування планового механізму в процесі бюджетного регулювання на місцевому рівні впливає із переваг планування як функції управління – можливості аналізувати джерела утворення фінансових ресурсів території і прогнозувати шляхи їх розширення, обґрунтовувати можливості реалізації поставлених цілей, пріоритетів, стратегічних і тактичних завдань регулювання фінансових ресурсів за допомогою бюджету, забезпечувати мінімальні соціальні гарантії населенню конкретної території. Вирішення стратегічних і тактичних питань організації бюджетного процесу визначають роль бюджетної політики в розвитку країни.

В літературі недостатньо розкрита видова типізація бюджетної політики, хоча вона необхідна для розробки науково обґрунтованої її стратегії. Найчастіше така типізація обмежується виділенням стратегії і тактики, державної і регіональної бюджетної політики [1, с. 37]. Проте це поняття більш багатогранне в своїх проявах.

Зміст бюджетної політики найповніше розкривається в деталізації її на різнопланові типи, види і форми реалізації на основі відповідних критеріїв: залежно від масштабності і довготривалості цілей і задач – стратегічна довготривала, тактична поточна складові загальної бюджетної політики; за функціональною ознакою – політика у сфері державних доходів, державних видатків, місцевих запозичень, бюджетного регулювання та міжбюджетних відносин; залежно від стратегічної спрямованості бюджетного регулювання – стимулююча і стримуюча; по територіальній ознаці – державна, регіональна, місцева; по ознаці спеціалізації – податкова, соціальна, інвестиційна [2, с. 286].

Розглянемо детальніше стратегічну довготривалу і тактичну поточну складові загальної бюджетної політики. Стратегія і тактика повинні взаємно доповнюватися і розвиватися, а не суперечити один одному, як це спостерігалось в Україні впродовж 1990-х років. Якщо тактичні цілі і задачі постійно змінюються, залишаючись до кінця не вирішеними, або суперечать стратегії, то навряд чи можна очікувати від такої бюджетної політики значних результатів, економічного і соціального ефекту.

Бюджетна стратегія як на державному, так і на місцевому рівнях, повинна реалізовувати цілі загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку через бюджетний механізм. Виконання названих цілей передбачає: структурну перебудову економіки відповідно до світових технологій з формуванням в остаточному підсумку адекватного ринкового середовища з пріоритетністю інтересів вітчизняного виробника; фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки; реструктуризацію бюджету через посилення ролі місцевих бюджетів, зміну структури доходів і видатків відповідно до стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Досліджуючи теоретико-методологічні основи бюджетної стратегії, І. О. Лютий розглядає її як «виокремлену мету, що конкретизується в економічних, фінансових показниках, насамперед бюджету країни і досягається за довгостроковий період у показниках соціально-економічного зростання» [3, с. 69]. Використання бюджетної стратегії в країнах з розвинутою ринковою економікою має позитивний вплив на процеси соціально-економічного зростання, стабілізацію, структурну перебудову, інноваційне оновлення виробництва. Але реалізація бюджетної стратегії повинна мати відповідну правову базу; політичну волю керівництва країни; необхідне науково-методичне забезпечення цих процесів.

Саме з таких позицій необхідно розглядати суперечності бюджетної стратегії як складової бюджетної політики в Україні.

Від бюджетної стратегії залежить соціально-економічний розвиток країни, оскільки в ній мають бути конкретизовані показники соціально-економічного зростання на визначений період. Постійна зміна пріоритетів не дозволяє стверджувати, що в Україні є науково обґрунтована і законодавчо визначена стратегія соціально-економічного розвитку, відповідно бюджетна стратегія.

Відмітимо ряд причин, що призвели до такої ситуації: це відсутність політичної волі щодо необхідності визначення та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку, відсутність науково обґрунтованих і законодавчо визначених конкретних цілей і пріоритетів, політична й економічна нестабільність, трансформаційні процеси в економіці і соціальній сфері, зовнішні чинники тощо. Перші з названих причин призводять до того, що ті державні документи, які мають законодавчо визначати стратегію соціально-економічного розвитку, носять декларативний характер, економічні показники науково не обґрунтовані і не взаємопов'язані, а механізм реалізації законодавчо не визначений.

Актуальним є твердження відомого вітчизняного вченого В. М. Геєця, який висловлюючи своє бачення пріоритетів бюджетної політики, радить уряду «вийти з ініціативою щодо перегляду бюджету, зменшення бюджетних витрат, збільшення контролю над витратами місцевих бюджетів» [4], справедливо відмічаючи, що необхідно змінити вектор у соціальній політиці і відновити економічне зростання, в іншому випадку українську економіку буде відкинуто на декілька років назад.

На жаль, ні Конституція України, ні Бюджетний кодекс України на сьогодні не визначають правовий статус бюджетної стратегії. Відсутність законодавчо визначеного статусу бюджетної стратегії не дає змоги забезпечити відповідний механізм її реалізації в бюджетній політиці держави, її місце в соціально-економічних процесах. Відсутність правової і, відповідно організаційної процедури прийняття і реалізації бюджетної стратегії призводить до безвідповідальності урядових інститутів за результати.

Об'єктивна необхідність застосування планового механізму в процесі бюджетного регулювання впливає із переваг планування як функції управління: можливості аналізувати джерела утворення фінансових ресурсів території і прогнозувати шляхи їх розширення, обґрунтовувати можливості реалізації визначених цілей, пріоритетів, стратегічних і тактичних завдань регулювання фінансових ресурсів за допомогою бюджету, забезпечувати мінімальні соціальні гарантії населенню конкретної території. Вирішення стратегічних і тактичних питань організації бюджетного процесу визначають роль бюджетної політики в розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Ковалева Т. М. Бюджетная политика и бюджетное планирование в субъекте Российской Федерации / Ковалева Т. М. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2001. – 190 с.
2. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні : [моногр.] / Бондарук Т. Г. ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К. : Експрес, 2009. – 608 с.
3. Лютий І. О. Теоретичні засади та суперечності реалізації бюджетної стратегії України / Лютий І. О. // Наукові праці НДФІ. – 2006. – № 2. – С. 69–72
4. Геєць В. Сенс у тому, щоб капітал, розвиваючись, виконував свою соціальну функцію / Геєць В. // Дзеркало тижня. – 2006. – 25 березня. – № 11.

Боровик П. М.,

к. е. н., доцент;

Свірідова А. В.,

Уманський національний університет садівництва;

Сліпченко В. В.,

начальник, Уманська ОДПІ ГУ ДФС України в Черкаській області

ПРИНЦИПИ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Принципи побудови системи оподаткування, на важливості як розробки яких та необхідності їх неухильного дотримання неодноразово акцентували увагу як класики так і відомі сучасні дослідники податкових відносин – це філософські засади податкових відносин та фундаментальна основа для всього податкового законодавства, що функціонує в межах однієї окремо взятої країни.

Ретроспективний аналіз розбудови стосунків між державою і платниками податків в Україні демонструє намагання держави на початковому етапі розвитку податкових відносин врегулювати їх та задекларувати чіткі принципи побудови системи оподаткування. Саме цей етап розбудови засад податкового законодавства завершився прийняттям Податкового кодексу.

Зазначений нормативно-правовий акт вказує, що принципами побудови вітчизняної системи оподаткування є загальність оподаткування, рівність усіх платників перед законом та недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства, презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне)

трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, фіскальна достатність, соціальна справедливість, економічність оподаткування, нейтральність оподаткування, стабільність, рівномірність та зручність сплати та єдиний підхід до встановлення податків та зборів [1].

Поряд з цим, часті зміни податкового законодавства, його нестабільність і залежність від позиції тих політичних партій, що перебувають при владі свідчать, що основною вадою вітчизняного податкового законодавства є його нестабільність. Цілий ряд таких змін відбувся в Україні в 2015-2016 рр. [2; 3; 4].

В зв'язку з цим, варто зазначити, що Податковий Кодекс України було прийнято з метою забезпечення стабільності вітчизняного податкового законодавства. Саме це задекларовано в підпункті 4.1.9 пункту 4.1 статті 4 даного нормативного документу, яким передбачено що зміни до механізму справляння податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки, а також те що податки та збори, їх ставки, та податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року [1].

В той же час, практика вітчизняних податкових відносин засвідчила, що не зважаючи на один з принципів побудови сучасної системи оподаткування в Україні – принцип стабільності податкового законодавства, зміни до Податкового Кодексу в Україні вносяться практично щомісяця. Це нагадує постійні новації Закону України «Про податок на додану вартість», який є рекордсменом серед українських законів за кількістю змін, та свідчить про недостатній рівень опрацювання окремих розділів та положень Податкового Кодексу України.

Варто відзначити, що такий стан речей значно ускладнює роботу як підприємців та керівників підприємств, так і обліково-аналітичного персоналу окремих підприємницьких суб'єктів, оскільки в них виникає потреба додаткових витрат часу на вивчення норм податкового законодавства, що постійно змінюється.

Крім того, як показує практика справляння податків, постійні податкові нововведення спричиняють додаткові порушення податкового законодавства платниками та додаткові донараховування податків, зборів, платежів і фінансових санкцій, що передбачені за такі порушення. Це показує, що зміни до вітчизняного податкового законодавства, які відбуваються всупереч основоположному принципу побудови системи оподаткування в Україні – принципу стабільності, покликані забезпечити мобілізацію додаткових податків та штрафних санкцій.

Ще одним негативним моментом чинного податкового законодавства України є надмірне застосування податкових пільг та використання пільгових податкових режимів. Як відомо, один з розділів Податкового Кодексу носить назву «Спеціальні податкові режими» [1]. Крім того, податкові пільги різних видів використовуються при справлянні більшості податків і податкових платежів.

Застосування податкових пільг в Україні суперечить вимогам підпункту 4.1.9 пункту 4.1 статті 4 Податкового Кодексу України, який проголошує рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації та забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу [1].

Тому, характеризуючи практику використання в Україні податкових пільг та пільгових режимів оподаткування, слід зазначити, що, до їх впровадження, на нашу думку, державі слід віднестись виважено та змодельовати при цьому фіскальні і економічні наслідки від їх функціонування як для держави так і для окремих суб'єктів.

Підсумовуючи викладене, варто відмітити, що ключовою проблемою вітчизняної податкової системи наразі є недотримання двох основоположних принципів оподаткування – стабільності податкового законодавства та рівності всіх платників податків перед законом, що є неприпустимим для держави, стратегічним курсом якої є її європейська інтеграція.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page13>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: Закон України від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1791-VIII>.

Мігус І. П.,
д. е. н., професор;
Коваль Я. С.,
здобувач,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

КОМПЛАСНС-РИЗИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Досвід провідних країн переконливо доводить, що економічне зростання й забезпечення ефективних умов для стабільного розвитку економіки, покращення соціального захисту та добробуту населення можливе лише за умови ефективного розвитку банківського сектору економіки. Тому забезпечення стабільності функціонування банківського сектору, мінімізація ризиків, які можуть загрожувати фінансовій стійкості як конкретної банківської установи, так і стійкості всього банківського сектору економіки, є актуальною проблемою. Впровадження сучасних методів управління ризиками вимагає як врахування специфіки конкретного банку, так і аналізу існуючих теоретичних підходів до управління ризиками.

Слід відмітити, що питання визначення сутності банківського ризику пов'язане з проблемою їх класифікації. В свою чергу, завдання класифікації банківських ризиків ускладнюється в зв'язку з: наявністю великої кількості ризиків, з якими банк постійно стикається; неможливістю проведення чіткої межі між ризиками, через їх тісний взаємозв'язок один з одним; стрімкістю економічного і політичного розвитку країни, що породжує нові види і типи ризиків; відмінністю у динамічності та інтенсивності дії ризиків. Відсутність чіткої універсальної класифікації банківських ризиків, значною мірою пов'язана з зазначеними вище особливостями ризиків (рис. 1).

Характеризуючи сучасний менеджмент українських банків, слід відзначити, що деякі його елементи зазнали значних змін протягом останнього десятиліття, хоча інші ще функціонують у старих форматах та за старими правилами. Деякі управлінські функції зникли із загальної системи менеджменту через їх неефективність, натомість з'явилися нові, необхідні для стабільної діяльності банку елементи: система управління банківськими ризиками, інформаційно-комп'ютерні системи, система маркетингу тощо [3].

Сьогодні, вагоме місце у сфері управління банківськими ризиками, займають ризики, які важко піддаються кількісному аналізу та оцінці і становлять серйозну загрозу для діяльності банків. Проте кількість таких ризиків постійно зростає і провідні світові фінансові установи розробляють нові

підходи та методи управління банківськими ризиками удосконалюючи існуючі моделі побудови систем ризик-менеджменту. Зокрема новим видом ризиків є «комплаєнс-ризик».

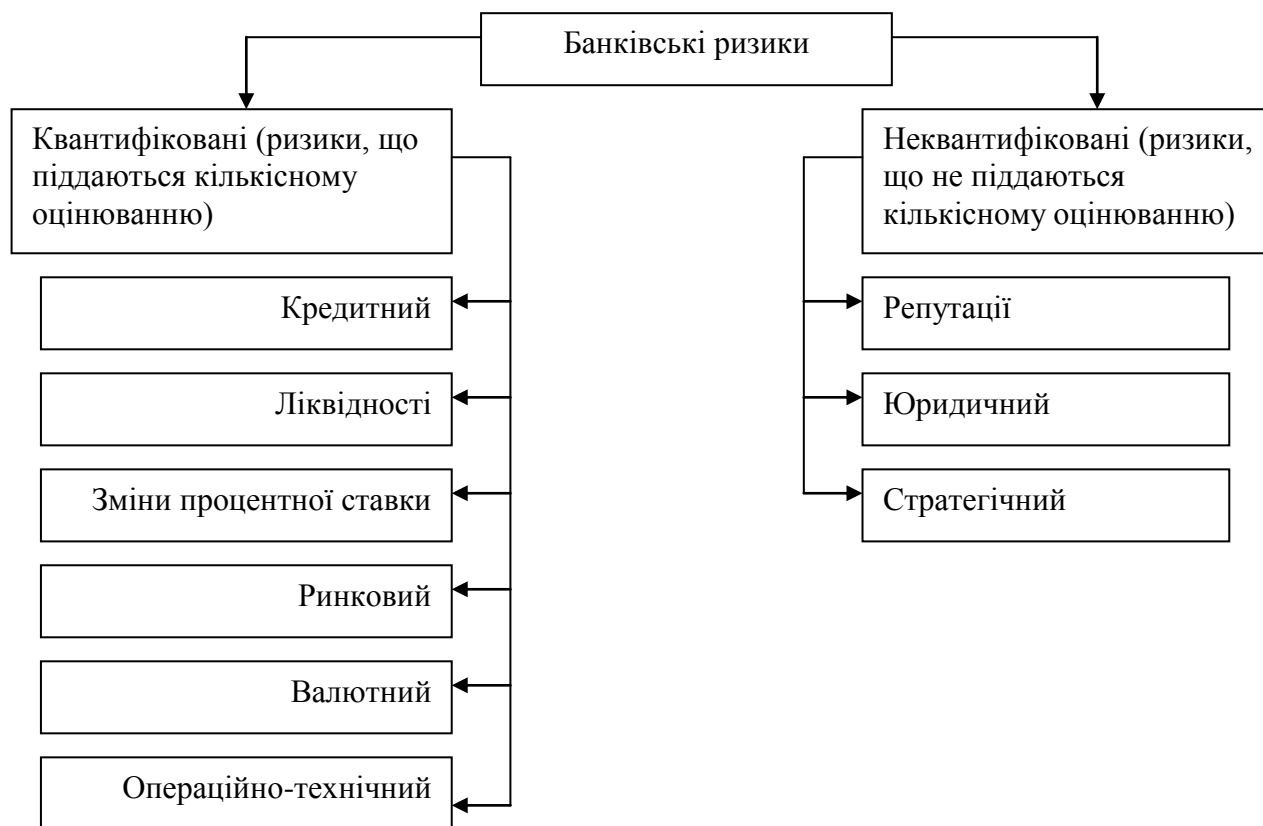

Рис. 1. Класифікація банківських ризиків

Джерело складено авторами на основі [2].

Специфіка комплаєнс-ризиків полягає в тому, що він не завжди піддається виміру до моменту його виникнення (наприклад, ризик втрати репутації). Слід відзначити, що наявність комплаєнс-ризиків не є критичним для банку. Вони, в тій чи іншій мірі, присутні в будь-якому фінансовому бізнесі (табл. 1).

Таблиця 1

Комплаєнс і функція комплаєнс в банках відповідно до Базельського комітету з банківського нагляду

Завдання	Характеристика
1	2
Know Your Customer («знай свого клієнта»)	означає що, перш ніж здійснювати фінансову операцію банк повинен ідентифікувати та верифікувати клієнта та його контрагента.
Due Diligence (належна добросовісність)	процедура всебічного дослідження діяльності компанії, комплексного аналізу її фінансового стану та репутації на ринку, формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, включаючи оцінку інвестиційних ризиків.
Code of Conduct (кодекс поведінки)	кодекс правил, які рекомендуються дотримувати учасникам фінансового ринку з метою захисту прав інвесторів та поліпшення інших аспектів корпоративного менеджменту.

1	2
Code of Ethics (кодекс корпоративної етики)	документ, у якому визначено пріоритети організації, які забезпечуються дотриманням морально-етичних принципів, та стандартів поведінки
Fight against Money Laundering and Terrorist Finan (політика протидії легалізації)	політика перешкоджання проникненню злочинно нажитих доходів з тіньового до легального сектора економіки і упередження фінансування тероризму.
Anti-Fraud Policy (політика боротьби з шахрайством)	система протидії корупції та корпоративному шахрайству
Whist le blowing policy (політика повідомлень про порушення)	регламентує порядок і способи повідомлень про службові порушення співробітників банку.
Gift policy (подарункова політика)	визначає порядок дій працівників при отриманні подарунків (хабарів) від клієнтів, партнерів, постачальників або при їх даруванні партнерам, клієнтам, співробітникам державних органів тощо.
Privacy policy (політика конфіденційності)	забезпечує нерозголошення даних про клієнтів і їх операції і передбачає дотримання стандартів обробки.
Conflict of interest management policy (політика, регулююча конфлікт інтересів)	визначає етичні стандарти поведінки співробітників при виникненні конфлікту інтересів працівника і компанії

Джерело складено авторами на основі [1].

Проте, з огляду на Базельські стандарти, цього замало, а тому «Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління» можна вважати документом недостатнього впливу, оскільки НБУ лише рекомендує банкам дотримуватися їх та зазначати ступінь відповідності їм під час публікування у ЗМІ інформації про результати діяльності банку, в тому числі у публічному річному звіті. Документ не містить посилань на використання рекомендацій для оцінки в рамках банківського нагляду.

Таким чином, максимальне дотримання нормативно-правових вимог і корпоративних стандартів, ефективні системи ризик-менеджменту і внутрішнього контролю є ключовими елементами діяльності будь-якої фінансової організації. Банк, що високо цінує свою репутацію надійної та прозорої фінансової установи, повинен працювати у відповідності з кращими міжнародними стандартами і створювати корпоративну культуру нетерпимості до корупції, завжди прагнути дотримуватися як духу, так і букви закону. Адже довіра клієнтів, інвесторів, партнерів ґрунтується на впевненості в тому, що всі послуги надаються з дотриманням основ професійної етики і виконуються згідно з найвищими стандартами якості. Необхідно виділити завдання банківського регулювання, нагляду та контролю на мікро- та макрорівнях (табл. 2) [2].

Завдання банківського регулювання на мікро- та макрорівнях

Вид діяльності	Характеристика
Макроекономічний рівень	
Завдання	забезпечення ефективної фінансової, операційної діяльності банків; забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи держави та її економічної безпеки.
Мікроекономічний рівень	
Позиція	активізація інструментів та процедур фінансового моніторингу.

Джерело складено авторами на основі [2].

Саме тому, на сьогодні банки все активніше мають запроваджувати комплаєнс-контроль як один з основних елементів системи внутрішнього аудиту та корпоративного менеджменту. На сьогодні посилення регулювання фінансового сектора в Україні, жорсткі заходи вітчизняного регулятора з оздоровлення та зміцнення банківського ринку, необхідність дотримання вимог міжнародних санкцій, виконання норм податкового законодавства та багато іншого виводить комплаєнс в розряд найважливіших функцій, що визначають стратегічний розвиток банківських установ.

Отже, балансування між прибутковістю та ризиком, пошук оптимального їх співвідношення – одне з важливих і складних завдань, які постають перед керівництвом кожного банку. Викладене вище дає підстави стверджувати, що банківськими ризиками не можна управляти автономно, без урахування їх впливу на фінансові результати діяльності банку. Тому, ефективна системи управління ризиками має забезпечувати не лише оцінювання та контроль банківських ризиків, а й поєднувати аналіз показників ризикованості та прибутковості діяльності банку. Досконалість системи ризик-менеджменту банку в значній мірі залежить від вибору інструментів оцінки ризиків та врахування їх у поточній діяльності банку.

Список використаних джерел

1. Вовк В. Я. Концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму антикризового управління банком / О. М. Тридід, В. Я. Вовк // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 98-106.
2. Кривич Я. М. Управління ризиками у банківській діяльності / Я. М. Кривич // Тенденції розвитку економіки у 2014 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – 2014. – № 1. – С. 45–46.
3. Петик Л. О., Федорова С. В. Кризи банківської системи: характеристики та критерії класифікацій // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 225-230.

Панадій Т. В.
викладач-методист;
Панадій Л. О.,
викладач,
ВСП Брацлавський агроекономічний коледж
Вінницького національного аграрного університету

ЕФЕКТИВНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України особливе місце належить фінансовому ринку, який впливає на економічні процеси і забезпечує раціональність та ефективність використання наявних, завжди обмежених економічних ресурсів.

За 25 років формування української державності, фінансовий ринок пройшов складний і неоднозначний шлях свого розвитку. Це пояснюється тим, що успішно функціонувати фінансовий ринок може лише в умовах ринкової економіки, коли переважна частина фінансових ресурсів мобілізується суб'єктами підприємницької діяльності на засадах їх купівлі-продажу, а також при активному залученні коштів населення. Тому державні і монополні фінансові установи на початку 1990-х років пройшли шляхом приватизації та демонополізації.

У сучасних умовах існує багато проблем у сфері розвитку та функціонування фінансового ринку. Всі ці обставини обумовлюють розробку ефективної стратегії розвитку фінансового ринку, що дозволить мобілізувати великий обсяг заощаджень та залучити приток інвестицій до економіки країни. Серед основних напрямів даної стратегії можна виділити:

- 1) розробку ефективної системи нагляду та процесу регулювання за діяльністю небанківських фінансових установ;
- 2) формування стабільного законодавства та політичного середовища;
- 3) узгодження пропозицій щодо створення незалежного органу регулювання, контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів фінансового ринку;
- 4) розробку ефективної стратегії розвитку фінансового сектору України з обґрунтуванням основних напрямів розвитку.

Все це потребує реалізації певних принципів, а саме вільного доступу до ринкової інформації і ринкових інструментів; прозорості ринку й реального захисту інвесторів; ліквідності фінансових інструментів ринку; конкурентоспроможності та ефективності; відповідності міжнародним стандартам.

Інформаційне середовище країни є основою формування та розвитку фінансового ринку, яке відіграє важливу роль при реалізації як самого механізму купівлі-продажу, так і системи захисту інтересів інвесторів. Інформація має містити всі дані щодо фінансово-господарського стану емітентів, ринкову вартість цінних паперів, що знаходяться в обігу, коливання курсів валюти, зміни ставок відсотків, дані про фінансових посередників та інше.

Становлення та розвиток фінансового ринку України насамперед залежить від надання умов інвесторам доступу до повної та неупередженої інформації стосовно фінансових активів і операцій, що проводяться на певних сегментах ринку, подальше стимулювання його розвитку неможливе без створення сприятливого інвестиційного клімату.

В умовах забезпечення достатнього рівня прозорості доцільно було б використати необмежені можливості фондового ринку для залучення грошових заощаджень населення. Досвід західної економіки показує, що інвестування населення в економіку своєї країни є пріоритетними щодо іноземних інвестицій та ознакою привабливого інвестиційного клімату на макрорівні.

Однією з важливих умов побудови прозорої системи інформування всіх учасників ринку цінних паперів України є впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), зокрема для тих емітентів, акції яких знаходяться в офіційному лістингу в організаторів торгівлі цінними паперами та для професійних учасників фондового ринку. Необхідно розробити методичку трансформації фінансової звітності різних категорій учасників ринку, в першу чергу емітентів, виконаної за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку П(С)БО у фінансову звітність за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО).

Законодавство та нормативні акти органів виконавчої влади необхідно привести у відповідність до міжнародних стандартів розкриття інформації.

Отже ефективний розвиток фінансового ринку України повинен ґрунтуватись на підвищенні вимог до відкритості інформації про функціонування фінансових інститутів, забезпеченні балансу інтересів інвесторів, фінансових посередників і їх клієнтів, а також формувати умови для підвищення довіри усіх учасників процесу через ефективну оптимізацію існуючих ризиків з метою стабілізації всієї фінансової системи.

При прогнозуванні тенденцій розвитку фінансового ринку слід враховувати тривалість життєвого циклу фінансових інновацій, визначену з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища та результатів аналізу рівня задоволення потреб споживачів фінансових послуг.

Для того, щоб досягти активного зростання в середньостроковому періоді, країні необхідно рішучо просуватися шляхом зміцнення макроекономічної та фінансової стабільності, а також запровадження широкомасштабних та амбіційних структурних реформ, які б забезпечили поліпшення бізнес-клімату, залучення більшого притоку інвестицій та підвищили конкурентоспроможність України. Здійснення ефективної монетарної та фінансової політики, а також впровадження глибоких і комплексних фінансових та економічних реформ, які вирішать вкорінені проблеми, що занадто довго обтяжують перспективи розвитку країни, забезпечать повернення довіри до фінансового ринку та відновлять доступ до ринків капіталів для державного та приватного секторів, що зробить Україну привабливим об'єктом для інвестицій і поліпшить перспективи країни на середньостроковий період.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова правління Національного банку № 391 від 18 червня 2015 року.
2. Блага Н. В. Інформаційна прозорість фондового ринку України / Н. В. Блага // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 90-95.
3. Мельников І. Ю. Стратегія розвитку фінансового ринку України // Економіка і держава. – 2013. – № 1. – С. 70-74.
4. Міщенко В. І. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції : інформаційно-аналітичні матеріали / [В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов, В. В. Крилова та ін.]. – Вип. 8. – К. : НБУ. Центр наукових досліджень, 2007. – 266 с.
5. Редзюк Є. В. Фінансовий ринок та інвестиційні процеси в Україні: чи є можливість зростання? / Є. В. Редзюк // Економіст – 2016. – № 6 – С. 9-15

Слатвінський М. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ СФЕРІ

Вирішення проблем економічної безпеки підприємств в інвестиційній сфері пов'язується із розробкою та реалізацією їх інвестиційної політики, результати якої залежать від ефективності застосовуваної системи менеджменту. Належне управління інвестиційною діяльністю здатне забезпечити ефективне використання власних і залучених фінансових ресурсів і підтримання конкурентоспроможності підприємства.

Система інвестування на підприємстві може бути відображена через сукупність джерел і механізмів формування його інвестиційних ресурсів, за допомогою яких воно реалізує власну інвестиційну політику. Прийняття рішень при цьому має базуватися на ретельній оцінці об'єктів фінансування та пріоритетах інвестиційної політики.

Основним джерелом фінансування інвестицій в Україні в останнє десятиліття був прибуток підприємств з-за складності їх доступу до інших джерел. За даними Державної служби статистики України (за 2015 р.), 67,5% капітальних інвестицій фінансувались за рахунок власних коштів підприємств, через що виникає доцільність розширення можливостей інвестування, насамперед, за рахунок цього джерела. Розміри прибутку, що вкладається у розвиток виробництва підприємствами, можуть бути значно збільшені за рахунок наступних резервів:

1. Скорочення кількості збиткових підприємств і суми збитків, хоча в останні роки їх частка і зменшилася (з 41% у 2010 р. до 26,3% у 2015 р.), однак величина збитків зросла (з 153,7 млрд грн у 2010 р. до 815,3 млрд грн у 2015 р.) [1].

До числа пропонованих заходів зі зменшення збитковості підприємств можна віднести: їх реструктуризацію, репрофілювання, банкрутство, стимулювання зростання обсягів виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції і зниження її собівартості шляхом проведення ефективної протекціоністської та антимонопольної політики, введення податкових і митних пільг.

2. Удосконалення системи формування прибутку. Зростанню обсягів фінансування інвестицій промислових підприємств перешкоджає існуюча в Україні нераціональна структура формування прибутку. Основна частина його формується і накопичується у фінансових установ, при цьому він використовується, в основному не пов'язані з інвестиціями в реальний сектор економіки цілі.

У економічно розвинених країнах світу основним джерелом фінансування інвестицій виступають амортизаційні відрахування (від 50 до 80% валових інвестицій), тоді як в Україні в 2014 році лише 13%. З метою підвищення ефективності інвестиційної політики необхідно усунути протиріччя нормативно-законодавчої бази з реальними економічними умовами відтворення капіталу та налагодити практику перегляду норм амортизації відповідно до сучасних термінів служби техніки.

Інвестиційна політика підприємств має ґрунтуватися на оптимальному поєднанні попередньої мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів і залученні зовнішніх інвестицій.

Однак, поряд з перерахованими проблемами слабо розвинені механізми інвестування через реалізацію цінних паперів. Аналіз динаміки інвестиційної діяльності в Україні показує, що у 2015 році обсяг залучених інвестицій через інструменти фондового ринку нижчий за показник обсягу залучених довгострокових кредитів (11,42 млрд грн до 43,76 млрд грн) [2].

Ресурси вітчизняної банківської системи виступають окремим джерелом інвестування, однак існуючі скромні можливості вітчизняних фінансово-кредитних установ на даний час недовикористовуються в цілях розвитку реального сектора. Так, наприкінці 2015 року залишки на кореспондентських рахунках в банках досягали 38,5 млрд грн, що свідчить про наявність кредитних ресурсів у банківській системі, які поки не знаходять ефективного застосування [3].

Для активізації трансформації вільних банківських коштів в інвестиції в реальний сектор необхідно опрацювати механізм захисту прав інвесторів, договірно-правову частину інвестиційних відносин, форми страхування інвестицій тощо. У свою чергу, розширення кредитування промислових підприємств має бути націлене на реструктуризацію та модернізацію виробництва. Однак це буде визначатися багатьма факторами, одним з яких є сприятливе інвестиційне середовище.

На рівні підприємств як ефективні фінансові інструменти динамічного регулювання ймовірнісних ризикових чинників в інвестиційній сфері можна розглядати лізинг та страхування.

Лізинг як інструмент динамічного регулювання фінансових ризиків та, одночасно, форму інвестування дозволяють розглядати його якісні особливості, такі як економічна доцільність, матеріальна форма та еквівалентність банківському кредитуванню. Це обумовлює його використання як державними структурами, так і підприємствами в системі забезпечення економічної безпеки в інвестиційній сфері.

Переваги лізингу при забезпеченні економічної безпеки підприємств проявляються при порівняльному аналізі його ефективності з іншими формами фінансування інвестицій:

- нижча вартість активу, який надається в межах лізингової угоди, що обумовлюється ціновою конкурентоспроможністю і якістю послуг лізингової компанії внаслідок конкурентної боротьби;

- розмір плати за лізинг може бути встановлений нижчим від ринкового, адже він, насамперед, визначається величиною відсотку, що нараховується лізингодавцем на суму основного боргу лізингоотримувача;

– після закінчення строку дії лізингової угоди право власності на актив переходять до лізингоодержувача, а у випадку відмови останнього від цього права лізингодавець отримує можливість комерційної реалізації об'єкта лізингу;

– лізингоодержувач має право на купівлю активу за значно нижчою ціною від справедливої вартості на дату реалізації цього права;

– ризики, пов'язані з коливаннями валютного курсу, перекладаються на лізингодавця.

Страховання, по суті, є короткостроковим механізмом передачі ризику від страховика страхувальнику. Воно повністю не вирішує питання покриття втрат, по суті, лише згладжуючи їх: страхувальник убезпечує себе лише в короткостроковому періоді, оплачуючи власні втрати в довгостроковому періоді. В цьому контексті страхування виступає окремим джерелом фінансування, дозволяючи оптимізувати грошові потоки від інвестиційної діяльності, передаючи ризик від страхувальника страховику. Переваги страхування для страхувальника залежатимуть від вартості цієї послуги в порівнянні з альтернативними джерелами фінансування та оцінки вигід від передачі ризику. Основними перевагами страхування для страхувальника є наступні: зменшення невизначеності та рівня ризику; відшкодування збитків в разі несподіваних втрат; більш ефективне використання грошових коштів (оптимізація грошових потоків); використання кваліфікованих послуг страховика в управлінні ризиком.

Отже, економічна безпека підприємств в інвестиційній сфері в сучасних умовах господарювання визначається спрямованістю їх інвестиційної політики на оптимальне поєднання попередньої мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів і отримання зовнішніх інвестицій на подальший розвиток. Розкриття резервів зовнішнього інвестування вимагає значної активізації трансформації вільних банківських коштів в інвестиції.

Використання лізингу, як системи забезпечення безпеки інвестиційних проектів, обумовлюється його якісними особливостями (економічна доцільність, матеріальна форма та еквівалентність банківському кредитуванню), що дозволяє розглядати його, з однієї сторони, як форму інвестування та, з іншої, як комплексну систему регулювання фінансових ризиків. Страховання, як фінансовий інструмент управління ризиками в інвестиційній сфері, передбачає існування формальної альтернативи між самострахуванням та передачею ризику, вибір в межах якої залежатиме від оцінки її вартості та економіко-математичних оцінок ризику.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2015 рік [Текст] : [стат. Збірник / за ред. І. М. Жук]. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 575 с.
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nssmc.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/>

Станіславчук Н. О.,

викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ УСТАНОВОЮ

Суспільство увійшло в епоху активних банківських відносин, що обумовлено, зростаючим попитом споживачів фінансових послуг на високоякісний банківський сервіс, підвищенням конкуренції на фінансовому ринку та новими досягненнями у інформаційних технологіях, тому потребує прийняття несподіваних рішень та появи банківських новинок. У сучасних умовах запорукою успішної роботи банківських установ стає інноваційна діяльність, яка орієнтується на створення максимальної споживчої цінності для клієнтів, дозволяючи забезпечувати та утримувати конкурентні переваги у довгостроковій перспективі.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

Інноваційна діяльність є складним процесом трансформації нових ідей та знань в об'єкт економічних відносин. У [3] інноваційна діяльність визначається як процес, спрямований на реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших наукових досягнень у новий або вдосконалений продукт, який реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також у пов'язані з цим додаткові наукові дослідження та розробки.

Дослідження поняття інноваційного розвитку й узагальнення існуючих трактувань науковців дозволяють визначити інноваційний розвиток банківської установи як процес структурного вдосконалення банківської організації, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для

підвищення якості банківських послуг, підвищення рівня захисту банківської інформації, підвищення рівня конкурентоспроможності банку.

Основні напрями інноваційної діяльності в банківській сфері: фінансовий, технологічний та організаційно-структурний.

Фінансова складова пов'язана зі створенням нових банківських продуктів, послуг фінансового посередництва, що спрямовані на зниження операційних витрат і більш ефективного управління активами й зобов'язаннями.

Інноваційні зміни в галузі технологій управлінського, організаційного, правового, соціального, маркетингового напрямів банківської діяльності становлять технологічну складову інноваційної діяльності банку. Тенденції розвитку технологічних інновацій у банківській сфері сьогодні пов'язані з динамічним розвитком ІТ-сфери. Багато банків сьогодні переглядають свою ІТ-інфраструктуру з метою її оптимізації й впровадження нових технологій, які дозволяють мінімізувати витрати на банківський бізнес, отримати конкурентні переваги. Наприклад, сьогодні популярними ІТ-проектами в банківському секторі є проекти впровадження відео-конференцзв'язку, впровадження банківських продуктів, що надаються через Інтернет, віддаленого банківського обслуговування.

Організаційно-структурна складова інноваційної діяльності є каталізатором розвитку сучасних видів банківських технологій і техніки, базується на ефективній системі маркетингу нововведень, відборі інноваційних проектів із переліку альтернатив і мотивації персоналу та забезпечує процеси створення умов для найбільш повного та своєчасного задоволення потреб клієнтів банку в нових послугах; конкурентоспроможність банку; досягнення стійкості на ринку.

Проаналізувавши сучасний стан інноваційної діяльності українських банків можна підкреслити, що на сьогодні поступово збільшується кількість банків, які значну увагу приділяють інноваційним продуктам і технологіям. Банківський інжиніринг є найбільш популярніший напрямок інноваційної діяльності банків. Переважна кількість вітчизняних банків застосовує стратегію запозичення банківських інновацій, а не розроблення власних, страхуючи себе від ризиків, пов'язаних з веденням інноваційної діяльності.

Лідируючу позицію серед банків з впровадження інновацій в Україні займає ПриватБанк, який зорієнтований на впровадження принципово нових та провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами. В Україні Приватбанк першим запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу «Приват24» та GSM-банкінгу, послуги з продажу електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку та IP-телефонії через мережу своїх банкоматів та POS-терміналів [2].

Також активно впроваджують інновації на сьогодні «Альфа-Банк», «Промінвестбанк», «Райффайзен Банк Аваль» та ін.

Отже, банківська інноваційна діяльність дозволяє підвищити продуктивність праці, ефективно використовувати ресурси, збільшити прибутки, і, як наслідок, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток банківської установи.

З метою забезпечення інноваційного розвитку доцільним є формування концепції управління інноваційним розвитком як на рівні окремих банків, такі на рівні НБУ. Для України перспективами подальшого розвитку банківських інновацій є аналіз досвіду зарубіжних банків та розроблення власних банківських інновацій.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] / Закон України [від 4.07.2002 р. № 40-IV]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення 28.04.2017)
2. Офіційний сайт ПАТ «ПриватБанк». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/> (дата звернення 28.04.2017)
3. Колодізев О. М. Методологічні засади забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О. М. Колодізев ; ІНЖЕК – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., 2009. – 240 с.
4. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти [Текст]: монографія / С. Б. Єгоричева ; ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. – 348 с., іл.

Сус Т. Й.,

к. е. н., доцент,

*Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ)*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

За роки Незалежності українська аграрна економіка формувалася відповідно до постулатів неолібералізму, які домінували в суспільних і особливо в економічних думках ХХ століття. Проте домінування неоліберальних теорій економічного розвитку в Україні та їх реалізація в аграрній сфері не дозволили сформуванню інноваційну модель сталого розвитку. Основою аграрного експорту залишається продукція з низькою доданою вартістю та продукція, вирощування якої пов'язане з виносом великої кількості поживних речовин з ґрунту та застосування значних кількостей хімічних

засобів захисту (напр. соняшник). Аграрна сфера в період світової фінансової кризи показувала позитивні темпи зростання за рахунок експорту сільгосппродукції та сприятливої кон'юнктури на світових ринках продовольства.

Розвиток досягнуто за рахунок інтенсифікації сільгоспвиробництва, зниження родючості ґрунтів, ігнорування сівозмін, орієнтації на високорентабельні сільгоспкультури та вирощування монокультур, відмови від трудомістких та низькорентабельних сфер (тваринництво), мінімізації витрат на добрива та якісні засоби захисту рослин, що в кінцевому результаті призводить до суспільних втрат, які виражаються в руйнуванні агроландшафтів і біорізноманіття, ерозії ґрунтів та втрати ними гумусу, забруднення підґрунтових вод, деградації сільської поселенської мережі і характерним низьким рівнем життя сільських жителів.

Неолібералізм не є тією політикою на яку варто спиратися, зокрема і в аграрній сфері. Наслідки такої політики за роки Незалежності очевидні-це і руйнування тваринництва, як низькорентабельного, зниження родючості сільгоспугідь, внаслідок мінімізації витрат на мінеральні добрива та вирощування виснажливих для ґрунту, але високорентабельних культур, сировинне спрямування експорту, відмова від комплексного ведення сільгоспвиробництва, науковообґрунтованих сівозмін, деградація сільської поселенської мережі, масове безробіття на селі.

Розвиток переробної галузі на інноваційній основі захищає аграрний сектор від спадної віддачі, сприяючи підвищенню конкурентоздатності, шляхом випуску продукції з високою доданою вартістю, продовжує терміни реалізації продукції, що швидко псується, забезпечує більш рівномірну зайнятість сільського населення та сприяє розвитку сільських територій.

Якщо аграрна політика акцентує увагу на збільшенні сировинної складової аграрної сфери, тобто здійснюється спеціалізація на спадній віддачі, зростають екологічні проблеми і виробничі витрати в сільському господарстві та дефіцит фінансових ресурсів для їх вирішення.

У розвинених країнах світу все більше уваги приділяють можливості активізації ролі держави в економічних процесах аграрної сфери: участь у перерозподілі ресурсних потоків в економіці через визначення та реалізацію певних пріоритетів розвитку сільського господарства та сільських територій. Мова йде про розвиток та фінансову підтримку екологічного землеробства, виробництво екологічно чистих продуктів харчування, реалізацію стратегії сталого розвитку сільських територій та запобігання зміні клімату. В даному випадку можемо говорити про симбіоз кейнсіанства та теорії фізіократів, які вбачають необхідність екологізації сільгоспвиробництва та підвищення родючості землі, як продуцента абсолютної вартості-енергії прогресу.

Світова практика економічного поступу розвинених держав світу доводить, що визначальним фактором успішного розвитку будь-якої національної чи галузевої економіки є прискорене впровадження інноваційних продуктів, їх створення та фінансування. Для України нагальною потребою залишається забезпечення позитивних змін в економіці та соціумі, шляхом ефективних економічних реформ, реалізації інноваційної моделі, формування випереджального типу розвитку економіки знань, на відміну від сировинного типу, що склався за весь період Незалежності.

Погоджуємося з твердженням Е. Райнерта: «Наближеність промисловості створює в сільському господарстві кумулятивну спіраль багатства – ефект, який відсутній в сільському господарстві бідних країн. Сільське господарство, якщо воно не працює на одному ринку робочої сили з промисловим сектором, ніколи не одержить синергетичного ефекту» [1, с. 121].

Таким чином розвиток промислового виробництва в сучасних умовах є передумовою інноваційного розвитку агросфери через створення сучасної високопродуктивної техніки для сільгоспвиробництва, використання передових технологій та сучасного обладнання в харчовій та переробній галузях, обладнання для проведення науково-дослідних робіт, впровадження ІТ. Суттєвим аспектом для інноваційного розвитку аграрної сфери є його фінансове забезпечення з боку промисловості, як продуцента зростаючої віддачі. Підтвердженням даного аспекту є дотаційність сільського господарства розвинутих країн світу, зокрема для країн ЄС сума дотацій складає близько 50%, а Японія дотує своє сільське господарство на 75%.

Для інноваційного розвитку аграрної сфери України, на нашу думку, найбільш прогресивною є інституційна економічна теорія, зокрема «новий прагматизм». Прибічник «нового прагматизму» Г. Колодко обґрунтовує його як принципи сталого розвитку, подолання невиправданої нерівності, що підриває взаємну довіру. Задоволення потреб людей при їх повній «задоволеності життям» – то цілі розвитку згідно з цінностями Нового Прагматизму [2, с. 21].

В аграрній сфері економіка поміркованості повинна базуватися на принципах наближеності до економічної рівноваги, яку на наш погляд, можна досягти шляхом надання пріоритетів видам діяльності зі зростаючою віддачею, маючи на увазі переробну галузь, що дозволить ефективніше використовувати види діяльності зі спадною віддачею та фінансувати її інноваційний розвиток. При такому підході економічний розвиток стає більш прагматичним, економічні процеси підпорядковуються раціонально організованій діяльності людини, суспільства, держави.

Список використаних джерел

1. Райнерт Ерік. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни пишаться бідними / Ерік Райнерт. – К. : Темпора, 2015. – 444 с.

2. Колодко Г. В. Новий прагматизм або економіка помірності / Гжегож Колодко // Економіка України. – 2013. – № 11. – С. 13-27.
3. Сус Т. Й. Концептуальні засади фінансової підтримки сталого розвитку аграрного сектору / Т. Й. Сус // Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку регіону : монографія / За ред. Н. І. Пилипів, В. В. Стефінін. – Івано-Франківськ : Видавець В. Дяків, 2014. – С. 205-214.

Чвертко Л. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зростання, ефективної реалізації політики економічних реформ. Особливе місце в забезпеченні інвестиційного процесу належить страховим компаніям, які, мобілізуючи значну частину фінансових ресурсів юридичних і фізичних осіб та спрямовуючи їх у різні види інвестицій, виконують функції інституційних інвесторів.

Інвестиційна діяльність страхових компаній у нашій державі регламентується Законом України «Про страхування» [5], Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 23.02.2016 р. № 396 [3], а також Постановою Кабінету Міністрів України № 1211 від 17.08.2002 р. [4]. При цьому значна увага відводиться операціям щодо інвестування залученого капіталу, тобто страхових резервів. Ці кошти, що сформовані за рахунок страхових внесків і призначені виключно для майбутніх виплат страхових сум та відшкодувань, вважаються відносно або тимчасово вільними. Специфіка договору страхування дає можливість страховику протягом певного періоду часу ними розпоряджатися. Необхідність досягнення максимально можливої безпеки таких інвестиційних вкладень обумовлює визначені чинним законодавством обмеження щодо напрямів, принципів та нормативів їх розміщення. Адже обмеження щодо формування інвестиційного портфеля страхової компанії спрямовані в першу чергу на диверсифікацію ризику втрати інвестиції чи отримання збитків від інвестиційної діяльності.

Інвестиційний потенціал страховика, на думку Н. Ткаченко, це сукупність «грошових коштів, які є тимчасово та відносно вільними від зобов'язань і використовуються з метою отримання інвестиційного доходу» [6, с. 4].

Головними джерелами формування інвестиційного потенціалу страхових компаній є сформовані страхові резерви та власний капітал.

Страховики в Україні в нинішніх умовах не виконують належної їм ролі активного інституційного інвестора, сукупний інвестиційний потенціал страхових компаній не здійснює суттєвого впливу на інвестиційні процеси в економіці. Показники діяльності страхових компаній в Україні свідчать про недостатність їхніх інвестиційних можливостей. Незважаючи на позитивну тенденцію у 2011-2016 рр. до зростання обсягів активів, страхових резервів та середнього розміру сплаченого статутного капіталу на одну компанію (табл. 1), загальний рівень капіталізації вітчизняних страховиків, порівняно з провідними страховими компаніями світу, залишається низьким. Інвестиційна діяльність окремо взятого страховика обмежується недостатнім обсягом інвестиційних ресурсів.

Таблиця 1

Динаміка обсягу сформованих страхових резервів, активів та сплачених статутних капіталів страховиків у 2011-2016 рр., млн грн

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Темпи приросту (спаду), %	
							2016/ 2015	2016/ 2011
Кількість страхових компаній	442	414	407	382	361	310	-14,1	-29,9
Обсяг сформованих страхових резервів, у тому числі:								
- резерви зі страхування життя	2663,8	3222,6	3845,8	5306,0	6889,3	7828,2	13,6	193,9
- технічні резерви	8515,5	9355,0	10589,9	10522,0	11487,0	13108,5	14,1	53,9
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1(П(С)БО 2))	48122,7	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	56075,6	-7,7	16,5
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	28642,4	48831,5	37914,0	40530,1	36418,8	35071,9	-3,7	22,5
Обсяг сплачених статутних капіталів	14091,8	14579,0	15232,5	15120,9	14474,8	12661,6	-12,5	-10,2
Середній розмір сплаченого статутного капіталу на одну компанію	31,9	35,2	37,4	39,6	40,1	40,8	1,7	27,9

Значною перешкодою для підвищення інвестиційної активності страховиків є складна економічна ситуація в країні. Фінансова нестабільність, наявність високих інвестиційних ризиків та нерозвиненість фондового ринку обумовлюють консервативність страхових компаній щодо управління інвестиційним портфелем та низький рівень ефективності розміщення страхових резервів.

Для підвищення ефективності діяльності страхових компаній як важливої інституційної складової фінансової інфраструктури необхідно збільшувати їхню ресурсну базу, а також оптимізувати структуру розподілу вже акумульованих коштів.

Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній тісно пов'язана зі зростанням попиту на послуги зі страхування життя, оскільки резерви зі страхування життя, що мають довгострокову основу. Вирішення проблеми залучення цих інвестиційних джерел має здійснюватися шляхом запровадження стимулів, в основному податкового характеру, як для фізичних, так і для юридичних осіб [2, с. 210]. Водночас широкомасштабне залучення в інвестиційний процес грошових коштів населення через укладення договорів довгострокового страхування життя та пенсій стане можливим лише за умов стабілізації стану національної економіки. Адже, як показують дослідження, показники розвитку цього сектору страхового ринку знаходяться в цілковитій залежності від матеріального становища населення та соціально-економічної ситуації у країні [7, с. 116-121].

Отже, в сучасних умовах сукупний інвестиційний потенціал страхових компаній не має суттєвого впливу на інвестиційні процеси в економіці. Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності страхових компаній необхідно збільшувати їхню ресурсну базу та оптимізувати інвестиційні портфелі. Ключове завдання держави полягає у створенні умов для активізації інвестиційної діяльності вітчизняних фінансових посередників.

Список використаних джерел

1. Козьменко О. В. Структуризація інвестиційних ризиків страхових компаній / О. В. Козьменко, В. В. Роєнко // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 2 (33). – С. 58–62.
2. Нагайчук Н. Г. Інвестиційний потенціал страхового ринку України / Н. Г. Нагайчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 38. – С. 205-212.
3. Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика : Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг 23.02.2016 № 396 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0417-16/paran8#n19>

4. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів : Постанова КМУ № 1211 від 17.08.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1211-2002-п>
5. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
6. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Н. В. Ткаченко ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 20 с.
7. Чвортко Л. А. Тенденції розвитку страхування життя в Україні в умовах економічної нестабільності / Л. А. Чвортко // Сталий розвиток 2030: економічна, соціальна, екологічна та політична складові : матеріали доповідей міжнародної міждисциплінарної конференції (Грузія, Тбілісі, 2017). – Тбілісі – Львів, 2017. – С. 116-121.

Ящук Т. А.,
викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Система вищої освіти, будучи індикатором і каталізатором сталого і високоефективного розвитку держави, стає пріоритетною та провідною сферою соціально-економічної політики, що безпосередньо впливає на рівень розвитку суспільства. У сучасних умовах збільшується її роль у вирішенні економічних, науково-технологічних, соціокультурних проблем, у збереженні національних особливостей і традицій, а також, у цілому, у глобальному впливі на розвиток продуктивних сил суспільства.

Важливим є те, що розвиток системи освіти залежить від достатнього фінансового забезпечення, що дозволяє оновлювати і множити інтелектуальний потенціал навчального закладу, його наукову, матеріальну і методичну базу. Необхідно докорінно змінити й оновити якість послуг, що надаються, підвищити рівень комп'ютеризації навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити сучасні підходи до підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, ввести нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти.

Тому постає необхідність теоретичного дослідження проблем функціонування системи вищої освіти. Питання дослідження діяльності вищих навчальних закладів і механізму їх фінансування розроблено у працях багатьох українських та зарубіжних науковців: П. П. Андрєєва, П. М. Кулікова, О. О. Чечуліної, О. Ю. Бойко, В. Г. Борисенко, С. О. Черепанова, Ю. Б. Шаповал, Т. М. Боголіб, Я. Г. Бучковської, А. В. Величко,

В. І. Марцинкевича, Я. М. Нейматова, Г. Хога, Е. Моргана, Б. Дж. Стон, Н. Маркуччі, П. Друкера.

Разом з тим, потребують подальшого дослідження напрями фінансового забезпечення розвитку вищої освіти в умовах трансформації економічних відносин та пошуку оптимальних моделей діяльності вітчизняної системи вищої освіти.

Згідно зі статтею 71 Закону України «Про вищу освіту», фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень [1].

Основні джерела фінансування розвитку освіти можуть доповнюватися джерелами, віднесеними до категорії додаткових. Серед них варто назвати такі:

- кошти, одержані за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів згідно з укладеними договорами;
- плата за надання додаткових освітніх послуг;
- кошти, одержані за науково-дослідні роботи та послуги, виконані навчальним закладом на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян;
- доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;
- дотації місцевих бюджетів;
- кредити банків;
- добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, окремих громадян;
- інші кошти [2].

Визначивши освіту і, зокрема, вищу освіту, стратегічним і пріоритетним напрямом розвитку, в останні роки держава дещо збільшила обсяги видатків із державного бюджету на освіту. Проте, воно є незначним, результатом чого є скорочення доступу громадян до отримання вищої освіти, передусім, на навчання за рахунок державного бюджету. Так, у 2017 році видатки зведеного бюджету на освіту збільшаться на 35,7% проти 2016 р. і складуть 168,4 млрд. грн. Другий крок – підвищення якості вищої освіти. Для цього уряд запропонував змінити підходи до виплати академічних та соціальних стипендій. Стипендії мають отримувати студенти, які успішно навчаються і ті, хто дійсно потребує державної підтримки. Стипендіальний фонд в порівнянні з 2016 роком збільшено на 576 млн грн. до 5,8 млрд. грн. Але ці кошти будуть

використовуватись більш ефективно: академічні стипендії виплачуються за рейтингом успішності, а соціальні – за критеріями, визначеними Кабінетом міністрів України [3].

Система фінансування повинна стати інструментом, через який здійснюватиметься ефективне управління, а саме:

- нова система фінансування вищої освіти має покласти край фінансуванню неякісної вищої освіти у державних та комунальних ВНЗ та підтримати якісну освіту у тих приватних ВНЗ, які спроможні надавати якісну вищу освіту;

- система фінансування вищої освіти має доповнювати систему забезпечення якості вищої освіти;

- питання фінансування того чи іншого вищого навчального закладу має ухвалюватися за результатами висновків незалежних установ із забезпечення якості вищої освіти. Гроші мають йти виключно в ті вищі навчальні заклади, які створюють відповідні умови для забезпечення якості вищої освіти. Тим самим ми маємо уникнути двох крайнощів, а саме чиновницького свавілля в розподілі фінансування поміж вищими навчальними закладами [4].

Основним показником, який характеризує зміни у вищій школі, є перехід на багатоканальне фінансове забезпечення вищої освіти, в тому числі за рахунок платного навчання та створення вищих навчальних закладів приватної форми власності. Для активізації розвитку вищих навчальних закладів, поліпшення якості освіти необхідно поступово збільшувати обсяг видатків на вищу освіту. Управління сучасним вищим навчальним закладом повинно бути орієнтовано на ефективне досягнення поточної фінансової мети [5].

Чинне законодавство різних країн надає вищим освітнім установам право самим використовувати кошти, що виділяються для здійснення освітнього процесу. Однак сучасні підходи до фінансування суттєво обмежують права освітніх установ і, певним чином, суперечать чинному законодавству про освіту. Усунення такого протиріччя можливе за умови подальшого вдосконалення системи фінансування шляхом:

- встановлення (визначення) для вузів обсягу бюджетного фінансування на основі бюджетної програми або програмно-цільового методу;

- надання освітнім установам можливості самостійного планування та управління бюджетним процесом на середньострокову (до 3–5 років) перспективу.

Ефективний процес управління фінансовими ресурсами вузу має базуватися на стратегічних фінансових орієнтирах, які передбачають розробку і реалізацію низки заходів для поточної діяльності вузів, спрямованих на досягнення нормальної стійкості системи фінансування і нарощування конкурентних переваг вузу.

Для розвитку фінансового забезпечення вищої освіти основними напрямками повинні бути:

– організаційні: розширення автономії вищих навчальних закладів (державне втручання в діяльність закладів освіти повинно обмежуватися контролем над використанням бюджетних коштів, виділених на підготовку студентів за державним замовленням, і дотриманням державних стандартів вищої освіти); забезпечення повного інноваційно-організаційного циклу для прикладних наукових розробок; активізація маркетингової діяльності вузів; своєчасне оновлення активів вузів;

– фінансові: розподіл бюджетних коштів не на основі нормативів, а за результатами діяльності, що стимулює відповідальність керівників освітніх установ за досягнення встановлених стандартів якості навчання; економне витрачання фінансових ресурсів; оптимізація дебіторської заборгованості та організаційної структури ВНЗ; застосування лізингових і кредитних інструментів у фінансовому забезпеченні; зміна в політиці ціноутворення на освітні послуги; формування запасів фінансових ресурсів; фінансова підтримка кращих студентів контрактної форми навчання; застосування системи матеріального заохочення працівників за успішні проекти із залучення додаткових фінансових ресурсів.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів має сприяти розвитку ініціативи і розширенню самостійності, економічної автономії вищих навчальних закладів. Важливим у вдосконаленні фінансового механізму вищої освіти є активізація ролі позабюджетних джерел, в тому числі коштів за надані освітні послуги, від виконання договірних робіт господарського характеру, спонсорських коштів тощо.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/page5>.
2. Шрамко О. О. Проблеми фінансування освіти на сучасному етапі [Електронний ресурс] / О. О. Шрамко, Е. В. Бахчеван // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2. – С. 289–293. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_47.
3. Освіта – пріоритет державного бюджету України у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://budget2017.info/pages/education>.
4. Федорченко Ю. Про реформу фінансування вищої освіти [Електронний ресурс] / Ю.Федорченко. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/51399/>.
5. Труфіна Ж. С. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні, стан та шляхи удосконалення [Електронний ресурс] / Ж. С. Труфіна, А. О. Труфен // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_59.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах нестабільної економіки кожний суб'єкт господарювання постійно шукає шляхи підвищення ефективності своєї діяльності. Тому дослідження фінансової стійкості та платоспроможності є одним із найважливіших завдань діяльності підприємств та надає інформацію про фінансові можливості підприємства на перспективу.

Питання стійкості підприємств завжди було одним із основних в економічних дослідженнях. Використовувані в економічній науці категорії «фінансова стійкість», «стійкість фінансового стану», «фінансово-економічна стійкість» економічних систем будь-якого рівня загалом пов'язуються із сукупним фінансово-економічним потенціалом їхньої конкурентоздатності. При цьому переважно вважається, що «стійкість функціонування підприємств є найважливішим питанням економічної науки» [2, с. 37].

Одні автори розглядають фінансову стійкість як один із показників фінансового стану. За іншими підходами стійкість фінансового (фінансово-економічного) стану позиціонується через стан активів і пасивів (ресурсів і капіталу), який гарантує сталу платоспроможність.

Кожне підприємство функціонує та здійснює свою операційну діяльність в умовах певного економічного середовища та під впливом чинників макроекономічного характеру. Чинники макроекономічного характеру впливають на підприємства, проте характер їх впливу на фінансову стійкість залежить від специфіки діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання. З метою управління окремими чинниками, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення (внутрішні – оптимізація складу і структури активів підприємства; стратегія управління активами та ін.; зовнішні – обсяг платоспроможного попиту населення; рівень інфляції; гострота конкурентної боротьби) та ступеня значущості (фаза економічного розвитку системи; стадія життєвого циклу підприємства; середній рівень доходів населення; демографічна ситуація; соціальна політика держави; податкова політика держави; стратегія управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегія управління ризиком).

Платоспроможність також є важливою характеристикою діяльності підприємства та являє собою здатність зберігати фінансово рівноважний, конкурентний стан суб'єкта господарювання сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до внутрішніх та зовнішніх чинників в

актуальних ринкових умовах. Тому діагностика платоспроможності підприємства є вельми актуальною проблемою у сфері фінансового менеджменту.

Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою [3, с. 145].

Усі фактори, що впливають на платоспроможність підприємства можна класифікувати за наступними ознаками: за місцем виникнення: зовнішні та внутрішні; за структурою: прості, складні; за часом впливання: постійні та змінні; за ступенем кількісного вимірювання: якісні (піддаються вимірюванню), кількісні (не піддаються вимірюванню).

Для здійснення діагностики ліквідності та платоспроможності варто застосовувати основні методи: трансформаційні, вертикального та горизонтального аналізу звітності, методи дискримінантного аналізу, коефіцієнтний аналіз та аналіз грошових потоків.

У процесі аналізу платоспроможності підприємства необхідним є визначення рівня його платоспроможності, в основу чого покладено розподіл активів за рівнем ліквідності та пасивів за терміном повернення.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства найчастіше використовується два рівня аналізу: 1. Аналіз абсолютних показників; 2. Аналіз відносних показників.

Абсолютні показники оцінюються чотирма типами фінансової стійкості: абсолютна, нормальна фінансова стійкість та нестійкий, кризовий фінансовий стан.

Відносні показники фінансової стійкості представлені коефіцієнтами фінансової незалежності, фінансової залежності, фінансового ризику, концентрації позикового капіталу, фінансової стабільності, фінансової незалежності капіталізованих джерел, довгострокової заборгованості, маневреності власного капіталу, маневреності робочого капіталу та інші.

Таким чином, аналіз комплексу показників фінансової стійкості дає змогу визначити фактори, які впливають на неї, що дозволяє вжити певних заходів для покращення фінансового стану підприємства, зменшення його залежності від зовнішніх фінансових ресурсів і забезпечення платоспроможності в довгострокову періоді

Список використаних джерел

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : [навч. посібник] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Гончаренко О. М. Дослідження факторів, що впливають на стійкість розвитку підприємства / О. М. Гончаренко // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць Одеського державного економічного університету. – 2010. – № 40. – С.36-40.
3. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : [навчальний посібник для самостійного вивчення] / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006 – 312 с.

СЕКЦІЯ 4

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Андрієнко М. В.,
*д. н. держ. упр., доцент,
начальник науково-дослідного центру заходів цивільного захисту,
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту (м. Київ);*

Шако В. С.,
*здобувач,
ПрАТ «Міжрегіональна академія управління персоналом» (м. Київ)*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Сучасний стан державної системи моніторингу довкілля не відповідає сучасним вимогам і не дозволяє ефективно виконувати завдання, що поставлені перед нею. Нині в Україні та її регіонах відсутня цілісна система моніторингу довкілля, певним чином функціонують лише відомчі мережі, що вирішують вузькопрофільні завдання управління. Система моніторингу довкілля як важлива складова системи державного управління у сфері екологічної безпеки та формування державної політики сталого розвитку, виконання міжнародних зобов'язань України у природоохоронній сфері потребує кардинального удосконалення особливо в частині запровадження сучасних технологій геоінформаційних систем і дистанційного зондування Землі.

Першочерговим завданням є організація автоматизованого моніторингу навколишнього середовища, що ґрунтується на створенні і застосуванні комп'ютерних технологій оперативного збирання, оброблення та передавання даних від великої кількості віддалених та розподілених на значній території об'єктів. Розробка наукових засад створення та впровадження таких систем, методів і технологій відповідає загальноєвропейським та світовим підходам до екологічного управління, а також відповідає вимогам і директивам Угоди про асоціацію України з ЄС [2].

Неефективність системи моніторингу довкілля обумовлює необхідність розробки і затвердження Концепції реформування державної системи моніторингу довкілля на основі інтеграції об'єктових, відомчих і регіональних складових у єдину систему, а також її удосконалення шляхом запровадження та використання сучасних геоінформаційних та комунікаційних технологій для

автоматизації процесів збирання, обробки та аналізу результатів спостережень. Значний потенціал щодо можливостей розбудови ефективної системи моніторингу довкілля в Україні має гідрометеорологічний центр, за умови надання йому відповідного статусу Державного агентства чи Державної служби з гідрометеорології та моніторингу довкілля в системі Міністерства екології та природних ресурсів України [1].

Світовий досвід довів, що для підвищення якості, достовірності, оперативності, комплексності та ефективності системи моніторингу довкілля необхідно поєднувати сучасні інноваційні засоби і технології (рис 1).

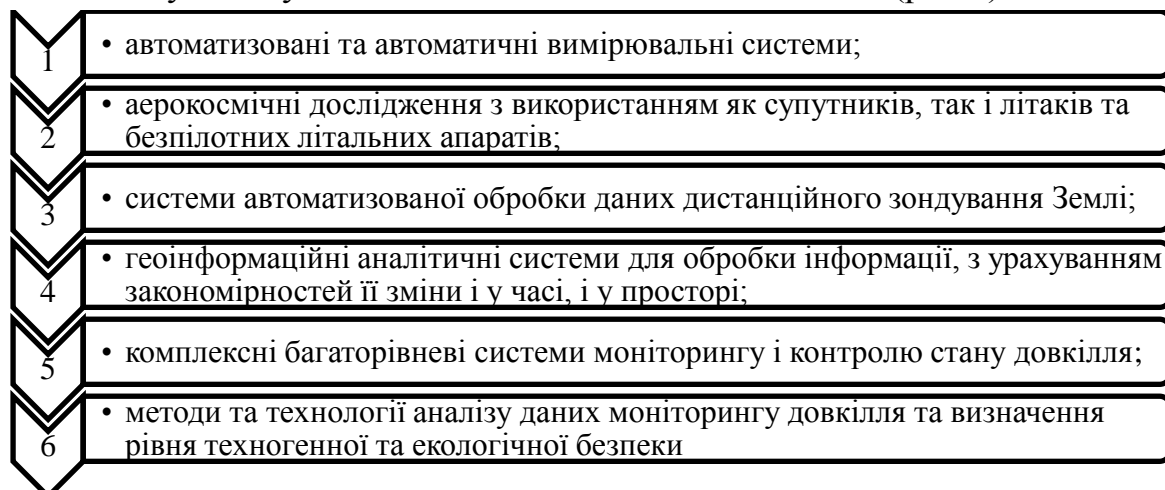

Рис. 1. Сучасні інноваційні засоби і технології, які використовують в системі моніторингу довкілля

Джерело: складено авторами на основі [3].

Враховуючи нагальну необхідність удосконалення державної екологічної політики в частині створення ефективної системи моніторингу довкілля на регіональному рівні в якості першочергових пропонуються такі заходи:

– розглянути питання щодо утворення та підпорядкування Гідрометцентру Міністерству екології та природних ресурсів України з наданням відповідних повноважень в частині реалізації державної політики у сфері гідрометеорологічної діяльності та моніторингу навколишнього природного середовища;

– спільно з обласними державними адміністраціями визначити напрями формування і реалізації проектів щодо запровадження автоматизованих засобів моніторингу довкілля;

– з метою підвищення ефективності функціонування державної системи моніторингу довкілля актуалізувати перелік її суб'єктів, їх завдання, основні принципи організації та механізми взаємодії;

– на законодавчому рівні здійснити запровадження єдиних підходів до формування суб'єктами державної системи моніторингу довкілля інформаційних ресурсів про стан навколишнього природного середовища,

створення та ведення єдиної електронної бази даних про стан природних та техногенних об'єктів, провести уніфікацію методик і обладнання системи моніторингу довкілля відповідно до Угоди про асоціацію України з ЄС;

– забезпечити удосконалення комплексної оцінки та прогнозування змін стану навколишнього природного середовища шляхом використання сучасних геоінформаційних систем, технологій дистанційного зондування Землі, геопросторового аналізу даних, тематичного картографування і прогнозування;

– провести консультації з міжнародними організаціями щодо залучення фінансових і технічних ресурсів для проведення технічного і технологічного переоснащення мереж спостережень за станом довкілля [1].

Враховуючи той факт, що на сьогодні в області не розроблена Програма моніторингу довкілля і фактично відсутнє нормативне забезпечення підвищення ефективності системи моніторингу довкілля, нами розроблено проект Положення про систему моніторингу довкілля Черкаської області. В подальшому на основі цього положення вважаємо за доцільне розробити Програму моніторингу довкілля Черкаської області на 2017–2021 рр. та виділити основні завдання програми, які будуть сформульовані в двох напрямках (табл. 1).

Таблиця 1

Основні завдання програми в двох основних напрямках

Напрямок	Характеристика етапу	Головне завдання даного напрямку
Перший напрям	створення та забезпечення функціонування нової інфраструктури системи моніторингу довкілля, на основі інтеграції відомчих та локальних підсистем у єдину систему обласного рівня	<ul style="list-style-type: none"> - створення та забезпечення ведення банків даних усіх напрямів моніторингу; - забезпечення правової та нормативної бази функціонування системи; - створення механізмів аналізу та оцінки даних спостережень; - створення механізму комплексної оцінки та прогнозування стану довкілля; - визначення економічного механізму для функціонування системи.
Другий напрям	удосконалення елементів створеної системи та її інфраструктури.	<ul style="list-style-type: none"> - оптимізація мереж спостережень; - оптимізація регламентів та програм спостережень; - удосконалення приладово-технічної бази і програмного забезпечення інформаційного обміну; - удосконалення та уніфікація нормативно-методичної бази спостережень; - розробка та впровадження нових методів і індикаторів комплексних показників стану довкілля; - визначення та оптимізація цільового використання інформації.

Джерело: складено авторами на основі [2].

В межах програми на першому етапі (2017–2018 роки) проведення першочергових організаційних, нормативно-правових, економічних заходів

щодо вдосконалення мереж спостережень стану складових довкілля, інформаційного об'єднання результатів спостережень на обґрунтовано вибраних полігонах області (рівень локальних та об'єктових моніторинрів довкілля).

На другому етапі (2019–2021 роки) система моніторингу довкілля повинна охопити природні компоненти всієї території області. На цьому етапі також має проводитися комплексна оцінка стану екосистем на основі прогнозних моделей щодо запобігання їх кризовому стану. Протягом першого етапу передбачається також проведення науково-дослідних, проектно-дослідних та впроваджувальних робіт, спрямованих на виконання заходів. Протягом другого етапу триватиме здійснення науково-дослідних, проектно-дослідних, будівельно-монтажних, пусконаладжувальних, впроваджувальних робіт.

Таким чином, актуальність і невідкладність вирішення проблем моніторингових досліджень полягають в першочерговому створенні локальних систем екологічного моніторингу, на основі яких можна буде приймати ефективні рішення щодо зменшення забруднення на регіональному рівні, що в свою чергу матиме свої результати на загальнодержавному рівні.

Список використаних джерел

1. Ашикова Е. І. Стратегічна екологічна оцінка як інструмент реалізації державної екологічної політики / Е. І. Ашикова // Правові аспекти публічного управління: теорія та практика : матеріали V наук.-практ. конф. (12 груд. 2013 р.) / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – С. 133–136.
2. Дорогунцов С. І. Екологія: підручник / С. І. Дорогунцов, К. Ф. Коценко, М. А. Хвесик. – К. : КНЕУ, 2005. – 371 с
3. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : навч. посіб. / О. М. Царенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 592 с.

Бержанір І. А.,

к. е. н., старший викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правильна організація розрахункових взаємовідносин між суб'єктами господарської діяльності забезпечується дотриманням ними відповідних принципів розрахунків. Одним із негативних наслідків ринкових перетворень в Україні є виникнення та наявність умов, що сприяють порушенню таких

принципів у сучасному економічному середовищі, а саме:

- порушення принципу самостійності відбувається за умови обмеження можливості суб'єктів господарювання у виборі ефективніших форм розрахунків іншими контрагентами за рахунок монопольного становища останніх;

- порушення принципу строковості підтверджується фактом існування та зростання невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств;

- недотримання принципу ліквідності обумовлене дією двох попередніх чинників, а також недостатнім рівнем планування на підприємствах щодо надходження коштів на рахунки, їх списання, планування потреби у кредитах;

- відсутність системи контролю за виконанням договірних зобов'язань підприємств з боку державних та банківських установ [1].

Все це вимагає розробки відповідних заходів щодо підвищення ефективності системи внутрішнього контролю на підприємствах, ефективність запровадження яких визначається рівнем організації бухгалтерського обліку на кожному окремому підприємстві. Тому питання обліку розрахунків з суб'єктами господарської діяльності є досить актуальним на цьому етапі становлення національної економіки України.

Згідно з Податковим кодексом України дебітор – особа, у якої внаслідок минулих подій утворилася заборгованість перед іншою особою у формі певної суми коштів, їх еквіваленту або інших активів [2]. Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторами є юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів, а дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [3].

Основними завданнями обліку розрахунків з суб'єктами господарської діяльності є:

- своєчасне документальне оформлення розрахункових операцій;

- ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків з постачальниками з дотриманням принципів бухгалтерського обліку;

- своєчасне і достовірне відображення розрахункових операцій у податковому обліку;

- своєчасна взаємна звірка розрахунків з кредиторами і дебіторами;

- недопущення кредиторської та дебіторської заборгованості [4].

В умовах кризи неплатежів особливо зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження безнадійних боргів. Процес управління дебіторською

заборгованістю базується на певному механізмі, який включає елементи зовнішнього і внутрішнього регулювання, а саме:

- державне, правове та нормативне регулювання процесу обліку дебіторської заборгованості підприємства;
- ринковий механізм регулювання роботи підприємства з контрагентами;
- розробка системи інформаційного забезпечення процесу управління дебіторською заборгованістю підприємства;
- розробка кредитної політики та адаптація її умов до кожного дебітора підприємства;
- облік та оцінка стану дебіторської заборгованості підприємства [5].

У зв'язку з тим, що безнадійна заборгованість, на сьогоднішній день в Україні, посідає досить вагоме місце у складі всієї заборгованості особливої уваги потребує порядок списання простроченої дебіторської заборгованості оскільки існує прямий взаємозв'язок між таким списанням і формуванням оподаткованої бази податку на прибуток. Проблема підприємства не лише у тому, що борги не повертаються, а і у тому, що досить складно оцінити суму ймовірної безнадійної заборгованості, розрахувати резерв для її списання і, тим більше, списати її у бухгалтерському обліку.

Ринковий механізм регулювання роботи з дебіторською заборгованістю включає в себе загальний стан економіки в країні, доступність кредитних ресурсів, сезонність виробництва і продажу, стан розрахунків між підприємствами в державі; рівень інфляції, галузеві особливості тощо. Розробка системи інформаційного забезпечення процесу управління дебіторською заборгованістю здійснює інформаційну підтримку та є важливим етапом та необхідною умовою побудови ефективної системи роботи з дебіторською заборгованістю.

Для подолання зазначених проблем варто, по-перше, розробляти звітність 166 згідно положень та норм МСБО, щоб уникнути подвійної роботи. Також потрібно створити ефективну систему контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами, яка вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості. Також можна внести зміни до П(С)БО, які б чітко розмежовували поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованості. Вирішення проблеми уникнення або зменшення безнадійної заборгованості лежить у площині створення резервного фонду, що дозволить покривати збитки, пов'язані з дебіторами. Цей резерв надасть можливість підприємству функціонувати (не дійти до стадії банкрутства) та допоможе не погіршити власний іміджу в очах інвесторів. Проте, на нашу думку, слід в майбутньому уникати дебіторів, які не виконують умови договору, наслідком чого стає втрата прибутку.

Отже, аналізуючи проблеми обліку та управління дебіторською заборгованістю, пропонуємо наступні шляхи її подолання:

- внесення змін до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» щодо чіткого розмежування довго- та короткострокового періоду;
- вдосконалення методів визначення суми резерву сумнівних боргів та здійснити заходи щодо стимулювання створення цього резерву;
- забезпечення тільки достовірною інформацією;
- забезпечення ефективної роботи посередницької діяльності у формі «підприємство-банк-замовники».

Список використаних джерел

1. Войналович Ю. С. Облік розрахунків за виданими авансами постачальникам та підрядникам / Ю. С. Войналович // Облік, аналіз і контроль в умовах сучасних концепцій управління економічним потенціалом і ринковою вартістю підприємства: зб. наук. пр. ЖНАЕУ. – 2017. – Т. IV. – Ч. I. – С. 52–55.
2. Податковий кодекс. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http:// www.rada.gov.ua>.
4. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 24–36.
5. Гуменна Ю. Г. Облік та управління дебіторською заборгованістю: проблеми та шляхи їх подолання / Ю. Г. Гуменна, Г. Н. Конопелько // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф., м. Суми, 11-12 травня 2016 р. : у 2-х т. / За заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2016. – Т. 1. – С. 165–166.

Бовкун О. А.,

к. е. н., викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МЕТОДОЛОГІЯ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

В процесі розвитку підприємств агропродовольчої сфери, особливо гостро постає питання щодо прийняття певних рішень, які повинні базуватись на об'єктивних та обґрунтованих даних і фактах, що відображають достовірні і точні дані. Саме методологія аудиту підприємств агропродовольчої сфери, дає можливість здійснити ретельний аналіз фінансової звітності, що в свою чергу виявляє слабкі та сильні сторони підприємства, допомагає запобігти ризикам.

В Україні аудит як вид фінансового контролю розвивається порівняно недовго і вже має ряд недоліків, які пов'язані з несформованими стандартами його функціонування, і запозиченням їх в інших країнах.

Значний внесок у розвиток теоретичних, методичних і прикладних питань аудиту здійснили зарубіжні науковці Р. Адамс, Е.А. Аренс, Ф. Дефліз, Г. Дженнік, Дж. Лоббек, Дж. Робертсон; вітчизняні вчені М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Г.М. Давидов, Н.І. Дорош, А.Г. Загородній, О.А. Петрик, О.Ю. Редько, В.С. Рудницький, В.Я. Савченко, В.В. Сопко. Аудит підприємств агропродовольчої сфери досліджували М.Я. Дем'яненко, К.П. Дудка, В.М. Жук, Л.С. Шатковська та інші. Проблеми поліпшення фінансового стану та забезпечення стабільного функціонування підприємств агропродовольчої сфери досліджували М.Я. Дем'яненко, С.М. Іванюта, М.Ф. Кропивко, П.Т. Саблук, П.А. Стецюк та ін.

Проте, незважаючи на вагомий внесок науковців, залишається нерозкритим ряд актуальних питань, зокрема, не визначено особливості методології аудиту з урахуванням специфічності агропродовольчої сфери.

Метою аудиту підприємств агропродовольчої сфери, є перш за все перевірка достовірності фінансової звітності.

З метою проведення якісного аудиту необхідно враховувати особливості агропродовольчої сфери та особливостей її функціонування в сучасних умовах.

На фінансовий стан і результати діяльності підприємств агропродовольчої сфери впливають чинники, серед яких найважливіші такі чотири групи:

1) специфіка агропродовольчої сфери як виду економічної діяльності (залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва, залежність інтенсивності та ефективності діяльності від географічного розташування, стану екології, низьким рівнем доступу товаровиробників до кредитних ресурсів);

2) особливості агропродовольчої сфери в економіці країни (обмеженість ресурсного потенціалу, залежність від рівня дохідності населення, його соціальної захищеності та споживчого попиту, дефіцитністю енергоносіїв тощо);

3) сучасні особливості аграрної економіки України (особливості формування власності на майно, недостатній рівень наукового забезпечення тощо).

Метою першого етапу (аудит установчих документів, операцій із власним капіталом та забезпеченням зобов'язань) є визначення законності створення підприємства агропродовольчої сфери, його установчих документів та юридичних засад на право функціонування відповідно до чинного законодавства. Визначення елементів власного капіталу набувають специфічних особливостей залежно від організаційної форми підприємства.

На другому етапі здійснюється аудит грошових коштів (касових операцій та операцій за рахунками в банках), який включає перевірку наявності і збереження грошових коштів у касі, операцій з руху готівки в касі, операцій на рахунках в банку, матеріалів інвентаризації, фінансову звітність.

Наступними кроками є аудит платежів до державних цільових фондів, аудит інвестицій, аудит реалізації доходів і витрат діяльності та формування фінансових результатів, аудит фінансової і податкової звітності. Результати аудиту формулюються у вигляді обґрунтованих висновків і рекомендацій, що містяться в аудиторському звіті.

Таким чином, аудит на підприємствах агропродовольчої сфери повинен бути організований та проведений за такими методичними підходами, що забезпечують достовірну перевірку відповідності відображення в бухгалтерських регістрах та звітності стандартам і нормативам з урахуванням специфіки агропродовольчої сфери. Отже, подальші дослідження доцільно вести у напрямку поглиблення та обґрунтування в агропродовольчій сфері складової організаційно-методичних аспектів аудиту та розробки конкретних методик аудиту даних підприємств.

Список використаних джерел

1. Роль В.Ф. Фінансове право. Навч. посібник / В. Ф. Роль, В. В. Сергієнко, С. М. Попова. – Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
3. Янчева Л. М. Аудит. Навч. посіб. / Л. М. Янчева, З. О. Макеєва, Л. О. Баранова, І. В. Янчева, А. І. Кашперська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lection.com.ua/audit/adt/prichini-viniknennya-i-rozvitku-auditorskoyi-diyalnosti>
4. Максименко Н. Г. Проблеми розвитку аудиторської діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/avpch/En/2009_49/Macsimenko%20N.G..pdf
5. Жирна Ж. А. Зарубіжний досвід проведення аудиту ефективності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6417/1/foreign%20experience.pdf>
6. Мусіхіна Г. М. Проблеми та перспективи розвитку аудиту в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=25952>
7. Миронова Ю. Проблеми розвитку аудиту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/19-82-1>
8. Бралатан В.П., Білохатнюк В. О. Методологія аудиту сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/863.pdf>

Демченко Т. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Виробничим запасам належить домінуюча роль в складі матеріальних витрат підприємств. Ефективне управління запасами дає змогу знизити витрати на їх зберігання, вивільнити із поточного господарського обороту частину фінансових ресурсів. Оскільки до властивостей виробничих запасів відноситься те, що в процесі виробничого циклу вони повністю використовуються і здійснюють повне перенесення своєї вартості на собівартість виробленої продукції, необхідність у обліково-аналітичному управлінні надходженням та рухом виробничих запасів є суттєвим важелем в забезпеченні стабільного процесу виробництва, зменшенні собівартості і збільшенні обсягів виробленої сільськогосподарської продукції. Одним із найдієвіших інструментів виявлення резервів підвищення ефективності використання запасів та управління ними є чітка організація бухгалтерського обліку виробничих запасів.

Контроль за використанням виробничих запасів в сучасних умовах дозволяє мінімізувати ризик банкрутства підприємства та підвищити ефективність обліку, контролю, аналізу та політики управління виробничими запасами з метою стабілізації, збереження та підвищення ефективності роботи підприємства.

Для того, щоб стабільно здійснювати процес виробництва на підприємстві, мають бути постійно оборотні засоби в матеріальній формі. Так, підприємство повинне мати в необхідних розмірах запаси сировини і матеріалів, нафто-продуктів та інших цінностей. При їх використанні збільшуються витрати на виробництво, результатом якого є створення готової продукції.

Для формування ринкової економіки в Україні необхідне виробництво конкурентоспроможної продукції та її реалізація на внутрішньому та зарубіжних ринках. Одночасно основною передумовою здійснення господарської діяльності більшості підприємств є достатній обсяг та раціональне використання виробничих запасів. Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Розробка та впровадження основних напрямів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств передбачає вдосконалення

обліку і контролю виробничих запасів, які забезпечують менеджерів і керівників належною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Від правильності ведення обліку запасів залежить достовірність даних про отриманий підприємством прибуток та збереження самих запасів. За сучасних економічних умов при переході діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини, правильна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів є необхідною умовою для діяльності підприємства. Для оцінки рівнів виробничих запасів та визначення, який запас доцільно поповнювати і яким може бути обсяг замовлення, важливу роль виконує система управління запасами.

Малахова А.В. та Мартиненко О.В. [3] стверджують, що система управління запасами характеризується великою кількістю факторів, які впливають на її ефективність. Загальні вимоги, що висуваються до такої системи, залежать від цілей, які:

- орієнтовані на підприємство: швидкість отримання матеріалів, товарів та інформації;
- орієнтовані на ринок: відповідність управління ринковій стратегії; здатність до адаптації;
- пов'язані із системною інтеграцією: розподіл завдань управління за видами продукції; цілісна система персональної відповідальності за виконання замовлення;
- орієнтовані на виробничий потік: систематичність контролю процесі управління у виробництві; узгодження окремих процесів управління.

Найважливішою умовою успішного функціонування та процвітання будь-якого підприємства є ефективне використання виробничих запасів. На думку Сиротенко Н.А. [4] сьогодні важлива роль приділяється різним аспектам оптимального споживання ресурсів. Вирішення цієї проблеми вимагає від системи управління нових підходів щодо організації внутрішніх потоків інформації про рух запасів, які формуються функціями обліку та контролю задля задоволення різноманітних потреб користувачів. За таких обставин, необхідна більш оперативна, гнучка, пристосована до ринкових умов, надійна обліково-контрольна система, яка б стала фундаментом оновленого управління матеріальним забезпеченням. Від зазначеного залежатиме підвищення економічної ефективності виробництва і розвиток обліково-контрольної системи в цілому.

Досягнення ефективного використання запасів можливе при правильній організації їх обліку та внутрішньому контролю над їх використанням та рухом.

Єрмоленко Г.С. та Шумляев Б.О. [1] вважають, що необхідними передумовами правильної організації обліку запасів на підприємствах є:

- раціональна організація складського господарства;
- розробка номенклатури запасів;
- наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- правильне групування (класифікація) запасів;
- розробка норм витрачання запасів.

Основні проблеми при організації та веденні обліку запасів Очеретько Л.М. [2] виділяє наступні:

- відсутність необхідних реквізитів в первинних документах з обліку запасів, що ставить під сумнів правдивість та достовірність інформації, що в них відображена;
- порушення строків проведення інвентаризації, що ставить під сумнів факт наявності запасів на підприємстві;
- порушення норм списання запасів, що тягне за собою завищення витрат підприємства;
- порушення порядку відшкодування витрат та випадків крадіжок матеріально-відповідальними особами, що призводить до відображення неправильної суми витрат.

Актуальною на сьогодні є проблема поновлення програмного забезпечення обліку, оскільки облік виробничих запасів неможливий без застосування комп'ютерних технологій.

Отже, контроль виробничих запасів необхідно здійснювати у відповідності з такими принципами:

- завозити матеріали необхідно лише ті, що використовуються у виробництві;
- розмір запасу кожного виду сировини та матеріалів встановлювати з урахуванням середнього виробничого запасу, який містить поточну потребу, підготовчий та гарантійний запаси;
- зберігання запасів організовувати за сучасними ресурсозберігаючими технологіями;
- запаси повинні підлягати повному обліку, маркуванню та етикетуванню;
- встановити єдиний принцип відпуску сировини та матеріалів у виробництво за методом середніх цін.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко Г.С. Організація обліку виробничих запасів, недоліки обліку та шляхи його удосконалення / Г.С. Єрмоленко, Б.О. Шумляєв / Зб. наук. пр. Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. – 2012. – № 3. – С. 29–34.
2. Очеретько Л.М. Удосконалення програми проведення внутрішнього аудиту виробничих

запасів на підприємстві / Л.М. Очеретько, А.В. Федоряк // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 233–239.

3. Проблеми обліку запасів і оптимізація обліково-аналітичних процедур в управлінні підприємствами / А.В. Малахова, О.В. Мартиненко // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського – 2016. – № 10. – С. 920–923.
4. Сиротенко Н.А. Запаси – об'єкт обліку та контролю: сучасний стан та напрями вдосконалення / Н.А. Сиротенко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 36. – С. 160–165.

Дем'янишина О. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЗВІТНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мале підприємництво є однією з рушійних сил економічного розвитку країни, матеріального, духовного і культурного потенціалу її регіонів, яка дає змогу окремим громадянам реалізувати власну підприємницьку ініціативу і, таким чином, брати участь у процесі економічного відтворення. Активний розвиток малого підприємництва є запорукою стабільності та підвищення стандартів рівня життя населення.

Середовище, в якому функціонують суб'єкти малого підприємництва України, зазнає змін і ускладнень. Нестабільна політична й економічна ситуація у країні не сприяє збільшенню кількості малих підприємств та покращенню ефективності їх діяльності.

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності малими підприємствами в Україні здійснюється на основі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 [3], Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО та П(С)БО), Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [1], Методичними рекомендаціями по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 р. № 720 (МР № 720) [5], Закону України «Про державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [6] та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до законодавства, підприємства малого бізнесу при веденні обліку та подачі звітності можуть застосовувати загальну або спрощену систему.

Розглянемо порядок використання спрощеної системи обліку та звітності.

Варто розглянути визначення у вітчизняному законодавстві поняття «спрощена система оподаткування, обліку та звітності» та «спрощена система обліку та звітності». На відміну від податкового законодавства, що встановлює порядок нарахування і сплати єдиного податку, немає єдиного нормативного документа, який визначає поняття «спрощена система обліку і звітності» та регламентує порядок її застосування.

Вивчивши дане питання можна сказати, що спрощена система обліку і звітності – це комплекс процедур, що пов'язаний із законодавчо встановленим спрощеним використанням окремих елементів методу обліку (рахунки, подвійний запис, документація, оцінка і звітність) для безперервного і взаємопов'язаного відображення об'єктів обліку малого підприємства з метою полегшення роботи облікових працівників при веденні обліку та складанні фінансової звітності.

Спрощену систему оподаткування, обліку та звітності можуть самостійно обрати суб'єкти малого підприємництва, якщо вони відповідають вимогам, встановленим гл. 1 розд. XIV ПКУ та реєструються платниками єдиного податку. Всіх суб'єктів підприємницької діяльності, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності поділяють на 4 групи. До 3 групи належать «юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 20 млн гривень». Обмежень щодо середньооблікової чисельності працівників для цієї групи у ПКУ не встановлено. Проте, окрім кількісних параметрів, що надають можливість застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, п. 5 ст. 291 ПКУ передбачено низку обмежень щодо видів діяльності, які здійснюють суб'єкти малого підприємництва, що не дозволяють їм сплачувати єдиний податок [7].

Таким чином, поняття «спрощена система оподаткування, обліку і звітності» і «спрощена система обліку і звітності» не тотожні поняття. Спрощена система оподаткування, обліку і звітності визначає порядок сплати єдиного податку та подання податкової звітності – декларації платника єдиного податку. Ст. 44.2 ПКУ [2] передбачено ведення спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат, що є лише частиною спрощеної системи обліку і звітності, тому ці поняття також не можна ототожнювати.

Ототожнення спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат та спрощеної системи обліку і звітності спостерігаємо у пункті 1. ст. 4 ЗУ № 4618, яким передбачено удосконалення і спрощення ведення обліку лише в цілях оподаткування, що значно обмежує інформаційні можливості спрощеної системи обліку і звітності малого підприємства.

Облік на малих підприємствах повинен бути максимально скорочений і

спрощений, оскільки, як правило, тут немає чисельного штату працівників, які виключно займалися б веденням обліку. Разом з тим скорочення і спрощення обліку на малому підприємстві можливе до певної межі, яка забезпечувала б виконання його інформаційної та контрольної функцій.

В Україні для суб'єктів малого підприємництва П(С)БО 25 передбачає складання Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у складі балансу (форма 1-м) і звіт про фінансові результати (форма 2-м).

Дослідивши наслідки змін оподаткування платників податку, що працюють за єдиним податком, можна відмітити, що в основному податкове навантаження збільшується з кожним нововведенням змін в Податковий кодекс України.

Таким чином, в умовах постійних змін, що вносяться до Податкового Кодексу України розвиток малого бізнесу відбувається хаотично. Працювати та прогнозувати результати діяльності стає дедалі складніше. Крім того, Податковий кодекс України надав достатньо інструментів для очищення спрощеної системи оподаткування від суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються мінімізацією оподаткування.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП) [Електронний ресурс] / Міжнародний стандарт від 01.01.2013 року [зі змін. Та доп.]. – Режим доступу: <http://www.ifrs.org/IFRS-for-SMEs/Documents/IFRS-for-SMEs-UKR.pdf>.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1397422968999812>.
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] / Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14/print1397422968999812>.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності [Електронний ресурс] / Закон України від 04.11.2011 року № 4014 [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4014-17/print1430918580647513>
5. Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2011 року № 720 [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_i.
6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Закон України від 22.03.2012 року № 4618-VI [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/print1397422968999812>.
7. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 03.07.1998 року

№ 727/98 [зі змінами та доповненнями]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/727/98/print1430143324535532>.

8. Хоча Н.В. Спрощена система обліку та звітності малих підприємств: проблеми трактування і регулювання / Н.В. Хоча // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези допов. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26-28 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська політехніка, 2012. – С. 337-340.

Задачаїна М. П.,
студент;

Король Н. О.,
студент;

Волинець В. І.,
к. т. н., доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «УПРАВЛІННЯ ТОРГІВЛЕЮ ДЛЯ УКРАЇНИ»

Сучасне ефективне управління діяльністю торговельного підприємства взагалі і управління його стратегічним потенціалом зокрема неможливе без впровадження інформаційних технологій. Тому питання аналізу інформаційних систем для управління стратегічним потенціалом торговельних підприємств є достатньо актуальним.

Розгляд застосування інформаційних систем в діяльності торговельних підприємств представлено в наукових працях великої кількості авторів, серед яких слід виділити Ю.В. Арзуманяна, А.П. Борсукова, Є.М. Зуєву, І.В. Кальницьку, Д.В. Карпова, А.М. Морозова, Г. Мюллера-Штеванса, П. Козика, Д. Любовіну, П. Михайлова, М. Попову, Ж.А. Пророчук, В.Я. Цветкова. У працях досліджується проблематика перспектив використання інформаційних технологій в обліку [1].

Мета даної роботи полягає в проведенні аналізу можливостей інформаційної системи «Управління торгівлею для України».

Програмний продукт «ІС:Підприємство 8. Управління торгівлею 8 для України» [2] – це сучасний інструмент підвищення ефективності бізнесу торгового підприємства. Прикладне рішення дозволяє в комплексі автоматизувати задачі оперативного та управлінського обліку, аналізу та планування торгових операцій, забезпечуючи тим самим ефективне управління сучасним торговим підприємством.

«ІС:Управління торгівлею для України» автоматизує наступні напрямки торговельної діяльності: планування та план – факторний аналіз продажів і

закупівель; управління продажами (включаючи оптову, роздрібну та комісійну торгівлю); управління поставками; управління складськими запасами, зокрема адресним складом за простою або ордерної схемою; управління відносинами з постачальниками та замовниками; управління замовленнями покупців і внутрішніми замовленнями підрозділів; самообслуговування клієнтів через web; управління взаємодією з клієнтами через торгових представників; обробка претензій; управління грошовими коштами, зокрема формування платіжного календаря; облік і аналіз комерційних витрат; управління взаєморозрахунками з замовниками, постачальниками і підзвітними особами; аналіз цін і управління ціновою політикою; інтеграція з торговим обладнанням; інтеграція з «1С:Бухгалтерією для України», «1С:Роздріб для України»; моніторинг та аналіз ефективності торговельної діяльності.

Програма підтримує планування обсягу продажів в сумових показниках і планування закупівель в кількісних і сумових показниках, а також асортиментне планування.

У програмі передбачено застосування для управління продажами в дистрибуції, проектними продажами, крупно і дрібнооптовою торгівлею.

Програма дозволяє автоматизувати управління продажами через власну мережу магазинів. При цьому є можливість:

- формування асортименту товарів відповідно до форматів магазинів (супермаркет, магазин, бутик і т. д.);
- установки кількісних обмежень (квот) для категорій товарів в магазинах різних форматів;
- визначення складу товарної категорії: які саме товари будуть представляти кожну категорію в кожному форматі;
- визначення ролі товару в асортименті, стадії асортименту і призначення виду цін для товарів асортименту;
- проведення аналізу по контролю за станом асортименту.

У прикладному рішенні «1С:Управління торгівлею для України» здійснюються управління закупівлями, а також реалізовано детальний оперативний облік товарів на складах, забезпечується повний контроль запасів товарів на підприємстві.

Програма дозволяє автоматизувати процес доставки товарів клієнтам, а також процес доставки товарів при переміщенні товарів між складськими приміщеннями. Доставка товарів може здійснюватися як власним транспортом, так і за допомогою зовнішньої транспортної компанії (перевізника).

У програмі здійснюється ряд операцій по фінансам а саме: планування руху грошових коштів; визначення фінансового результату; контроль та аналіз діяльності підприємства; облік кредитів і депозитів. Регламентований облік в програмі здійснюється згідно з українським законодавством. У програмі

ведеться облік ПДВ, акцизного податку з роздрібних продажів і єдиного податку.

Підсистема обліку ПДВ, що реалізована в програмі, призначена для виписки податкових документів з можливістю їх вивантаження у форматі xml для реєстрації податкових документів в єдиному державному реєстрі податкових накладних. Прикладні рішення «1С: Управління торгівлею для України» і «1С: Бухгалтерія для України» системи програм «1С: Підприємство 8» можна використовувати для роботи в спільному режимі.

Таким чином, в роботі проведений аналіз можливостей інформаційної системи «Управління торгівлею для України 8», яка використовується в діяльності торговельних мереж, розглянута специфіка використання даної програми для роздрібної торгівлі, її основні характеристики.

Список використаних джерел

1. Дзюба М.В. Необхідність і перспективи використання інформаційної системи «Управління торгівлею для України» / М.В. Дзюба // Креативна економіка. – 2015. – № 6 (18). – С. 29-32.
2. Офіційний сайт «1С:Підприємство» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.1c.ua/ua/v8/RegionalSolutions-UA.

Западнюк Ю. В.,

студентка;

Пилявець В. М.,

к. е. н., доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Праця є невід'ємним процесом людського життя, оскільки є його першоосною. Саме тому у процесі праці людина здобуває засоби для існування, для задоволення особистих потреб, які й складають собою певну винагороду за працю. Адам Сміт стверджував, що «людина завжди повинна мати можливість існувати за рахунок своєї праці, і її заробітна плата повинна щонайменше бути достатньою для її існування. Вона навіть у більшості випадків повинна бути дещо вищою, інакше людина була б не в змозі утримувати сім'ю, і плем'я робітників зникло б після першого покоління» [1].

На сьогоднішній день складні економічні умови, певна дестабілізація економіки та її грошової одиниці змушують підприємства шукати шляхи

зростання ефективності діяльності, у тому числі й оплати праці своїх працівників. У цих умовах заробітна плата повинна використовуватися як найважливіший засіб для стимулювання: до зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, а також підвищення ефективності виробництва [2].

Впродовж останнього часу багато уваги приділяється проблемам оплати праці та пошуку їх удосконалення в сучасних умовах господарювання, а отже, і нових підходів до управління працею, які були б адекватні ринковим відносинам. Дана проблема знайшла своє відображення в дослідженнях багатьох вітчизняних вчених, серед яких Завгородній А. Г., Лень В. С., Нашкерська Г. В., Олійник О. В., Дем'яненко М. Я., Пушкар М. С., Бутинець Ф. Ф., Коблянська О. І., Ткаченко Н. М., Рудницький В. С., Тарасенко Н. В. та багато інших.

На даний момент заробітна плата являє собою один з головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу, та людини особисто. Найгострішою соціальною проблемою сьогодення є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Оплата праці українців знаходиться на одному з найнижчих рівнів серед країн колишнього СРСР і Європи. Дослідження низького рівня заробітної плати у значної частки населення дозволяє стверджувати, що Україна разом із Албанією та Молдовою належить до трійки найбідніших країн Європи. А за даними Всесвітнього банку в нашій державі понад 70% населення належить до категорії бідних. Особливістю українських реалій є й те, що певна частка зайнятого населення, в тому числі висококваліфіковані працівники, також належать до категорії бідних саме через низький рівень доходів від зайнятості. Тобто, навіть маючи роботу, людина фактично не може нормально відтворити себе на ті кошти, які їй платить держава або роботодавець.

Перебудова економіки в напрямку всілякого розвитку ринкових відносин як неодмінну умову, повинна супроводжуватися посиленням соціальної підтримки працівників. Стосовно до заробітної плати вона повинна складатися насамперед у тім, щоб рівень оплати забезпечував нормальне відтворення робочої сили відповідної кваліфікації, а зростання прибутку здійснювався не за рахунок надмірної інтенсивності праці працівника, а за рахунок раціональної організації виробничого процесу і підвищення технічного рівня виробництв [3].

В умовах недосконалості ринкових регуляторів процеси у сфері оплати праці набули значною мірою стихійного характеру. Непотрібно забувати, що саме заробітна плата виступає одним із основних регуляторів ринку праці. Однак, аналізу й оцінці впливу зарплат на ринку праці, регулюванню оплати праці, механізмам мотивації, системам оплати заробітної праці та функціям не

приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання безробіття, руйнування мотивів і стимулів до праці, зубожіння більшості населення.

Формування в Україні ринкової системи, створення економіки нового типу та забезпечення на цій основі підвищення рівня життя населення вимагають здійснення ряду заходів щодо системного реформування оплати праці на всіх рівнях економіки. Саме тому удосконалення організації оплати праці на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати, до якого належать:

- розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов ОП, які є основними чинниками підвищення мотивуючої та стимулюючої ролі тарифних систем;
- запровадження більш гнучких форм і систем оплати праці;
- удосконалення тарифної системи шляхом встановлення співвідношень тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації робітників;
- удосконалення мотиваційного механізму регулювання міжпосадових окладів та міжкваліфікаційних рівнів оплати праці окремих робітників;
- удосконалення нормування як засобу регулювання міри праці та її оплати;
- обґрунтування вибору найефективніших форм і систем заробітної плати.

Удосконалювання систем оплати праці, пошук нових рішень, глибоке вивчення західного досвіду може допомогти вирішити в Україні цілу низку проблем, пов'язаних із заробітною платою, якісно поліпшити її стан та створити підґрунтя для підвищення зацікавленості працівників до високопродуктивної праці вже в найближчому майбутньому. Все це в комплексі може стати стимулом до економічного підйому нашої країни.

Проте, щорічні показники зростання рівня заробітної плати не свідчать про однозначне збільшення добробуту населення, оскільки офіційна статистика показує зростання номінального рівня оплати праці, у той же час, коли реальна заробітна плата зростала не такими значними темпами. Зменшення темпів приросту номінальної і реальної заробітної плати можна пояснити насамперед послабленням ділової активності у країні в цілому, спричиненої рецесією в економіці [4].

Отже, у період коли Україна прагне вступити в європейську спільноту, їй потрібно вирішити багато питань, насамперед це стосується системи оплати праці. Також в економічній ситуації, що склалася на сьогодні в Україні, необхідно переглянути політику регулювання системи оплати праці й особливої

уваги приділити посиленню контролюючих функцій держави за процесом формування та розподілу витрат щодо заробітної плати, яка передбачає розробку методології та основ обґрунтованого збільшення витрат на оплату праці.

Список використаних джерел

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатств народов (книги I-III). / Адам Смит. – М. : Наука, 1992. – 572 с.
2. Штик Ю. В. Організація оплати праці на підприємстві в сучасних умовах економічного розвитку України / Ю. В. Штик // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014/1. – № 1.
3. Дружиніна В.В., О.І.Чорноус. Оптимізація фонду заробітної плати на підприємствах в умовах кризи // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 9.
4. Валецька О. В. Правове регулювання оплати праці: монографія / О. В. Валецька. – Миколаїв : УДУ, 2012. – 220с.

Манзик Ж. В.,

студентка,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Економічне прогнозування – прогнозування будь-яких елементів економічної активності. Такі прогнози можуть бути зроблені в найдрібніших подробицях або можуть бути дуже загальними. У будь-якому випадку, вони описують очікуване майбутнє поведінку всіх або частини економіки і допомогти сформувати основу планування.

Формальне економічне прогнозування, як правило, базується на певній теорії про те, як працює економіка. Деякі теорії є складними, і їх застосування вимагає складної відстеження причин і наслідків. Інші є відносно простими, приписуючи більшість подій в економіці з одним або двома основними чинниками. Багато економістів, вважають, що зміна пропозиції грошей визначає темп зростання загальної ділової активності. Інші відводять центральну роль інвестицій в нові об'єкти – житло, заводи, дороги і так далі.

При проведенні прогностичних досліджень В. Геєць, С. Глівенко, Б. Грабовецький, А. Єріна, Т. Клебанова та інші стикалися з цілим рядом обмежуючих факторів. Це істотно знижує якість одержуваних знань про перспективні тенденції соціально-економічних процесів і послаблює базову основу стратегічного й індикативного планування.

Перша група проблем пов'язана з якістю статистичної інформації. Сюди відносять непорівнянність даних через появу нових показників, зміну методики розрахунків; незадовільну якість інформації, обумовлену проблемою збору ряду даних, складність врахування тіньового сектору економіки, нерівномірність даних та інші.

Друга група проблем пов'язана з обмеженнями рівня розвитку економіки і математики як наук, що описують формальні відносини. На жаль, ще не створені адекватні формалізовані теорії, які дозволили б системно й у повній мірі використовувати накопичений емпіричний матеріал в прогностичних розробках. Набір відомих економіці фундаментальних законів також поки що недостатній для формалізації залежностей, які комплексно описують майбутнє розвитку складних регіональних систем. Відсутність цих знань про загальні та універсальні властивості соціально-економічних систем є причиною відсутності універсальних методик прогнозування.

Третя група обмежень пов'язана з відсутністю єдиної для всіх суб'єктів методологічної платформи регіонального прогнозування та базового програмного забезпечення для здійснення прогностичних досліджень [1].

Істотно стримуючим чинником розвитку регіонального прогнозування є відсутність незалежного контролю з боку органів влади. Прогнози та засновані на цих прогнозах стратегії та програми регіонального розвитку на практиці нерідко носять декларативний характер, а представлені кількісні дані моделей майбутнього розвитку регіонів не підтверджуються в процесі реалізації. Виконавчі органи регіональної влади, які займаються розробкою документів стратегічного планування, здійснюють контроль за їх реалізацією. Ефективність функціонування будь-якої системи істотно підвищується при наявності належного контролю.

Отже, для отримання якісних прогнозів розвитку економіки і її регіональних складових вважається доцільним перейти до прогнозування на основі моделювання, реалізованого на єдиному для всієї країни програмному забезпеченні з включенням в загальну схему прогностичних розробок округів і муніципальних утворень. На регіональному рівні необхідно забезпечити незалежний контроль за планово-прогнозної діяльністю з боку територіальних представників органів, що підвищить відповідальність і ефективність прийнятих стратегічних документів з розвитку територій.

Список використаних джерел

1. Economic Forecasting [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dschool.stanford.edu/https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts_en

Мискін Ю. І.,

к. е. н., доцент,

Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ

Розвиток інформаційних технологій спричинив тенденцію до інтеграції останніх майже у всі сфери господарювання людини. Однією з таких сфер є обліково-інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємств. Автоматизація бухгалтерського обліку і економічного аналізу суттєво підвищує ефективність менеджменту за рахунок оптимізації витрачання фінансових ресурсів та поліпшення якості обґрунтування управлінських рішень.

Питанням автоматизації обліково-аналітичного забезпечення управління приділяли увагу Івахненко С. В. [3], Осмятченко В. О. [1], Ткаченко Н. М. [6] та інші науковці. Результати їх досліджень є науково цінними та практично значимими. Проте динамічні зміни в економічних відносинах та стрімкі трансформації у інформаційних технологіях сьогодення потребують постійне осмислення проблем та перспектив автоматизації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств.

Досліджуючи систему обліково-інформаційного забезпечення менеджменту діяльності підприємства та її автоматизацію, перш за все, необхідно усвідомити, що бухгалтерський облік і економічний аналіз є управлінськими інформаційними технологіями. Вони являють собою покроковий алгоритм досягнення мети – обґрунтування управлінських рішень.

У цьому контексті, бухгалтерський облік формує інформаційну базу для економічного аналізу, а останній, мінімізуючи «інформаційний шум», задовольняє запити менеджменту на релевантну інформацію щодо обґрунтування і прийняття конкретних управлінських рішень. Тобто, ключовими у зазначеному алгоритмі є запити менеджменту, які, по-суті, і формують необхідність створення та функціонування управлінської інформаційної технології, яка, у кінцевому своєму прояві, реалізується через обліково-інформаційне забезпечення менеджменту.

При цьому варто відзначити, що запити менеджменту до бухгалтерського обліку доцільно розділити на дві групи: запити держави та управлінські запити на рівні суб'єкта господарювання.

Запити держави реалізуються через вимоги до обов'язковості ведення обліку та подання звітності контролюючим органам. Останні формалізовані у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»,

Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, Податковому кодексі України. Вони за своїм змістом і створюють фінансовий облік і, так званий, податковий.

Так, згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» «бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством» [5]. У цьому ж Законі України дається визначення бухгалтерського обліку як процесу «виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [5]. Виходячи з цього виникає звичайне питання: а управлінський облік також є обов'язковим? Адже його визначення, незважаючи на навіть на те, з якої позиції його розуміти (як складову бухгалтерського обліку чи як систему, що виходить за межі бухгалтерського обліку), нічим не відрізняється від наведеного у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» трактування терміну «бухгалтерський облік».

Варто відзначити, що Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дається визначення поняттю «внутрішньогосподарський (управлінський) облік». Під ним розуміється «система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством» [5].

Як видно з наведених цитат із Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», на законодавчому рівні суттєвої різниці між бухгалтерським та управлінським обліком немає. Відповідно не ідентифіковано чи є управлінський облік частиною бухгалтерського чи ні. Разом з тим, у законодавстві зовсім нічого не говориться про фінансовий облік (ні визначення, ні сутності). Хоча навчальні дисципліни мають саме таку назву («Фінансовий облік І» та «Фінансовий облік II»). А от, якщо дослідити зміст поняття «фінансовий облік» у літературних джерелах, то побачимо його трактування як «сукупність правил і процедур, які забезпечують підготовку й оприлюднення інформації про результати діяльності підприємства в цілому та його фінансовий стан відповідно до вимог законодавства і стандартів обліку» [2].

Відтак, у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» мова йде про фінансовий облік, а не бухгалтерський? І у Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку ситуація аналогічна? Адже той облік, що регламентований державою і який суб'єкти господарювання зобов'язані вести, є фінансовим. А той облік, який підпорядкований не запитам держави, а вимогам менеджменту, є управлінським. А де ж тоді бухгалтерський облік? Чи може фінансовий облік та управлінський у своїй сукупності і є бухгалтерським? Чи може управлінський облік ширше поняття ніж бухгалтерський, адже він вивчає не лише інформацію, яка знаходиться у межах

підприємства (наприклад: збір, накопичення, обробка та узагальнення інформації про податкові системи різних країн з метою прийняття рішення щодо відкриття в одній з них філії)?

Відповіді на ці питання залишимо для подальших досліджень. Але уже зараз варто звернути увагу, що на цьому фоні невизначеності з'являються дослідження вчених, які пропонують відмовитися від назви «бухгалтерський облік», а використовувати термін «креативний облік» (назву професії «бухгалтер» заміни на «менеджер з обробки інформації») [4].

Виходячи із зазначеного вище, щоб не плутатися у термінології пропонуємо управлінську інформаційну технологію, яка підпорядкована під задоволення запитів менеджменту на рівні суб'єктів господарювання називати «обліково-інформаційним забезпеченням управління діяльністю підприємства».

Розглядаючи обліково-інформаційне забезпечення менеджменту як управлінську інформаційну технологію, варто звернути увагу на сам алгоритм її реалізації – на послідовність покрокових операції. У цьому процесі і проявляється роль автоматизації як заміщення людської праці саморегулюючими технічними засобами. При цьому варто відзначити, що з одного боку знижується рівень трудомісткості виконуваних операцій людиною, а з іншого – виникає потреба у підвищенні компетенцій кадрового забезпечення щодо використання технічних засобів в обліково-аналітичній роботі.

Автоматизація обліково-інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства є не простим процесом. Вона має низку проблем (технічного, програмного комунікаційного, кадрового та нормативно-правового характеру), але, разом з тим, її практичне застосування забезпечує підвищення ефективності менеджменту суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій: теорія та практика : монографія / [В.О. Осмятченко, Ю.І. Мискін, Н.П. Мацелюх та ін.]; 2-ге вид перероб. та доп.; за заг. ред. В.О. Осмятченка. – К. : УДФСУ, 2016. – 389 с.
2. Бухгалтерський облік: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / [Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін.] – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
3. Івахненко С. Впровадження програмного забезпечення обліку і контролю: потенційні переваги і реальні проблеми / Івахненко С. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 2. – С. 57-62.
4. Креативний облік (створення інформації для менеджерів) / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006. – 334 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Ткаченко, Н. М. Автоматизація бухгалтерського та податкового обліку / Н. М. Ткаченко, В. В. Квачан // Облік і фінанси. – 2006. – № 4. – С. 112-116.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Докорінна зміна організації виробництва, перехід до ринкової системи господарювання супроводжуються розвитком і становленням адекватних форм контролю фінансово-господарської діяльності підприємств, у структурі яких важливу роль відіграє аудит. Він є складною економічною категорією та організаційною формою фінансово-господарського контролю, а з іншого – одним із видів підприємницької діяльності, що базується на самостійній ініціативі та власному ризику з метою отримання прибутку.

Для з'ясування реального фінансового стану підприємства та його конкурентоспроможності необхідно мати повну та об'єктивну інформацію. Основним джерелом такої інформації є основні елементи обліку та аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Для цього необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, досліджувати фінансові відносини і рух фінансових ресурсів у процесі діяльності кожного підприємства.

Мета аудиторської перевірки доходів, витрат та фінансових результатів – встановлення реальності та достовірності даних звітності, своєчасності та єдності методичних підходів до розрахунку звітних показників. Мета аудиту полягає у висловлюванні аудитором думки про те, чи відповідають дані фінансової звітності щодо фінансових результатів, доходів та витрат у всіх суттєвих аспектах інструкціям, які регламентують порядок обліку. В процесі проведення аудиту доходів та витрат звичайної діяльності застосовуються такі прийоми і методи як спостереження, опитування, анкетування, дослідження попередніх аудиторських перевірок, порівняння даних реєстрів обліку з даними Головної книги, формальна та арифметична перевірка, перевірка документації, відповідності даних аналітичного та синтетичного обліку, аналіз та обґрунтування отриманої в процесі аудиторської перевірки інформації.

Для якісного забезпечення проведення аудиту доходів та витрат звичайної діяльності аудитору необхідна наступна інформація:

1. Наказ про облікову політику підприємства;
2. Акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю;
3. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
4. Головна книга;

5. Регістри синтетичного та аналітичного обліку;

6. Первинна документація.

При перевірці правильності відображення доходів, витрат і фінансових результатів аудитор необхідно впевнитися, що при складанні Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) виконано основні вимоги до річних звітів: зареєстровані операції повинні відповідати реальності; всі операції повинні бути зареєстровані і представлені належним чином (правильно представлені в річних звітах, занесені у відповідний рахунок, всі операції стосуються підприємства, правильно оцінені, віднесені до відповідного періоду).

Грунтуючись на поставлених завданнях аудитор повинен здійснити планування перевірки. Процес планування носить безперервний і систематичний характер. Планування аудиту в цілях зниження аудиторського ризику передбачає розробку загальної стратегії, а також виконання завдання, плану і програми аудиту. Плануванням аудиту займаються керівник аудиторської перевірки і інші учасники аудиторської групи.

Планування аудиту включає складання загального плану та розробку програми аудиту, які допомагають аудитору організувати працю, здійснити стеження за роботою його асистентів. План розробляється таким чином, щоб в ньому визначався час проведення кожної конкретної аудиторської процедури. У плані відображається перелік і обсяг виконаних робіт, строки виконання, процедури, що здійснюються аудитором.

Розробка і затвердження програми аудиту здійснюється на підставі загального плану аудиту і є детальним переліком змісту аудиторських процедур та аудиторських доказів, необхідних для реалізації плану аудиту.

Аудитор починає перевірку з експертизи облікової політики підприємства, тому що в Наказі про облікову політику підприємства вміщуються норми, що регламентують методи обліку доходів і витрат, які впливають на фінансовий результат. Звідси аудитором також може бути одержана інформація про використання для обліку витрат діяльності рахунків 8 та/або 9 класу плану рахунків. Аудитор оцінює стан бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки від ступеня довіри до облікової інформації залежать як обсяг аудиторської роботи, так і якість аудиторського висновку, а також ступінь аудиторського ризику.

Розпочинаючи перевірку фінансових результатів підприємства аудитор у першу чергу знайомиться з порядком обліку виробничих витрат, собівартості, реалізації продукції та фінансових результатів.

Перевіривши склад та порядок відображення в бухгалтерському обліку витрат та доходів підприємства аудитор переходить до перевірки відображення

в бухгалтерському обліку фінансових результатів за окремими видами діяльності.

За результатами перевірки аудитор складає Відомість виявлених порушень при аудиті фінансових результатів, в якій відображає перелік виявлених порушень.

Після завершення перевірки аудитор приступає до складання аудиторського висновку, що є одним із найвідповідальніших моментів аудиту, оскільки підбиваються підсумки виконаних аудиторських процедур, узагальнюються виявлені помилки, визначається їх сукупний вплив на звітність і висловлюється думка аудитора щодо її достовірності, повноти, відповідності чинному законодавству.

Озерова О. Г.,

викладач,

Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ШИН

Господарська діяльність підприємств будь-якої галузі пов'язана з використанням колісних транспортних засобів (КТЗ), складовою частиною яких є шини.

Першочерговою проблемою є класифікація шин, оскільки Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку № 291 передбачено включення автомобільних шин в запасі та в обороті до складу субрахунку 207 «Запасні частини», тобто віднесення активів до складу оборотних [1]. Проте, термін використання шин може бути більше, ніж рік, оскільки термін її використання згідно Експлуатаційних норм № 488 встановлюється до закінчення її ресурсу – фактичного сумарного пробігу у кілометрах з початку її експлуатації до граничного зносу [2]. Для різних видів шин встановлені базові значення норм середнього ресурсу, які можуть становити термін понад рік, а отже, такі активи, слід класифікувати як малоцінні необоротні матеріальні активи або основні засоби. Проте, шини не можуть бути визнані окремим об'єктом основних засобів, оскільки вони не виконують самостійних функцій, що суперечить нормам Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [3]. Отже, у випадку придбання шин у складі КТЗ, не виокремлення їх вартості, слід включати дані активи до складу первісної вартості КТЗ та вести облік багатокomпонентних основних засобів на

субрахунку 105 «Транспортні засоби». При придбанні окремих змінних (сезонних) комплектів окремо від КТЗ, шин слід визнавати в обліку запасами.

Обраний підхід до класифікації шин впливатиме на методику відображення на рахунках операцій сезонної заміни шин (літніх на зимові та навпаки). Так, у випадку обліку шин як складової запасів, сезонна заміна є складовою частиною комплексу робіт з обслуговування автомобіля, що включається до складу витрат звітного періоду [3]. Вартість шин, які є складовою частиною багатокомпонентних основних засобів і підлягають сезонній заміні слід відображати лише на рахунках аналітичного обліку. Рух автомобільних шин за будь-якого професійного судження вимагає від бухгалтера ведення Картки обліку пробігу (наробітку) пневматичної шини, до якої записи про наробіток, технічний стан шини слід виконувати щомісячно. Також даний документ є обґрунтуванням операцій списання шин у разі виробітку ресурсу або наявності пошкоджень, які унеможливають подальшу експлуатацію шин. Необхідність ведення даного документа у випадку обліку шин як складової частини вартості об'єкта основних засобів, на нашу думку, є безпідставною та ускладнює документообіг підприємства.

Також елементом облікової політики підприємств, які ведуть облік шин, як складової частини запасів, повинен бути вибір побудови методики обліку руху активів:

- відкриття рахунків нижчого рівня 2071 «Шини на складі» та 2072 «Шини в обороті»;
- включення до складу витрат при відпуску в експлуатацію та визнання доходу при їх поверненні з обороту.

Вибір першого варіанту дозволяє більш раціонально побудувати процес контролю та управління за рухом шин, але як наслідок, призводить до завищення вартості активів в обліку і порушення принципу обачності. Оскільки обмін запасів відображається за первісною вартістю, а при поверненні шин з експлуатації їх справедлива вартість відрізняється від первісної. Проте, істотність впливу оцінки даних активів на показники фінансової звітності залежатиме від галузі. За умови вибору другого варіанту – облік оприбуткування вживаних шин на склад здійснюється за чистою вартістю реалізації, що відповідає вимогам Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [4].

Списання шин відбувається, якщо її середній ресурс вироблений і висота рисунка протектора досягла граничної величини; або ресурс не вироблений,

проте виникли ушкодження, які не дозволяють подальшу експлуатацію і не підлягають ремонту [2].

Списані активи, у випадку їх обліку в складі запасних частин, включаються до складу небезпечних відходів, які слід передати спеціалізованому підприємству або як вторинну сировину, або для подальшої утилізації. Використання (постійне збереження) відпрацьованих шин підприємствами без укладання договору на утилізацію з суб'єктами господарювання має податкові наслідки у вигляді зобов'язань зі сплати екологічного податку [5].

При списанні шин, які є складовою частиною вартості об'єкта основних засобів виникає проблема відображення операцій на рахунках обліку. Раціональним виглядає відображення операцій із часткового списання вартості об'єкта та з наступним відображенням заміни у формі капітальних інвестицій. Але, як було досліджено вище, автомобільні шини не відповідають критеріям визнання їх як окремого об'єкта основних засобів або малоцінних необоротних матеріальних активів.

Таким чином, достовірність відображення у фінансовій звітності інформації щодо автомобільних шин для потреб управління залежатиме від професійного судження бухгалтера в частині класифікації даних об'єктів та вибору раціональної методики обліку їх руху, що повинно знайти відображення в наказі про облікову політику підприємства.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 р. № 291 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
2. Експлуатаційні норми середнього ресурсу пневматичних шин колісних транспортних засобів і спеціальних машин, виконаних на колісних шасі [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства транспорту і зв'язку від 20.05.2006 р. № 488. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE12586.html
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246.– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Петренко Г. О.,

к. ю. н., доцент

Пилявець В. В.,

студент

Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

ГРОШОВИЙ ОБІГ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Як відомо функціонування грошової системи держави є запорукою ефективності бюджетної, податкової та кредитно-банківської політики країни

Разом з тим останніми роками в Україні очевидними стали недоліки сучасної моделі правового регулювання грошового обігу, коли чинне законодавство, по суті, містить лише найзагальніші, рамкові параметри національної системи розрахунків, а конкретне регулювання за відсутності чіткої концепції розвитку грошової та платіжної систем здійснюється на підзаконному рівні методом спроб і помилок.

Важливий вклад у розвиток науки фінансового права й питань грошового обігу зробили вітчизняні науковці: О. П. Гетманець, І. Б. Заверуха, О. П. Орлюк, Н. Ю. Пришва, Л. А. Савченко, Р. М. Сухий, В. В. Сухонос, В. Д. Чернадчук та ін.

Але в наукових працях недостатньо уваги приділено дослідженню ознак, що характеризують юридичну природу грошей, й особливостей грошових розрахунків; аналізу юридичної природи розрахункових відносин, фінансово-правової природи грошових розрахунків, фінансово-правового регулювання діяльності банківських установ.

Як відомо гроші є самостійною формою вартості, тому їх рух може не збігатися з реальним рухом матеріальних цінностей у часі, але вони пов'язані з рухом товарів, робіт або послуг.

Гроші допомагають скорочувати витрати при обігу товарів, полегшуючи та прискорюючи обмін. Тому історично грошима в різних господарських системах був не завжди найкорисніший товар, але він найбільшою мірою сприяв полегшенню обміну [6, с. 54].

Суть грошей виводять безпосередньо з їх функцій (передусім як засобу обміну й засобу платежу). Гроші у зв'язку із цим визначають як загальновизнаний засіб платежу, який приймається в обмін на товари та послуги, а також під час сплати боргів.

У фінансовому праві, розглядаючи питання грошей, вказують на те, що вони є економічною категорією. Але такий погляд на гроші є досить обмеженим. На нашу думку, гроші мають, як і всі найбільш важливі фінансово-

правові явища, подвійну природу. Поза сумнівом, що гроші є, насамперед, економічною категорією, й аналіз функцій грошей це дуже добре показує. Але також поза сумнівом те, що гроші є юридичною категорією, і без участі держави та відповідних норм права вони не можуть перебувати в обігу.

За визначенням А. Сміта гроші виступають в якості засобу обміну («великого колеса обігу»). Він підкреслював про стихійне виникнення грошей як специфічного товару [7, с. 124].

Г. Ф. Кнапп вважав, що без юридичного обґрунтування не можна зрозуміти суті грошей, що тільки із санкції держави грошові знаки стають грошима. Держава, створюючи грошову систему, встановлює грошову одиницю (грошовий знак), визначає найменування грошової одиниці, відповідну зовнішність грошей [4, с. 67].

Ю.В. Ващенко зазначає, що гроші – це платіжний засіб, який за волею держави має платіжну силу й опосередковує обмін товарів [3, с. 331].

Сучасна фінансово-правова наука розглядає гроші держави та грошовий обіг як важливий елемент грошової або платіжної системи держави. Як підкреслює Є. О. Алісов, ефективний розвиток економіки країни багато в чому визначається станом грошового обігу, стабільним функціонуванням грошової системи. Грошовий обіг пронизує собою всю фінансову систему [2, с. 101].

Грошовий обіг є рухом грошей у готівковій і безготівковій формах, що обслуговують кругообіг товарів, а також нетоварні платежі й розрахунки. Як зауважує О. П. Орлюк, процес безперервного руху грошей у готівковій і безготівковій формах, власне, і становить грошовий обіг. Він відбиває спрямовані потоки грошей між Національним банком України та іншими фінансовими установами; між самими фінансовими установами; між фінансовими установами і організаціями; між банками і фізичними особами; між підприємствами і фізичними особами; між банками та іншими інститутами фінансової системи; між фінансовими інститутами і фізичними особами [5, с. 101].

Необхідно відмітити, що головне завдання правового регулювання грошового обігу полягає в підтримці правильного співвідношення між доходами населення в грошовій формі й вартістю товарів і платних послуг, пропонованих на внутрішньому ринку, оскільки саме в цьому разі в обігу є достатня, необхідна кількість грошей, у чому й зацікавлена держава.

Нормативно-правовою основою грошового обігу в Україні є положення Конституції України, Закону України «Про Національний банк України», Закону України «Про банки та банківську діяльність», Цивільний кодекс України, Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 1 червня 2011 р. № 174, та інші нормативно-правові акти.

Нині в Україні створена грошова система, що включає офіційну грошову одиницю, емісію готівки, організацію готівкового грошового обігу. Офіційна грошова одиниця (валюта) України – гривня, що складається із ста копійок. Введення на території країни інших грошових одиниць і випуск грошових сурогатів забороняються.

Гривня (банкноти і монети) як національна валюта є єдиним законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів [1].

Правове регулювання грошового обігу є завданням Національного банку України. Так, відповідно до ст. 33 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV, для забезпечення організації готівкового грошового обігу Національний банк здійснює:

- виготовлення та зберігання банкнот і монет;
- створення резервних фондів банкнот і монет;
- встановлення номіналів, систем захисту, платіжних ознак та дизайну банкнот та монет, а також обмежень щодо використання систем захисту, платіжних ознак та відтворення елементів дизайну банкнот та монет;
- встановлення порядку заміни пошкоджених банкнот і монет;
- встановлення правил випуску в обіг, обробки, зберігання, інкасації, перевезення, вилучення з обігу та знищення готівки;
- визначення порядку ведення касових операцій для банків, інших фінансових установ, підприємств і організацій;

визначення вимог стосовно технічного стану і організації охорони приміщень банківських установ.

Відповідно до ст. 40 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV, Національний банк встановлює правила, форми і стандарти розрахунків банків та інших юридичних і фізичних осіб в економічному обігу України із застосуванням як паперових, так і електронних документів, а також платіжних інструментів та готівки, координує організацію розрахунків, дає дозволи на здійснення клірингових операцій та розрахунків [1].

Отже, проведене нами дослідження дозволяє виділити ряд ознак, що узагальнюють юридичну природу грошей.

1. Гроші як особливі знаки, що мають форму, встановлену законом. На основі монетарного законодавства визначають матеріал, з якого карбують монети, їх вагу, розміри, зовнішні ознаки.

2. За допомогою фінансово-правових норм держава встановлює платіжну силу грошових знаків. Це друга ознака, що характеризує гроші як юридичну категорію. Вказівку на платіжну силу грошових знаків держава здійснює

шляхом позначення на кожному грошовому знаку кількості грошових одиниць. Подібне визначення допомагає легко й швидко виміряти вартість будь-якого товару та будь-якої послуги, тобто визначити їх ціну, кількісно порівнювати ціни різних товарів і послуг між собою.

3. Третьою ознакою, що характеризує гроші як юридичну категорію, є монопольне право держави на випуск грошових знаків. В Україні право на емісію (випуск) грошей, що перебувають в обігу на території всієї країни, реалізується Національним банком України. Інші органи державної влади, тим більше приватні структури, не мають права випускати грошові знаки. Підrobка або збут підроблених грошей тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
2. Алісов Є. О. Теоретичні проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні / Є. О. Алісов. – Харків : Фоліо, 2004. – 288 с.
3. Вашенко Ю.В. Поняття та правова природа клірингу // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 10. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 532 с. – С. 329 – 334.
4. Кнапп Г.Ф. Очерки государственной теории денег. Деньги. Денежная система. – Одесса, 1913. – 59 с.
5. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підручник / О. П. Орлюк. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
6. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики: Монографія. – К.: Юстініан, 2006. – 424 с.
7. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт. – К. : Port-Royal, 2001.

Пилявець І. М.,

викладач,

ВСП Брацлавський агроекономічний коледж

Вінницького національного аграрного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

В основі діяльності будь-якого підприємства є виробничий процес, який функціонує в результаті взаємодії процесів праці та природних процесів, які спрямовані на виготовлення запланованої продукції для задоволення потреб споживачів. В умовах ринкової економіки система контролю виробничих процесів є невід'ємною частиною виробничого процесу. Це пов'язано з тим, що саме від організації управління системою контролю виробничих процесів

безпосередньо залежить ефективність функціонування будь-якого підприємства.

Рослинництво є основною галуззю сільськогосподарського виробництва. Воно забезпечує потреби населення в продуктах харчування, є базою для розвитку тваринництва надає сировину для промисловості. Воно має специфічні особливості, що впливає на ведення бухгалтерського обліку та здійснення контролю. Для нього характерна сезонність виробництва, розрив між періодами виконання технологічного процесу та отримання готової продукції. Виробничі витрати в рослинництві здійснюються тривалий час причому дуже нерівномірно, технологічний процес залежить від природних умов і практично не може бути прискорений за рахунок інтенсифікації [3, с. 158].

Тому досить важливу роль відіграє ефективно налагоджений контроль на підприємстві. Контроль виробничої діяльності на аграрних підприємствах має бути спрямований на виявлення резервів збільшення обсягів виробництва продукції та поліпшення її якості. Підвищення ролі виробничого контролю формується внаслідок посилення конкуренції в умовах переходу до ринку, розвитком науково-технічного прогресу, підвищенням у цих умовах господарського ризику, впливу зовнішнього ринку.

При проведенні контролю процесу виробництва потрібно враховувати чітко виражений технологічний характер рослинницької галузі. Процес виробництва продукції рослинництва може бути об'єктом як зовнішнього, так і внутрішнього контролю.

Об'єктами обліку та контролю в рослинництві є різні види основної та супутньої продукції, які одержують від кожної сільськогосподарської культури. Крім того, важливими питаннями є незавершене виробництво, під яким розуміють вартість робіт і спожитих ресурсів для виробництва продукції рослинництва, які виконані (понесені) в поточному році під урожай майбутнього року. Продукція рослинництва після збирання з посів транспортується на склад і відповідним чином доробляється (осушується, очищується, сортується тощо)

Безпосередньо органом зовнішнього контролю призначення якого є контроль процесу виробництва в сільському господарстві це – Державна інспекція сільського господарства України яка входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі [4].

Основними функціями Державної інспекції в сфері виробництва продукції рослинництва це:

- контроль якості та безпечності сільськогосподарської продукції;

- контроль за дотриманням вимог земельного законодавства, використанням та охороною земель;

- контроль за насінництвом та розсадництвом, якістю насіння та садивного матеріалу;

- контроль за експлуатацією та технічним станом сільськогосподарської техніки;

Крім того на регіональному рівні контроль за виробництвом рослинницької продукції відповідно до закріплених обов'язків і наданих повноважень здійснюють:

- Департамент агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій;

- Відділи агропромислового розвитку районних державних адміністрацій;

- Державна екологічна інспекція України та її територіальні органи на місцях;

- Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр) та її територіальні органи на місцях.

На рівні суб'єктів господарювання контроль забезпечують:

- контролюючі підрозділи торгових, постачальницько-збутових і інших організацій;

- замовники та покупці (представники замовників на підприємствах, торгові агенти елеваторів та переробних підприємств);

- споживачі (представники суспільства, асоціацій, спілок громадськості).

Кожному з вищезазначених суб'єктів відповідає свій вид контролю, що відрізняється від інших видів наступними ознаками:

- основні напрями і конкретні завдання перевірок;

- арсенал наявних засобів і методів здійснення контролю продукції;

- місце і час проведення контролю;

- глибина проникнення в суть явищ і міра охоплення усієї сукупності чинників і причин, що прямо або побічно впливають на якість продукції (робіт, послуг);

- рівень узагальнення результатів перевірок;

- сукупність важелів і каналів дії на об'єкт контролю;

- характер дії на контрольований об'єкт.

На зниження ризиків при виробництві рослинницької продукції на насамперед спрямована система внутрішнього контролю. Він має запобігти порушенням і зловживанням в операційній, фінансовій та інвестиційній діяльності аграрних формувань і забезпечити ефективний контроль за раціональним використанням ресурсів, що в свою чергу сприятиме зростанню прибутковості.

Внутрішній контроль – це комплекс контрольних дій, організованих власником і керівництвом підприємства, спрямованих на досягнення мети підприємства з позиції оцінки управлінської діяльності щодо різних рівнів управління в частині ідентифікації і зниження ризику ведення бізнесу. Запропоноване визначення враховує суб'єкти формування інформації для здійснення внутрішнього контролю та особливості її накопичення відповідно до потреб користувачів різних рівнів управління підприємством [2, с. 10].

Система внутрішньогосподарського контролю дає змогу з'ясувати, наскільки діяльність підрозділів усіх ієрархічних рівнів відповідає чинному регламенту, установленим завданням і наскільки вона ефективна.

У процесі контролю збирається й аналізується необхідна інформація, виявляються відхилення фактичних показників від установлених (планових, стандартних) та їх причини. Внутрішньогосподарський контроль, як функція управління, є засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління й органом управління, інформуючи про дійсний стан об'єкта і фактичне виконання управлінських рішень.

Внутрішній контроль – це процес, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятним управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети. Основною його метою є об'єктивне вивчення фактичного стану справ у суб'єкта господарювання, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети, та доведення цієї інформації до органу управління. Внутрішній контроль за діяльністю цехів, бригад, ділянок та інших внутрішньогосподарських формувань проводиться в суб'єктах господарювання їх керівниками і спеціалістами при виконанні ними своїх функціональних обов'язків, а також штатними контролерами, ревізорами та аудитором [1, с. 28].

Внутрішній контроль безпосередньо на аграрних підприємствах здійснюють:

- власники, наглядова рада, члени правління;
- директори і головні спеціалісти підприємств;
- підрозділи контролю підприємств (ревізійна та інвентаризаційна комісія);
- спеціалізовані відділи технічного контролю підприємств і їх підрозділи.

Отже, процес виробництва продукції рослинництва не можливий без створення ефективної та добре організованої системи внутрішнього контролю на аграрних формуваннях. Організація внутрішнього контролю забезпечує виготовлення якісної рослинницької продукції, раціональне використання

матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на виробництво продукції, надання інформації про можливість використання результатів виробництва за призначенням.

Список використаних джерел

1. Галич О.А. Внутрішньогосподарський контроль в системі управління аграрних підприємств / О.А.Галич // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1 (4). – Т. 3. – Полтава : ПДАА. – 2012. – с. 94-99.
2. Крюкова І.О. Внутрішній контроль в системі управління підприємствами АПВ // І.О. Крюкова, Т.М. Гнатєва / Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки. – 2014. – № 75. – С. 65-72.
3. Плаксієнко В. Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України : [підручник] / Плаксієнко В. Я., Пісьмаченко Л. М., Рябий Я. І. ; за заг. ред. Плаксієнка В. Я. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 946 с.
4. Офіційний сайт інспекції сільського господарства України [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://www.disgu.gov.ua>

Пилявець В. М.,

к. е. н., доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Успішне функціонування фермерських господарств в ринковому середовищі передбачає високу ефективність їх діяльності та можливість пристосовуватись до зовнішніх умов, які змінюються. Для успіху на ринку фермеру необхідні стратегічне бачення, яке відтворює сутність бізнесу і спрямовує зусилля всіх його підрозділів на досягнення більш високих показників, ніж у суперників, та орієнтація підприємства, яка передбачає пріоритетність споживача, чіткий процес формулювання і вибору оптимальної стратегії. Тому, вирішальною є проблема оцінки діяльності фермерського господарства, визначення її ефективності за допомогою використання методики SWOT-аналізу, який є основою при формуванні стратегії розвитку.

За допомогою SWOT-аналізу фермерське господарство при дослідженні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово – господарської діяльності може виявляти й оцінювати, а також контролювати можливості, свою діяльність з метою зменшення загроз.

З 60-х років минулого століття й донині SWOT-аналіз широко застосовується у процесі стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії:

1. Сильних (Strengths);
2. Слабких (Weaknesses) сторін проекту;
3. Можливостей (Opportunities), що відкриваються при його реалізації;
4. Загроз (Threats), пов'язаних з його здійсненням.

Акронім SWOT був вперше введений у 1963 році в Гарварді на конференції з проблем бізнес-політики професором К. Andrews. Спочатку SWOT-аналіз був заснований на представленні структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції. У 1965 році чотири професори Гарвардського університету – Lerner, Christensen, Andrews, Guth запропонували технологію використання SWOT-моделі для розробки стратегії поведінки фірми. Була запропонована схема LCAG (по початкових буквах прізвищ авторів), яка заснована на послідовності кроків, що приводять до вибору стратегії [3, с. 112].

1. Strengths (Сили);
2. Weaknesses (Слабкості);
3. Opportunities (Можливості);
4. Threats (Загрози).

Таблиця 1

Візуальний вигляд матриці SWOT-аналізу

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє середовище	Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
Зовнішнє середовище	Opportunities (можливості)	Threats (загрози)

Внутрішній стан компанії відображається в основному в S і W, а зовнішня – в O і T.

Традиційний метод SWOT-аналізу дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього й внутрішнього середовища. Результатом раціонального SWOT-аналізу, спрямованого на формування узагальненого інформаційного потенціалу, повинні з'явитися ефективні рішення, що стосуються відповідної реакції (впливу) суб'єкта (слабкої, середньої й сильної) відповідно до сигналу (слабким, середньому або сильним) зовнішнього середовища.

Відмінна риса розглянутого підходу до проведення SWOT-аналізу на підприємстві полягає в наступному:

1. Його побудова базується на методології системно-цільового підходу, де основна увага акцентується на вимірі параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища в просторі, у часі і з урахуванням інформаційного потенціалу;

2. Проведено структурування факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що є універсальною для будь-якого підприємства;

3. Здійснюючи синтез факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що далі в перспективі відображається у систему рішень.

Проведемо аналіз сильних та слабких сторін діяльності типового фермерського господарства (табл.2).

Таблиця 2

SWOT-таблиця діяльності фермерських господарств

Внутрішнє середовище	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відносно невеликий штат організації. 2. Праця «на себе» 3. Гнучка політика в управлінні ресурсами 4. Порівняно недорогі початкові інвестиції 5. Репутація у клієнтів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Брак власних ресурсів. 2. Брак кваліфікованої робочої сили. 3. Недостатня кількість оборотних ресурсів 4. Відсутність єдиного виробничого комплексу 5. Додаткові транспортні витрати. 6. Недостатній прибуток як джерело інвестицій
Зовнішнє середовище	Можливості (O)	Загрози (T)
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення виробничих можливостей 2. Вихід на нові ринки збуту 3. Налагодження роботи з контрагентами із інших регіонів. 4. Гнучкий маркетинг 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поява нових конкурентів. 2. Збільшення цін на матеріали. 3. Зростаючий конкурентний тиск потужних агрокорпорацій. 4. Зниження репутації. 5. Банкрутство.

Сила підприємства покликана забезпечити його прискорене просування до досягнення стратегічних цілей, у той час як його «слабкості» викликають гальмування. Тут також природно враховувати можливості й загрози зовнішнього середовища, без яких неможливо вірно визначити сценарії розвитку організації.

Слабкість – негативна властивість організації, що визначає її гальмування в процесі руху до досягнення стратегічних цілей.

Можливості – це тенденції або події в зовнішньому середовищі, при правильній відповідній реакції на які організація домагається істотного просування до поставлених стратегічних цілей.

Загрози – це тенденції або події в зовнішньому середовищі, які під час відсутності відповідної реакції організації спричиняють значне погіршення стану організації на шляху до виконання своїх планів.

Отже, SWOT-аналіз – це інструмент стратегічного аналізу, суть якого полягає у встановленні зв'язків між найхарактернішими для підприємства

можливостями, загрозами, сильними сторонами (перевагами) і слабкими сторонами, результати якого надалі можна використати для формулювання і вибору стратегій підприємства.

SWOT-аналіз є необхідним компонентом регулярного стратегічного управління, оскільки він дає змогу оперативно оцінити становище господарства.

Проведений SWOT-аналіз дає нам змогу визначити, де в фермерських господарствах переважають слабкі сторони, проте є сприятливі ринкові можливості. Фермери повинні прагнути посилити конкурентні позиції серед тих факторів, де це можливо, з одночасною ліквідацією слабких ланок.

Список використаних джерел

1. Багорка М.О. SWOT – аналіз як основа формування маркетингових стратегій підприємств // Агросвіт. – 2010. – № 6. – С. 17.
2. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : [навч. посіб.] / Гордієнко П. Л., Дідковська Л. Г., Яшкіна Н. В. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Алерта, 2008. – 478 с.
3. Пивоваров М. Г. SWOT-аналіз виробнично-хозяйственной деятельности малых предприятий // М. Г. Пивоваров, А. М. Шаповалов // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 2. – С. 109-113.

Ясинецька В. П.,
студентка;

Пилявець В. М.,
к. е. н., доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету*

ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати підприємства завжди залишаються важливою економічною категорією, яка характеризує результати діяльності підприємства та його рентабельність. Особливість витрат, як об'єкта управління, полягає в їхній різноманітності, постійному змінненні під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, різній динаміці в різні періоди часу.

Актуальність теми полягає в тому, що витрати виробництва є важливою не тільки економічною, але й обліково-аналітичною категорією, яка істотно впливає на обсяги та динаміку прибутку. Тому здійснення дієвого контролю витрат виробництва з метою постійного зниження їх величини стає однією із важливих задач системи управління виробництвом на підприємстві.

Питання витрат виробництва є розглянутими та вивченими багатьма вченими: Ленъ В.С., Гливенко В.В., Волкова І. А., Скирпан О.П., Палюх М.С., Бутинець Ф.Ф., Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І., Карпова Т.П. та інші. Проте не існує однозначних рішень з питань обліку виробничих витрат. Для отримання правдивої та своєчасної інформації про витрати виробництва необхідно ефективно організувати систему обліку виробничих витрат, така система дасть змогу швидко отримувати точні та об'єктивні дані про витрати.

Метою даної статті є розглянути проблеми з якими стикаються підприємства при формуванні витрат та розробити шляхи щодо удосконалення організації обліку витрат виробництва.

Національні стандарти бухгалтерського обліку П(С)БО 16 визначають витрати як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [1].

Формування витрат виробництва є основним та водночас складним елементом організації та розвитку виробничо-господарського механізму підприємства. Тому на сьогоднішній день існують ряд проблем з якими стикаються сучасні підприємства, а саме забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати й доходи підприємства; повноти та своєчасності відображення в системі обліку витрат підприємства; створення єдиної інформаційної загальнодержавної бази норм і нормативів для обліку й контролю за витратами та доходами підприємства; встановлення оптимального співвідношення обсягів автоматизованих і неавтоматизованих обліково-контрольних робіт та визначення їхньої ролі у скороченні витрат і зростанні доходів підприємства; рівня відповідності обліково-контрольної системи підприємства щодо його витрат і доходів чинним нормативно-правовим актам України з обліку та контролю; матеріально-технічного та організаційного забезпечення ведення обліку витрат і доходів підприємства [2].

Важливою умовою успішної діяльності підприємств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зросте його конкурентоздатність та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання підприємств. Тому, сучасні методи оптимізації витрат мають бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. Отже, можна виокремити такі пропозиції, щодо удосконалення обліку витрат:

1. Підвищення технічного рівня виробництва, яке забезпечується впровадженням новітніх технологій, застосуванням нових видів сировини та

матеріалів; використанням інноваційної техніки та обладнання; автоматизацією та механізацією виробничих процесів;

2. Удосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, удосконалення апарату управління, зменшення адміністративних та транспортних витрат;

3. Зміна обсягу та структури продукції, зокрема зміна номенклатури й асортименту, зниження матеріаломісткості й трудомісткості продукції;

4. Поліпшення використання виробничих ресурсів, застосування більш дешевших матеріалів, їх повторне використання, впровадження безвідходних технологій виробництва, застосування ресурсозберігаючих технологій, що забезпечує економію матеріалів та енергії;

5. Використання альтернативних методів зниження витрат: розмежування витрат на виробництво нестандартної продукції та продукції вищої якості, застосування єдиної системи калькулювання витрат на всіх стадіях життєвого циклу продукції, чітке виділення витрат на управління, підготовку й оновлення процесу виробництва [3, с. 118].

Максимальний ефект підприємствам нададуть тільки комплексні програми зниження витрат, а не окремі дії. Кожна з таких програм може включати кілька проектів, які в різні періоди часу реалізуються підприємством з метою зниження витрат.

Отже, одним з найважливіших оціночних показників господарської діяльності підприємства є витрати. Вони дозволяють визначити ефективність та якість роботи підприємства. Оптимізація витрат забезпечує дотримання режиму економії, зростання продуктивності праці, скорочення непродуктивних витрат, що дозволяє підвищити рентабельність. Тому правильний облік витрат, своєчасний контроль за їх формуванням, оперативний аналіз мають важливе значення для ефективного управління витратами підприємства.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Шляхи та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vestnikdnu.com.ua>.
3. Котенко Т. Ю. Аналіз витрат як складова управління на підприємствах / Т. Ю. Котенко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 118.

СЕКЦІЯ 5

МАРКЕТИНГ ТА МЕНЕДЖМЕНТ – СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

Katamadze G. Sh.,

*Doctor of Economics, Associated Professor,
Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)*

MARKETING DEVELOPMENT PROBLEMS IN GEORGIA

In the modern world in the conditions of globalization and internationalization of the economy is becoming more difficult to sell Georgian products abroad. In order to eliminate this problem is necessary out country's government to carry out customer wishes and tastes oriented marketing strategy. Marketing modern concept in Georgia is buyers demand-oriented doctrine, which aims to regulate purchase capable demand. Georgia's marketing environment is created under unstable macroeconomic conditions. Therefore, in our country are produced the goods, which will be definitely sold. The product range is limited, the production process – inflexible.

Products competitiveness in Georgia is determined by the user's ability to give priority to certain items. Unfortunately, in our country there is not conducted fundamental marketing research, through which it would be possible to study market condition, customers and competitors behavior modeling. Unfortunately, in Georgia for a Competitive foreground is heading forward not only its technological advantages, but also – design.

Our country's marketing concept, as business confidence ethics, should be focused on the customer. Under the present circumstances in Georgia, when processing marketing Georgian concept should be taken into account our country's consumer specifics, customers interests. The connection between the economy and business environment of country is determined by competitive environment, the use of which in practice depends on marketing development. The marketing activities processing and realization in Georgia should become lifestyle for the companies, because this is process through which are produced and delivered goods to customers.

Georgia's marketing environment is strengthened in macro-economic conditions, when in high statutory profit sectors is developed monopolistic competition, and in low normative profit sectors – perfect competition. Georgia's competition result is not so much the effect of the pricing list, but possibility of wider choice of good and benefits in the trade field. Competition Rules define the

marketing trends development in Georgia and gives as well as separate branch competition as well the whole economy characteristic picture.

Between marketing development current problems in Georgia should be noted social marketing development low level. Social marketing problems research in Georgia started a few years ago. Therefore, social marketing research in our country reached a new level.

Social marketing of Georgia includes presenting its role in Georgian society. Great attention must be given to social media in Georgia, which is the most important aspect of social marketing. The Georgian customer is often influenced by the decision of the social network. Social marketing research sphere should become business development problems and customers behavior specific study in crisis situations in Georgia, because the crisis affects consumer behavior. Social problems overcoming and for appropriate programs support –it is required state, business and population consolidation. For the implementation of social programs is needed to choose the right partner. To solve Social problems is needed to select the target group, their stimulation to get social ideas and programs.

There are many Marketing Development problems in the agricultural sphere. The aforementioned economy sector promotion is a key priority for the government. Special fund has been founded, ongoing free Plowing and sowing program, granted preferential agricultural loans, but besides how impressive can be a result, it is covered by problems currently having in the aforementioned sector: only by tilling cannot be revived the village, if the crop won't be sold Agricultural products are perishable. Within two months after Harvest if they cannot sell it, it should be thrown away.

Georgian Agricultural products before were realized in Russia, Ukraine, Azerbaijan, Armenia and other post-Soviet countries. Nowadays, because of military, political, or other reasons their exports have been stalled. Harvested agricultural products realization problem is even more acute. Against this background, it is necessary to submit agricultural products near farmers living area, their processing in agro-industrial centers and prepare for selling in fast food outlets, restaurants, hotels and other networks.

If in Georgia grown agricultural product delivery, processing and distribution costs will be higher than the finished agro-industrial products – canned, pickled and jams market price, the difference subsidizing is much more logical than the free fertilizers and free tractor program, preferential agricultural loans, etc. Because if a farmer does not have sales guarantee, no preferential agricultural loans and nor free delivery of fertilizers and equipment could solve marketing problems in this sector.

Government of Georgian names Russia as agricultural production realization source, but the Georgian Agriculture marketing specialists, consider that strict

requirements, availability of pesticides, market politicization, corruption high levels the Russian market could penetrate only a few types of wine and mineral water. Russia strictly controls aforementioned process.

In the Agricultural Marketing sphere as a result of correct marketing efforts our country's co-operatives could sell more agricultural products in Western markets. If agro-industrial production quality will meet Euro-quality standards. For example: Georgia between the hazelnut exporting countries holds second place and occupies this production realization world market 7% of it, but it turns out that the hazelnuts do not enter from Georgia in the countries, such as: USA, a small quantity is sent to Germany, especially with the United States Georgia according to trade preferences system – «GSP», while the European Union benefits «GSP+». These systems Georgian products gives the possibility of low customs duties or even no customs exporting. To use this or other opportunities agricultural products business experts consider proper packaging, dealing with logistics problems and Georgian agricultural products advantages promotion by advertising right marketing organization.

Thus, the successful export of Georgian agricultural products generally depends on the competitiveness of the products, as well as certification according to international standards, dealing with logistics issues, and especially, properly targeted marketing system. Many types of agricultural products (onion, garlic, apples, etc.) enters from Turkey, Iran and other countries, while our country ecologically pure products remain unsold. The emergence of aforementioned problems is due to incorrect marketing policy of the government. One such marketing problem is product import in dumping price. Thus, among the most acute marketing problems of agricultural sector are harvest realization.

One of the important marketing problem in Georgia is that our country's realization market is «inundated» with poor quality, cheap products. Accordingly, Georgian manufacturer, whose product is relatively of high-quality, expensive to produce, so the Georgian farmers find it difficult to sell. In addition, there is not developed communication between producers and consumers.

By joining the World Trade Organization, Georgia turned into disadvantage compared to other countries. Our country in a WTO – is accepted with the rules that are not acceptable to our country. This fact is that our government has signed with various countries cooperation absolutely different regimes. For example, if with one of the country our country's entrepreneurs are not entitled with certain regime export product to their market, the partner country has a right to bring according to this regime its products in our country. If in Georgian sectors won't be formed a competitive environment, the need for marketing development is pointless. This is caused by the fact that monopolists do not need marketing «tricks», as the Giants achieve success by monopolizations as well.

Thus, there are such problems in Georgian marketing field, such as: poor quality, counterfeit goods without external trade, their accounting, including tax collection problems, our country's production overseas sales, low purchasing power of the population, the Georgian production price competitiveness and market capacity low level, therefore, in marketing development sphere in our country in order to eliminate problems should be carried out the following measures:

1. Social marketing research field should become the business development challenges in country, the specifics of consumer behavior during the crisis period;

2. For Social problems overcoming and to support relevant programs are needed for government, business and the population consolidation;

3. For Social marketing programs implementation is necessary to choose the right partner (including non-profit organizations as well);

4. In order to solve Social problems is required to select the customers target groups, their stimulation for adopting, developing and realization of package of social measures to develop and implement;

5. It is necessary to submit agricultural production to cooperatives near to farmers living areas, their processing in agro-industrial centers and realization in fast food outlets, restaurants, bars, hotels, super markets and other retail chains.

References

1. Alimbarashvili D. Good rotation problems in our society.
2. www.nplg.gov.ge/.../library.exe?
3. Gvenetadze S. The Modern Concept of Marketing, its development real situation and perfection necessity in Georgia;
4. www.nplg.gov.ge/.../library.exe?..
5. Social Marketing Challenges in Georgia – Tbilisi
6. <https://www.tsu.ge/science/?leng=ge&jnomeri=5&lcat=jurnal&tid=12>
7. Marketing Problems of Agriculture of Georgia
8. www.radiotavisupleba.ge/a/soplis-meurneobis-marketingi/24996842.html

Барвінок М. В.,

старший викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МАРКЕТИНГ ЯК ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

У період соціальних і економічних перетворень інтерес до філософії та значимість філософського осмислення трансформаційних процесів зростають, так як змінюються глибинні світоглядні установки, прийняті у конкретному

суспільстві, починається їх ломка, змінюються образ і стиль життя, уявлення про місце людини в ній.

Для розуміння суті економіки і всіх складнощів економічних відносин необхідно усвідомити, що в основі цих відносин, відповідно до Аристотеля, лежать людські потреби. Цілком виразно можна сказати, що процес, який в даний час називають маркетингом (англ. market – ринок; -ing – тривалі дії), існував як явище, притаманне відносин, пов'язаних з обміном та у спосіб задоволення потреб, з часів суспільного поділу праці як основи товарного виробництва.

Маркетинг – одна з систем управління та організації діяльності з розробки, виробництва і збуту товарів (послуг) з метою отримання прибутку через задоволення споживача на основі врахування комплексних процесів, що відбуваються на ринку.

Маркетинг – явище складне, багатопланове, а головне, динамічно охоплює величезний спектр самих різних видів людської діяльності.

Як відомо, філософія є особливою формою пізнання світу, що виробляє систему знань про фундаментальні принципи буття людини. Також під філософією розуміють форму людського мислення, форму світогляду.

Коли ми говоримо про філософію маркетингу, ми виокремлюємо у ній:

По-перше, світоглядний, орієнтаційний аспект. Маркетинг – це одночасно філософія бізнесу й орієнтований на дію процес.

По-друге, розглядаючи філософію маркетингу, слід наголосити на розумінні ключової ролі маркетингу у самоідентифікації підприємства, що базується на інформативно-комунікативному значенні маркетингу в суспільстві. Адже маркетинг у його сучасному розумінні передбачає використання системного та клієнтоорієнтованого підходів до управління будь-якими економічними об'єктами, встановлення постійних і чітких зв'язків із зовнішніми силами та виявлення чинників, які впливають на цей об'єкт.

По-третє, користуючись філософією маркетингу у підприємницькій діяльності, ми надаємо конкретним діям певних пріоритетів (так, підприємство, діяльність якого базується на філософії маркетингу, може протягом певного часу реалізовувати певні групи товарів собі у збиток, надаючи пріоритет збереженню довгострокових відносин із споживачами і діловими партнерами).

Концепція маркетингу базується на теорії індивідуального вибору, що виходить із принципу пріоритету споживача.

Маркетинг як філософія бізнесу передбачає відповідний спосіб управління та, зокрема, організації діяльності підприємства. Коли єдина філософія організації бізнесу націлена на задоволення потреб працівників і потреб споживача, всі відділи підприємства повинні мати можливість

обмінюватися інформацією, координувати свої плани та їх виконання. Для успіху та перемог над конкурентами необхідні креативність, гнучкість і відсутність бар'єрів у процесі реалізації функцій і між відділами, що стає наслідком поширення філософії маркетингу по всій підприємства.

Спочатку маркетинг був пов'язаний з продажем фізичних товарів. Сьогодні він використовується стосовно до всього, що може бути продано на ринку. Широке поширення одержали наступні види маркетингу: маркетинг ідей, маркетинг інтерактивний, маркетинг конверсійний, маркетинг концентрований, маркетинг особистості, маркетинг політичний, маркетинг масовий, маркетинг місця, маркетинг онлайнвий, маркетинг відносин, маркетинг угоди, маркетинг підтримки.

Вищенаведений перелік – не вичерпний, є й інші види маркетингу. Така їх різноманітність характеризує не принципово нові типи маркетингу, а сфери спрямування і особливості його застосування.

Відтворення економічної системи можливо тільки в тому випадку, якщо вироблений нею продукт буде користуватися попитом на ринку і реалізується за ціною, що забезпечує погашення витрат та отримання прибутку, достатнього для мотивації підприємницької діяльності. Причому чим вище рівень одержуваного прибутку, тим більшими можливостями розвитку володіє система. У той же час завданням маркетингу як філософії управління є пошук найбільш ефективних рішень, вигідних для економічної системи способів та умов задоволення потреб ринку, а також визначення напрямків розвитку останнього відповідно до прогнозованих змін ринкової ситуації. На підставі маркетингових рішень здійснюється вибір найбільш перспективних сфер та видів діяльності, визначаються напрями науково-технічного розвитку. Завдяки маркетингу в кінцевому підсумку вирішується головне завдання управління економічною системою: отримання максимальної віддачі від авансованих коштів.

У сучасних умовах глобалізації, інтеграційних процесів на усіх рівнях, зростання масштабів виробництва, зростання наповненості ринків призводять до неухильного зростання конкуренції між виробниками. Пропозиція товарів і послуг поступово наближається до меж зростання платоспроможного попиту. Загострення конкуренції вимагає від виробників безперервного вдосконалення та оновлення продукту. В результаті життєвий цикл товару постійно скорочується. Зростають вимоги до наукового потенціалу виробництва, до обсягу коштів, що спрямовуються на цілі інноваційного розвитку. Одночасно зростають і ризики реалізації нових проектів.

Навіть в умовах сьогодення значна частина фахівців вважають запорукою успіху підприємств впровадження інновацій. Проте практика свідчить, що в

середньому тільки одна з семи інновацій досягає ринкового успіху. Проблема виживання підприємств та їх стійкого розвитку в цих умовах постає все більш гостро. Відповідно зростає і роль маркетингу, що забезпечує найкращі умови функціонування і подальшого зростання в динамічному і складному ринковому середовищі. При цьому змінюється не тільки роль маркетингу. Відповідно до нових умов функціонування економічних систем зазнає серйозних змін його зміст (в плані домінуючої концепції, охоплення стадій відтворювального процесу, методів і прийомів ведення маркетингової роботи).

Білошкурська Н. В.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Суб'єкти конкурентного ринку фармацевтичної продукції, яка завжди є соціально значущою, відрізняються від суб'єктів інших ринків насамперед головною місією, яка полягає у своєчасному і максимально повному забезпеченні населення дієвими, якісними та платоспроможними лікарськими засобами.

Обсяг ринку фармацевтичної продукції України станом на кінець 2016 року складає 2 млрд дол. США [1, с. 2], при цьому частка ринку продукції вітчизняних виробників склала лише 33% (0,66 млрд дол. США). Діяльність вітчизняних фармацевтичних підприємств в умовах загострення конкурентної боротьби, у тому числі і зі сторони іноземних конкурентів, регулюється урядом. При цьому вплив міжнародних стандартів якості, які висувають значно вищі вимоги, порівняно з українськими, а також необхідність формування міжнародних конкурентних переваг, змушують фармацевтичну галузь розробляти і впроваджувати нові маркетингові стратегії, в основі яких лежить досягнення балансу інтересів між задоволенням потреб кінцевих споживачів лікарських засобів і забезпеченням комерційних інтересів розробників, виробників фармацевтичної продукції та аптечних мереж.

В умовах загостреної конкурентної боротьби на фармацевтичному ринку, забезпечення стратегічних конкурентних переваг відбувається шляхом створення ефективних логістичних ланцюгів, в основі яких покладено взаємовигідні партнерські відносини між суб'єктами ринку.

Створення ефективних логістичних фармацевтичних ланцюгів та забезпечення функціонування всіх їх учасників на засадах партнерства, тобто довіри, інформаційної прозорості, надійності, погодженості цілей та інтересів – один із можливих шляхів формування в Україні ефективної системи лікарського забезпечення населення, умова налагодження єдиної зваженої політики цін, зменшення загрози проникнення на ринок фальсифікованих лікарських засобів [2, с. 1].

Ефективне формування партнерських відносин забезпечить підвищення контрольованості рівня витрат, прискорення оборотності запасів, та сприятиме реалізації комерційних інтересів суб'єктів фармацевтичного ринку, а також створить основу для їх соціально-економічного розвитку (рис. 1).

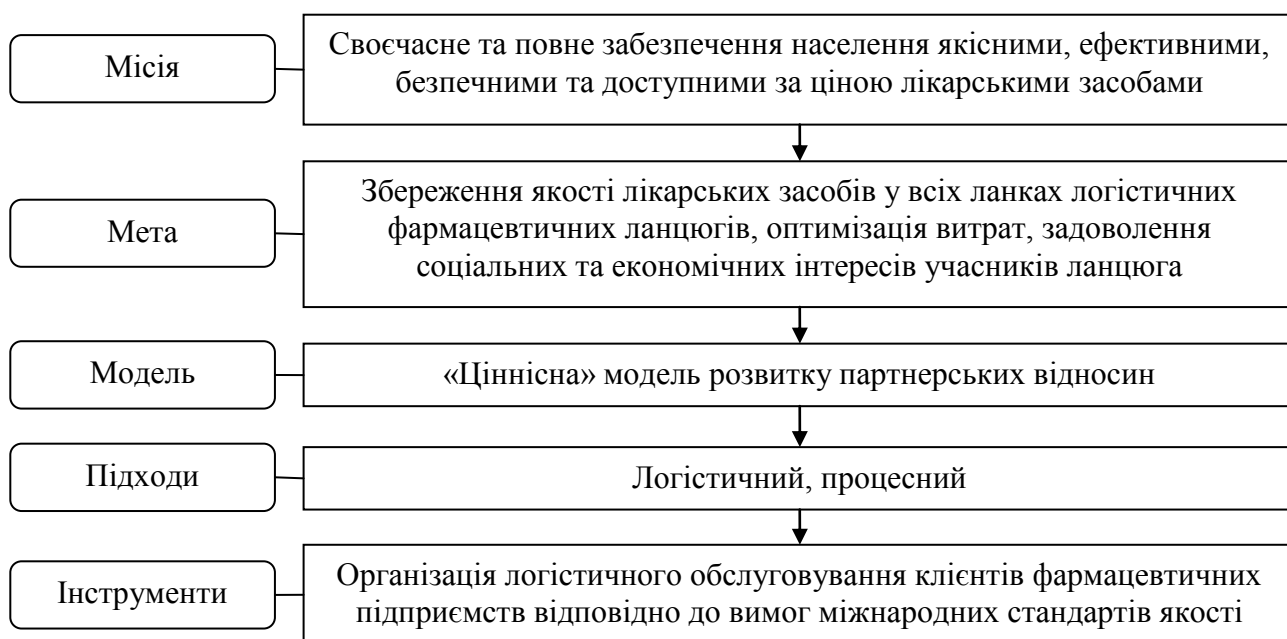

Рис. 1. Місце партнерських відносин та логістичного обслуговування в реалізації місії фармацевтичних підприємств

Логістичне обслуговування клієнтів фармацевтичних підприємств має ряд особливостей, які полягають в необхідності чіткої регламентації фармацевтичного виробництва з урахуваннями вимог міжнародних стандартів якості. У процесі формування логістичного обслуговування клієнтів слід враховувати параметри, обумовлені специфічністю лікарського засобу як товару. З цією метою для умов фармацевтичного виробництва, розроблено комплекс стандартів логістичного обслуговування, адаптованих до вимог менеджменту якості (табл. 1).

**Структура стандартів логістичного обслуговування клієнтів
фармацевтичних підприємств**

Назва стандарту	Характеристика стандарту	Мета розробки та впровадження
1. Внутрішні базові стандарти логістичного обслуговування клієнтів фармацевтичних підприємств	Призначені для регламентації порядку організації обслуговування клієнтів в розрізі таких функціональних сфер як: складування, зберігання, транспортування лікарських засобів, оформлення та передача замовлень на лікарські засоби.	Забезпечення збереження якості лікарських засобів в процесі їх реалізації; налагодження системи менеджменту якості у всіх ланках логістичних фармацевтичних ланцюгів; гарантія постійного додержання належних умов зберігання лікарських засобів (включаючи період транспортування); виключення контамінації лікарських засобів; забезпечення необхідного рівня оборотності запасів лікарських засобів, терміну їх зберігання та належності умов зберігання (безпечні та відповідно обладнані приміщення); гарантія наявності ефективно налагодженої системи відкликання неякісних лікарських засобів.
2. Специфічні фармацевтичні стандарти логістичного обслуговування клієнтів фармацевтичних підприємств	Керівні документи фармацевтичних підприємств щодо обслуговування клієнтів з урахуванням специфічних умов, необхідних для складування, зберігання, транспортування, передачі клієнту окремих груп лікарських засобів, що потребують особливих умов (наприклад, медичні імунобіологічні препарати, наркотичні засоби та ін.).	Гарантія задекларованого підприємством-постачальником рівня надання диференційованого переліку послуг у процесі безпосередньої обробки та доставки замовлень, які характеризуються індивідуальними показниками терміновості поставок, зручності використовуваної вторинної упаковки лікарських засобів, обсягів поставок, а також регламентують розмір знижок, форму оплати, можливість відтермінування платежів тощо, залежно від групи пріоритетності, до якої потрапив клієнт.
3. Комерційні стандарти логістичного обслуговування клієнтів фармацевтичних підприємств	Встановлюють порядок регламентації комерційних відносин між фармацевтичним підприємством – виробником та його клієнтами з урахуванням пріоритетності (рейтингу) останніх.	Гарантія задекларованого підприємством-постачальником рівня надання диференційованого переліку послуг у процесі безпосередньої обробки та доставки замовлень, які характеризуються індивідуальними показниками терміновості поставок, зручності використовуваної вторинної упаковки лікарських засобів, обсягів поставок, а також регламентують розмір знижок, форму оплати, можливість відтермінування платежів тощо, залежно від групи пріоритетності, до якої потрапив клієнт.

Джерело: систематизовано за даними, наведеними у [2, с. 15].

Отже, трирівнева структура стандартів логістичного обслуговування клієнтів фармацевтичних підприємств, які є невід’ємною умовою ефективності процесу логістичного обслуговування клієнтів та відображають вимоги щодо належного поведіння з лікарськими засобами, регламентує взаємодію партнерів в межах логістичного фармацевтичного ланцюга щодо комерційної сторони відносин.

Список використаних джерел

1. Фармбизнес: выводы 2016. Ожидания-2017 [Электронный ресурс] / Итоговая конференция Ю К «Правовой Альянс». – Режим доступа : http://www.smd.net.ua/files/159_la_smdy2016_020217_1.pdf.
2. Горбунова, О. Ю. Удосконалення логістичного обслуговування клієнтів в системі партнерських відносин промислових фармацевтичних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фарм. наук : спец. 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація» / Оксана Юрїївна Горбунова. – Харків, 2011. – 23 с.

Бойко М. В.,

аспірант,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Становлення ринкових відносин в Україні характеризується здійсненням глибоких інституційних змін, тісно пов'язаних зі створенням сучасної ринкової інфраструктури, перебудовою економічних відносини, довго тривалістю трансформаційних процесів економіки, посиленням впливу зовнішніх чинників на функціонування та результативність діяльності підприємств й організацій. У кризовому стані перебуває агропромисловий комплекс – найбільший і найважливіший сектор економіки, який відіграє важливу роль у функціонуванні виробництва. Важливе місце в АПК займає аграрний сектор, який переживає не найкращі часи внаслідок відсутності стратегії й узгодженої державної програми його розвитку.

Особливого значення набуває маркетинг як один з основних напрямів економічної політики держави. Проблеми маркетингу сільськогосподарських підприємств висвітлено у працях В. Д. Гончарова, І. П. Горєва, Д. Карича, В. Ф. Семенова, В. П. Федоряки.

Одним із визначальних чинників конкурентоспроможності на ринках сільськогосподарської продукції України є система агромаркетингу, яка включає інформаційну, дослідницьку, збутову діяльність, комунікаційні зв'язки, сприяє пристосуванню господарської діяльності до умов конкуренції.

Організація маркетингової діяльності на агропромислових підприємствах має на меті стимулювання зростання виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки; підвищення ефективності виробництва і доходності підприємств аграрного сектора; забезпечення належного рівня доходу, необхідного для розширеного відтворення у господарствах; розвитку інфраструктури ринків; організації імпорту й експорту з позиції регулювання внутрішніх ринків.

Саме тому діяльність сільськогосподарських підприємств потрібно будувати таким чином, щоб ефективно поєднувати всі етапи виробництва та як наслідок підвищення прибутковості самого підприємства.

На сьогодні питання маркетингу на сільськогосподарських підприємствах приділяється недостатньо уваги. В основному до причин, що стримують сільськогосподарське виробництво, належать: низький попит, недостатність оборотних коштів та технічної оснащеності, високі відсотки банківських

кредитів, відсутність налагодженої системи збуту продукції, високий рівень податків, низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, недостатня кваліфікація працівників.

Для ефективного ведення агробізнесу необхідно враховувати особливості агромаркетингу й обов'язково виконувати загальні функції за змістом і конкретні за об'єктом маркетингового впливу. До функцій за змістом маркетингового впливу належать: аналіз, прогнозування, планування, організація, управління, облік і контроль, оцінка. Найважливішими функціями за об'єктом маркетингового впливу є: дослідження ринків, вивчення споживача і його попиту, аналіз зовнішнього середовища маркетингу, здійснення товарної політики, ціноутворення та цінова політика, товаропросування і збут, обліково-фінансова діяльність, підтримання життєвого циклу товару, управління маркетингом.

Орієнтація агробізнесу на успішне розв'язання ринкових завдань потребує інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору й адаптації його до ринкових умов. Водночас функціонування агропромислових формувань ринкової орієнтації в умовах вільної ринкової економіки і зв'язок їх з ринком диктують необхідність застосування чіткої економічно обґрунтованої системи маркетингу.

Для українських товаровиробників проблема конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції постає особливо гостро в зв'язку з прагненням України вступити до ЄС. Європейський парламент проголосував за надання безвізового режиму з ЄС для громадян України. Зняття бар'єрів на кордонах з ЄС може дати поштовх нашій економіці. Наші аграрії зможуть вільніше їздити закордон, оперативніше вирішувати питання із своїми закордонними партнерами, які потребують особистої присутності. Тому можна говорити, що непрямым наслідком старту «безвізу» буде збільшення обсягів експорту продукції від малих та середніх агровиробників.

Враховуючи це, питання організації маркетингу в системі формування ринку є надзвичайно актуальним на сучасному етапі пореформеного розвитку сектору економіки й всього АПК.

Проблема реалізації виробленої продукції базується на трьох причинах: відсутність інформаційно-консультативної структури в галузі АПК, яка б інформаційно пов'язувала між собою попит і пропозицію; нерозвиненість системи збуту продукції, торгівельних структур; незадовільне забезпечення державою регулятивної та антимонопольної функції. Першим кроком при вирішенні даної проблеми повинно стати відновлення повноцінної діяльності біржової торгівлі, забезпечення вільного доступу до неї всіх операторів ринку; розширення мережі оптових плодоовочевих ринків; розвиток торгових домів та

забезпечення виконання ними функцій брокерських контор; створення оптових ринків худоби та проведення аукціонів племінної та товарної худоби; фінансового та організаційного забезпечення державою інформаційно-консультаційної складової, насамперед цінового моніторингу.

Головною метою даного напряму є посилення маркетингової орієнтації діяльності сільськогосподарських господарств, їх поступове входження до конкурентних ринків, активізація підприємницької діяльності та адаптація до можливих змін ринкової кон'юнктури.

Виробництво конкурентоздатної продукції за рахунок застосування передових енергозберігаючих технологій, спеціалізація та інтенсифікація виробництва є єдино можливим шляхом розвитку фермерства. Необхідно передбачити підтримку співпраці з науково-дослідними установами Української академії аграрних наук, галузевих міністерств, адаптувати випуск адаптованих до технологій сільськогосподарських машин і обладнання та включення їх до переліку техніки, що надається на умовах лізингу. Вагомим демонстраційним майданчиком передових вітчизняних та зарубіжних технологій повинно стати традиційні щорічні виставки сільськогосподарські виставки «АГРО», «ФЕРМЕР УКРАЇНИ» та інші.

Високий рівень конкуренції, як правило, призводить до зниження рентабельності, отже, аграрні підприємства будуть змушені глобалізуватися, тобто укрупнюватися з тим, щоб досягати ефекту від збільшення масштабу виробництва. Підвищення вимог суспільства до екологічності продукції змусить наші аграрні підприємства постійно змінювати стандарти ведення виробництва у бік енерго- та ресурсозбереження, відповідності екологічним стандартам тощо.

Отже, без інтеграції з маркетингом подальший розвиток навіть найбільших аграрних підприємств неможливий. Але таким підприємствам не обов'язково створювати повноцінні маркетингові служби. Саме головне це виконувати маркетингові функції, які можна розподілити між тими, хто це здатний зробити. Для фермерських господарств актуальними у цьому є інтеграція власних зусиль на створення спільної маркетингової служби (кооперативу) або замовлення маркетингових послуг на стороні (аутсорсинг, координація із дорадчими службами).

Саме тому, незалежно від форми власності та розмірів, аграрних підприємств вони повинні активніше впроваджувати в життя маркетингові знання й будувати свою систему управління та корпоративну культуру на принципах маркетингу.

Бондарук І. С.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

В сучасних умовах економічного розвитку зростає інтерес до дослідження проблем розвитку малого підприємництва, оскільки воно є не тільки одним з дієвих чинників економічного розвитку, але і сприяє соціально-політичній стабілізації в суспільстві. На сьогодні важливе значення надається так званій підприємницькій моделі економічного розвитку, суть якої полягає у тому, що нові малі фірми мають значний потенціал для поліпшення стану економіки.

Регіональну політику сприяння розвитку малого бізнесу необхідно розглядати як один з пріоритетних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування із забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку територій. Важливість врахування регіональних особливостей в формуванні політики підтримки підприємництва пов'язана з тим, що воно переважно зорієнтоване на місцеві ринки, а також допомагає задіяти підприємницький потенціал як вагомий ресурс регіонального розвитку.

Під регіональною політикою розвитку підприємництва слід розуміти, з одного боку, чітко опрацьовану в законодавчому аспекті практичну діяльність державних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в усіх регіонах країни, спрямовану на створення необхідних умов розвитку підприємництва, а з іншого – соціально-економічні заходи, що проводяться на базі загальнодержавної політики, відображеної у законодавстві, самими регіонами для досягнення тих чи інших регіональних і місцевих цілей і завдань.

Відносини між державою та сектором малого бізнесу з приводу регулювання процесів його розвитку складаються із заходів державної підтримки малого бізнесу, безпосередньо спрямованих на активізацію зростання сектора малого бізнесу, і заходів державного економічного та організаційно-правового регулювання малого бізнесу, спрямованих на регламентацію діяльності його суб'єктів в суспільних інтересах. Державна підтримка і державне економічне та організаційно-правове регулювання має вирішальний вплив на створення підвалин для становлення та розвитку малого бізнесу.

У вітчизняній економічній літературі поширено два підходи, за якими досліджується державна фінансова підтримка підприємств [1, с. 187-228] та вплив малого бізнесу на формування місцевих фінансових ресурсів [2, с. 171-184].

Вплив держави на розвиток малого бізнесу в першу чергу проявляється через його нормативно-правове регулювання. В Україні починаючи з 1998 року був прийнятий ряд радикальних рішень по вдосконаленню нормативно-правової бази, усунення адміністративних, економічних і організаційних перешкод розвитку підприємництва, запровадження нових підходів до державного регулювання у сфері малого бізнесу.

Останнім часом в державі було створено умови для якісних позитивних змін у сфері малого бізнесу. Зокрема врегульовано процедуру державної реєстрації, запроваджено спрощену систему оподаткування суб'єктів малого бізнесу, впорядковано систему перевірок фінансово-господарської діяльності.

Запроваджено державну регуляторну політику у сфері підприємництва. Основною метою державної регуляторної політики у сфері підприємництва є вдосконалення правового регулювання підприємницької діяльності, недопущення ухвалення економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів.

Проте, не дивлячись на позитивні зрушення, які відбулися в результаті ухвалених державних рішень по створенню сприятливого клімату для функціонування сектора малого бізнесу, основні чинники, які перешкоджають розвитку підприємницьких структур залишилися тими ж, що і були в перші роки становлення малих підприємств: суперечність чинних нормативно-правових актів; надмірна зарегульованість ряду економічних процесів і організаційних процедур; неврегульованість відносин власності і корпоративних прав; відсутність ефективною системи фінансування і кредитування малого бізнесу; надмірний податковий тиск; нерозвиненість ринкової інфраструктури; відсутність внутрішніх мотивацій для інвестицій і введення нових технологій; недостатність професійних знань і досвіду по організації виробництва і збуту продукції.

До негативних умов, які гальмують розвиток малого бізнесу може бути віднесений недолік необхідної достовірної інформації для поглибленого аналізу діяльності підприємницьких структур. Далека від повної достовірності і звітності малих підприємств, які надають неточну інформацію про свою діяльність, намагаючись пом'якшити вагу податків і боячись витоку відомостей до конкурентів.

В Україні сформована Національна програма розвитку малого підприємництва, в рамках якої розроблені й реалізуються відповідні регіональні

програми. Національна програма розвитку малого підприємництва передбачає, що основною умовою її реалізації є спрямування дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на створення та підтримку сприятливого середовища для розвитку підприємництва як основного елементу регіональної економіки, передбачено необхідність впровадження дієвих механізмів взаємодії місцевих органів влади з громадськими організаціями підприємців на підставі соціального партнерства, розробляти і реалізовувати регіональні та місцеві програми розвитку малого бізнесу.

Взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності має забезпечуватися у спосіб сприяння формуванню громадських колегій і координаційних рад з питань розвитку малого підприємництва та залучення підприємців до участі у формуванні та реалізації державної політики регіональних та галузевих об'єднань.

Регіональні програми розвитку малого підприємництва спрямовуються на комплексне вирішення питань розвитку та підтримки малого бізнесу в межах повноважень місцевих органів влади. Такими програмами передбачається: вдосконалення нормативно-правової бази; зменшення податкового тиску, насамперед на підприємства, що здійснюють свою діяльність у сфері виробництва і науки; впровадження системи фінансово-кредитної та ресурсної підтримки суб'єктів малого бізнесу, у тому числі створення регіональних гарантійно-кредитних установ, фондів сприяння розвитку малого бізнесу; сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого бізнесу.

Досвід реалізації регіональних програм упродовж останніх років дозволив виявити головні перешкоди в розвитку підприємництва на місцевому рівні та визначити найбільш продуктивні напрями діяльності місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування з формування сприятливого підприємницького клімату на відповідних територіях.

До напрямів діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з формування сприятливого підприємницького клімату на відповідних територіях належить впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності, яке відбувається в рамках реалізації на місцях єдиної державної регуляторної політики і включає формування нормативно-правової бази у сфері підприємництва, перегляд діючих нормативних актів на відповідність вимогам ринкових відносин, усунення обмежень, які стримують розвиток підприємницької діяльності, забезпечення дотримання процедур підготовки проектів регуляторних актів.

Список використаних джерел

1. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин України / І.О. Луніна. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с.
2. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.

Вихор М. В.,

к. е. н., доцент,

Білоцерківський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНА ГНУЧКІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Сільськогосподарські підприємства України функціонують в умовах високого рівня нестабільності, мінливості і невизначеності факторів зовнішнього середовища, постійно адаптуючись до їх впливу. Це, у свою чергу, актуалізує проблему забезпечення високого рівня їх стратегічної гнучкості.

Як зазначають ряд авторів гнучкість є багатозначним поняттям [1]. В економічній літературі виділяють кілька підходів до визначення суті категорій гнучкості і стратегічної гнучкості, зокрема, виробничо-технологічний, економічний, ринковий. Враховуючи те, що вітчизняні сільськогосподарські підприємства функціонують у ринковому середовищі, вважаємо, що найбільш обґрунтованим є ринковий підхід згідно із яким стратегічна гнучкість визначається як здатність організації швидко і ефективно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі і які несуть потенційні загрози або відкривають нові можливості [2, с. 34].

З позицій спрямованості формування стратегічної гнучкості слід розглядати зовнішню та внутрішню стратегічну гнучкість. Згідно із класичних поглядів зовнішня стратегічна гнучкість передбачає формування такого набору стратегічних зон господарювання, зон стратегічних ресурсів та груп стратегічного впливу, які залежать від різних технологій та вимагають різних економічних, політичних та соціальних умов [3, с. 120]. Таким чином ймовірність того, що проблеми, які можуть виникнути в одній стратегічній зоні господарювання організації вразять інші суттєво знижується. Критеріями зовнішньої стратегічної гнучкості можуть виступати показники питомої ваги кожної СЗГ організації в обсягах продаж, прибутку, капіталовкладень. Рівень зовнішньої стратегічної гнучкості організації тим вищий, чим більш рівномірно розподілені частки продаж, прибутку, капіталовкладень по стратегічних зонах господарювання. Цей вид гнучкості характерний більше для диверсифікованих фірм.

Внутрішня стратегічна гнучкість забезпечується шляхом такої внутрішньої фірмової координації, при якій ресурси фірми можуть бути швидко і легко переведені з однієї СЗГ в іншу. Внутрішню стратегічну гнучкість можна забезпечити за рахунок таких факторів як властивостей технологій, які повинні бути достатньо гнучкими, щоб переорієнтуватись на випуск інших споріднених видів продукції, кваліфікації персоналу, який повинен мати широку професійну підготовку для того щоб, у разі потреби, переорієнтуватись на інший вид діяльності, характеристик обладнання, будівель, споруд, яким слід мати достатньо універсальний характер, для того, щоб організація змогла переорієнтуватись на інший напрям діяльності, особливостей складських запасів, які повинні дати можливість організації деякий час, до налагодження постійних поставок ресурсів, працювати в новому напрямку. Це відповідає позиції деяких авторів, які серед видів гнучкості виділяють технологічну, технічну, організаційну, фінансову, гнучкість праці, логістичну та інші [4, с. 141].

Сільськогосподарське виробництво має певні специфічні особливості, які суттєво впливають на характер формування стратегічної гнучкості аграрних підприємств. Зокрема, у галузі функціонують дуже різні за розмірами і масштабами виробництва підприємства із різними можливостями забезпечення зовнішньої і внутрішньої стратегічної гнучкості. Так за даними Міністерства аграрної політики України на кінець 2016 року 45 найбільших аграрних компаній контролювали сукупно до 4,1 млн. га сільськогосподарських угідь, або близько 90 тис. га в середньому на одну компанію. З іншого боку в Україні станом на цей же період функціонувало біля 43 тисяч малих фермерських господарств, які обробляли понад 4,5 млн га земель, або 100-110 га на одне господарство. Є група із кількох тисяч середніх сільськогосподарських підприємств, які обробляють по 3-4 тис. га земель.

Враховуючи ту обставину, що зовнішня стратегічна гнучкість може бути забезпечена за рахунок продуктової диверсифікації, найкращі можливості для цього відкриваються саме перед великими сільськогосподарськими компаніями. Вони мають можливості розширити кількість стратегічних зон господарювання за рахунок виробництва різних видів рослинницької і тваринницької продукції, а також продукції переробки. Таким чином, несприятлива ринкова кон'юнктура, яка може скластися в одних стратегічних зонах господарювання, компенсується більш сприятливою у інших. Прикладом цього можуть служити такі великі агрохолдинги як UkrLandFarming, Кернел Груп, Миронівський Хлібопродукт та інші. Певні можливості для забезпечення відповідного рівня зовнішньої стратегічної гнучкості мають середні за

розмірами сільськогосподарські підприємства, які також можуть її досягти за рахунок більш широкої галузевої спеціалізації.

Що стосується малих сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, то їх можливості у забезпеченні зовнішньої стратегічної гнучкості суттєво обмежені. Тому, з метою забезпечення відповідного рівня конкурентоспроможності та стратегічної стійкості вони повинні концентрувати увагу на досягненні відповідного рівня внутрішньої стратегічної гнучкості. Але при цьому необхідно враховувати певні обмеження, які також зв'язані із особливостями сільськогосподарського виробництва. Зокрема, для галузі характерний достатньо тривалий період оборотності оборотного капіталу, який може складати до одного року, що обмежує можливості швидкої переорієнтації ресурсів підприємства на виробництво інших видів сільськогосподарської продукції. Іншим обмежуючим фактором є значні обсяги незавершеного виробництва, що характерно для аграрної сфери. Це також обмежує можливості підприємств для маневру ресурсами.

Зважаючи на зазначене, основними напрямками забезпечення внутрішньої стратегічної гнучкості для малих сільськогосподарських підприємств є досягнення відповідного рівня універсальності технологічних елементів, характеристик обладнання, будівель, споруд. Важливим є також підвищення кваліфікації персоналу у напрямку формування у його здатності переорієнтуватись на виробництво інших видів сільськогосподарської продукції. Певні можливості для забезпечення внутрішньої стратегічної гнучкості відкриваються за рахунок створення запасів готової продукції та її реалізації у періоди зі сприятливою ринковою кон'юнктурою. Але вони можуть бути реалізовані при умові наявності у підприємстві в достатніх обсягах складських приміщень та фінансових ресурсів за рахунок яких підприємство могло б функціонувати, утримуючись від реалізації продукції у періоди із не сприятливою ринковою кон'юнктурою.

Таким чином, залежно від конкретних умов функціонування, сільськогосподарські підприємства, комбінуючи методи забезпечення зовнішньої та внутрішньої стратегічної стійкості зможуть досягти необхідного рівня конкурентоспроможності та ефективно протистояти негативним впливам факторів зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Комаринець С. О. Зміст поняття гнучкості організації та її класифікація / С. О. Комаринець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vlp.ua/files/14_24.pdf
2. Ситницький М. В. Теоретичні аспекти стратегічної гнучкості вітчизняних підприємств // М. В. Ситницький. – Науково-технічна інформація. – 2006. – № 2. – С. 33-36.

3. Ансофф И. Стратегическое управление. – М. : Экономика, 1989. – 319 с.
4. Шацілова О. В. Сучасна парадигма стратегічної гнучкості підприємств // Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. праць. – Вип. 19 / За ред. А. П. Наливайко. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 140-146.

Гарматюк О. В.,

викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ВИКОРИСТАННЯ ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ ЯК ЗАСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ

Реклама давно стала невід’ємною частиною нашого повсякденного життя. Хоча вона вирізняється величезною різноманітністю форм, але мету має одну – вплинути на свідомість людей. Головним завданням будь-якої реклами є залучення до її сприйняття якомога більшої кількості глядачів.

Реклама є одним із елементів маркетингової політики комунікацій. Популярність товарів на ринку, обсяг продажу, імідж підприємства багато в чому залежать від ефективності реклами. Тому рекламі приділяється така велика увага з боку виробників та учасників каналу збуту.

Сьогодні рекламується велика кількість товарів та послуг, люди втомлюються від такого потоку інформації й тому намагаються його не помічати. Тому, як альтернатива впровадження товарів і послуг у розуми споживачів, з’явилася, так звана, прихована реклама.

Прихована реклама не має цільового впливу на споживачів, але є ефективною. Вона сприймається людьми не як реклама, а як обмін інформацією з їхнього питання і тому не викликає негативного враження.

Міжнародне та національне законодавство забороняє приховану рекламу в будь-яких її проявах. Адже прихована реклама несе у собі насамперед приховану загрозу людині, підприємцям, засобам масової інформації і суспільству, в цілому. Проте прихована реклама продовжує приваблювати зиском, адже добросовісна реклама ніколи не принесе такого бажаного результату, як прихована [1].

Незважаючи на всі закони і декларації про рекламної етики, преса і телебачення наповнені прихованою рекламою – в огляди, статті, репортажі та навіть в новинні повідомлення вставлені славослів’я товару чи фірмі. В Україні терміном «прихована реклама» позначають загальноприйнятту практику отримувати гроші за публікацію або трансляцію матеріалів, які виглядають як звичайні новини та коментарі, але насправді є платною рекламою. Тобто це

реклама, розміщена під виглядом інформаційного, редакційного чи авторського матеріалу, закамouflьована під приватне повідомлення, або іншу не рекламний інформацію. Заключним результатом будь-якої рекламної діяльності є зростання продажів. Приховану рекламу називають формою або ж альтернативою прямої реклами, але суть її та ж – впливати на споживача, який зробить вибір на користь продукту певної компанії, або ж мотивує його витратити більше [2].

Можна виділити такі основні види прихованої реклами:

1) журналістський матеріал – новина, окрема стаття чи сюжет, інтерв'ю з представником компанії або її задоволеними споживачами, репортаж з події, організатором якої є замовник або ж до якої він певним чином причетний тощо;

2) коментар – включення до, на перший погляд, не пов'язаного з замовником, журналістського матеріалу коментаря особи, в якому міститься не тільки згадка про замовника, але й схвальні відгуки, важливе для нього комерційне повідомлення абощо;

3) згадка – включення до журналістського матеріалу схвального згадування про замовника в контексті теми матеріалу [3].

Проте, застосовувати приховану рекламу необхідно, якщо у фірми є ідеологія брендингу. Крім того, бренд повинен бути відомий деяким потенційним споживачам. В іншому випадку на нову назву бренду споживач може просто не звернути уваги (за винятком яскравого і незвичайного уявлення продукту). Прихована реклама повинна працювати на імідж компанії. Так фірма може застосувати product placement для розкручування бренду і підвищення довіри до продукту, а не для розширення цільової аудиторії. Це буде іміджевим ходом [2].

Отже, як вже зазначалося, на сучасному етапі розвитку суспільства можна говорити про зниження ролі стандартних форм реклами, як комерційної, так і політичної. Людський мозок працює таким чином, що в момент перенасичення інформацією, спрацьовує механізм захисту, аби не втомлюватися від неї. І відповідно більшість стандартних форм перетворюються на інформаційний шум. Тому виникає необхідність пошуку нових нестандартних форм просування товару. Інноваційні технологічні процеси дають можливість застосовувати величезну кількість інструментів комунікації зі споживачами. Серед них – прихована реклама, під якою розуміється досить великий набір технологій і способів по просуванню на ринок торгової марки, послуги або компанії, які зазвичай супроводжують пряму рекламу і спрямовані на досягнення оптимальних маркетингових результатів. Але не слід сприймати ці технології як універсальні інструменти маркетингу, які дають змогу зробити

обсяг збуту продукції максимальним. Вони повинні також співіснувати і з іншими інструментами маркетингової політики збуту.

Список використаних джерел

1. Грицюта Н. Етика реклами як естимаційний орієнтир сучасного суспільства : монографія / Н. М. Грицюта. – Київ : Ін-т журналістики, 2012. – 416 с.
2. Воеводін Б.В. Прихована реклама : правове регулювання та практичні проблеми існування в Україні / Б. В. Воеводін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://law.univ.kiev.ua/images/abook_file/conf2008_civil_voyevodin.pdf..
3. Прихована реклама. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Прихована_реклама.

Ковальчук Т. Г.,

к. е. н., доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

ЕФЕКТИВНА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ПРОСТІР

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є ключовим чинником української економіки у міжнародних інтеграційних процесах, оскільки активізація міжнародних зв'язків сприяє впровадженню новітніх технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку бізнесу, поліпшенню платіжного балансу, комплексному використанню ресурсів, розвитку експортного потенціалу тощо. Та сьогодні ЗЕД зазнає трансформаційних змін із-за політичної ситуації в Україні і підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом (ЄС) та Україною, що суттєво змінили орієнтацію експортно-імпоротної діяльності. Тому оцінка стану ЗЕД та створення сприятливих умов її розвитку в умовах інтеграції України залишається одним з найактуальніших.

Економіка України переживає трансформаційні процеси у зв'язку з окупацією Криму, військовими операціями на сході та підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Все це сприяло зміні вектору зовнішньоекономічної діяльності, проведенню економічних реформ, створенню нової стратегії ЗЕД для України. Сучасні тенденції розвитку національної економіки визначаються умовами глобалізації та інтеграції товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків, що зумовлює специфіку та особливості ЗЕД, яка відіграє вирішальну роль у міжнародних інтеграційних

процесах, створенні передумов для нарощування темпів соціально-економічного розвитку держави. Запровадження ефективної ЗЕД допоможе вирішити ряд проблем, пов'язаних з оновленням виробничих потужностей підприємств, забезпеченням якісної сировини, створенням економічно вигідних умов в основних сферах діяльності, забезпеченням гарантованої зайнятості виробників, а значить створенням умов для виходу вітчизняних підприємств на світові ринки.

Прийняті на державному рівні заходи з поліпшення ЗЕД країни ще не дали суттєвих результатів, про що свідчать основні показники експортно-імпортних операцій. Так, у 2016 році експорт товарів в Україні становив 36362,8 млн дол. США, імпорт – 39248,6 млн дол. Порівняно із 2015 роком експорт скоротився на 4,6% (на 1764,3 млн дол.), імпорт збільшився на 4,6% (на 1732,2 млн дол.). За 2016 рік маємо негативне сальдо, яке становило 2885,8 млн дол. (у 2015р. позитивне – 610,7 млн дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,93 (у 2015 році – 1,02) [1].

Негативні тенденції зумовлені нестабільною політико-економічною ситуацією в окремих районах Луганської і Донецької областей внаслідок продовження військової агресії з боку Росії, що призвело у 2016 році до зменшення обсягів експорту товарів у металургійному комплексі (на 1,2 млрд дол, або на 12,0%), хімічній промисловості (на 577,1 млн дол, або на 22,7%); машинобудуванні (на 439,3 млн дол. або на 9,2%). Наступною проблемою є обмеженість доступу до кредитних ресурсів, відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання, які доповнилися запровадженням Російською Федерацією ембарго щодо українських продовольчих товарів та обмежень щодо транзиту через її територію.

На негативну динаміку української зовнішньоекономічної діяльності також вплинули загальне погіршення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств і скорочення реальних доходів населення у 2014–2016 роках. Причому, якщо погіршення фінансово-економічного стану українських підприємств більше впливало на їх експортні можливості, оскільки просування власних товарів і послуг на зовнішні ринки потребує відповідних витрат коштів, то скорочення реальних доходів населення негативно позначилося на його купівельній спроможності та призвело до зменшення обсягу імпорту багатьох видів товарів і послуг в Україну [2].

Таким чином, події останніх років в Україні сприяли перебудові української ЗЕД, що призвело до певних зрушень в географії зовнішньої торгівлі не лише з Росією, а й рядом інших держав. І, як наслідок, на початку

2017 року Уряд України уклав Угоду про вільну торгівлю між Україною та Урядом Турецької Республіки, відбулося поглиблення українсько-китайського співробітництва, зокрема і у сфері туризму, Верховна Рада України ратифікувала Угоду про вільну торгівлю між Україною і Канадою, ведуться переговори щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Державою Ізраїль.

Якщо ж виокремлювати внутрішні причини трансформації вітчизняної зовнішньої торгівлі, то слід згадати про фактичне повне або часткове виключення з прямої участі в системі зовнішніх економічних зв'язків підприємств цілих регіонів. Ідеться про фактично анексований Росією Крим та окуповані теж за фактичної участі Росії райони Донбасу. Таке насильницьке, тобто неекономічне, вилучення частини української економіки, через порушення усталених господарських зв'язків, позначилося також і на функціонуванні основної частини економіки нашої держави, включаючи і зовнішньоекономічну сферу її діяльності [2].

Для покращення економічної ситуації в країні у квітні 2017 року Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було представлено на розгляд проект «Експортна стратегія України – Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі України 2017-2021». Експортна стратегія України спрямована на посилення позицій українського виробника на світових ринках, дозволить об'єднати зусилля, мобілізувати ресурси та ефективно працювати над новими, кращими можливостями для українських експортерів, більш ефективною торгівлею та підвищенням престижу України у світі. Вона передбачає ряд моделей вибору ринків та окремих план дій для кожного з них, а також відображає можливості та перспективи українського експорту, націлені на розв'язання проблем українського бізнесу [3].

Таким чином, трансформація української зовнішньої торгівлі як у галузевому, так і в географічному плані вже відбувається. Україна повинна використовувати на світовому ринку свої конкурентні переваги у сфері виробництва продовольства, однак при цьому вкрай важливо підвищувати у своєму експорті питому вагу продукції з високою часткою доданої вартості, особливо високотехнологічної продукції. Варто об'єднати діяльність бізнесу й держави щодо національної зовнішньоторговельної політики для подолання бюрократизму та введення механізму, що надасть можливість вирішувати всі розбіжності з міністерствами дистанційно, тобто електронно. Також необхідним є вдосконалення і запровадження гнучкої податкової, кредитної, валютної політики, що стимулює диверсифікацію експортно-імпортних операцій,

зміцнення та забезпечення конвертованості національної валюти. Потрібно пам'ятати про підвищення технічного рівня, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва, залучення до управління підприємствами висококваліфікованих фахівців, науково-технічне й технологічне оновлення виробництва із забезпеченням його конкурентоспроможності шляхом глибокої модернізації, зменшення ресурсомісткості за рахунок ефективного використання власних паливно-сировинних ресурсів. Для досягнень довготривалих успіхів у ЗЕД, вони повинні базуватися на зваженій стратегії міжнародної конкуренції відповідної національної економіки, що призведе до створення сприятливих умов інтеграції України у світовий простір.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля України товарами у 2016 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. С. Кулицький. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua>.
3. У Верховній Раді відбулося обговорення проекту Експортної стратегії України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

Коган Н. Ю.,

викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ВПЛИВ МОРАТОРІЮ НА ФОРМУВАННЯ ТА СТАН РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Реформування земельних відносин в Україні здійснюється з 1991 року. Основним принципом, який визначив напрями здійснення реформ, стало подолання монополістичної держави на земельну власність і встановлення полісуб'єктності права власності на землю. Але, у зв'язку з відсутністю досконалих інструментів регулювання ринку земель, залишається законодавчо-заблокованим найбільший сегмент ринку земель – землі сільськогосподарського призначення, які становлять 45,7% від площі держави.

В Україні тимчасово встановлений мораторій (заборона на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення шляхом їх продажу), який обмежує конституційні права власників земельних ділянок.

На сьогоднішній день активно заговорили про скасування мораторію. Однак цього разу імовірність, що закон про мораторії скасують, чимала. Річ у

тім, що це – одна із вимог Міжнародного валютного фонду. Її, на відміну від низки інших, новий український уряд поки що відклав. Відповідно до результатів дослідження, яке торік провели на замовлення проекту USAID «АгроІнвест», лише кожен п'ятий власник земельних паїв «за» скасування мораторію.

Серед фермерів та керівників сільськогосподарських підприємств ідея скасування мораторію мала більшу підтримку, і це не дивно, адже саме вони від цього й виграють.

З 2004 року Україна намагається вирішити питання вільної купівлю-продажу земель сільськогосподарського призначення, проте ця ініціатива неодноразово блокувалася парламентом, який ввів відповідний мораторій. Сьогодні це питання активно обговорюють чиновники, експерти, політики й самі селяни, яким належать земельні паї. Разом з тим, чинний Кабінет Міністрів України заклав у свою програму дій запуск ринку землі. На думку чиновників, це нібито посприє розвитку економіки, створення робочих місць та залучення інвестицій. Однак існує альтернативна точка зору. Нинішня ситуація в Україні є найгіршою за всі роки незалежності для зняття мораторію на продаж землі. Простіше кажучи, родючий чорнозем можуть скупити задешево. Крім сьогоденішньої безпосередньо низької вартості української землі, існують й інші ризики, які полягають в тому, що у розпродажі орних земель візьмуть участь іноземні концерни і фірми. У перспективі вони ж зможуть використовувати скуплені площі для засівання зерновими з ГМО, забороненими в ЄС. Скупка землі багатими агропромисловими групами, просто «видавить» з цього ринку малих і середніх підприємців, що звичайно не піде на користь селу. Великий бізнес зацікавлений у виробництві зернових, соняшнику та інших культур, які не потребують масового залучення робочої сили. Тому говорити про нові робочі місця не доводиться. Сьогодні необхідно зробити все, щоб цього не сталося. А це означає, в першу чергу, потрібно підготувати законодавчу базу, чим вже зараз займаються чиновники.

Якщо з'явиться можливість продажу землі на ринку одразу утвориться величезна пропозиція від охочих її продати, які не могли обійти мораторій. З іншого боку, покупців, наразі, не так і багато. Ті, хто хотів отримати землю для сільгоспвиробництва, вже встигли орендувати її або отримати у власність, обійшовши то й же мораторій. Тому на старті продажів на фоні загального зниження доходів населення та нестабільної політичної ситуації будемо мати здешевлення землі не тільки сільськогосподарського призначення, а й іншого використання. З іншого боку, тепер скуповувати землі для перепродажу, з місцевих спекулянтів, особливо ніхто не поспішатиме, оскільки теж є невпевненість у політичній та економічній ситуації.

Зняття мораторію потребуватиме ґрунтовної нормативної підготовки, оскільки землі сільськогосподарського призначення є стратегічним ресурсом, тому не можна допустити, щоб іноземці скуповували його за безцінь. Спочатку необхідна регуляція та контроль ринку у напрямку оцінки та продажу земель. Треба встановити мінімальні ціни продажу, щоб стримати першу хвилю продажів. Також можна збільшити мито під час продажу, щоб відбити охоту в потенційних продавців втрачати і так невеликі гроші від проданих ділянок. Щодо значення продажів земель для життя регіонів, то від зняття мораторію виграють крупні міжрегіональні агроформування в т. ч. з іноземним капіталом. Їм легше розширити свої площі, ніж місцевим дрібним фермерам, яким чимраз важче конкурувати з «монстрами», і якщо місцеві підприємці забезпечували роботою місцевих жителів, то крупні агрохолдинги привозять на вахту своїх працівників, які найняті в інших регіонах і є на їхньому повному забезпеченні, навіть в місцеві магазини по пиво не заходять. Тому питання досить дискусійне і вимагає чіткого регулювання для захисту дрібних пайовиків.

Коли ми торкаємось такого чутливого питання як створення «ринку землі», то ми повинні перш за все усвідомити, що від вирішення цього питання буде залежати – чи бути нашій українській державі на білому світі, чи ні. Якщо говоримо про «ринок землі», то відповідно, повинен бути товар. А чи є земля «товаром»? Почнемо з того, що з точки зору управління економічними процесами «товар» як і «ціна товару» – це категорії які самі по собі в природі не існують. Це винахід людства. Ціна будь-якої продукції це категорія породжена суспільством «в собі». Тому «товар» і «ціна» – категорії соціальні.

Земля як власність має належати двом суб'єктам права. З одного боку земля, як капітал і джерело доходу від земельної ренти має бути власністю усього народу в особі місцевих громад. З іншого боку вона, як засіб виробництва, є власністю окремих господарів, які індивідуально чи колективно її використовують. Таким чином буде запроваджена соціально-справедлива, ринкова система землекористування, коли місцеві громади дбають про соціальний розвиток села.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
2. Пропозиції до проекту Плану заходів з реалізації програми діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] : Лист Міністерство фінансів України від 03. 03. 2014 р. № 31-09020-06-5/4592. – Режим доступу : http://www.kommersant.ua/docs/2014/20140305_minfin_plan.pdf.
3. Купівля-продаж земель сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://baranivka.info/index.php/125-kupivlya-prodazh-zemel-silskogospodarskogo-priznachennya>.

Олійник К. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УПРАВЛІННІ КОМУНІКАЦІЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Зростаюча роль комунікативних взаємодій у функціонуванні та розвитку сучасних організацій висуває на перший план проблему управління комунікаціями як всередині організації, так і між організацією і її середовищем, з метою проведення оптимально сприятливих для організації комунікаційних процесів.

Ефективні комунікації на практиці є основною необхідною умовою успішного досягнення поставлених перед організацією цілей. Разом з тим, саме комунікації є одним з найбільш дискусійних процесів в галузі управління, по відношенню до якого чіткості і ясності в розумінні поки не досягнуто. У зв'язку з цим актуальним є визначення ролі комунікацій і можливостей використання комунікаційних ресурсів в організації з урахуванням сучасних вимог.

Загально відомо, що комунікація – це обмін інформацією між двома і більше людьми, щодо менеджера то в процесі управлінської діяльності він витрачає від 50 до 90% всього часу на комунікації. Так як менеджер виконує всі управлінські ролі та реалізує функції управління то для того, щоб визначити цілі організації й досягти їх, якість обміну інформацією може прямо впливати на ступінь реалізації цілей. А це означає, що для успіху організації – необхідні ефективні комунікації, і навпаки – не якісна система обміну інформацією в організації може спричинити виникнення проблем.

Успішні та професійні менеджери – це ті, які ефективні в комунікації, розуміються в суті комунікаційного процесу, мають добре розвинені вміння усного та письмового спілкування, а також розуміють, як середовище впливає на обмін інформацією. Тому, до основних завдань менеджера в області комунікації відносимо: забезпечення ефективного обміну інформацією між керівниками і підлеглими; удосконалення міжособистісних відносин в процесі обміну інформацією; створення інформаційних каналів для обміну інформацією між окремими працівниками та групами з метою координації їх дій; регулювання та раціоналізація інформаційних потоків.

Процес комунікації в організації починається з того, що в одного учасника комунікації (відправника ідеї) виникає бажання висловити будь-яку думку або почуття іншому учаснику (одержувачу інформації). Для цього він кодує повідомлення у вигляді вербальних і невербальних символів, відбирає

канал зв'язку (мова, лист або електронні засоби зв'язку) і передає повідомлення. Одержувач декодує інформацію, розуміючи її правильно чи неправильно, потім, формулюючи відгук на передане повідомлення, кодує його, відбирає свій канал зв'язку і передає повідомлення, яке відправник інформації повинен декодувати. А наскільки правильно одержувач інформації зрозумів її, менеджеру сигналізує зворотній зв'язок.

Таким чином, менеджерами створюється мережа вертикальних, горизонтальних і діагональних зв'язків, тобто реальна структура організації, завдання якої полягає в тому, щоб надати комунікаційним потокам правильний напрямок.

Нині, існують певні зразки комунікаційних мереж для груп різної чисельності. У мережах типу «гурток» члени групи можуть комунікувати тільки з тими, хто розташований поруч з ними. У мережах типу «колесо» представлена формальна, централізована ієрархія влади, при якій підлеглі комунікують тільки через свого начальника. Особа, що стоїть в центрі колеса, має більше комунікаційних зв'язків, отримує більше інформації, займає лідируюче положення, приймає рішення і несе відповідальність. Мережа типу «ланцюжок» також є централізованою, в якій представлені тільки горизонтальні зв'язки, вона децентралізована.

Знання менеджером типів комунікаційних мереж важливо для відносини влади і контролю в організації. Наприклад, приховування або централізація інформації підтримують владні відносини. Проста взаємозалежність допускає використання централізованих мереж, складна взаємозалежність вимагає «командного» підходу до побудови комунікаційних мереж.

Комунікаційний стиль – це манера поведінки, за допомогою якої менеджер вважає за краще взаємодіяти з іншими. Знання стилів допомагає визначити те, як вести себе і що можна очікувати від поведінки, пов'язаного з певним стилем комунікації. Так, стиль «відкриття себе» характеризується високим ступенем відкритості себе іншим, менеджер, що володіє таким стилем спілкування, концентрує увагу на себе, щоб викликати реакцію інших на свою поведінку, але сам проявляє низьку ступінь зворотного зв'язку, тому з такими людьми важко будувати комунікаційні зв'язки. Щодо стилю «реалізація себе» то він характеризується як максимальною відкритістю, так і максимальним зворотнім зв'язком. Стиль «замикання в собі» проявляється в закритості по відношенню до інших людей, індивід як би ізолює себе, не даючи іншим пізнати себе, тоді як «захист себе» пов'язаний з низьким рівнем відкритості і високим рівнем зворотного зв'язку, тобто такі люди люблять обговорювати поведінку інших людей, але не люблять розповідати про себе.

За сучасних умов, дослідження в сфері комунікації в організації дозволяють виділити наступні підходи до визначення даного поняття:

1) управлінський (комунікація як функція управління, як передача розпоряджень і пояснення скоєних процедур і операцій);

2) функціональний (комунікація як система взаємодіючих елементів, що забезпечують функціонування організації);

3) культурологічний (комунікація як спосіб вираження організаційної культури);

4) гуманістичний (комунікація як фактор розвитку людського потенціалу);

5) маркетинговий (комунікація як процес встановлення зв'язку з споживачами і створення сприятливих умов для стабільної прибуткової діяльності на ринку).

Однак, найбільш актуальним в умовах сьогодення є комплексний підхід до дослідження всіх аспектів і проблем комунікації в організації, оскільки він визначає комунікації в якості стратегічного ресурсу організації, основним завданням якого є забезпечення гармонізації та продуктивності взаємовідносин всередині організації та її вільне просування в зовнішній комунікативний простір. Такий підхід передбачає вироблення нових принципів побудови системи комунікацій на всіх рівнях і етапах діяльності організації.

Список використаних джерел

1. Постніков, В. С. Сучасні інструменти комунікації в організації [Текст] / Володимир Станіславович Постніков // Наука молода. – 2014. – № 21. – С. 61-68.
2. Морозова, Н. А. Коммуникации в организации: комплексный подход [Электронный ресурс] / Н. А. Морозова // Современные технологии управления. – № 9(9). – Режим доступа : <http://sovman.ru/article/0902>.

Подзігун С. М.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах стратегічне управління є необхідною складовою діяльності всіх підприємств незалежно від сфери чи виду їх діяльності. Стратегічне управління підприємств туристської індустрії базується на загальних концепціях і положеннях, які мають місце в інших галузях

економіки, і в той же час, відрізняється низкою особливостей у реалізації окремих стратегій, які обумовлені специфікою туристської галузі в цілому.

Основним напрямком стратегічного розвитку для туристичних підприємств є орієнтація на ефективне стратегічне управління діяльністю з урахуванням змін, що відбуваються на ринку туристичних послуг та в соціально-економічному середовищі в цілому. Саме система стратегічного управління розвитком туризму в регіоні дає змогу туристичним підприємствам поєднати загальну стратегію розвитку з наявністю реальних та потенційних можливостей для її реалізації, враховуючи загрози, які можуть виникнути на ринку [2].

У країнах світу існують різноманітні підходи до створення та функціонування органів регулювання розвитку індустрії туризму. Це пояснюється специфікою соціально-економічних і політичних умов розвитку окремих держав, рівнем значущості та масштабами туризму в національній економіці.

Перша (ринкова) модель передбачає відсутність центральної державної туристичної адміністрації, органу державного управління на рівні центральної влади. Всі питання, пов'язані з розвитком туризму, вирішуються на рівні регіонів або самостійно суб'єктами господарювання на основі оперативного регулювання та принципів ринкової економіки. Основна умова для можливості використання цієї моделі полягає в тому, що країна має бути привабливою для іноземних туристів з усіх поглядів і не мати потребу в особливій рекламі національного туристичного продукту на світовому ринку.

Важливе значення при цьому мають розвинута інфраструктура, система забезпечення безпеки туристів, високий рівень надання банківських, страхових послуг і медичного обслуговування.

Друга модель розвитку туризму передбачає наявність спеціального, потужного, авторитетного та самостійного державного центрального органу (міністерства, управління та ін.), що займається розвитком та контролює діяльність усієї туристичної галузі. Міністерство має значні повноваження у сфері інвестицій, маркетингових досліджень, підготовки кадрів, реклами тощо.

Для реалізації цієї моделі потрібні: значні фінансові інвестиції в розвиток індустрії туризму для створення й підтримки на високому рівні національного туристичного продукту та туристичної інфраструктури, забезпечення державної підтримки малого і середнього бізнесу, створення системи безпеки туристів тощо.

Третя (європейська) модель участі держави в розвитку індустрії туризму переважає в розвинутих європейських державах. Вона передбачає, що питання розвитку туристичної діяльності вирішуються на рівні спеціалізованого галузевого підрозділу (централізована структура, державний орган), який

функціонує в рамках багатогалузевих, багатофункціональних міністерств (найчастіше економічної спрямованості) або напряму підпорядковується урядові країни, однак має статус відносно самостійного адміністративного органу [1].

Доцільно розглянути європейську модель розвитку детальніше, тому що вона видається найбільш прийнятною і для України. Характерними рисами цього типу розвитку туризму є: погодження інтересів держави, місцевої влади та приватного бізнесу; взаємовигідні форми співробітництва між органами управління макро- та мікроекономічного рівнів; у країнах діють багато інших організацій, що займаються питаннями розвитку туризму (перебувають в адміністративному підпорядкуванні у вищезгаданих структур або функціонують автономно). Така схема роботи виявилася досить продуктивною для залучення фінансових засобів приватного сектора до вирішення актуальних завдань розвитку національної економіки.

На мікрорівні стратегічного управління сферою туризму ключовим його елементом є туристичне підприємство. Міжнародна практика показує взаємодію туристичних підприємств та світового ринку – останній є найбільш сприятливим економічним середовищем для функціонування турфірм, тоді як компанії, що орієнтуються безпосередньо на вимоги споживача, відіграють активну роль у формуванні ринкового простору.

За підсумками європейських фахівців з розвитку туристичного бізнесу, протягом останніх десяти років більшість туристичних компаній намагаються організувати єдине управління для всіх складових туристичного комплексу – від створення різноманітних продуктів туристичного призначення до забезпечення надійності та реалізації плану просування туристичної пропозиції. Тому основними особливостями стратегічного управління, є наступні:

1) стратегічне управління – це прогнозований розвиток компанії, а не точний та детальний опис її становища і розташування в бізнес-середовищі;

2) система стратегічного управління – це своєрідна філософія та ідеологія бізнесу, яка не повинна зводитись до формалізованого набору процедур, оскільки при розробці стратегії разом з правилами необхідним є поєднання також інтуїції, професіоналізму і креативності менеджерів, здатних втягнути всіх працівників компанії в реалізацію стратегії;

3) в ринкових умовах помилки, допущені при виборі стратегії неможливо виправити жодними ефективними прийомами оперативного менеджменту, що може привести до поразки в конкурентній боротьбі [1].

Аналіз закордонного досвіду у сфері стратегічного управління розвитком туристичної галузі, виходячи з потреб вітчизняної туристичної індустрії дозволяє зазначити, що Україна може та повинна активно застосовувати досягнення, найперше європейських країн, які є близькими їй за своїм

туристичним потенціалом та організацією системи державних органів управління туризмом.

Однак, ефективність його впровадження буде проявлятися лише за умови поєднання стратегічного управління на всіх рівнях розвитку галузі туризму – національному, регіональному та рівні туристичних підприємств, що дасть змогу вивести туристичний бізнес в Україні на якісно вищий щабель розвитку. На нашу думку, доцільною є розробка альтернативної моделі стратегічного управління розвитком туризму, що здатна поєднати елементи вітчизняного державного регулювання цією галуззю, а також досвід інших країн Європи, які надають велике значення в управлінні громадській ініціативі та співпраці з приватними суб'єктами туристичної індустрії.

Список використаних джерел

1. Бартошук О. В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід) / О. В. Бартошук // Держава і регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2011. – № 2. – С. 62-68. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/bartoshuk.htm
2. Герасименко В.Г. Управління національним туризмом у контексті міжнародного досвіду / В.Г. Герасименко, С.С. Галасюк // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері). – 2008. – № 12. – С. 19-24.
3. Приварникова І.Ю., Використання іноземного досвіду залучення інвестицій в розвиток туристичної інфраструктури АР Крим / І.Ю. Приварникова, І.А. Крутіна // Економіка Крима. – № 1(38). – 2012. – С. 113-116.

Соковніна Д. М.,

к. е. н., доцент,

Уманський національний університет садівництва

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО КОМПЛЕКСУ ПІДПРИЄМСТВА

Незважаючи на істотні розходження всі концепції містять чотири основних елементи, що необхідні для обміну. В економічній літературі їх називають «чотири Р» маркетингу чи маркетинговим комплексом: продукція (product); ціна (price); місце (place) чи дистриб'юторська мережа (канал розподілу); сприяння продажу (promotion) [1].

При формуванні маркетингової програми підприємство може використовувати стандартний маркетинговий комплекс світового (глобального) масштабу, застосований усіма країнами і замовниками. Перевага його – у низьких витратах. Підприємство може пристосувати маркетинговий комплекс до кожного цільового блоку ринку. Витрати, що збільшилися, можуть бути

компенсовані посиленням позицій підприємства на ринку і зростанням прибутку [2].

Завдання служби маркетингу будь-якого підприємства – скомпонувати ці чотири елементи так, щоб отримати оптимальний прибуток від реалізації продукції і послуг на ринку. Маркетологи повинні пристосувати маркетинговий комплекс до конкретних умов навколишнього середовища і скорегувати його так, щоб враховувалися вимоги підприємства-виробника, споживачів і відповідного сектора ринку.

Модель «чотирьох Р» надзвичайно важлива для досягнення успіху, але крім неї існують і інші інструменти. При проведенні маркетингових досліджень варто використовувати модель «чотирьох С» [3]:

- споживач (consumer). У зв'язку із широкомасштабним характером ринку варто приділити особливу увагу вибору споживачів по кожній маркетинговій програмі;
- витрати (cost). Порівнюються витрати на виготовлення продукції чи надання послуг з аналогічними показниками конкурентів, виявляються витрати, зв'язані з реалізацією маркетингового плану і доведенням продукції до споживачів і т.п.;
- конкуренція (competition). Маркетинговий комплекс коригують чи адаптують з урахуванням діяльності конкурентів. Жодна маркетингова організація не працює у вакуумі. Тому при складанні маркетингового плану необхідно враховувати цей момент;
- канали (channels). Тобто шляхи доведення товару до споживачів: торгівля, посередницька діяльність.

Моделі «чотири Р» та «чотири С» використовуються підприємствами при розробці маркетингових стратегій. При формуванні маркетингового плану, як правило, виконується великий аналіз, оцінюються і виробляються рішення, що повинні реалізувати керівництво компанії.

Дієвим напрямком реалізації маркетингового підходу на підприємстві є використання відомої концепції комплексу маркетингу. Вона передбачає вплив на ринок не окремих інструментів, а їх певної композиції, що одержала назву «маркетинг-міх». Серед різноманітних спроб представлення структури маркетингу-міх особливо популярна так звана концепція «Four Ps», або чотирьох «Р»: product, price, place, promotion [4].

Маркетингова діяльність має всебічний та вичерпний характер і охоплює значно більше коло питань. Підприємства, які не використовують маркетинговий підхід у своїй діяльності, ризикують втратити власні позиції на ринку. Маркетингове управління на підприємствах вирізняється наявністю типових ознак маркетингових технологій – товарної (виробництво продукції і

формування її товарних характеристик); організаційної – організаційне забезпечення маркетингової діяльності (маркетингові служби, підрозділи), адаптаційної – високий ступінь адаптивності маркетингових систем до ринкової кон'юнктури, а також спроможністю формування їх маркетингового потенціалу (рис. 1).

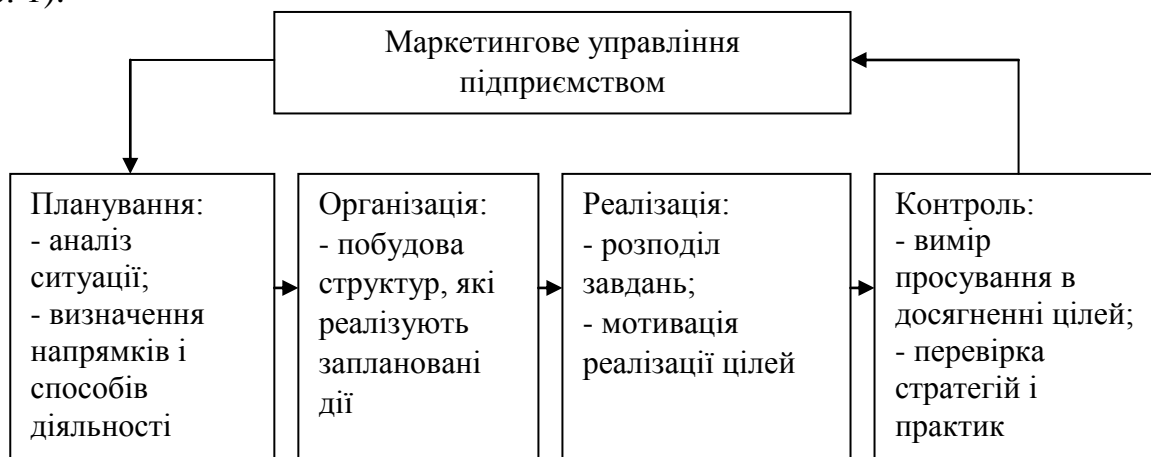

Рис. 1. Маркетингове управління підприємством

Джерело: [5].

Оцінка оптимального маркетингового комплексу: для великих, багато асортиментних підприємств це – використання повного маркетингового комплексу (маркетингові дослідження, розробка стратегії маркетингу, управління товарами, управління цінами, розподілом, комунікаціями); для середніх багато- та видово-асортиментних – аналогічний комплекс маркетингу із виділенням пріоритетів фінансування складових (управління якістю, асортиментом, створенням збутових мереж); для малих – врівноваження та оптимізація продуктових ланцюгів.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф. Новые маркетинговые технологии. Методики создания гениальных идей / Ф. Котлер, де Без Ф. Триас ; Пер. с англ. – СПб. : Нева, 2004. – 192 с.
2. Липчук В. Сучасні концепції маркетингу / В. Липчук // Аграрна економіка. – 2011. – Т.4. – № 1- 4. – С. 161-164.
3. Гаркавенко С. С. Маркетинг: підруч. / С. С. Гаркавенко. – 5-те вид. доп. – К. : Лібра, 2007. – 720 с.
4. Бриль І.В. Стратегія управління інтелектуальним потенціалом підприємств : дис. канд. екон. наук: 08.00.14 / І.В. Бриль. – Донецьк, 2014. – 228 с.
5. Непочатенко О.О. Планування діяльності підприємств / О.О. Непочатенко, Н.П. Резнік, Л.В. Транченко, О.М. Транченко. – К. : КиМУ, 2014. – 408 с.

Танасійчук Ю. В.,
к. е. н., старший викладач,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ

Розвиток галузей промисловості зумовлений для України не тільки внутрішньою потребою, але й потребою ефективного інтегрування в міжнародний розподіл праці, що потребує підвищення конкурентоспроможності товарів, особливо в умовах вступу України в Світову організацію торгівлі, тому промислому маркетингу на сучасному етапі потрібно приділяти величезне значення.

Підприємствам доводиться розв'язувати багато складних проблем, щоб одержати максимальний успіх на ринку. Досконале знання потреб споживача та виробництво товарів, що їх задовольняють – єдина можливість досягти цілей пов'язаних з прибутком, збільшенням обсягу продажу, проникненням на нові ринки. Сучасні маркетингові технології дозволяють досягнути цієї мети. Впровадження концепції промислового маркетингу в практику, розв'язання виробничо-економічних завдань має для країни стратегічну важливість. Промисловий маркетинг – це вид діяльності, який забезпечує взаємодію підприємств з організаціями-споживачами, які купують товари і послуги для їх подальшого використання в виробництві або перепродажу іншим споживачам з метою одержання прибутку.

Концепція соціально-етичного маркетингу має особливе значення для промислових підприємств. Йдеться, зокрема, про зростання уваги до проблем захисту довкілля, у тому числі економічними методами. Так представники руху інвайроменталістів наполягають на необхідності впровадження компенсацій за користування навколишнім середовищем у вигляді екоподатків, а «зелені консюмеристи» закликають виробників перейти на виробництво менш шкідливих для здоров'я побутових товарів і продуктів харчування.

Інвайроменталізм – організований рух громадян та державних органів, спрямований на захист та поліпшення стану навколишнього середовища. Консюмеризм – це організований рух громадян та державних органів, спрямований на розширення прав та можливостей покупців у відносинах з продавцями. Діяльність «зелених консюмеристів» спрямована на підвищення рівня безпечності виробів.

Кожна з цих концепцій характеризується початковим пунктом управління та шляхом досягнення основної мети підприємства – одержання максимального прибутку.

У сучасних умовах при становленні ринкових відносин в Україні, проблема організації і функціонування маркетингу на підприємствах має дуже важливе значення. В Україні теорія і практика маркетингового управління ще не зайняли належного щабля. Вітчизняним підприємствам важко застосовувати маркетингове управління через складні умови господарювання, брак коштів для впровадження інноваційних процесів, не зовсім цивілізовані форми конкурентної боротьби. Головна увага маркетингу повинна бути направлена на залучення споживачів у ринкову економіку. Як на рівні підприємства, так і на рівні країни в цілому маркетинг вирішує такі завдання:

1. Він може бути використаний як ефективний інструмент визначення стратегії економічного розвитку і напрямку структурної перебудови при заданих обмеженнях в області природних, трудових і фінансових ресурсів, оскільки дозволяє проаналізувати особливості середовища діяльності і порівняти їх з наявними і потенційними можливостями економічного суб'єкта.

2. Маркетинг може сприяти прискоренню трансформації економічної і соціальної систем, допомагаючи контролювати зміни в області попиту і пропозиції.

3. Маркетинг допомагає просуванню основних ідей трансформації в ринкову економіку, сприяючи їх розвитку і сприйняттю різними представниками суспільства.

Маркетинг сприяє залученню інвестицій і подоланню стагнації виробництва, дозволяє визначити шляхи оптимального використання наявних виробничих можливостей для задоволення потреб споживачів.

Сучасний маркетинг – це складна система взаємодії підприємства з усіма учасниками ринку: виробниками, посередниками, споживачами, конкурентами, державними і громадськими інститутами, що вимагає застосування концепції маркетингу взаємодії.

Список використаних джерел

1. Оснач О. Ф. Промисловий маркетинг : підручник (2-ге видання) / О. Ф. Оснач, В. П. Поліщук, Л. П. Коваленко – К. : «Ліра – К», 2011. – 364 с.
2. Пилипчук В. П. Промисловий маркетинг / В. П. Пилипчук – К. : «Кондор», 2011. – 364 с.
3. Оснач О. Ф. Промисловий маркетинг : підручник (для студентів вищих навчальних закладів) / О. Ф. Оснач, В. П. Поліщук, Л. П. Коваленко – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 364 с.
4. Зінь Е. А. Планування діяльності підприємства : підручник / Е. А. Зінь, М. О. Турченко – К. : Видав. дім «Професіонал», 2004. – 320 с.

СЕКЦІЯ 6

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Бейкитова Альбина,
к. пед. н., докторант;

Карбаева Шолпан,
к. пед. н., доцент,

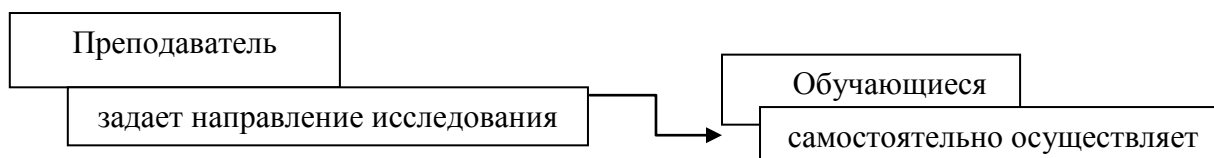
*Казахский национальный педагогический
университет имени Абая (Казахстан)*

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Одной из главных задач обучения в обновленном содержании образования Республики Казахстан становится обучение учащихся мыслить по-новому, формирование навыков исследовательской деятельности. Для реализации этих задач учреждения образования должны больше применять внимание элементам творчества в учебном процессе. В связи с этим в процесс творческого познания необходимо включать различные виды самостоятельной исследовательской деятельности.

Включение исследовательской деятельности в обучение обучающихся отражено в работах многих ученых и педагогов. Например, В. Краевский, выделяя исследовательскую деятельность как один из структурных компонентов педагогической деятельности, заостряет внимание на том, что для включения педагога в научно-исследовательскую деятельность необходима его специальная подготовка [1].

Для развития исследовательских умений необходимо организовать учебный процесс так, чтобы обучающиеся вовлеклись в процесс самостоятельного поиска:

Здесь огромную роль играют научные возможности преподавателя. Научные возможности – это потенциал преподавателя в сфере обнаружения теории в практике и на основе практики, которой требует более высокой методологической подготовки преподавателя. К научным возможностям преподавателя относятся комплексное образование (креативность, творчество, любопытство, умение определять объект и предмет исследования и др.) и

методологическая подготовка (знание теории и технологии педагогического исследования). Таким образом, творческая деятельность на высшем, исследовательском, уровне невозможна без осознания роли педагогического научного знания как источника педагогического творчества.

В научных трудах, изучающих методологические и организационно-содержательные проблемы исследовательского подхода в образовании, исследовательские умения рассматриваются как совокупность приемов, которыми должен владеть обучающийся, и возможность применять поисковые методы учения в процессе усвоения: анализ и установление причинно-следственных связей, сопоставление, объединение, выдвижение гипотез, перенос знаний в новую ситуацию, поиск аналога или нового варианта решения, планирование, подбор и использование средств деятельности, математическая и графическая интерпретация результатов.

По А. Савенкову, для успешного осуществления исследовательской деятельности необходимы исследовательские способности, квалифицируемые как индивидуально-психологические способности личности. Способности обнаруживаются в степени проявления поисковой активности, а также в овладении способами и приемами исследовательской деятельности, но не сводятся к ним. Под способами и приемами исследовательской деятельности нужно понимать исследовательские умения, такие, как видеть проблемы, выработать гипотезы, наблюдать, проводить эксперименты, делать умозаключения и выводы, давать определения понятиям и другие [2].

Исследовательская деятельность обучающихся, по своему смыслу, образовательным функциям, является механизмом введения в мир ценностей интеллектуального сообщества. В процессе исследовательской деятельности каждый преследует определенную цель. Цель исследовательской деятельности обучающегося принципиально отличается от цели исследовательской деятельности ученого, но их сближают ценностные основания.

Исследовательская деятельность при обучении формируется поэтапно [3]. Формы организации исследовательской деятельности бывает разными, здесь возникает вопрос, какие же исследования можно проводить во время учебного процесса?

Исследовательскую деятельность обучающихся можно организовывать в рамках учебных предметов, в рамках регионального компонента, в рамках прикладных курсов, через экскурсию на производственные объекты и т. д. Так, обучающимся в рамках учебных предметов можно предлагать различные практические задания исследовательского характера. Нестандартность в выполнении заданий исследовательского характера может выражаться в установлении неочевидных связей, использование эвристических способов

решения задания и переносе знаний в незнакомую ситуацию, что свидетельствует о заинтересованности обучающихся в определенном развитии у них исследовательских умений.

Таким образом, нами было выявлено, что исследовательская деятельность способствуют самообразованию, обеспечивают подготовленность обучающегося к творческой работе и оказывают влияние на развитие профессиональной компетентности обучающихся.

Список использованных источников

1. Бережнова Е. В., Краевский В. В. Основы учебно-исследовательской деятельности. Учебное пособие для студентов учреждений среднего профессионального образования. – 9-е изд., стер. – М.: Академия, 2013. – 128 с.
2. Обухов А. С. Исследовательская позиция и исследовательская деятельность: Что и как развивать? // Исследовательская работа школьников. – № 4.– 2003. – С. 18–23.
3. Савенков А. И. Путь в неизведанное: Развитие исследовательских способностей школьников: Методическое пособие для школьных психологов. – М.: Генезис, 2005. – С. 8–10.

Джабнидзе Нато,
ассистент профессора;

Месхидзе Ия,
ассоциированный профессор,
Батумский государственный университет (Грузия)

РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРОЦЕССЕ СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БИЗНЕС-СРЕДЫ В ГРУЗИИ

Основную роль в формировании предпринимательской среды во всех сферах социальной жизни принадлежит государству, которое разрабатывает экономическую политику и стратегию, создает законодательную базу, необходимые условия и механизмы для реализации конкурентных преимуществ национальных производителей, как на внутренних, так и мировых рынках.

Развитие успешного предпринимательского климата зависит от множества факторов, одними из самых существенных являются: политическая среда, стабильность институтов экономической и политической власти [1].

Необходимость участия государства в экономическом процессе вызвана тем, что оно является самостоятельным субъектом общественной жизни, агрегирующим интересы членов общества на самом высоком уровне. Отсюда формируются следующие экономические функции государства: создание правовой и институциональной среды функционирования экономики; поддержание благоприятной конкурентной среды; перераспределение доходов

и ресурсов для производства общественных благ; поддержка макроэкономического равновесия и стабилизационные мероприятия в условиях меняющейся конъюнктуры; осуществление предпринимательской деятельности в форме развития государственного сектора.

Национальная экономика как объект государственного регулирования представлена в виде многочисленных связей участников общественного производства, которые образуют экономические структуры данной экономической системы. Примером экономических структур являются процессы, приводящие к превращению капитала и труда в доход, процессы достижения некоторой эффективности экономической деятельности, перераспределение ресурсов производства и передел их стоимости, поддержание стабильного развития общественного производства, обеспечение равновесного развития экономики, поддержание курса национальной валюты и др. Отмеченные экономические структуры взаимосвязаны между собой прямыми и обратными связями, которые лежат в основе указанных экономических функций, регулирования экономики. В качестве иллюстрации экономических функций современного государства можно привести следующее: создание законодательных и других правовых условий функционирования экономики, которые являются центральной функцией государства в смешанной экономике; установление государством «кодекса поведения» для субъектов социально-экономических процессов, которое создает определенный хозяйственный порядок из хаоса частных устремлений. В большинстве современных стран хозяйственный порядок сложился постепенно естественным образом. Это относится к институту частной собственности, конкуренции, договорным отношениям, нормам права [3].

В настоящее время правовое обеспечение функционирования хозяйственного механизма смешанной экономики включает предоставление законного статуса и прав предприятиям частной собственности. Законодательная база определяет формы предпринимательства, условия его функционирования и взаимоотношения между субъектами рынка. Государство, в рамках создания им правового обеспечения, выполняет роль медиатора в вопросах соблюдения производителями, потребителями, рыночными структурами различного масштаба и характера деятельности [2].

В индустриально развитых странах разработано антимонопольное законодательство по ограничению недобросовестной конкуренции, создана законодательная база защиты права потребителей, проводится защита прав интеллектуальной собственности. Действует законодательство по достижению социальной стабильности и общественной безопасности. В развивающихся государствах же правовое обеспечение функционирования хозяйственного механизма помимо незавершенности процесса создания нормативной базы

имеет и другие слабые стороны: во-первых, это слабая связь между носителями и выразителями интересов граждан, во-вторых, слабость гражданского общества и, в-третьих, государственный аппарат на протяжении многовековой недемократической традиции стремится максимально упростить (иначе говоря, сократить объем свобод и ответственности перед обществом).

В современном глобальном мире проблема государственной регуляции экономики выделяется растущей актуальностью. На фоне мировых экономических явлений экономическое положение Грузии характеризуется пониженной тенденцией развития. Созданное за последние десятилетия положение, связанное с новым этапом постсоветского строительства государственности, военными конфликтами на территории уже независимого государства и т.д., особенно болезненно отразилось на формировании бизнес климата. Старая система была полностью разрушена, а планирование и строительство новой – сопровождалось серьезными трудностями. Кризис государство могло было преодолеть, сохранив полученный в наследство от коммунистического строя огромный комплекс предприятий и фабрик, создав необходимые условия для обеспечения их развития. Подобные методы эффективно использовали Прибалтийские республики, получив в итоге на сегодняшний день высокий темп роста экономического развития. В Грузии же с развалом Союза, развалилась и вся экономика. На протяжении нескольких лет данная система продолжала существование, абсолютно без контроля, по инерции. В конечном итоге все механизмы пришли в негодность и в государстве начался острый кризис, к чему добавилось резкое обесценивание валюты (гиперинфляция).

Экономическая система оказалась без регулирования и тех условий, которые способствовали бы созданию нормальной среды. Образовалась ниша, которую попыталось заполнить государство проводимыми реформами (1993-1995 гг.). Однако, данные реформы носили скорее формальный, нежели прикладной характер. Законодательная база, которая по идее должна была стать фундаментом реформирования, не была создана, если что и происходило, то только спонтанно и не запланировано. Естественно, для сохранения государственности и создание нормальных условий реформирования экономики необходимо было укрепление роли государства.

На начальном этапе переходного периода в сфере экономики основными целями правительства стало: усиление государства как выразителя интересов большинства субъектов экономики, восстановление управления макроэкономических процессов, создание предпосылок для начала экономического роста и т.д. Достижение данных целей было связано с использованием государством прямых форм вмешательства в экономику. Косвенные формы на данном периоде находились на стадии формирования и

апробирования. С самого момента приобретения независимости правительство пыталось разработать среднесрочные прогнозы и программы социально-экономического развития.

В конце первой фазы трансформационного периода роль государства бесспорно возросла. Повысилось его внимание на экономику. Однако, ввиду ряда причин, качество принятых законов и решений было низким. Ошибки и неточности в деятельности политической элиты способствовали неэффективным или приходящим в разрез уже принятым законодательным актам. Эти экономические и политического характера условия усложняли нормальное течение реформирования, а данный период растянулся во времени. Реформы в некоторых сферах не закончены, в других же практически и не начинались. Так, например, еще не закончены реформы в финансовом и страховочном секторах, на начальной стадии земельная и пенсионная реформы, а реформа квартирно-коммунального хозяйства еще не начиналась. Видимые неточности сопровождали систему налоговой реформы. Большим материальным ущербом для государства сопровождался процесс реформирования системы внешней торговли.

За период независимости Грузии впервые в 2013 году была разработана стратегия экономического развития, которая включала период 2014-2020 гг. и была направлена на быстрый экономический рост, а также на способствование повышению конкурентоспособности государства в регионе. Для достижения поставленных целей и улучшения инвестиционного климата в стране, правительство должно создать не только необходимые фундаментальные условия для ведения бизнеса, но и такую среду, которая будет способствовать развитию бизнеса. С целью улучшения бизнес климата, правительство должно обеспечить макроэкономическую стабильность, способствовать продуктивному росту частного сектора, заботиться о том, чтобы регуляции были максимально ясные и четкие, создать эффективные механизмы решения бизнес-споров и способствовать повышению доступности к финансовым ресурсам. Для улучшения бизнес среды государству необходимо: обеспечение микроэкономической стабильности, способствование росту конкуренции, исследование факторов, мешающим развитию, защита и повышение прав потребителя, формирование эффективной политики регуляции конкуренции и т.д.

Не смотря на достигнутые за последние годы успехи, государственной системе сложно формировать условия для развития здоровой конкурентоспособной среды. Основными целями реформирования экономической среды являются: устойчивость ее положения, разработка и реализация комплексных мероприятий для развития, правильное определение роли государства как одного из участника экономического процесса, создание

благоприятного инвестиционного климата, повышение экономических параметров и т.д. Поставленные цели могут быть достигнуты проведением различного типа комплексных мероприятий. Важным с данной точки зрения является изучение опыта тех государств, которые длительный путь развития прошли за короткий временной промежуток.

Список использованных источников

1. Лопатин А.В. Роль государства в процессе создания и функционирования благоприятной предпринимательской среды. – Режим доступа: http://www.science-bsea.bgita.ru/2012/ekonom_2012_18/lopatin_rol.htm
2. Ойкен В. Основы национальной экономики. – М.: Экономика, 1996
3. Логунов В.Н. Роль государства в рыночной экономике . – Режим доступа: <http://www.lerc.ru/?part=articles&art=15&page=9>
4. Цецхладзе Л. Система организации и управления малого бизнеса в современной рыночной системе. Тбилиси, 2013
5. Постановление № 415 правительства Грузии «О специальных режимах налогообложения»

Wojciech Welskop,
Doctor of Sociological Sciences,
Academy of Business Administration and Health Sciences in Łódź (Poland)

ACTION LEARNING AS DIALOGUE EDUCATIONAL TECHNOLOGY

The purpose of action learning is to help people in solving problems through a simple mechanism to ask questions. Learners should have the awareness of the gaps in their knowledge and motivation to its completion by properly asked questions and help other people with similar problems. R. Revans developed this idea and made it into the equation as: $L = P + Q$

Where 'L' stands for 'learning', 'P' traditional ways of knowledge transfer – «programmed knowledge» and «Q» as a question to allow insight into a given situation (questioning to create insight). For the «Q» sets out four «major» questions: *where? who? when? what?* and three 'minor' questions: *why? how many? how much?* In this equation, «Q» is the idea of action learning [1].

According to the International Foundation for Action Learning (IFAL) «During action learning assumptions are challenged, results are confronted, and feedback from others increases self-understanding». The action learning is an experiential learning method intended for personal and group development. Today this method is an effective tool for learning and development which also alters the actions and thoughts. Increasingly, literature confirms the widespread use of this method in different contexts in many organizations. Action learning has been the subject of

different interpretations of the original concept created in 1940s by R.W. Revans because of the flexibility of terms used in it.

Assumptions and practice of action learning relate to «group-based learning», therefore are not limited to the managers in the organization, but also to those individuals or groups who want to use this approach in order to support the present reflective learning based on dialogue, discussion and listening. Educators must extend their teaching methods from traditional to experiential methods such as action learning [2].

S. O'Hara presents a model of implementing action learning in an academic context designed on the model of education. In this model three parts have been distinguished: *Learning to Learn Orientation, the Higher Education Framework and Outcomes*.

The part called *Learning to Learn Orientation* is focused on ensuring the secure sections of action learning and supportive working environment based on trust and mutual support towards the aim of learning. The group meeting of action learning is the opportunity for individuals to share their experiences and problems in order to find effective solutions of them. In this sets the participants share a common purpose, intellectual and emotional energy.

The Higher Educational Framework includes traditional practices associated with the programmed knowledge. The role of action learning is to add the element of questioning and reflection of the problem. Such actions oriented to the problem may be an alternative for students and adults to learn through the exchange of experiences with other people.

In the third part called *Outcomes*; the aim is to ensure that learners gain new experiences and insights of the topic and the development of new skills and the ability to cope with new situations, both at work and in your personal life. The development and implementation of changes by individuals also help solve problems for all members of the group.

The first part constitutes the action learning practices and different approaches affecting the shape of an action learning project. The second part consists of the individual and group influences relevant to the process of effective learning. The third part contains the framework for implementing action learning in an academic context. The fourth part presents the designed individual elements of an action learning project [2].

References

1. BOURNER, T. & FROST, P. *In their Own Words: The Experience of Action Learning in Higher Education*. In: Education and Training, Vol. 38, Iss: 8, 1996. 22–31 p. ISSN 0040-0912.
2. CARDNO, C. *Action Research: a developmental approach*. Wellington: New Zealand Council for Educational Research, 2003. 74 p. ISBN 1-877293-20-2.

Ивлева Надежда,
к. пед. н., доцент,
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая (Казахстан)

СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНА ДУАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

Серьезным управленческим новшеством в Казахстане стало повышение базовых требований к техническому и профессиональному образованию по уровню подготовки и практики студентов колледжей, а также внедрение дуальной системы обучения по поручению Главы государства. Президент Казахстана Н. А. Назарбаев призвал предприятия страны внедрять модель дуального образования.

В Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг., говорится, что «высшее образование играет важную роль в обеспечении профессиональной подготовки компетентных и конкурентоспособных специалистов для всех отраслей экономики республики в интеграции с наукой и производством. В настоящее время функционируют 148 ВУЗов, в которых обучаются свыше 595 тыс. человек. Тем не менее, большинство работодателей не удовлетворены качеством подготовки специалистов, выпускаемых ВУЗами. Образовательные программы не всегда отвечают ожиданиям работодателей и не соответствуют потребностям экономики».

Повышение требований к средним профессиональным учебным заведениям было нацелено на решение поставленных Президентом задач, в первую очередь на обеспечение экономики конкурентоспособными специалистами и, как следствие, на рост качества рынка труда.

Министерство выдвинуло требования: повышать реальное трудоустройство, переходить к подготовке технических специалистов, искать для учащихся места производственной практики. В свою очередь предприятия, включающиеся в дуальную систему, также должны теперь взять на себя серьезную часть затрат на обучение. Колледжи, техникумы теперь конкурируют между собой реальным качеством предоставляемых знаний.

Работодатели активно участвуют в разработке профессиональных стандартов, во внедрении независимой системы оценки сертификации. Так экспертами из отраслевых организаций, объединений работодателей, предприятий, профсоюзов разработаны 81 профессиональных стандартов в 10 отраслях промышленности (образование, сервис, геология и горнодобывающая

промышленность, нефтегазовое и химическое производство, энергетика, металлургия и машиностроение, транспорт, производство и ремонт, строительство и коммунальное хозяйство, сельское хозяйство). Также разработаны 13 отраслевых рамок. Отраслевыми советами при министерствах одобрены эти документы.

На сегодня в стране функционирует 32 учебных центров, из них при предприятиях 22. Анализ учебных центров в разрезе отраслей показывает преобладающее количество центров в строительной отрасли (7 ед., 18,9%), в горно-металлургической отрасли (6 ед., 16,2%), в энергетической отрасли (5 ед., 13,5%), наименьшее количество центров в сельскохозяйственной отрасли (1 ед., 2,7%), отрасли сферы обслуживания (1 ед., 2,7%).

Следует отметить, что в республике внедряется дуальное обучение, работодатели и руководители учебных заведений готовы к взаимодействию. При этом имеются проблемы в организации производственной практики – они связаны с необходимостью отвлечения определенных ресурсов предприятия. Есть проблемы с наставничеством – предстоит найти формы внедрения этой работы и инструменты ее поощрения.

Создание независимой системы подтверждения квалификации стало следующим важным инструментом, позволяющим отслеживать и повышать качество образования. Сертификация выпускников колледжей и вузов объединениями работодателей должна, по замыслу, обеспечить независимую профессиональную оценку подготовки специалистов. Продолжается разработка профессиональных стандартов обучения с участием работодателей [1].

Целью рассматриваемой системы дуального обучения является:

- развитие технического и профессионального образования путем создания высокоэффективной конкурентоспособной системы подготовки и переподготовки кадров рабочих и технических специалистов;
- внедрение в учебный процесс организаций профессионального образования новых технологий обучения;
- дальнейшее развитие системы непрерывного профессионального образования;
- стимулирование разработки, переработки и усовершенствования профессиональных стандартов различных специальностей.

Основные преимущества системы дуального образования мы видим в том, что они открывают дополнительные возможности повышения эффективности подготовки кадров высшей квалификации;

- обеспечивают диверсификацию профессионального образования, т.е. позволяют увеличить разнообразие предлагаемых профессиональных программ;

– способствуют более разностороннему профессиональному развитию учащихся;

– обеспечивают взаимосвязь, взаимопроникновение и взаимовлияние различных систем (наука и образование, наука и производство и т.п.), что приводит к качественным изменениям в профессиональном образовании [2].

Таким образом, одновременно с обучением учащийся осваивает избранную профессию непосредственно на производстве, т. е. учится сразу в двух местах: в учреждении образования и на предприятии.

Список использованных источников

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011–2020 годы.
2. Шаймуханова С. Д., Кенжебаева З. С. Модернизация образования Республики Казахстан: состояние и перспективы развития // Успехи современного естествознания. – 2014. – № 5–1. – С. 174–178.

Костюніна А. М.,

студент;

Гіра В. П.,

студент;

Сита Є. М.,

старший викладач,

Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Динамічний розвиток економіки України в умовах її інтеграції у світове співтовариство неможливий без забезпечення ефективності процесу формування, розвитку і використання трудового потенціалу – головного чинника виробництва. Саме формування та використання трудового потенціалу є одною з вирішальних передумов економічної стабільності на підприємстві, а також його продуктивної діяльності. Використання трудового потенціалу завжди безпосередньо впливає на якість виробничого процесу. Незважаючи на те, що технічний прогрес під час господарської діяльності грає важливу роль, центральним у цьому процесі все ж залишається працівник та результати його праці. У системі суспільного виробництва та економічних відносин саме людина визначає цілі та напрями розвитку виробництва, організовує його.

Основною специфікою сутності трудового потенціалу є те, що під впливом постійних змін суспільних форм і видів праці поступово розвивається людський фактор, підвищуються якісні характеристики робочої сили. Це, в свою чергу, має зворотний вплив на виробництво і зумовлює необхідність якісного оновлення форм його організації. У великій мірі від оптимальності структури персоналу підприємства залежить ефективність використання трудових ресурсів підприємства. Структура персоналу підприємства завжди має бути дієздатною, мобільною, зручною в управлінні, забезпечувати оперативність і точність вирішення повсякденних проблем і ситуацій, які виникають у процесі виробництва.

На сучасному етапі маємо значний вплив скорочення природного приросту населення, активну трудову міграцію, тому основним резервом розвитку виробництва залишається підвищення ефективності використання наявного трудового потенціалу.

Проблеми ефективного формування і реалізації трудового потенціалу активно досліджують такі вчені економісти: В.М. Абрамов, В.М. Данюк, А.М. Колот, Т.Ю. Базаров, В.І. Рудий, Р.М. Набока, В.С. Пономаренко, С.М. Злупко, Г.В. Назарова, які розробили теоретичні положення щодо якісного розвитку використання соціально-трудоного потенціалу.

В.М. Абрамов зазначає, що ядро трудового потенціалу становлять сукупні здібності робітників компанії, які необхідні для того, щоб обирати, виконувати та координувати дії, метою яких є забезпечення конкурентних переваг підприємства на визначених ринках чи їх сегментах [1, с. 65].

Трудовий потенціал підприємства являє складну, динамічну, відкриту систему, яка є складовою трудового потенціалу суспільства. Трудовий потенціал підприємства не є простою сумою трудових потенціалів працівників – тому, що об'єднання працівників у колектив дає ефект колективної праці, або синергійний ефект. Він змінюється з розвитком освітнього і професійного рівня персоналу та його кількісного складу (плинність кадрів, їх скорочення або збільшення) [2, с. 23].

Трудовий потенціал як ресурс відіграє провідне значення, оскільки від освіченості, компетентності, кваліфікованості, навиків і досвіду людей залежить ефективне та раціональне використання інших ресурсів. Крім того, лише трудовий потенціал, виступаючи самостійним ресурсом з одного боку, є носієм іншого ресурсу – інтелектуальних здібностей [3].

З огляду на вищесказане основними шляхами покращення ефективності використання трудового потенціалу підприємства можна визначити [4]:

– підвищення ефективної кадрової роботи, тобто покращення укомплектованості штату та його відповідності потребам, раціональний рух кадрів;

– покращення показників продуктивності та ефективності праці – формування взаємозв'язку між показниками ефективності праці на рівні окремого працівника та загалом по підприємству та з матеріальними, моральними і соціальними засобами стимулювання праці;

– застосування ефективної системи морально-матеріального стимулювання;

– підвищення якості трудових ресурсів шляхом навчання та підвищення кваліфікації наявного персоналу, залучення нових висококваліфікованих спеціалістів;

– застосування соціальних факторів стимулювання праці, створення позитивної атмосфери у колективі, створення умов, що сприяють прояву індивідуально-кваліфікаційного потенціалу і професійних характеристик працівника та ін.

З метою удосконалення планування та управління трудовим потенціалом підприємства, ліквідації диспропорції між відповідністю кількості та якості робочих місць та трудового потенціалу, необхідно здійснювати ліквідацію застарілих та зайвих робочих місць, досягати відповідності між кваліфікацією робіт та робітників, проводити постійну перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників з метою отримання знань, орієнтованих на випередження часу.

Важливу роль у розвитку трудового потенціалу відіграє його мобільність, тобто просування по службі. Підвищення мобільності сприяє набуттю нових навичок; подоланню опору змінам, гнучкості у розстановці кадрів, вирішенню проблем просування, мотивації і збереження кадрів, створенню організаційних структур, орієнтованих на вимоги часу [5].

Метою раціонального використання трудового потенціалу підприємства є забезпечення трудових відносин між найманим працівником і роботодавцем в інтересах працівника та роботодавця.

Економічною основою активізації зусиль персоналу підприємства, що спрямовані на підвищення результативності їх трудової діяльності, тобто підвищення продуктивності праці є стимулювання праці. У ринковій економіці, що базується на різноманітних формах власності й господарювання, підвищення матеріальної зацікавленості працівників в ефективній роботі має ґрунтуватися на таких умовах оплати праці, які б максимально стимулювали збільшення обсягу реалізованої продукції, товарів і послуг, підвищення рівня

техніки та технологій, освіти й професійної підготовки, удосконалення організації виробництва і праці.

Таким чином, важливу роль у процесі організації виробництва грає трудовий потенціал підприємства. Досвід ефективного господарювання підтверджує, що від кількісної та якісної збалансованості та рівня використання трудового потенціалу значною мірою залежать не тільки високі кінцеві показники господарської діяльності, досягнуті конкурентні переваги у виробничій сфері, організації та управління, а й можливості забезпечення сталого та конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Абрамов В.М. Мотивація і стимулювання праці в умовах переходу до ринку / В.М. Абрамов, В.М. Данюк, А.М. Колот. – Одеса : Вид-во ОКФА, 1995. – 96 с.
2. Базаров Т. Ю. Управление персоналом : [учебное пособие]. – 8-е изд., стереотип. / Т. Ю. Базаров – М. : Академия, 2010. – 224 с.
3. Рудий В. І. Стратегія вдосконалення кадрової політики підприємства / В. І. Рудий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 9. – С. 239.
4. Набока Р. М. Управління трудовим потенціалом на підприємствах легкої промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Р. М. Набока. – К. : Вид-во КНУТД, 2010. – 21 с.
5. Механізм удосконалення формування трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_6_4/266-269.pdf

Омельченко В. О.,
здобувач,

Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прискорена інтелектуалізація господарської діяльності стала відмітною ознакою світового суспільного прогресу на межі століть. Незважаючи на цілий ряд кризових явищ у світовій економіці, важливість освіти, науки, прикладних розробок, інновацій та наукоємних технологій для сталого розвитку і поліпшення якості життя не стала меншою.

В сучасних умовах глобалізації та конкуренції господарська діяльність вітчизняних харчових підприємств визначається його інноваційним розвитком та рівнем використання інтелектуального потенціалу.

Поступово тенденція інтелектуалізації виробничих та управлінських процесів переростає в економічну закономірність, інтелектуалізація переходить зі стадії становлення на стадію розвитку.

У новій інтелектуальній економіці успіх фірми залежить більшою мірою від інтелектуальних можливостей системи, які втілюються у процесі виробництва та реалізації матеріальних та нематеріальних товарів, створенні додаткових фінансових потоків.

Важливим підходом до інтелектуалізації бізнес-процесів підприємства є розгляд його як поєднання матеріальних і нематеріальних активів або капіталу. Інтелектуалізація підприємства – це орієнтація його діяльності на придбання, створення і використання знань з метою їх перетворення в нові товари, послуги або бізнес-моделі.

Бізнес процес, в свою чергу, в даному контексті розуміємо як будь-який процес, що здатний вирішувати будь-яку задачу, не тільки на комерційних підприємствах, але також і в державних структурах.

Трансформаційні процеси змінили пріоритети та факторів виробництва з матеріаломістких на інтелектуальномісткі та спонукають підприємства харчової промисловості змінювати базові підґрунтя функціонування виробничого середовища, використовуючи при цьому, інноватизацію та інтелектуалізацію. Притаманні економічні відносини для харчових підприємств потребують розширення функцій відділів, служб та працівників підприємства для нових сфер діяльності в межах інноватизації та інтелектуалізації через перетворення традиційних інноваційному оновленню функцій діяльності та розвитку на інтелектуальні продукти, що можуть бути як використані, так і підлягати комерціалізації у формі трансферу знань.

В силу зазначеного, актуалізуються до розгляду питання інтелектуальної взаємодії на рівні суб'єкт-суб'єкт, суб'єкт-об'єкт виробничого середовища для реалізації інноватизації та інтелектуалізації.

Інтелектуалізація є безперервний процес формування і використання нематеріальних активів (інтелектуального капіталу), включаючи: *ринкові активи* (торгову марку, знаки обслуговування, купівельну прихильність, ділове співробітництво, франшизні та ліцензійні угоди та ін.); *інтелектуальні активи* (патенти, авторське право, програмне забезпечення, виробничі секрети, ноу-хау); *людські активи* (освіту, професійну кваліфікацію, пов'язані з роботою знання, навички та вміння); *філософію управління* (корпоративну культуру, управлінські процеси; інформаційні технології, мережеві системи зв'язку, необхідні стандарти).

Інтелектуалізація процесів прийняття рішень у рамках сучасних інформаних систем управління сприяє вирішенню проблеми ефективності

управлінських рішень, допомагає менеджерам бізнес-процесів приймати вірні, своєчасні ефективні рішення, що актуально в сучасних умовах господарювання. Стан сучасного бізнес-середовища практично в будь-якій галузі характеризується неперервним рівнем ускладненням, високими темпами розвитку, зниженням передбачуваності та вимогою ефективного забезпечення і стійкого функціонування.

Процеси інтелектуалізації керуючої та керованої систем слугуватимуть першопричиною зростання інтелектуального рівня персоналу, розкриття його творчо креативного потенціалу, зародження процесів самоорганізації та самоменеджменту, підвищення інформаційно-аналітичного забезпечення, усвідомлення своїх потреб і стимулів як для успішного індивідуального розвитку так і для підприємства в цілому.

Інтелектуалізація бізнес-процесів харчових підприємств є сучасною тенденцією розвитку бізнесу і систем управління бізнес-процесами підприємства. Сучасний бізнес орієнтований на глобалізацію, а тому як наслідок на побудову стабільних корпоративних інформаційних систем (КІС), орієнтованих на управління бізнес-процесами (БП), що в свою чергу відносять до автоматизованих систем управління бізнес-процесами (СУБП) підприємства.

З огляду на це, для особистості в інтелектуалізованій системі менеджменту будуть характерні такі ознаки, як: високий рівень креативності; кваліфікаційна складність (інтегрованість) усвідомлення цілей своєї активності; передбачення результатів своєї діяльності: для цього часто використовується діаграма Ганта, щоб стежити за ходом виконання виробничого процесу; швидке створення новизни (знань); відповідальність і самоконтроль; самореалізація і соціальна взаємодія, використання інформації та знань як основних способів заробітку формування типу працівника (менеджера) зайнятого інформаційної професії.

Тому сучасні система управління бізнес-процесами харчового підприємства побудовані на об'єктно-орієнтованих технологіях, часто мають сервісно-орієнтовану архітектуру (Service Oriented Architecture, SOA), а також володіють стандартними інструментами управління базами даних. Однак, як показала практика, число невдалих впроваджень таких систем досягає 30% і більше. Основна причина цих невдач лежить в методології побудови сучасні система управління бізнес-процесами харчового підприємства у силу того, що сучасні системи управління є об'єктно-орієнтованими, в них слабо розвинена можливість адаптації до конкретних бізнес-процесів організації в умовах мінливої ринкової середовища.

Перспективною технологією для побудови сучасні система управління бізнес-процесами харчового підприємства, що дозволяє врахувати динаміку

розвитку організації, а також досвід і знання керуючого персоналу, є технологія, заснована на бізнес-правилах. Бізнес-правила – це твердження і логічні ланцюжки, які описують та обмежують структуру підприємства, її операції й стратегію.

В цілому можна стверджувати, що системи функціонують на основі формалізованих бізнес-правил, є системами, заснованими на знаннях або системами ситуаційного управління. Однак системи які функціонують на основі інтелектуалізації процесів управління є перспективним напрямом моделювання та основою успіху підприємств, адже є наявність стратегії розвитку інтелектуальних ресурсів, інтелектуальної власності як частини корпоративного планування і власного капіталу.

Осадченко І. І.,

д. пед. н., професор,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МЕТОД КЕЙС-СТАДІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ГЕНЕЗА ЗАСТОСУВАННЯ

Одним з провідних завдань професійної підготовки повинно стати створення такого освітньо-розвивального середовища, у результаті взаємодії з яким у майбутнього спеціаліста формується готовність до роботи на основі знання сучасних навчальних технологій. Знання сутності таких технологій, вочевидь, мають містити інформацію про їх становлення та розвиток.

Пропонуємо ретроспективний аналіз розвитку ситуаційної методики навчання (кейс-стаді) – складника технологій ситуаційного навчання.

Оскільки досі досвід вивчення та практичного впровадження ситуаційного навчання узагальнений переважно у бізнес-освіті, вдаватимемося до прикладів його застосування саме у цій галузі.

Історичні аспекти методу кейс-стаді висвітлено у роботах А. Вербицького, А. Долгорукова, А. Зобова, Л. Карпинської, С. Півкіна, Є. Полат, Ю. Сурміна, В. Чуби та ін. Аналіз наукових джерел названих науковців дозволив визначити такі періоди розвитку методу case study:

І. Виникнення та перше застосування (кінець XIX – початок XX ст.). З цього приводу думки науковців суттєво розходяться: у школі права Гарвардського університету в 1870 році [1]; на початку XX ст. у Школі бізнесу Гарвардського університету (США) як своєрідне перекладення популярної на той час технології підготовки юристів на підготовку менеджерів [3, с. 1]; під час викладання управлінських дисциплін у Гарвардській бізнес-школі, добре

відомій своїми інноваціями: «Хоча термін «ситуація» вже раніше використовувався у медицині та правознавстві, у бізнес-освіті поняття «ситуаційна методика навчання» отримує новий сенс» [2, с. 9].

II. Первинне впровадження. У 1910 р. професор Коупленд (Copeland) став першим використовувати метод студентських дискусій за підсумками аналізу конкретних ситуацій case studies з життя бізнесу [1; 3]; застосовував як додаток до лекцій студентське обговорення, презентуючи проблему: «перед студентами ставилося завдання подати її аналіз і відповідні рекомендації щодо розв'язання» [2, с. 10].

III. Створення першого підручника з написання ситуаційних вправ. Збірка (The Case Method at the Harvard Business School) опублікована Коуплендом у 1921 р. за активної участі нового декана Гарвардської бізнес-школи Воласа Донама (Wallace B. Donham) з метою використання ситуаційних вправ у адміністративних колах [2, с. 10; 3]. Перші підбірки кейсів – у 1925 році в Звітах Гарвардського університету про бізнес [1].

IV. Поширення. У США кейс-метод широко застосовувався в Чиказькому університеті на факультеті соціології, а у Європі – у 1924 р. став стрімко розвиватися у Гарвардському університеті [1].

V. Технологічне оформлення (до середини ХХ ст.). Метод кейс-стаді придбав чіткий технологічний алгоритм, почав активно використовуватися не тільки в американській, але і в західноєвропейській бізнес-освіті [3], а у 1954 р. було сформульовано одне з найширших визначень методу кейс-стаді в класичному виданні, присвяченому опису історії і застосування методу конкретних ситуацій у Гарвардській школі бізнесу [1].

VI. Створення центрів розповсюдження методу. У 1973 році Лідером збору і розповсюдження кейсів став The Case Clearing House of Great Britain and Ireland, створений за ініціативою 22-х вищих навчальних закладів. З 1991 р. він називається European Case Clearing House (ECCN) та нині є некомерційною організацією, яка пов'язана з 340-ма організаціями (The Harvard Business School Publishing, Інститут розвитку менеджменту (IMB) в Лозанні, у Швейцарії, INSEAD, у Фонтенбло у Франції, IESE в Барселоні в Іспанії, Лондонська бізнес-школа в Англії, а також Школа менеджменту в Кранфілде та ін.), що надають для використання кейси в різні країни світу [1].

VII. Поширення у Росії. У 1991-1997 рр. – період освоєння методики Case Studies в Росії [1]. У 1996-1998 рр. російським Державним університетом управління спільно з Академією менеджменту і ринку, Школою бізнесу МГУ ім. М.В. Ломоносова і школою Калінінграда міжнародного бізнесу підготовлено до видання першу, достатньо повну збірку кейсів [3].

VIII. Поширення в Україні. В Україні у 1992 р. в Інституті державного управління та місцевого самоврядування був проведений семінар спеціалістами Школи державного управління імені Дж. Кеннеді Гарвардського університету. У 1995-1996 рр. американські, канадські та українські спеціалісти розпочали в Українській академії державного управління регулярно використовувати інтерактивні методи навчання у курсі «Державне управління». Особливу популярність кейс-стаді здобув серед молодих потенційних лідерів та викладачів державного управління і менеджменту [2, с. 10]. Метод став поширюватись тільки у другій половині 90-х років ХХ ст. як пізнавальна акселерація у процесі вивчення природничих наук, в основу якої покладені концепції розвитку розумових здібностей [3].

IX. Сучасний стан за кордоном. У даний час співіснують дві класичні школи case-study – Гарвардська (американська) і Манчестерська (європейська) [1].

X. Сучасний стан на Україні. Поширенням методу ситуаційного навчання в Україні відбувається завдяки діяльності громадської організації «Центр інновацій та розвитку» (м. Київ), члени якої брали участь у Central and Eastern Europe Case Project, де викладали провідні фахівці Гарвардського та Вашингтонського університетів. Семінар із ситуаційної методики для викладачів київських вузів дав поштовх для проведення у 1998 р. першої міжнародної літньої школи для 30-ти молодих викладачів з України, Польщі, Білорусі та Азербайджану. Семінари проводили провідні фахівці зі Школи державного управління Дж. Кеннеді Гарвардського університету. Створений Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні у партнерстві з Центром інновацій та розвитку з 1999 р. реалізує Програму поширення ситуаційної методики навчання (літні інститути та семінари вихідного дня; всеукраїнський конкурс із написання ситуаційних вправ; формування колекції вітчизняних ситуаційних вправ). Уже у 2001 р. до програми було залучено понад 1500 викладачів, з яких понад 150 брали участь у Всеукраїнських конкурсах із написання ситуаційних вправ [2, с. 11-12].

Як бачимо, генеза методу кейс-стаді відбувалася за кордоном, а на пострадянському просторі він з'явився уже за часів незалежності України. Нині, завдяки активному функціонуванню Центру інновацій та розвитку, Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, ситуаційна методика навчання охопила широке коло дослідників та викладачів-практиків і є давно не новиною у менеджмент-освіті. Однак, саме у менеджмент-освіті, а не у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. Зазначене стимулює проведення наукових розвідок щодо адаптації ситуаційного навчання у сфері професійної підготовки у вищих навчальних закладах педагогічного профілю.

Отже, генезу методу кейс-стаді в цілому можна розподілити на такі етапи: виникнення та перше застосування (кінець XIX – початок XX ст.) → первинне впровадження → створення першого підручника з написання ситуаційних вправ → поширення → технологічне оформлення (до середини XX ст.) → створення центрів розповсюдження методу → поширення у Росії → поширення в Україні → сучасний стан за кордоном → сучасний стан на Україні. Досвід вивчення та практичного впровадження ситуаційного навчання узагальнений переважно у бізнес-освіті, що й зумовлює актуальність досліджень застосування означених методів у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування.

Список використаних джерел

1. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Електронний ресурс] / А. Долгоруков. – Режим доступу : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600.
2. Сурмін Ю., Чуба В. Вступ // Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 9–13.
3. Зобов А.М. Метод кейс стади (case study) [Електронний ресурс] / А.М. Зобов. – Режим доступу : <http://www.magistr.net.ua/article/16.htm>

Кірдан О. П.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ АГРАРНОГО РИНКУ

Нині функціонування та розвиток аграрного сектора економіки впливає на соціально-економічне становище країни, де формується основна частина продовольчих ресурсів, ефективність яких залежить від ринкових перетворень та продовольчої безпеки держави у цілому. Як відомо, у аграрному секторі зайнято близько 35,0% населення країни, де працюють близько 16,0 тис. великих сільськогосподарських підприємств, товариств і кооперативів, 44,0 тис. фермерських та близько 700,0 тис. дрібних селянських господарств. Ними виробляється понад 17,0% річного обсягу товарів і послуг, що є важливим інтегральним наслідком реформування сільського господарства. Така складна організаційно-економічна система державної аграрної політики може ефективно функціонувати і стабільно розвиватися лише за наявності визначених чинників та форм управління нею.

Упродовж останнього десятиріччя, власне починаючи з 2010 р. в державі вибудувалася нова, відмінна від попередніх років, система планування і проведення структурних реформ, яка нині реалізується через програми економічних реформ. Важливі завдання, передбачені сучасними реформами, можна умовно об'єднати у два блоки – земельна реформа та розвиток базових галузей. У законотворчому аспекті реалізація плану дій передбачає розробку та прийняття кількох надзвичайно важливих документів. Серед них доцільно виділити, по-перше, «Програму розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року», по-друге Закон України «Про продовольчу безпеку» і, по-третє, Закон України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення». Прийняття та реалізація вищеназваних нормативних документів приведе до важливих економічних та соціальних ефектів.

Вважаємо, що ефективна державна аграрна політика в сфері управління розвитком аграрного сектора економіки України та збалансованості учасників аграрного ринку виступає передумовою підвищення соціально-економічної результативності аграрних перетворень за умов: практичного втілення в практику господарювання принципу пріоритетності розвитку агропромислового комплексу; узагальнення та використання досвіду країн з високорозвиненим аграрним сектором щодо управління в ньому процесами розвитку відносин власності. Об'єктивною вимогою при цьому постає збалансоване поєднання в сільському розвитку стратегічних, тактичних та поточних цілей соціального, економічного та екологічного характеру, що нерозривно взаємозалежні та взаємопов'язані між собою. Мультиплікаційний ефект аграрної політики проявляється за умови ефективного управління економічним розвитком аграрної галузі та збереження в ній організованості; забезпечення стабільного прогресивного розвитку сільської громади як соціально-економічної системи та її складових підсистем; досягнення консолідації соціально-економічних інтересів сільської спільноти; дотримання стратегічного науково-інноваційного курсу розвитку сільських територій; виявлення, узгодження та інтегрування різнобічних інтересів суспільно-політичних та соціальних груп сільського населення в суспільно корисні громадські рухи.

Формуючи фундамент економічної глобалізації, еволюція інтересів учасників аграрного ринку вивела вітчизняний аграрний сектор на необхідність вирішення проблеми планетарного масштабу в частині забезпечення продовольчої безпеки як населення України, так і певної його світової складової. Участь України в процесах економічної глобалізації потребує системного удосконалення зовнішньої торгівлі стосовно агропродовольчої продукції; нарощування експортного потенціалу аграрного сектора на основі

використання сучасних науково-інформаційних, техніко-технологічних, організаційно-економічних та соціально-політичних здобутків.

Виведення національного аграрного сектора на рівень сучасних світових стандартів потребує збалансування аграрними виробниками різних організаційно-правових форм господарювання економічних, соціальних та екологічних інтересів на основі поєднання приватної форми власності та колективних форм організації виробничо-господарської діяльності, параметри якої (кількісні, якісні, структурні та цінові) узгоджені з ринковими вимогами та спрямовані на задоволення поточних та стратегічних потреб вітчизняного селянства.

Відтак соціально-економічні перспективи подальшого розвитку аграрного сектора потребують нарощування підприємницької активності суб'єктів господарювання, підвищення ринкової результативності та збільшення економічної ефективності виробничо-господарській діяльності. Посилення конкурентоспроможності фермерських господарств, функціонування яких здійснюється в спільній з іншими сільськогосподарськими підприємствами ринковій ніші, потребує подальшого нарощування ними ресурсного потенціалу, зміцнення ринково-підприємницької функції та використання сучасних організаційно-економічних механізмів господарювання. Перспектива збалансування інтересів учасників аграрного ринку передбачає посилення в них ринково-підприємницьких функцій, заохочення до участі в сільському кооперативному русі, концентрацію та спеціалізацію виробничо-господарської діяльності, розвиток ринкової інфраструктури в сільській місцевості, диверсифікацію виробничо-обслуговуючої не сільськогосподарської діяльності, широке використання в практиці господарювання сучасних науково-технічних здобутків.

Чирва О. Г.,

д. е. н., професор,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Побудова та розвиток постіндустріального суспільства тісно пов'язана з прогресом у сфері інформаційних технологій і формуванням економіки знань.

Україна відстає в цій сфері не лише від економічно розвинених країн, але і від частини тих, що розвиваються, займаючи місце в сьомому десятку країн. Для прискорення розвитку високотехнологічних і наукомістких галузей

народного господарства, і передусім сфери ІТ, необхідно здійснити суттєві якісні перетворення, екстразаходи, наслідком яких стане її зростання не на відсотки, а в рази. Можливі напрями таких перетворень є такі:

1. Для ІТ-організацій необхідно ввести податкові та митні пільги, перевести їх на офшорний режим. Корисним є досвід Індії та Ірландії, які за 10 років добилися небаченого стрибка завдяки цим заходам.

2. Підвищення кваліфікації кадрів з інформаційних технологій (підготовка, перепідготовка) як за рахунок певних державних дотацій, так і на комерційній основі.

Спираючись на величезну учбову базу, за сприяння держави можна було б у найкоротші терміни організувати широку підготовку і перепідготовку кадрів, у тому числі найвищої кваліфікації. Слід налагодити кооперацію із західними учбовими центрами, які охоче на це погоджуються.

3. Усунення адміністративного тиску на ІТ-бізнес з боку державних органів.

Для цього необхідно:

а) у короткий термін прийняти законодавство, аналогічне західному, по інтелектуальній власності, включаючи заходи, що гарантують його неухильне виконання на усіх рівнях державної ієрархії;

б) упорядкувати реєстрацію і сертифікацію, звільнивши її від багаторівневості та поставивши на законну базу, що буде перешкоджати свавіллю чиновників і корупції;

в) сформуванню нормального конкурентного середовища, ліквідувавши нерівні умови конкуренції між державними і приватними компаніями з метою зниження цін на доступ до Інтернету, щоб вони були не вищі ніж у зарубіжних країнах;

г) поставити під жорсткий контроль виконання усіх пунктів Окінавської хартії, особливо в частині регулювання інтелектуальної власності, забезпечення загальноприйнятого доступу до Інтернету, стимулювання інформаційних технологій, використання ІТ в діяльності держапарату і лібералізації криптограм;

д) створити для вітчизняних фірм такі ж сприятливі умови експорту і імпорту, як в передових зарубіжних країнах.

4. Підвищення ролі асоціацій в області інформаційних технологій.

5. Перехід на західні системи сертифікації якості.

Серйозні експортні контакти українських ІТ-організацій, їх взаємодія із західними партнерами отримають поширення тільки тоді, коли перші матимуть загально визнані сертифікати якості.

6. Створення системи ІТ-інкубаторів і технологічних парків з режимом вільних економічних зон.

ІТ-інкубатори і технопарки дозволять за помірну орендну плату при пільговому маркетинговому, консультаційному, фінансово-бухгалтерському, адміністративному й іншому обслуговуванні сконцентрувати в них перспективні розробки, які зможуть принести комерційний результат.

7. Фінансове забезпечення розвитку ІТ-бізнесу.

У розвинених країнах фінансування процесу створення і розвитку інноваційного підприємства відбувається за рахунок коштів венчурних інвестиційних фондів. Як правило, ці фонди отримують дохід від продажу своєї долі в капіталі нового підприємства при його виводі на первинне розміщення акцій на фондовому ринку або при продажі стратегічному інвесторові. Однак, з огляду на нерозвиненість відповідних механізмів в Україні, особливе місце в налагодженні фінансування нової економіки, як іноді називають сферу інформаційних технологій, відводиться державі:

– держава сама могла б виступити великим замовником продукції інформаційних технологій для «електронної України», тобто для самих державних органів, державних підприємств і організацій, потреба в розробці програм автоматизації та інформатизації для яких теж є нагальною;

– держава могла б багато що зробити для полегшення виходу українських ІТ-компаніям на зовнішній ринок. Доцільно здійснювати пряму держпідтримку участі наших організацій у міжнародних виставках, організації зарубіжних відділень, передусім по торгівлі. Варто враховувати, що без присутності в провідних країнах не можна розвинути інформаційні технології, бо переважна більшість досягнень, які потрібно використовувати, виникають саме в цих них;

– держава може сприяти залученню в Україну іноземного капіталу в ІТ-бізнес, заохочуючи шляхом надання податкових, митних та інших пільг як прямі вкладення, організацію в Україні іноземних компаній відповідного профілю, технологічних інкубаторів і парків, так і формування венчурних фондів, інвестиційних компаній, спеціалізованих банківських кредитів тощо;

– через державні банки держава могла б налагодити пільгове кредитування проектів з впровадження і розвитку інформаційних технологій, притягаючи з цією метою за допомогою синдикованих кредитів фінансові кошти приватних іноземних банків та інвестиційних компаній, створивши для цього привабливі умови. Дуже важливі кредити малим технологічним фірмам, без чого вони не можуть успішно розвиватися.

– через інструменти регулювання фондових ринків держава могла б

сприяти швидкому виходу на відкритий ринок великих ІТ-компаній України – спочатку на вітчизняний, а потім і на фондові ринки інших країн.

Таким чином, теоретичні розробки з розвитку інформаційних технологій в ХХІ ст. фокусуватимуться на наступних головних напрямках: управління знаннями, швидкість ухвалення рішень, управління талантами, співпрацею і комунікаціями, формування організаційних структур, встановлення стандартів на використання Інтернет-технологій, підвищення відкритості в обміні інформацією і знаннями, розвиток лідерства.

Шульга В. І.,

к. е. н., доцент,

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту (м. Черкаси)

НЕБЕЗПЕКА ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСОБИСТІТЬ

В основі розвитку людського суспільства лежить виробництво матеріальних і духовних благ, інших цінностей, цілісна сукупність яких забезпечує умови життєдіяльності людини. Будь-яке суспільство, особливо високорозвинуте сучасне, являє собою соціальну систему. Соціальна система – це складноорганізована впорядкована цілісність, що включає окремих індивідів та соціальні спільноти які об'єднані різноманітними зв'язками і взаємовідносинами, специфічними за своєю природою.

Важливою підсистемою суспільства, основою соціальної системи є економічна система. В ході виробництва, розподілу, обміну та споживання благ між учасниками цих процесів складаються, і постійно вдосконалюються, різноманітні за своїм змістом економічні відносини. Останнє виявляється через економічну поведінку суб'єктів господарювання. Конкретна історична сукупність економічних відносин, що відповідає системі продуктивних сил і взаємодіє з нею, розвивається на основі дії як об'єктивних економічних законів, так і суб'єктивних факторів, визначає сутність економічної системи суспільства.

Отже, економічна система – це сфера функціонування продуктивних сил і економічних відносин, взаємодія яких характеризує сукупність організаційних форм та видів господарської діяльності [1].

Центральне місце в соціально-економічній системі належить людині. Як головна продуктивна сила, уособлення економічних та соціальних відносин, суб'єкт і об'єкт господарської діяльності, носій і реалізатор соціальних та економічних потреб та інтересів вона поєднує і узгоджує функціонування всіх

ланок системи. Місце людини в суспільній ієрархії, можливість і форми її самореалізації зумовлюють характер економічної системи.

Але, поняття «людина», «особистість» та «індивід», це різні поняття. І впливати на що-небудь, а тим більше формувати, може лише особистість, з певним набором соціальних цінностей та відповідним світоглядом. Розглянемо детальніше ці три поняття [2].

Вихідним є поняття «людина». *Людина* – це насамперед біологічна істота, яка наділена на відміну від інших тварин свідомістю й мовою, здатністю працювати, оцінювати навколишній світ і активно його перетворювати. Що дає підстави стверджувати, що *людина* – це істота соціальна.

Це найсуттєвіша ознака людини, оскільки суспільне життя і соціальні відносини, змінили і підкорили собі її природну індивідуальність. Конкретну людину з усіма її характерними ознаками позначають поняттям «*індивід*».

Поняття «особистість» більш вузьке ніж поняття «людина». Коли ми говоримо про особистість, ми виходимо з суспільної сутності і соціальних функцій індивіда. *Особистість* – системна соціальна характеристика індивіда, що формує предметну діяльність та спілкування і зумовлює причетність до суспільних відносин.

При цьому виникає питання: якщо особистість є ознакою індивіда, то чи будь-який індивід має цю ознаку? Річ у тім, що особистість – це ознака *свідомого* індивіда, який займає певну позицію у суспільстві і виконує певні соціальні ролі. Індивід, який народжений з глибокими відхиленнями у психіці, або той, що виріс поза людським оточенням, не зможе стати особистістю. Але це дуже рідкісні випадки. Набагато частіше трапляються, випадки, коли в людини недостатньо чітко сформована *позиція особистості* – стала система її ставлень до тих чи інших характеристик дійсності, яка виявляється у певній поведінці й вчинках.

Саме така категорія найбільш вразлива до будь-якого інформаційно-психологічного впливу.

Інформаційно-психологічний вплив (ІПВ) – вплив на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку та (або) світогляд. Базовими методами ІПВ є переконання і навіювання.

Переконання звернене до власного критичного сприйняття дійсності. Навіювання навпаки спрямовано на суб'єктів, що некритично сприймають інформацію.

Небезпека ІПВ на індивідуальну свідомість приховується у двох видах взаємозалежних змін:

1. *Зміни психіки, психічного здоров'я людини.* Оскільки у випадку застосування інформаційного впливу складно визначити межі норми і патології,

показником змін може бути втрата адекватності щодо відображення світу у свідомості й індивідуальному ставленні до світу. Можна говорити про деградацію особистості, якщо форми відображення дійсності спрощуються, реакції грубішають і здійснюється перехід від вищих потреб (у самоактуалізації, соціальному визнанні) до нижчих (фізіологічних, побутових).

2. *Зміни в цінностях, життєвих позиціях, орієнтирах, світогляді особистості.* Такі зміни спричиняють антисоціальні вчинки і становлять небезпеку вже для всього суспільства і держави.

Важлива особливість інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну свідомість полягає в тому, що людина може не помічати його і не усвідомлювати як загрозу. Поведінкою особи керує її мозок, свідомість. Усе, що спонукає людину до діяльності, має проходити через її мислення.

Отже, ППВ з метою зміни поведінки особистості в бажаному напрямку має домогтися відповідної зміни в її свідомості [3].

Саме такі зміни, неконтрольовано, відбуваються з невідповідною людиною в епоху всебічної інформатизації суспільства. У сучасному світі швидкими темпами відбувається зміна навколишнього інформаційного середовища, що стрімко розвивається і стає все більш різноманітним. Цей процес зачіпає всі сфери громадського та індивідуального буття і носить світовий характер. В даний час люди і держави пов'язані між собою складними системами інформаційно-комунікативних потоків, для яких відстані не мають істотного значення, а життєдіяльність людей стає все більш залежною від інформації та сучасних інформаційних технологій.

Масштабність і потужність впливу інформаційного середовища на психіку людей, їх особистість в сучасних умовах актуалізувало проблему інформаційно-психологічної безпеки. Під *інформаційно-психологічної безпекою* розуміється стійкий стан захищеності особистості від негативних інформаційних впливів, які можуть змінювати психічні стани і психологічні властивості людини, модифікувати її поведінку, а також здатність особистості зберігати свої системоутворюючі властивості і основні психологічні характеристики по відношенню до даних впливів [4].

Сьогодні виникає проблема складності контролю за динамічністю і розширенням інформаційного середовища. Неконтрольований інформаційний потік не тільки створює загрозу для розвитку особистості, але і загострює почуття самотності, створює дефіцит живого спілкування, що може привести до втрати навичок культурного спілкування між людьми. Вплив інформації на свідомість веде до зміни світогляду людей і перепрограмуванню їх свідомості.

Особливий інтерес представляють дані про те, що індивідуальна вираженість несприятливих впливів інформації у великій мірі залежить від

усвідомлення людиною своєї відповідальності за себе та оточуючих, від певної психологічної установки [5]. Небезпечні для людини та суспільства стани можуть виникнути на різних етапах інформаційного процесу: пошуку, зберігання, використання інформації.

Саме така властивість інформації, та відповідні методики маніпулювання нею, перетворила її на найбільш непезпечну зброю масового ураження та навічно закріпила в нашому лексиконі словосполучення «інформаційна війна».

Дослідження показують, що при тривалому впливі інформаційного навантаження, що перевищує допустиму для конкретної людини межу, розвивається інформаційне перевантаження, яке може привести до стомлення нервових центрів, позамежного гальмування, перекручення значення подразників. В цьому випадку спостерігається ослаблення опірності організму, порушення нормальних фізіологічних функцій, зниження працездатності, поява почуття безпорадності і сугестивності. «Другий аспект завдання шкоди – розвиток метапатології як реакції на фрустрацію основних життєвих цілей і цінностей. Симптомами метапатології є депресія, відчуття безглуздості існування, безнадійність, дезінтеграція, негативізм, відчай. Метапатології стають наслідком руйнування системи цінностей індивіда під дією зовнішнього тиску» [6].

Таким чином, психологічний вплив інформаційного середовища викликає не тільки позитивний, а здебільшого, негативний вплив на особистість. У цьому сенсі гостро стоїть питання забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості, збереження її психологічного здоров'я та пошуку ефективних механізмів вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Студопедія. – Електронний ресурс. – Режим доступу : http://studopedia.com.ua/1_281316_ponyattya-ta-zmist-sotsialno-ekonomichnoi-sistemi-ii-skladovi.html
2. Винославська О.В. Психологія : навчальний посібник / О.А. Бреусенко-Кузнєцов, В.Л. Зливков, А.Ш. Апішева, О.С. Васильєва. – К.: ІНКОС. – 2005.
3. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти): Підручник / Остроухов В. В., Петрик В. М., Присяжнюк М. М. та ін. ; за ред. Є. Д. Скулиша. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.
4. Манойло А. В. Державна інформаційна політика в особливих умовах: монографія. – М., 2003.
5. Осухова Н. Г. Психологічна допомога у важких і екстремальних ситуаціях: навчальний посібник для студ. вищ. уч. закладів. – М., 2005.
6. Козирева А. Ю. Інформаційно-психологічна безпека в практиці дипломатичної служби. – М. 2004. – 81 с.

СЕКЦІЯ 7

ТУРИЗМ ТА ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бербец Т. М.,

к. пед. н., старший викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

Сучасні європейські соціально-економічні зміни, що проходять у суспільстві та потреби людей у харчуванні є особливо нагальними і життєво необхідними, що висувають на перший план проблеми модернізації системи громадського харчування. Сьогодні перед підприємствами сфери харчової галузі стоять грандіозні завдання, що вимагають їх радикального перетворення та оновлення з урахуванням масштабів і темпів прогресу сучасної цивілізації, в якій інноваційна складова виступає як найважливіший компонент культурного і соціального розвитку людини, націй.

Аналіз літературних джерел [1; 4; 5] показав, що нині світ розвивається за допомогою технічних засобів, які створює і вдосконалює людина, що дозволяє докорінно змінити як технологічний розвиток суспільства, так і систему освіти.

Професіонали сфери громадського харчування усвідомлюють: щоб утримати своїх постійних клієнтів і залучити нових, то часто стильного інтер'єру та якісної смачної їжі може не вистачити. Потрібно впроваджувати інновації в ресторанному бізнесі, здійснювати маркетингові кроки, які зможуть залучити відвідувачів і змусити їх відвідувати саме цей ресторан.

Розглянемо характеристики деяких технологій навчання, введення яких в процес навчання майбутніх фахівців в галузі організації громадського харчування є безумовно важливим елементом організації освітнього процесу.

Групова (колективна) технологія навчання передбачає організацію навчального процесу, за якої навчання здійснюється у процесі спілкування між студентами (взаємонавчання) у групах. Група може складатися з двох і більше студентів, може бути однорідною або різнорідною за певними ознаками, може бути постійною і мобільною.

Групові форми навчання дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. Формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації. Сприяють

формуванню комунікативних якостей студентів, активізують розумову діяльність. Робота в групах (колективна) дає найбільший ефект у засвоєнні знань.

Ігрові технології навчання – це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення студента в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації).

Сьогодні віддають перевагу терміну «імітація» замість «гра». Навчальні ігри мають за мету, окрім засвоєння навчального матеріалу, вмінь і навичок, ще й надання студенту можливості самовизначитися, розвивати творчі здібності, сприяють емоційному сприйманню змісту навчання.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів; викладач і студент є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем [2].

Хмарні технології. Основна суть хмарної технології в тому, що необхідне програмне і апаратне забезпечення (в тому числі й найновіших версій) знаходяться у користувача не в службовому (навчальному) приміщенні або вдома, а на віддаленому сервері. Для того, щоб працювати з використанням «хмарних» технологій, користувачу достатньо лише мати доступ до Інтернету – немає необхідності у придбанні дорогого ІТ-обладнання та програмного забезпечення. Все, що потрібно користувачу для роботи, це – підключення до Інтернету та термінал (в його ролі може виступити персональний комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон та інше). Для учасників навчального процесу «хмарні» технології стають найбільш універсальним інструментом для розширення доступу до навчальної інформації, економічних обрахунків та створення бізнес-планів залежно від необхідності.

Суттєвими перевагами роботи в єдиному віртуальному середовищі є також можливість організовувати, синхронізувати та коригувати роботу групи студентів над одним проектом. В такій побудові робочого процесу потрібна постійна можливість зв'язку та зміни даних різними користувачами, що включаються в роботу на будь якій її стадії. Навіть в процесі звичної нам побудови навчального процесу при написанні самостійних робіт «хмарні» технології дозволяють значно пришвидшувати контроль (як поточний, так і

оціночний) викладача (наукового керівника) над процесом і результатами роботи студента. Таким чином саме технології роботи в єдиному віртуальному просторі дають надзвичайно широкі можливості для формування індивідуальних і професійних компетентностей, забезпечуючи, при цьому, максимальну доступність необхідних інструментів. Використовуючи простий і, водночас, гнучкий інструментарій сучасних технологій студенти можуть проводити моделювання різноманітних явищ, проводити групові дослідження масштабної проблеми за модульними принципами, мають змогу швидко і якісно обмінюватися отриманими результатами. Всі ці фактори в значній мірі прискорюють розвиток професійних компетентностей необхідних майбутньому фахівцю в галузі організації громадського харчування [1].

Мережеві технології призначені для телекомунікаційного спілкування. На сьогоднішній день найбільш популярною технологією такого типу є застосування у ресторанних закладах безкоштовного Wi-Fi. Це дозволяє відвідувачам в очікуванні замовлення працювати, переглядати новини, спілкуватися з бізнес-партнерами чи друзями.

Wi-Fi (Wireless Fidelity) – це сучасна технологія бездротового доступу в Інтернет, що найбільш динамічно розвивається. Доступ до мережі за технологією Wi-Fi здійснюється за допомогою спеціальних радіоточок доступу. Підключитися до мережі Wi-Fi можна за допомогою ноутбуків і мобільних пристроїв, оснащених спеціальним устаткуванням. На сьогоднішній день практично всі сучасні портативні та кишенькові комп'ютери є Wi-Fi-сумісними. Що дозволяє суттєво зекономити час на пошук місця для відпочинку чи проведення певного заходу дозволяє онлайн-бронювання.

Програма також дає змогу вести статистику заповнення закладу за певний період, інформує про новини й акції, сприяє інтенсифікації потоків відвідувачів.

Оригінальним маркетинговим ходом є запровадження режиму так званої відкритої кухні. При цьому відвідувачі мають змогу бачити через спеціальне вікно, як працюють кухарі. Подальшим етапом розвитку такої інновації є встановлення на кухні IP-камер, які дозволяють спостерігати за роботою закладу в режимі реального часу через мережу Інтернет.

Різновидом режиму відкритої кухні є теппан-шоу. Теппан-шоу – це демонстрація віртуозного приготування кухарем на очах відвідувачів певної страви на спеціальній металевій поверхні-столі (теппані) без посуду шляхом швидкого обсмажування (часто із застосуванням відкритого вогню).

Значний інноваційним потенціалом характеризується така технологія як інтерактивне електронне меню. Цей сервіс може застосовуватися як відвідувачами, так і офіціантами. Також існує можливість підрахувати

калорійність певних страв, а при виборі страв – відразу побачити остаточний чек замовлення. Під час очікування на замовлення можна увійти в мережу Інтернет, переглянути новини, пограти в ігри.

QR (quick response)-код – це двовимірний штрих-код, який несе в собі інформацію, що може зчитуватися за допомогою телефону з вбудованою камерою. Завдяки легкому розпізнаванню користувач може ментально занести в свій телефон текстову інформацію, додавати контакти в адресну книгу, переходити за Web-посиланнями, відправляти sms-повідомлення тощо.

Заклади ресторанного бізнесу застосовують QR-коди для приваблення відвідувачів. Зчитавши код, користувач може зайти на сайт ресторану, переглянути меню або отримати посилання на сайт, де можна ознайомитися з відгуками про цей заклад. Також в код можна закласти інформацію про історію ресторану, деталі меню, час роботи закладу, повідомлення про акції чи лотереї, активізувати різноманітні програми лояльності, організувати голосування, інтерактивні опитування і максимально швидко отримувати інформацію відгуки відвідувачів про відповідний заклад. Також адміністрація закладу може розсилати sms-повідомлення з кодом, який надає право на знижку на певну страву чи послугу [5].

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації галузі громадського харчування України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Хмарні технології, ІКТ-аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ / В. Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті. – № 10. – 2011. – С. 8-23.
2. Захарчук Тетяна Віталіївна. Інноваційні технології навчання в сучасній школі – [Електронний ресурс]. – Реж. доступу : <http://social-science.com.ua/article/263>.
3. Инновации в ресторанном бизнесе – [Електронний ресурс]. – Реж. доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/innovacii-restoran.htm.
4. Литвиненко Т.Є. Новітні технології обслуговування у сфері ресторанного бізнесу / Т.Є. Литвиненко // Ресторанне господарство і туристична індустрія у ринкових умовах. – К., 2003. – С.123-127.
5. Шалева О.І. Застосування інноваційних Інтернет-технологій у ресторанному бізнесі / О.І. Шалева // Торгівля, комерція, підприємництво. – Львів : Львівська комерційна академія, 2013. – Вип. 15. – С. 142-145.

Кирилюк І. М.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Сучасний туризм є однією з провідних галузей світової економіки, де оборот засобів виробництва є вищим, ніж у деяких галузях. При цьому сучасний туристичний ринок став глобальним, тому українські регіональні туристичні ринки перестають бути ізольованими, поступово стаючи частиною європейського та глобального ринків. У результаті посилення світових тенденцій до перерозподілу в'їзних потоків туризму між країнами відбувається глобальний перерозподіл загальних світових туристичних потоків, який впливає на стан національних економік. Функціонування його на певній території сприяє розвитку транспорту, комунікацій, засобів розміщення, додаткового сервісу тощо, від діяльності галузі туризму залежить діяльність більш як 40 галузей національних економік та понад 15% зайнятості працездатного населення.

Розвитку туризму в Україні сприяють зручне географічне положення, помірний клімат, специфічне утворення природно-рекреаційних ресурсів в природних умовах, багата культурно-історична спадщина та санаторно-курортна база у більшості регіонів.

Прогнози WTTC щодо розвитку індустрії туризму України позитивні. Очікується, що у 2023 р. внесок сфери туризму у ВВП України досягне 49,2 млрд грн. (за цінами 2012 р.), кількість робочих місць налічуватиме 389,0 тис., зростатиме і кількість іноземних туристичних прибуттів [3]. Тому розвиток туризму має важливе значення як для держави загалом, так і громадян України, оскільки включає найважливіші сфери життя: соціально-економічну, культурну та безпеки. Разом з тим порівняно низька частка туристичного комплексу у ВВП вказує на неповноту розкриття туристичного потенціалу України (рис. 1).

Аналіз туристичних потоків свідчить про динамічний розвиток туристичного бізнесу в Україні (рис. 2).

Ситуація в туристичній сфері України протягом останніх 13 років мала позитивну динаміку, відбувалось поступове збільшення кількості іноземних туристів, розширювалась мережа закладів надання туристичних послуг.

Разом з тим, маючи позитивну динаміку зростання, протягом досліджуваного періоду, обсяг туристичного потоку мав дві кризи – у 2009 р. та

2014 роках в яких спостерігається різке зменшення кількості іноземних туристів. Так, у 2009 році Україну відвідали 20,7 млн. в'їзних (іноземних) туристів, що на 18%, або на 4,6 млн. осіб менше, ніж у 2008 році. Причина цього – початок політичної кризи пов'язаної з черговими виборами та нова хвиля світової економічної кризи.

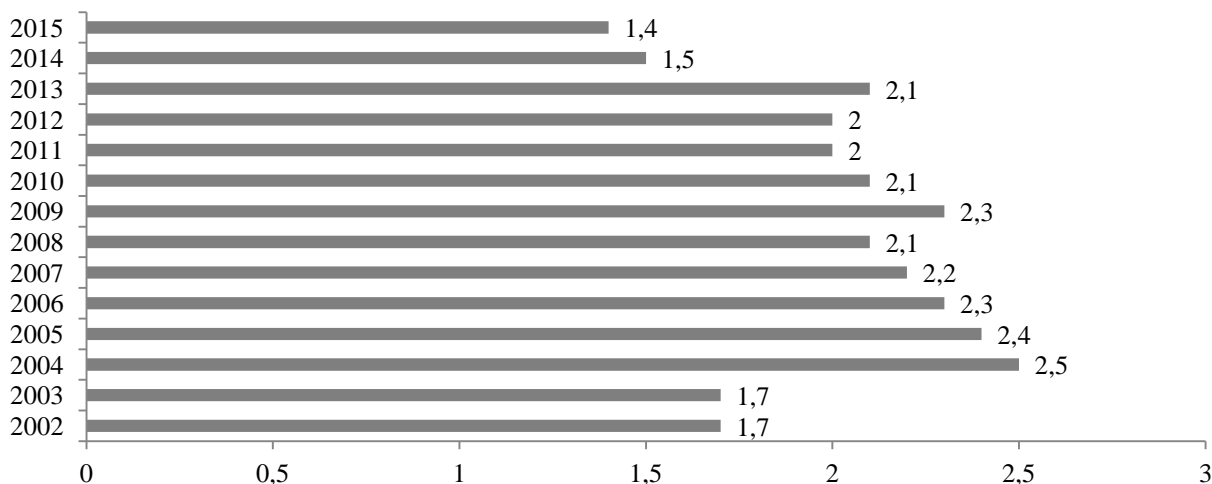

Рис. 1. Частка прямих надходжень від туристичного комплексу до ВВП України у 2002-2015 рр., %

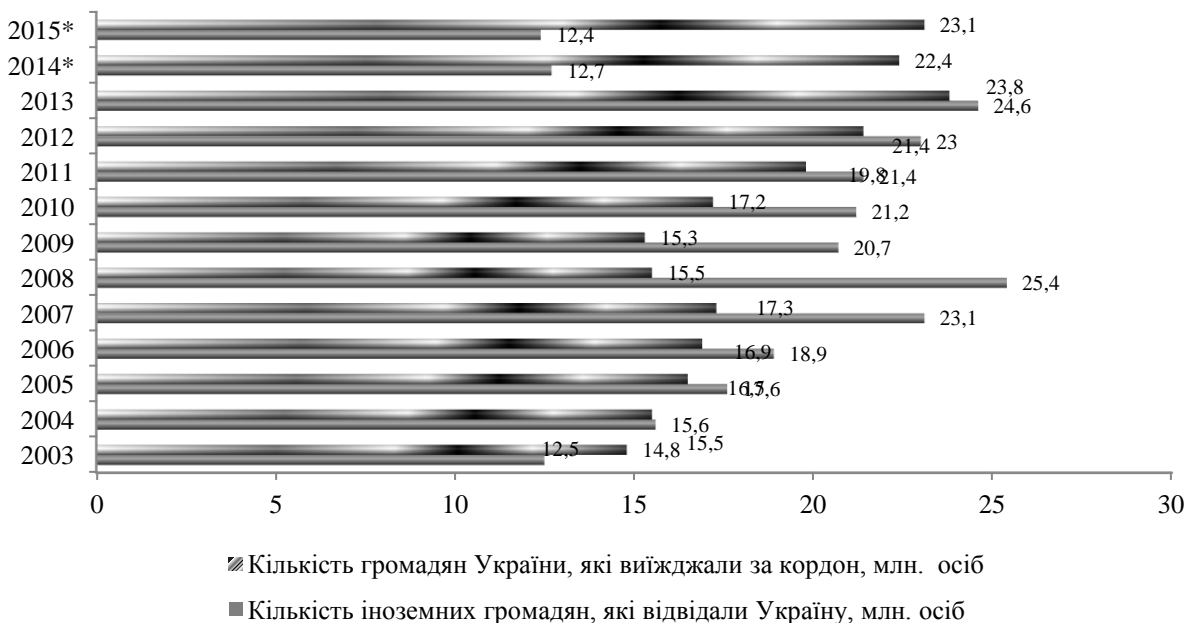

Рис. 2. Динаміка туристичних потоків в Україні у 2003-2015 рр.

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Урегулювання всіх політичних питань сприяло початку нової хвилі зростання в'їзного туризму. У 2010 році Україну відвідали 21,1 млн. іноземних туристів, що на 1,6% або майже на 323,8 тис. осіб більше порівняно з 2009 роком. У 2013 р. кількість іноземних туристів становила 24,6 млн. осіб, в

значній мірі на зростання даного показника вплинуло проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу «УЄФА Євро 2012».

У 2014 році тенденція щодо збільшення кількості іноземних громадян, які відвідували Україну не збереглася в основному через політичні негаразди та військовий конфлікт на Сході України. У 2014 році Україну відвідали лише 12,7 млн. осіб, що на 48,5% або на 11,9 млн. осіб менше порівняно з 2013 роком.

Динаміка потоку виїзного туризму в Україні свідчить про зростання туристичної мобільності українців та збільшенні їх фінансових можливостей. За метою подорожі розподіл туристів має такий вигляд: найбільшу питому вагу мають туристи, що подорожують з метою відпочинку (82,7%), 8,8% туристів подорожують з метою лікування, 5% – з метою бізнесу або навчання (рис. 3). Найменша частка припадає на спеціалізований туризм – 0,2%. Дана структура свідчить про перевагу туризму з метою відпочинку, відновлення людських сил, дозвілля.

Туристичні потоки в Україні показують зростання розмірів в'їзного туризму, що у комплексі із наявністю тенденції до зростання внутрішніх туристичних потоків щорічно, свідчить про підвищення конкурентоспроможності України у міжнародному туристичному комплексі. На розвиток туристичного бізнесу в сучасних умовах впливають інтернет-технології, індустрія гостинності і підготовка кваліфікованих туристських кадрів. Повільні темпи зростання інвестицій, недостатній розвиток інформаційної інфраструктури є сучасними проблемами розвитку туризму. Покращення умов розвитку та підвищення прибутковості туристичної діяльності сприятиме надходженню інвестицій в галузь і подальшому нарощуванню індексу конкурентоспроможності туризму.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Всесвітньої організації подорожей та туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.wttc.org/](http://www.wttc.org/)
2. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015 /ibd/iki_reg/ iki_reg_u/kireg_15_u.htm
3. Strategia rozwoju turystyki na lata 2008-2014 [Źródło elektroniczne]. – Stiezka dostępu : <http://bip.msit.gov.pl>

Кравченко Л. В.,

к. пед. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Формування професійних компетенцій майбутніх фахівців у вищій школі України є не лише важливою складовою освітнього процесу, а й однією з базових засад підготовки фахівців. Однак, складний та суперечливий характер суспільних процесів, зміна ціннісної орієнтації молоді, зростання престижу вищої освіти, яка дає можливість бути конкурентоздатним на ринку праці, викликає необхідність зміни не тільки ставлення держави до молодого фахівця, але й удосконалення методів підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, більшою мірою орієнтуючи їх на власне становлення та розвиток як професіонала, фахівця високого гатунку. Варто зазначити, якщо раніше головною метою вищої школи було формування в студентів системи знань і практичних умінь, необхідних для майбутньої професії, то тепер цього вже недостатньо.

Використання професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх працівників готельно-ресторанних комплексів, на нашу думку, повинне забезпечувати поєднання спеціальних дисциплін з таким поданням навчального матеріалу, яке б навчило студента самостійно мислити, сприяло б формуванню пошукового, критичного мислення. Тому, освітній процес у вищій школі необхідно будувати так, аби майбутні фахівці навчилися набувати знання, вміння та досвід пізнавально-творчої самостійності, формуючи в себе психологічну, теоретичну та практичну готовність до інтелектуально-творчої та самоосвітньої діяльності.

У студентському віці молоді люди формуються як майбутні фахівці. Цей період є сенситивним періодом формування потреби до особистісного та професійного самовдосконалення. Зауважимо, що самоствердження відбувається за допомогою самореалізації в навчально-професійній діяльності, що обумовлює відповідний розвиток. Індивідуально-професійний розвиток студентів у вищому навчальному закладі прямо залежить від тих змістовних цінностей, які вони знаходять у професійній діяльності. Наявність і усвідомлення значущої мети, змісту, тобто змістовного компонента професійної спрямованості – важлива умова формування професійних компетентностей.

Сьогодні висуває низку умов, якими визначаються психолого-педагогічні аспекти формування професійних компетентностей майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у системі вищої освіти. Означеними умовами на думку багатьох науковців є:

- збільшення ролі висококваліфікованої праці в суспільстві, що зумовлює стимулювання процесу оволодіння знаннями, тобто активізацію цього процесу, розширює та поглиблює систему вищої освіти і, як наслідок, призводить до необхідності кількісних і якісних змін в підготовці майбутніх фахівців;

- інтенсивне формування нових напрямків у науці, перевага інтеграції над диференціацією в різних сферах знання, системного погляду на різноманітні явища, об'єкти, процеси, фундаменталізація та професіоналізація підготовки майбутніх фахівців;

- широке використання інформаційних технологій призводить до збільшення питомої ваги творчих, евристичних задач у діяльності спеціалістів, підвищення їхньої культури та вдосконалення особистісних якостей;

- посилення міжпредметних зв'язків;

- спрямування всіх засобів діяльності безпосередньо на людину, зміну її поглядів на наукову та професійну діяльність (входження у професію).

Студенти ННІ економіки та бізнес-освіти мають змогу проходити практику

безпосередньо в готельно-ресторанних комплексах. В них молодь має можливість перевірити власні здібності при плануванні і практичному здійсненні бізнесової діяльності. Адже вміння заробляти – це теж уміння, яке повинно напрацьовуватися ще тоді, коли немає особливих фінансових ризиків, коли є можливість фактично безболісно виявити, усунути та врахувати в майбутній фаховій діяльності можливі недоліки чи прорахунки. Крім іншого надзвичайно важливою і ефективною є організація і проведення літньої виробничої практики студентів за кордоном України. Неоцінним є досвід їхньої практичної діяльності, знайомство зі структурою і принципами функціонування закордонних готельно-ресторанних комплексів. Це стимулює до перейняття практичного досвіду, направляє молоде покоління до використання кращих світових зразків у своїй майбутній професійній діяльності.

Таким чином, процес формування практичних компетенцій майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в умовах реформування системи вищої освіти України на даному етапі дає підстави зробити висновок, що входження України до європейського освітнього простору з одного боку, відкриває нові можливості для майбутніх фахівців, а з іншого – вимагає посиленої уваги до формування у них власне професійних компетенцій.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи / М.С. Антонюк // Сучасні педагогічні технології у вищій школі: Наук.-метод. зб. – К., 1995. – С. 111–113.
2. Ковешников В.С. Проблеми підвищення ефективності управління готельним господарством в сучасних умовах / В.С.Ковешников, Н.В.Бунтова. – К. : Вид-во КІТЕП, 2012. – 268 с.
3. Кужельний А.В. Проблема готовності студентів до саморозвитку у галузі професійної освіти / А.В. Кужельний // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст] / [гол. ред. Носко М.О]. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – Вип. 108. – Т. 2. – С. 151 – 153. – (Серія: Педагогічні науки).
4. Мошкин В.Н. Воспитание готовности к успеху : учебное пособие по курсу «Педагогика» / В.Н. Мошкин – Барнаул : АОО «Алтайский полиграфический комбинат», 1999. – 243 с.

Литвин О. В.,

викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТА МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Туристична галузь в Україні являється перспективним та пріоритетним напрямком розвитку держави. Вона спрямована на задоволення потреб населення, шляхом надання різноманітних туристичних послуг. У зв'язку з цим виникає потреба розвитку саме дитячого та молодіжного туризму, який дає змогу реалізувати право людини різної вікової категорії на відпочинок та мандрівки.

Дитячий та молодіжний туризм являє собою вид туристичної діяльності молодого покоління, що реалізується як у межах країни проживання, так і на регіональному і світовому рівнях. Туризм надає унікальну можливість глибше дізнатися та наочно ознайомитися з історичною і культурною спадщиною своєї країни та інших держав, виховати повагу і толерантність до побуту та культури народів.

Велике значення подорожей полягає й у забезпеченні різностороннього розвитку молоді. Саме походи, поїздки, екскурсії дають можливість підвищувати свій інтелектуальний рівень, розвивати спостережливість, сприймати красу навколишнього світу. Важливий туризм і як спосіб зняття фізичної втоми, психологічної напруги та стресів. Необхідно також відзначити, що дитячий туризм допомагає формувати підростаючому поколінню риси комунікабельності, самодисципліни, адаптації до умов сучасного життя.

З іншого боку, дитячий та молодіжний туризм є одним із найефективніших оздоровчих технологій, які сприяють формуванню здорового способу життя людини і суспільства загалом.

До позитивних рис туризму ми можемо віднести:

- фізичне навантаження, при якому досягається максимальний оздоровчий ефект від походу, за умови, що характер і міра фізичного навантаження відповідатиме стану здоров'я, віковим та індивідуальним особливостям туриста;

- психоемоційний стан, коли особистість перебуває у складному психологічному стані, спостереження життя дикої природи дозволяє поліпшити свій емоційний стан, зняти психологічне напруження і впливає на формування способу життя та світогляду взагалі;

- фактор соціалізації сприяє вихованню таких моральних якостей, як взаємопідтримка, взаємодопомога, згуртованість і дисципліна, принциповість, чуйність та увага до товаришів, сміливість, стійкість і мужність, почуття відповідальності;

- масовість дозволяє урізноманітнити форми організації раціонального дозвілля, активного відпочинку і здорового способу життя, що є підґрунтям для врахування індивідуальних потреб туристів і визначає масовий характер молодіжного туризму;

- принцип доступності дає можливість за, відносно, невеликі матеріальні витрати брати участь молоді у туристичних походах і надає можливість розширити коло його учасників;

- вміння цілеспрямовано використовувати вільний час – це форма активного відпочинку, яка робить дозвілля цікавим, різноманітним і пізнавальним. Таке проведення вільного часу впливає на визначення особистого стилю життя у майбутньому, залучає до певних життєвих цінностей і формує позитивне ставлення до власного здоров'я [1, с. 124].

У сучасному інтенсивному розвитку суспільства, соціальною складовою його являються саме подорожі. Для молоді з'являється більше вільного часу та можливостей здійснити мандрівки. Це допомагає їм у майбутньому формувати світогляд та власні життєві принципи.

Для високого рівня розвитку молодіжного туризму в країні мають створюватися державою відповідні умови:

По-перше – це реалізація Державної програми розвитку дитячо-юнацького туризму та підтримка функціонування бюджетних та не бюджетних організацій, які займаються питаннями пов'язаними з розвитком цього виду туризму.

По-друге – це наявність відповідної інфраструктури (в першу чергу засобів розміщення, таких як хостели та молодіжні турбази).

По-третє – це розробка та запровадження системи заохочувальних заходів для туристичних підприємств, які здійснюють діяльність зі створення та реалізації внутрішнього туристичного продукту для дітей і молоді.

По-четверте – це сприяння туристично-пізнавальній діяльності шляхом міжрегіонального та міжнародного обміну молоді, а також організація культурно-мистецьких, краєзнавчих та туристсько-спортивних заходів [2].

Тому з упевненістю можна сказати, що дитячий та молодіжний туризм – це важливий засіб передачі підростаючому поколінню накопиченого людством життєвого досвіду і матеріально-культурної спадщини, формування ціннісних орієнтацій, морального оздоровлення і охорони культурної спадщини та один із шляхів соціалізації особистості.

Список використаних джерел

1. Вакуленко О.В. Взаємозв'язок здорового способу життя та процесу соціалізації особистості / О.В. Вакуленко // Український соціум. – 2013. – № 1 (2). – С.123-128.
2. Діденко К.Д. Сучасний стан та перспективи розвитку молодіжного туризму в Україні [Електронний ресурс] / К.Д. Діденко. – Режим доступу : file:///C:/Users/admin/Downloads/gt_2015_20_22.pdf.

Осьмьоркіна Н. М.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Аналіз стану вітчизняного туристичного ринку свідчить про те, що розвиток туризму в Україні перебуває лише на початковій стадії. Збільшення потоків внутрішнього та в'їзного туризму нині уповільнюється через низку негативних факторів, до яких належать: недостатній розвиток туристичної інфраструктури; недосконалість нормативно-правової бази; економічна та політична нестабільність у країні; обмеженість асортименту запропонованих послуг; відсутність комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації; недосконалість реклами українських туристичних центрів за кордоном тощо.

Також великою проблемою в Україні є те, що туристичні ресурси сьогодні використовуються далеко не в повному обсязі. Туристична галузь завдяки багатим трудовим, природним, історико-культурним ресурсам цілковито може претендувати на провідні позиції в економіці нашої держави. Разом з тим подальший розвиток туризму гальмується. Це можна пояснити тим, що наша держава використовує лише одну третину туристичного потенціалу, яким володіє. Необхідно зазначити, що за даними Світового економічного

форуму у сфері подорожей і туризму Україна серед 124 країн світу посідає лише 78-е місце.

У рейтингу економічного розвитку туристичної сфери від Світової ради подорожей та туризму Україна за всіма позиціями у 2015 році перебувала нижче за середні світові показники, і, згідно з прогнозами експертів ради, в довготерміновій перспективі до 2022 року втрачатиме свої позиції на світовому туристичному ринку, що підтверджується низькими оцінками рівня конкурентоспроможності України в рейтингу Світового економічного форуму [1, с. 10].

За даними Світової туристичної організації UNWTO частка України в туристичних потоках Європи становить близько 4 та близько 0,9% у загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності [2, с. 7]. Така істотна розбіжність у структурі натуральних та грошових потоків може свідчити про низькі ефективність української туристичної сфери та рівень використання наявних туристичних ресурсів.

Слід відмітити, що за оцінками офіційної статистики діяльність галузей, що обслуговують переважно туристичні потоки, у 2014 році становила близько 5,4 млрд. грн. [3, с. 5]. Світова туристична організація UNWTO оцінила туристичні потоки України 2014 року лише в 1,6 млрд. дол. США) [4, с. 8].

Світовий економічний форум оцінив загальний дохід від туристичної діяльності в Україні у 2012 році у 3,2 млрд. дол. США, проте у 2014 –2015 роках, у зв'язку з кризою та російською агресією на сході країни, Україна взагалі не увійшла до рейтингу Світового економічного форуму [5, с. 7]. За оцінками експертів USAID середньостатистичний іноземний турист перебуває в Україні близько чотири дні, залишаючи за цей час суму близько 600 дол. США, що відповідає обсягам надходжень від туристичної діяльності в 12,7–12,8 млрд. дол. США. Представники Світової ради подорожі та туризму оцінюють ємність туристичного ринку України у 2014 році лише у 2,4 млрд. дол. США [6, с. 21].

Згідно з даними Державної служби статистики, упродовж останніх десяти років динаміка розвитку в'їзного туризму в Україні в середньому становила 12,6% на рік [7]. Проте світова фінансова криза значно вплинула на динаміку в'їзних потоків. В 2014 році, у порівнянні з минулими роками, динаміка в'їзних туристичних потоків різко скоротилася на 48,6%, що було зумовлено кризовими явищами у країні та російською агресією.

Стосовно ліцензованих операторів, які обслуговують внутрішні туристичні потоки, то за останнє десятиріччя їх частка скоротилася з 26,9% у 2000 році до 2,7% у 2014 році, що лише підтверджує думку про недостатній розвиток туристичної інфраструктури в Україні. Ще одним свідченням нерозвинутої в Україні туристичної інфраструктури, особливо інфраструктури,

що пристосована до кліматичних умов країни, є показники сезонності на вітчизняному туристичному ринку.

Отже, проаналізувавши ситуацію в туристичній галузі України, ми виокремили її головні проблеми і вияснили, що основними перешкодами на шляху до розвитку туристичної галузі в Україні сьогодні є переважно чинники управлінського, економічного, політичного, соціального та культурного характеру.

Звичайно, для вирішення всіх окреслених проблем необхідне значне бюджетне фінансування. Тому необхідно і на державному, і на регіональному рівні продовжувати роботу над залученням інвестицій у створення сучасної туристичної інфраструктури. При цьому закономірно, що і іноземні, і вітчизняні інвестори очікують від нас створення сприятливого клімату та реального дієвого механізму сприяння інвестиціям.

Список використаних джерел

1. Travel & Tourism Economic Impact 2015 Ukraine / World Travel & Tourism Council. – London, 2015. – 24 p.
2. UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition. – 16 p.
3. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 World Economic Forum. – Geneva. – 517 p.
4. UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition. – 16 p.
5. Travel & Tourism 2015 / World Travel & Tourism Council. – London, 2011. – 20 p.
6. Україна: конкурування в світовій економіці – Стратегії успіху (Агентство США з міжнародного розвитку USAID UKRANE). – К., 2005 – 172 с.
7. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Побережець Н. Б.,

викладач;

Гребенюк А. Ю.,

магістрант,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Сільський зелений туризм вже не одне десятиліття динамічно розвивається і є одним із найвпливовіших чинників зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку, покращення добробуту населення. Це один із видів малого бізнесу, результат діяльності якого швидко набуває популярності як серед місцевого населення, так і

закордонних туристів. У сучасному розумінні сільський зелений туризм – це не тільки активна форма відпочинку, але і можливість ознайомитися з побутом сучасних сільських мешканців та народними традиціями.

Сільський зелений туризм – явище для України досить нове, неординарне і трактується по-різному. Між фахівцями в сфері туризму ще й досі тривають дискусії щодо таких понять як сільський туризм, екотуризм, агротуризм, зелений туризм, фермерський туризм і також багато авторів розуміють одне і теж під різними поняттями [3].

Оппельд Л. І. описує сільський зелений туризм як специфічну форму відпочинку на селі, де суб'єктами надання туристичних послуг є не професіонали, а мешканці села – власники особистих, підсобних та фермерських господарств, які спираються на наявні місцеві ресурси; а також сфера, що сприяє заохоченню сільського населення до розвитку приватної ініціативи, до забезпечення само зайнятості й підвищення рівня та якості життя на селі [3].

Сільський зелений туризм є одним з джерел доходів сільського населення, компонентом комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури, а також одним з факторів стратегії подолання бідності в сільській місцевості.

Під впливом зовнішнього середовища та кон'юнктури внутрішнього туристичного ринку в Україні сформувалась цілісна система державного регулювання у сфері туризму, яка діє у визначеному правовому полі відповідно до Закону України «Про туризм», а також керується іншими законодавчими та урядовими документами. Туристична галузь України є однією з пріоритетних сфер розвитку національної економіки.

Слід зазначити, що нестабільна економічна ситуація в країні сприяла розвитку внутрішнього туризму, зокрема і сільського зеленого. Після анексії Криму туристи почали шукати альтернативу, переорієнтовуючись здебільшого на Західний регіон України. Аналіз карти сільського зеленого туризму в Україні свідчить, що туристичні зони та маршрути зосереджені біля чистих річок, лісових масивів, морського узбережжя, озер та водоймищ, а також біля архітектурних комплексів малих міст та сіл. На сьогодні основними районами сільського зеленого туризму в Україні залишається курортна місцевість.

Ми погоджуємось із Мельниченко О. Б., який стверджує, що сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення. Адже, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів – усього, що складає місцевий колорит, і, що поряд із

природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих [1].

З кожним роком напрямки розвитку сільського зеленого туризму урізноманітнюються та удосконалюються. Селяни з метою заробітку пропонують туристам найрізноманітніші послуги спортивного, розважального, культурно-просвітницького характеру (піші та кінні прогулянки, автоподорожі, огляд пам'яток, відвідування старовинних сільських будинків, музеїв, історичних місць, спостереження дикої природи, релаксацію та ін.). Останнім часом набуває поширення залучення відпочиваючих до сільськогосподарських робіт – овочівництва, бджільництва, збирання винограду, фруктів, трав і грибів. Завжди цікавим для гостей є знайомство з місцевою кухнею, традиціями та культурною спадщиною.

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні є невід'ємною частиною процесу глобалізації у світі, що передбачає нівелювання будь-яких бар'єрів у міжнародних туристичних обмінах, здешевлення транспортних послуг і створення однорідної за рівнем сервісу туристичної інфраструктури в різних країнах світу.

Отже, можна стверджувати, що сільський зелений туризм в Україні розвивається стрімкими темпами. Даний вид туристичної діяльності сприяє соціально-економічному розвитку сільських територій. Крім вкладу в національний дохід країни, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя сільських жителів, можливості реалізації на місці продукції особистого підсобного господарства, сільський зелений туризм виконує функцію збереження екологічної рівноваги регіонів України. Однак, в галузі існує ряд проблем, викликаних недостатньо ефективним використанням ресурсної бази, недосконалістю законодавчого регулювання і єдиної політики в сфері туризму. Сприяння розвитку сільського туризму має стати невід'ємною складовою регуляторної функції держави.

Список використаних джерел

1. Мельниченко, О.Б. Стан і перспективи розвитку сільського туризму в Україні [Електронний ресурс] / О. Б. Мельниченко // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 1 (5). – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/melnichenko_o.htm. – Назва з екрану.
2. Оппельд, Л. І. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Л. І. Оппельд, А. О. Гордіян // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>. – Назва з екрану.
3. Пітюлич, М.М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн / М.М. Пітюлич, І.І. Михайлюк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. Серія «Економіка». – Спецвипуск 33. – Частина 3. – С.154-158.

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ УКРАЇНИ

Індустрія гостинності – це діяльність людей у готельному і ресторанному бізнесі, у сфері відпочинку та розваг, туристичній, екскурсійній діяльності, в проведенні наукових конференцій різного рівня, організація виставок тощо.

Термін «гостинність» був уведений у 1982 році європейськими експертами конфедерації національних асоціацій готелів і ресторанів (ХОТ-РЕК).

Як зазначає Г. Я. Круль: «Гостинність з наукової точки зору визначає систему заходів і порядок їх здійснення з метою задоволення найрізноманітніших побутових, господарських і культурних запитів гостей туристичних підприємств, їх завбачливого обслуговування наданням низки послуг» [2, с. 8].

А забезпечує цю систему заходів, індустрія гостинності, що є візитною карточкою України та показником її соціально-культурного та економічного розвитку. Тому її розвиток є важливим елементом інтеграції українського туристичного ринку в світовий бізнес і культурне середовище.

На думку Дишкантюк О.В., індустрія гостинності направлена на задоволення соціальних потреб споживачів і повинна розвиватися на основі державного управління економічно відособленими суб'єктами цієї сфери національної економіки [1].

Одним із способів забезпечення гарних позицій України в індустрії гостинності є отримання переваги над конкурентами через запровадження інновацій. Чому в Україні необхідно їх запроваджувати?

За рейтингами країн світу індекс глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 років показує те, що Україна втрачає свої позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Так,

за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 (*The Global Competitiveness Index*), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій у попередньому рейтингу займала 79-у позицію (табл. 1).

Отже, з впевненістю можна стверджувати, що нам вкрай необхідно впроваджувати різні інноваційні напрямки розвитку нашої держави, в тому числі і в індустрії гостинності, щоб отримати переваги над конкурентами.

Позиція України та деяких країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності*

Країни	2012-2013 рр. (з 144 країн)	2013-2014 рр. (з 148 країн)	2014-2015 рр. (з 144 країн)	2015-2016 рр. (з 140 країн)	2016-2017 рр. (з 138 країн)
Україна	73	84	76	79	85
Грузія	77	72	69	66	59
Туреччина	43	44	45	51	55
Росія	67	64	53	45	43
Польща	41	42	43	41	36

*Джерело: [3].

Сфера інновацій повинна охоплювати: практичне використання науково-технічних розробок і винаходів, зміни в продукті, послугі, в процесах, маркетингу, організації. Інновація виступає як фактор зміни, результат діяльності, втілений у новий або вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги й нові підходи для задоволення потреб споживачів.

Якщо ефективно розробляти та впроваджувати інноваційні напрями, підвищувати якість наданих послуг то обов'язково збільшиться результативність господарської діяльності підприємства.

В управлінні підприємством індустрії гостинності особливе місце повинні займати творчі інновації. Їх сутність полягає в застосуванні нових технологій в структурі управління та організації виробництва.

Одним з основних напрямків інноваційних технологій в індустрію гостинності є впровадження мультимедійних технологій, зокрема довідників, буклетів, каталогів. Їх розміщують в мережі Інтернет. Електронні каталоги дозволяють віртуально подорожувати номерами різних категорій, залами ресторанів, конгрес-центрів, вестибюлю, подивитися повну інформацію про підприємство, ознайомитися зі спектром послуг, що надаються, системою пілг і знижок.

Індустрія гостинності є сфера з високим рівнем насичення інформації і його успіх безпосередньо залежить від швидкості передачі й обміну інформацією, від її актуальності, своєчасності отримання.

Важливою перспективою також являється державна підтримка інноваційних програм, що є доволі проблематичним явищем в наш час. Слід зазначити, що в Україні більш актуальним являється фінансування та підтримка інновацій промислового сектору, ніж економічних суб'єктів, що спеціалізуються на послугах. З цією метою необхідно проводити маркетингові дослідження зовнішнього середовища на мікрорівні.

Отже, необхідність впровадження інновацій у сферу індустрії гостинності стимулює конкурентна боротьба і цілий ряд інших вимог ринку. Важливість їх використання також обумовлюється мінливими вимогами споживачів. Тому необхідно інтенсифікувати використання наявних ресурсів з вдосконаленням чинного законодавства згідно європейських норм із паралельним створенням сучасних підприємств індустрії гостинності, здатних конкурувати з кращими світовими аналогами.

Список використаних джерел

1. Дишкантюк О. В. Теоретичні основи функціонування індустрії гостинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No6/96.pdf>
2. Круль Г.Я. Основи готельної справи: навч. посібник / Г.Я. Круль. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 368 с.
3. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>

Слатвінська Л. А.,

к. е. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОР

З точки зору економіки і менеджменту організація екскурсійної діяльності в сучасних умовах розвитку туристичної індустрії України націлена забезпечувати зростання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки. Організація екскурсійної діяльності як пріоритетний напрямок індустрії туризму формує у визначених межах економічну, науково-культурну, освітню, екологічну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки. Сучасні цілі організації екскурсійної діяльності орієнтовані на удосконалення і розвиток в першу чергу внутрішнього та міжнародного туризму, що у свою чергу вимагає якості виробничих і управлінських процесів, які мають бути відображені у гармонізації стандартів із світовими вимогами, в першу чергу з ЄС.

Розвиток екскурсійної діяльності стимулює зайнятість, розвиток підприємництва, інвестицій в інфраструктуру і транспорт, збереження

спадщини, а також розвиток інших факторів, які сприяють поліпшенню якості життя місцевого населення і гостей країни.

У зв'язку із зростанням обсягу екскурсійних послуг на ринку організованого туризму цей напрямок наукових і практичних досліджень отримав особливу увагу, що викликано різними причинами.

По-перше, підвищення культурного й освітнього рівня суспільства в цілому. По-друге, розширення цілей самого туризму, так відправляючись у туристську подорож не завжди на перший план ставляться тільки рекреаційні цілі. Перебуваючи на відпочинку, сучасні споживачі туристичних послуг бажають також задовольнити й інтереси пізнання, освіти і духовного розвитку. По-третє, пов'язане із тлумаченням самого поняття «турпродукт» як комплексу послуг надаваного туристові в ході подорожі. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої туристської організації (ВТО) даний комплекс повинен включати не менш, ніж три послуги у вільній комбінації. Згідно із Законом України «Про туризм», туристський продукт – це «попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, що поєднує не менше, ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за певною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури відпочинку й розваг, реалізації сувенірної продукції тощо)» [1]. Зрозуміло, що типові туристські послуги представляють: розміщення, харчування й перевезення туристів. Але з огляду на історичний розвиток вітчизняного та міжнародного туризму, а також сучасної національної законодавчої бази екскурсії стають четвертою характерною туристською послугою, причому іноді граючи головну роль при виборі регіону подорожі. По-четверте, зростає пропозиція суто екскурсійних програм, тобто турів, основною метою яких є відвідування й знайомство з історичними, культурними та іншими визначними пам'ятками певного регіону. І відповідно сформувався окремий вид туризму – екскурсійний туризм.

Організація екскурсійної діяльності в Україні у аспекті підвищення ефективності туристичної індустрії має великі перспективи, які можуть стати реальністю завдяки реформуванню та дотриманню організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, наукових, екологічних, інформаційних та стандартизаційних вимог шляхом інноваційного інвестування економіки.

Одним із найактуальніших питань організації екскурсійної діяльності є удосконалення організаційно-економічного механізму з використанням

передового досвіду провідних країн-лідерів світу туристичної індустрії, враховуючи туристичний потенціал України. Оскільки туристична сфера пов'язана з діяльністю більш як 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Крім того, туризм є одним із засобів реалізації зовнішньої політики держави [2]. Економічна ефективність організації екскурсійної діяльності як пріоритетної сфери індустрії туризму повинна формуватись на таких компонентах:

- 1) розширення співробітництва та нарощування потенціалу в області екскурсійної діяльності;
- 2) оцінка ринкових тенденцій організації екскурсійної діяльності;
- 3) активізація вагомості впливу екскурсійної діяльності на розвиток культурного внутрішнього та міжнародного туризму;
- 4) сприяння організації екскурсійної діяльності розвитку стійкого, відповідального, доступного і етичного туризму.

Досліджуючи проблеми організації екскурсійної діяльності в Україні з метою підвищення рівня туристичного іміджу, відмічаємо вагомий вплив економічних, правових, організаційних, освітніх, культурних, наукових, навчально-методичних процесів на поступальний рух екскурсійної діяльності при цьому ми враховуємо національні, європейські та світові тенденції розвитку туристичної індустрії. Світова економічна інтеграція туристичної індустрії України потребує чіткого дотримання законів ринкової економіки в системі реалізації екскурсійної діяльності за рахунок адаптації учасників ринку екскурсійних послуг до міжнародних вимог та вимог ЄС щодо якості та безпеки.

Список використаних джерел

1. Про туризм [Електронний ресурс] : Закон України № 124-VIII від 15.01.2015 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 14. – ст. 3. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95->
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.

Смирнов І. Г.,
д. геогр. н., професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛОГІСТИЧНИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ

Сталий розвиток туризму вимагає забезпечення сталості у туристичному розвитку туристичних територій, які в сучасній туристичній термінології називають дестинаціями. Найбільш популярні дестинації у пізнавальному туризмі – це міста з їхніми історико-архітектурними туристичними ресурсами, а у відпочивальному (рекреаційному) туризмі все більш затребуваним є відпочинок у сільській місцевості, тобто сільський туризм. Із збільшенням їхніх масштабів зростає чисельність туристів у відповідних дестинаціях, отже збільшується туристичне навантаження на їхню ресурсну базу, що загрожує сталості розвитку туризму. З цими проблемами вже зіштовхнулись у своєму туристичному розвитку такі великі міста України, як Львів та Київ, проблема є актуальною і для інших відомих туристичних регіонів та центрів України, які останнім часом активно розвивають як міський, так і сільський та агротуризм. Цей розвиток повинен базуватися на «зеленому», або екопідході, коли розвиток туризму не повинен шкодити навколишньому середовищу і, насамперед, ресурсній базі туризму відповідних дестинацій. У цьому контексті зростає актуальність логістичного підходу для досягнення сталого розвитку як міського, так і сільського туризму. Такий підхід полягає на застосуванні концепції геопросторового регулювання туристичних потоків (тобто туристичного навантаження на ресурсну базу туризму) в містах та сільських районах.

Ця концепція була розроблена автором та викладена в його навчальному посібнику [1], а у даній статті ця концепція розповсюджується на міський вид туризму та поєднується з концепцією реверсивної логістики, яка має метою застосування ефективних сучасних технологій рециркуляції (утилізації) відходів, обсяг яких закономірно збільшується у дестинаціях міського та сільського туризму із зростанням в них числа туристів. За нашою думкою, ресурсною базою міського туризму слід вважати культурно-пізнавальні, подієві та бізнесові ресурси для розвитку туристичної діяльності у містах та приваблення сюди туристопотоків, а сам феномен міського туризму – комплексним видом туризму, що базується на культурно-історичній та архітектурній спадщині міст, їхніх кліматичних та природних особливостях (які визначають можливості міст з лікувально-оздоровчого та рекреаційного туризму), високому рівні розвитку та глибокій диверсифікації суспільно-економічного життя та пропозиції суспільних та комерційних товарів та послуг

(що зумовлює велику різноманітність надання у містах інформаційно-бізнесових, торговельних, розважальних, освітніх, комунікаційних послуг тощо).

Таким чином, міський туризм може включати наступні складові частини: а) діловий туризм; б) шопінг туризм; в) подієвий туризм (із відвіданням різноманітних громадських, культурно-мистецьких та спортивних заходів); г) пізнавальний туризм (із відвідуванням пам'яток, пам'ятників, музеїв); д) паломницький туризм; е) освітній туризм; є) рекреаційний туризм; ж) медичний туризм; з) екстремальний туризм (у т. ч. паркур, зацепінг, дідгерство, руфтинг, роуп-джампінг тощо). Туристичний продукт міського туризму покликаний сформувати перцепційний образ міста, надати можливості туристу набути нові знання та враження, новий досвід в ознайомленні з історичними та сучасними особливостями міста, а також у спілкуванні з його мешканцями. Безпосередньо відноситься до міського туризму і поняття сталого туризму (англ. Sustainable Tourism).

Так, у ЄС про це наголошується у документі «Європа як найпопулярніший туристичний напрям у світі – нові політичні рамки для європейського туристичного сектору». Перспективи розвитку сталого туризму пов'язані з новою економічною стратегією ЄС «Європа – 2020 – стратегія інтелектуального, сталого та комплексного розвитку». Як відомо, розрізняють екологічну, економічну та соціальну сталість. Але в туризмі, основу якого складають туристичні ресурси (і, в першу чергу, природно-рекреаційні, культурно-пізнавальні, подієві тощо), вимога сталості відноситься, перш за все, до необхідності збереження, постійного відновлення та розвитку його ресурсної бази, що і складатиме підставу екологічного, економічного та соціального вимірів сталого розвитку туризму. Логістичним міркуванням відводиться важливе місце у втіленні концепції «Львів туристичний», що успішно впроваджується у Львові останніми роками.

Так, у 2016 р. кількість туристів у Львові перевищила 2,5 млн. осіб, у той час як відповідний показник 2014 р. склав 1,5 млн., що свідчить про вищу динаміку розвитку туризму у Львові у порівнянні навіть з Києвом, де за означені роки туристопотік зменшився з 2,1 млн. осіб до 1,5 млн., тобто на 40%. Структура та складники логістичної організації туристичного простору міста (ЛО ТПМ) включають[1, с. 217], по-перше, геологістичну ідентифікацію ресурсної бази туризму; по-друге, логістичне планування туристопотоків, по-третє, логістичне проектування туристичної інфраструктури, по-четверте, логістичне проектування ланцюжків поставок. Перший складник охоплює географічну та логістичну ідентифікацію туристичних ресурсів міста. Географічна ідентифікація ресурсної бази туризму означає геопросторову локалізацію туристичних ресурсів (об'єктів). Останні виступають у ролі «туристичних магнітів», які притягують туристопотоки на певну територію.

При цьому значна територіальна концентрація туристичних ресурсів (об'єктів) викликає концентрацію та накладання туристопотоків. Ці міркування слід враховувати при створенні та розміщенні нових туристичних об'єктів (наприклад, музеїв, пам'ятників тощо), які не слід «втискувати» до перезавантажених туристичними ресурсами центральних ділянок міст.

Отже, замість надмірної концентрації туристичних об'єктів рекомендується їх дисперсія, тобто розосередження на певній території. Логістична ідентифікація туристичних ресурсів означає визначення логістичного потенціалу кожного туристичного об'єкту, тобто максимально можливого туристопотоку, який не зашкодить сталому розвитку туризму і стану туристичних ресурсів. При цьому слід розрізняти одночасну кількість туристів на об'єкті, їхню кількість за день (з урахуванням коефіцієнту ротації), за місяць, за сезон, нарешті, за рік. Геологістична ідентифікація виконується з урахуванням поділу туристичних ресурсів (об'єктів) на культурно-історичні (пам'ятники, музеї, театри тощо), архітектурні (історичні та сучасні), подієві (різноманітні заходи громадсько-культурно-розважального характеру). Другий складник базується на визначенні величини та структури туристопотоків та відповідних потреб туристів, які можна поділити на потреби першого порядку (лавочки, урни, біотуалети, легке харчування, обмін валюти) та другого порядку (сувеніри, інформаційні матеріали, преса та туристичні товари) а також логістичні потреби, що необхідні для задоволення потреб туристів (це потреби відповідних потужностям туристопотоків логістичних потужностей, транспортних мереж та ланцюжків поставок). Третій складник передбачає логістичне проектування туристичної інфраструктури для задоволення потреб туристів, зокрема, потреб першого порядку (туристична інфраструктура першого порядку – заклади легкого харчування, пункти обміну валюти), потреб другого порядку (туристична інфраструктура другого порядку – кіоски з продажу сувенірів, преси та інформаційних матеріалів, магазинчики туристичних товарів тощо) та відповідної логістично-транспортної інфраструктури для забезпечення потреб інфраструктурних об'єктів першого та другого порядку. При цьому враховуються особливості їхнього розміщення на певній території. Четвертий складник передбачає логістичне проектування ланцюжків поставок для забезпечення туристичної інфраструктури першого та другого порядків та логістично-транспортної інфраструктури з виділенням логістичної та транспортної складових у їхньому складі та з урахуванням особливостей їхнього розміщення.

Список використаних джерел

1. Смирнов І. Г. Маркетинг у туризмі : навч. пос. / І. Г. Смирнов. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2016. – 251 с.

Смірнова Л. Є.,

студентка;

Гришина Н. В.,

*к. е. н., Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова (м. Миколаїв)*

ТУРИСТИЧНИЙ КЛАСТЕР – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В останні роки пріоритетним напрямом в сучасних умовах економіки є формування ефективного організаційно-економічного механізму взаємодії державних та місцевих органів, науково-дослідних установ, малого та середнього бізнесу, інвесторів за напрямом створення умов для стійкого економічного зростання за рахунок ефективного використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів регіону. Таким механізмом розв'язання цього завдання є створення туристичного кластеру в межах певного регіону.

Дослідженню кластерів присвячені праці О. І. Амоша, К. В. Некрасова, Є. Безвужко, В. С. Зонадворова, О. О. Лукьянченка, С. Г. Полякова, В. І. Співака [1; 2]. Проте ці вчені в більшій мірі зупинялися на визначені поняття «кластер», не акцентуючи увагу на можливостях застосування та інструментах підтримки підприємницьких кластерів на регіональному рівні, хоча саме цей структурний елемент економічної діяльності є генератором інновацій.

Основою теорії розвитку кластерів є праці М. Портера про підвищення конкурентоспроможності економіки. Майкл Портер характеризував «кластер, як групу взаємозв'язаних компаній (постачальники, виробники та ін.), що географічно є сусідами, і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), які діють у певній сфері і взаємодоповнюють одна одну» [4]. Також він обґрунтував та визначив чинники кластерної моделі, які створюють можливість покращення рекреаційно-туристичного стану регіону.

Територіальний кластер являє собою географічно локалізоване добровільне об'єднання різного роду організацій (фірм, банків, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів та ін.), що взаємодіють в тій чи іншій галузі підприємницької діяльності (у сфері виробництва або послуг), що дозволяє підвищити конкурентні переваги всіх вхідних в нього учасників.

Наприклад, компанії в сфері інформаційних технологій Кремнієвої долини (штат Каліфорнія, США), автомобільні концерни Німеччини [2].

Важливим фактором є залучення підприємств малого та середнього бізнесу, які визначають так звані інноваційні точки зростання туристичного кластера. Позитивний вплив туристичних кластерів на економіку регіону проявляється в зростанні зайнятості, збільшенні обсягу інвестицій, прискорення впровадження інноваційних технологій та ін.

Міжнародний досвід показує, що створення кластерів дозволяє підвищити економічну активність як результат взаємопов'язаного розвитку, реалізації спільних проектів і економії на витратах. Прикладом можуть слугувати туристичні кластери, які включають в свій склад не тільки спеціалізовані туристичні організації, а й транспортні компанії, культурно-видовищні об'єкти, музеї, ресторани, готелі [2]. Крім того, застосування кластерного підходу до економічного розвитку територій позитивно впливає на підвищення продуктивності праці, значно спрощує комерціалізацію, робить привабливішим інвестиційний потенціал регіону.

Миколаївська область має потужний рекреаційно-туристичний потенціал, вигідне географічне розташування, історико-культурні пам'ятки, неповторні краєвиди, багату спадщину, безцінні рекреаційні ресурси та має всі умови для успішного розвитку туризму і відпочинку [5].

У 2016 році Мінагрополітики розпочало роботу зі створення агро-рекреаційних кластерів в рамках реалізації Концепції розвитку сільських територій. Функціонування аграрних рекреаційних кластерів призведе до розвитку в Україні зеленого туризму і стане поштовхом для розвитку малого та середнього бізнесу у сільській місцевості [4].

За погодженим планом для створення кластеру визначено цілорічний курорт «Коблево» на території Березанського та Очаківського районів Миколаївської області. Реалізація такого проекту зі створення агро-рекреаційного кластеру дозволить створити комплексний туристичний продукт, розширити спектр послуг, забезпечити сільське населення постійними робочими місцями та додатковими заробітками.

Розвиток та функціонування туристичних кластерів для економіки регіону призведе до:

- поліпшення рівня економічного розвитку регіону;
- залучення інвестицій в регіон;
- розвиток малого та середнього бізнесу;

- стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання в сфері туризму;
- створення належних умов для розвитку трудових ресурсів;
- підвищення рівня зайнятості в регіоні;
- розвиток державно-приватного партнерства;
- підвищення ефективності економічних факторів в управлінні кластерами
- створення можливостей для інноваційного та виробничого росту підприємств.

Список використаних джерел

1. Адаманова З.О. Інноваційні кластери в національних економічних системах (НЕС): світовий досвід і можливості його адаптації в умовах України / З.О. Адаманова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 5/1. – С. 162–163.
2. Комар Н. Концепція формування державної підтримки кластерних структур в Європі / Н. Комар // Вісник Тернопільського національного технічного економічного університету. – 2014. – № 2. – С. 53–64.
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/22957>.
4. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер // Пер. з англ. – К. : Основи, 2000. – 390 с.
5. Програма економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2015-2017 роки «Миколаївщина – 2017».

Транченко Л. В.,

д. е. н, професор;

Кожухівська Р. Б.,

к. е. н, доцент,

Уманський національний університет садівництва

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Туризм це не лише джерело пізнання світу, але й великий прибутковий бізнес. Якість туристичного обслуговування та менеджменту – вирішальні чинники конкурентоспроможності підприємств галузі туризму. Провідним завданням менеджменту вітчизняних підприємств є забезпечення конкурентоздатного туристичного продукту. Багатогранне поняття управління охоплює якість туристичних продуктів, обслуговування клієнтів та менеджменту на підприємстві.

Складова якості менеджменту туристичної фірми значною мірою визначає загальний ринковий стан підприємства. Управління туристичною фірмою – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідні для того, щоб сформулювати і досягти цілей [1, с. 58].

Функція організації в галузі послуг стосується реалізації поставлених завдань, формування раціональної структури управління туристичним підприємством, забезпечення операційного процесу трудовими, матеріальними, фінансовими та інформаційними ресурсами. Завдання керівника стосовно функції організації пов'язується з побудовою максимально ефективного бізнес-процесу [2, с. 117]. Першочерговим завданням удосконалення організаційної структури є визначення головних принципів, за якими повинна формуватись структура управління туристичним підприємством. По-перше, структура має віддзеркалювати мету і завдання підприємства, тобто бути орієнтованою на надання послуг туристам та задоволення зростаючих потреб. По-друге, структура повинна відповідати та бути адекватною соціально-культурному середовищу туристичної організації, оскільки ця відповідність має прямий вплив на рівень централізації або децентралізації, розподіл обов'язків, повноважень, відповідальності, ступеня самостійності та контролю керівників і менеджерів [2, с. 119].

Побудова або перебудова організаційної структури управління туристичним підприємством вимагає врахування великої кількості чинників прямого і непрямого впливу на структуру управління. Головними чинниками, що впливають на етапи організаційних змін структури управління туристичними підприємствами є:

- розмір, тому що структура управління великими підприємствами більш складна, ніж на середніх та малих підприємствах;
- життєвий цикл підприємства;
- зміна організаційних форм, за якими функціонує підприємство;
- рівень розвитку на підприємстві інформаційних технологій.

Швидка адаптація організаційних змін структури туристичного підприємства має забезпечуватися на основі комплексу інтелектуальних, технічних, технологічних, організаційних та економічних характеристик, які визначають успішну діяльність підприємства на ринку.

На рис. 1 наведено інноваційний фрагмент регіональної бригадної структури управління.

Основу запропонованої нами бригадної структури управління туристичною діяльністю становить групова форма організації праці. Бригадна структура управління передбачає формування невеликих мобільних команд (бригад), які спеціалізуються на задоволенні тієї чи іншої туристичної потреби та повністю відповідають за результати своєї діяльності.

Рис. 1. Регіональна структура управління туристичною організацією

**Джерело: авторська розробка.*

Запровадження бригадного різновиду управлінських структур туристичних організацій дозволяє:

- прискорювати процеси удосконалення туристичних продуктів;
- орієнтуватися на специфічні ринки; підвищувати якість обслуговування споживачів;
- пристосуватися до мінливих умов зовнішнього середовища;
- залучати самостійно керівниками бригад за можливості потрібний персонал;
- уникати дублювання функцій з боку функціональних підрозділів.

Отже, застосування різних видів структур управління туристичними підприємствами протягом останніх років дозволило визначити провідну тенденцію – органічні структури більш прості та гнучкі в порівнянні з механістичними (лінійними, функціональними, лінійно-функціональними, дивізійними тощо).

Туристичні підприємства акціонерної форми власності, які виробляють туристичні товари на надають послуги у великих обсягах, мають можливість використовувати бригадну структуру управління.

Управління туристичною діяльністю нами пропонується організувати по регіонах із застосування бригадної структури. За використання бригадної органічної структури: скорочується чисельність підрозділів та підвищується кваліфікація персоналу; зменшується кількість рівнів управління; зростає роль групової організації праці за орієнтації поточної роботи на потребах споживачів; пришвидшується реагування на зміни в оточуючому туристичне підприємство середовищі; збільшується продуктивність праці за зниження витрат та задоволення зростаючих вимог до якості туристичних послуг.

Список використаних джерел

1. Белошапка В. Управленческая результативность: системный взгляд на работу и развитие менеджера / В. Белошапка, И. Нудьга. – К. : Стандарт, 2015. – 270 с.
2. Леннон Дж. Управление индустрией туризма. Лучший опыт деятельности национальных организаций и агентств по туризму / Дж. Леннон, Х. Смит, Н. Кокерелл, Дж. Трю ; [пер. с англ. Ю. Суровцев]. – М. : Группа ИДТ, 2014. – 272 с.

Чирва Г. М.,

к. пед. н., доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРА ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Принципово нова політична, економічна й соціальна ситуація, що склалася в Україні, її вихід як самостійного суб'єкта на міжнародну туристичну карту, визнання національних культурних пам'яток, організація рекреаційно-туристичних зон – усе це потребує наукового обґрунтування теоретичних та методичних засад ступеневої підготовки фахівців для сфери туризму, переосмислення їх досвіду роботи у відповідності до нових вимог, підготовувати їх до активної життєвої позиції у сфері майбутньої професії.

Сьогодні спостерігається стійка залежність між професійними успіхами менеджерів туризму і якістю їх професійної підготовки. Це в основному визначається не тільки обсягом засвоєного ними змісту знань, які швидко змінюються, а й рівнем розвитку мислення, вмінням самостійно вчитися впродовж життя, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій, безперервно самовдосконалюватися, тобто формування в них професійної компетентності.

Трансформація змісту освіти відповідно до компетентнісного підходу насамперед визначається принципово іншими принципами його відбору і структурування, спрямованими на кінцевий результат освітнього процесу – набуття майбутнім фахівцем компетентностей.

Словник іноземних слів розкриває поняття «компетентний» як такий, що володіє компетенцією – колом повноважень певної галузі, особи або колом справ: competent (франц.) – компетентний, правомірний; competens (лат.) – відповідний, здібний [1, с. 439]. Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

А. Маркова вважає, що компетентність – це поєднання психічних

якостей, психічних станів, що дає змогу діяти людині самостійно й відповідально, сприяє оволодінню нею навичками, вміннями виконувати трудові функції [2, с. 38].

Компетентність охоплює у своєму змісті три аспекти: проблемно-практичний (адекватність розуміння ситуації, постановка і ефективне виконання завдань, готовність до неперервної освіти з метою досягнення професійної мобільності); змістовий (адекватне осмислення ситуації у більш загальному контексті); ціннісний (здатність до адекватної оцінки ситуації, її змісту, цілей, завдань з точки зору власних і загальнозначущих цінностей [3, с. 19].

На думку дослідників, компетентність – це специфічна здатність індивіда, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають реальних ситуація життя, шляхом використання знань, досвіду, цінностей і ставлення. В основі поняття компетентності лежить ідея виховання компетентної людини та управлінця, який не лише має необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, але й уміння діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність.

Отже, компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах, проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

Професійна компетентність є одним з основних компонентів професійного становлення майбутнього фахівця. Сутність цього поняття по різному визначається та характеризується багатьма дослідниками. Найбільш вдалим є визначення змісту професійної компетентності майбутнього фахівця як інтегративного особистісного утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду індивіда, що зумовлюють готовність викладача до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень його самореалізації. Як відомо, професійна компетентність менеджера не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних, технологічних та інших проблем, що пов'язані з галуззю.

А. Маркова вважає, що професійно компетентна людина та, яка:

- успішно розв'язує завдання навчання й виховання, готує для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями;
- задоволена професією;
- досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів;
- має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку;
- відкрита для постійного професійного навчання;

- збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску;
- соціально активна в суспільстві;
- віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику;
- готова до якісної та кількісної оцінки своєї праці, уміє сама це робити [2, с. 89].

Професійна компетентність менеджера туризму є важливим аспектом його професійної культури, здатність до здійснення стратегічних, аналітичних, організаційно-розпорядчих, консультативно-дорадчих, контрольних функцій та ефективної самореалізації в умовах практичної діяльності на підставі спеціальних знань, умінь, цінностей, необхідних для професійної діяльності у сфері туристичної індустрії. В системі професійної компетентності необхідно розглядати спеціальну компетентність, соціальну компетентність, особистісну та індивідуальну компетентність.

З аналізу літературних джерел, що розкривають досвід країн, які реалізують компетентнісний підхід, спостерігається тенденція щодо розроблення певної системи компетентностей на різних рівнях змісту. Зокрема, цю систему складають:

- ключові («надпредметні») компетентності, що являються основою над усім процесом навчання;
- загальнопредметні (базові) компетентності – їх набувають упродовж вивчення того чи іншого предмета/освітньої галузі у продовж навчання;
- спеціально-предметні – компетентності, що набуваються при вивченні певного предмета протягом конкретного проміжку часу [3, с. 21].

Ключові компетентності поєднують певний комплекс знань, умінь та ставлень, що набувається протягом засвоєння всього змісту освіти; вони не пов'язані з конкретним предметом, до них належать компетентності, що їх можна набути під час засвоєння не одного предмета, а тільки декількох або всіх одночасно (тобто використовуючи всі навчальні можливості, пропоновані формальною й неформальною освітою). Кожна з ключових компетентностей формується, зокрема, й через навчання в певній освітній галузі, набуваючи в цьому процесі характеру засвоєння освітніх дій, які пов'язані з освітніми завданнями та змістом цієї галузі.

На основі розробок вчених та спираючись на власний тривалий досвід підготовки менеджерів туризму у вищому навчальному закладі ми представляємо структуру спеціальної компетентності менеджера туристичної індустрії, які входять до системи компетентностей різного рівня та відіграють важливу роль у професійному зростанні майбутнього фахівця:

1. Предметна – знання, уміння та навички в межах галузі економіки туризму, регулювання, менеджменту, глобальних інформаційних технологій, володіння декількома іноземними мовами, навиками практичної та економічної психології;

2. Інформаційна – володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, вміння здійснювати пошук, аналізувати, порівнювати й використовувати різні види інформації з різноманітних джерел;

3. Інтегративна компетентність – здатність до інтеграції знань, умінь і навичок та їх ефективного використання в умовах швидкої адаптації організацій до вимог зовнішнього середовища;

4. Комунікативна – вміння особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації в процесі надання послуг в сфері туризму;

5. Продуктивна компетентність – вміння отримувати результат праці; здатність виробляти власний продукт, приймати рішення та нести відповідальність за них; готовність та потреба у творчості;

6. Проектна компетентність – здатність передбачати наслідки фахової та особистісної діяльності; вбачати результати професійної діяльності; розробляти оптимальні туристичні напрямки, послуги тощо; проектувати і прогнозувати власну професійну діяльність;

7. Соціальна – якість поведінки, вміння конструювати особистістю соціальні стосунки усіх рівнів, починаючи з родини та закінчуючи клієнтами;

8. Психологічна – здатність фахівця створювати позитивний психологічний клімат в процесі спілкування, використовуючи психологічні знання, уміння та навички;

9. Організаційна компетентність у специфічних сферах управлінської діяльності – прийнятті рішень, збиранні й аналізі інформації, методах роботи з людьми, використанні комп'ютерної та обчислювальної техніки і технології тощо;

10. Управлінська компетентність визначається як здатність планувати, організовувати й контролювати процес надання послуг у сфері туризму та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату; керувати роботою підлеглих.

11. Автономізаційна – здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності; готовність і потреба навчатися протягом усього життя;

12. Рефлексивна компетентність майбутнього фахівця полягає у здатності аналізувати результати своєї діяльності та спрямовувати свої зусилля на її перетворення, вдосконалення тощо;

13. Полікультурна – оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їх індивідуальності і відмінностей за національними, культурними, релігійними й іншими ознаками;

14. Особистісні якості майбутнього менеджера туристичної індустрії – морально-психологічні, педагогічні, професійні, ділові та інші.

Морально-психологічні якості менеджера (високі життєві ідеали, гуманізм, чесність і правдивість, справедливість і об'єктивність, воля і мужність, розвинуте почуття обов'язку і відповідальності, інтелігентність і толерантність, тактовність у взаємовідносинах, емоційна стриманість, ввічливість, безмежна терпеливість, комунікативні здібності, ділова та особиста репутація).

Педагогічні якості менеджера (уміння навчати підлеглих, розвивати потрібні професійні навички персоналу, організовувати загальнокультурне, естетичне, фізичне виховання, чітко та логічно формулювати розпорядження, аргументувати свої погляди);

Професійні якості (мистецтво керівництва, навички роботи з людьми, політична культура, комплексний системний підхід до роботи, здібність генерувати ідеї, трансформувати їх у практичні дії, творчість (креативність), сучасне економічне мислення, компютерна грамотність, правильний стиль життя, культура спілкування, іноземні мови);

Отже, професійна компетентність менеджера з туристичної індустрії – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності із соціально-економічними, політичними та іншими процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. Система професійної компетентності менеджера туристичної індустрії у зв'язку з стрімким розвитком науки й практики періодично видозмінюється та корегується. Питання визначення форм, рівнів формування професійної компетентності менеджера туристичної індустрії потребують подальшої розробки, систематизації, аналізу й узагальнення.

Список використаних джерел

1. Современный словарь иностранных слов. – СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
2. Маркова, А. К. Психология труда учителя: книга для учителей / К.А. Маркова. – М., 1993. – 192 с.
3. Краевський, В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / Краевський В. В., Хуторський А. В. // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 3-10.

*Наукове видання
Scientific Publication*

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ В XXI СТ.:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**THE ECONOMICS AND MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY:
CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

Materials of the International Scientific and Practical Conference

**18-19 травня 2017 року, м. Умань
May 18-19, 2017, Uman**

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 15.05.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 15,11
Тираж 300 прим. Замовлення № 495

Видавець та виготівник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi08@mail.ru